

TRO I ENDRING?

*Kristendomsforståelser blant aktive ungdommer i to kristne ungdomsmiljøer på
Sørlandet.*

Masteroppgave

Av

Ingvild Thu Kro

Masteroppgaven er gjennomført som et ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som sådan. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntar ansvar for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Veileder:
Pål Repstad

Fakultet for humanistiske fag
Universitetet i Agder, Kristiansand

15.11.2007

Forord

Til denne studien deler 18 ungdommer sine personlige tanker, oppfatninger og forestillinger i forhold til sin gudstro og kristne identitet. Hver enkelt fortjener en stor takk for at de sa seg villige til å bli intervjuet og for at de delte så åpent og ærlig fra sine personlige liv! Jeg er svært takknemlig, for uten dem hadde jeg stått tomhendt igjen. Jeg håper jeg er tilliten verdig! Takk også til ungdomslederne i Filadelfia og Lund Bibelklasse for at jeg fikk lov til å kontakte ungdommer i deres ungdomsarbeid.

Jeg må også takke Pål Repstad, professor i religionssosiologi ved Universitetet i Agder, for konstruktiv, kyndig, inspirerende og god veiledning underveis. Jeg var aldri til veiledning uten å gå derfra oppmuntret og med nytt pågangsmot. Takk for alle bidrag til å gjøre oppgaven bedre. Jeg er strålende fornøyd med vårt samarbeid!

Til slutt – tusen takk til Ole Martin for teknisk hjelp med data og oppsett, men mest for oppmuntring og hjelp til å nyte livets andre sider.

Ingvild T. Kro

Kristiansand, 24. oktober 2007

Innhold

DEL 1:

PROBLEMSTILLING OG BAKGRUNN.....	7
Presentasjon av problemstilling	7
Fra forskjellsreligion til erfaringsbasert forskjellsreligion?	10
Bakgrunn og interesse for emne	11
Personlig ståsted	13
Studiens oppbygging	13

DEL 2:

UNGDOM OG RELIGION	15
Sentrale aspekter ved norsk ungdomskultur i dag, med særlig vekt på religiøsitet	
Ungdomsbegrepet og ungdomsfasen	15
Ungdom og religion	18
Kristendom på Sørlandet	23

DEL 3:

VITENSKAPSTEORI OG METODE	28
Religionssosiologi som vitenskap	28
Hypotetisk-deduktiv metode	30
Hermeneutikk	31
Kvalitativ metode	32
Utvalg av informanter	33
Presentasjon av ungdomsarbeidene informantene er hentet fra:	35
Intervjuene	35
Analysearbeidet	37
Praktisk analysearbeid	37
Reliabilitet og validitet	38

DEL 4:

”Alle har jo lyst å føle tilhørighet, derfor så føler jeg det er viktig å ha en menighet som man kan gå til.”	
-KIRKE OG TILHØRIGHET	40
Aktiv – i tjeneste	40
Tilhørighet	41
Møtene – påfyll og stemning	44
Karismatikk og konfesjon	49
Kvinnesyntet er problematisk	51
Kirke og tilhørighet i en større sammenheng	52
-RELIGION I OPPVEKSTEN	54
Kristne familier	54
Variert praksis	56
Barnetroen var selvsagt	56

Forskjeller – i praksis, ikke i innhold	57
Barnetroen i et større perspektiv	58
En tro med gjerninger	
- Å VÆRE KRISTEN	60
Kristen =	60
Kristen fordi...	61
Tro og tvil.....	63
Bedre liv som kristen.....	65
Meningen med livet.....	67
Politisk ukorrekt å være kristen?	68
Kristendefinisjonen i teoretisk perspektiv	69
Å leve fullt og helt for troen	
- KRISTEN PRAKSIS	72
Varierende praksis	72
Troen preger livet	74
Relasjoner på ”begge sider”	77
Kristen praksis i teoretisk sammenheng	78
Gud har bestemt rett og galt	
- ETIKK OG MORAL	81
Forbilde	84
Gud bestemmer rett og galt	86
Synd og tilgivelse	86
Etikk og moral i en større sammenheng	88
”Jeg kan ha et personlig forhold til Gud og at han bor i meg”	
- GUD OG MEG	92
Et vennskap	93
Gud er nær	94
Opplevelser som bekreftelse	95
Hva er vanskelig med gudsforholdet?	97
Er gudsfrykten død?	98
Gudsrelasjonen i en større sammenheng	99
Gud er god!	
-GUDS KARAKTER	100
Gud er god, Gud er kjærlighet.....	100
”Gud er en skikkelig far” – men ikke for alle	102
Guds allmakt og hellighet	103
Gud kan være streng – eller rettferdig.....	105
Gud er dommer – men ikke nå	107
Har Gud et utseende?	109
Guds karakter i en større sammenheng	110
Guds sønn og frelser	
- JESUS	112
Guds sønn og frelser.....	112
Gud ble menneske	116

Mennesket Jesus	117
Jesus som forbilde	118
Be til Jesus?	118
Jesus i en større sammenheng	119
”Han vi kjenner berøringer av”	
- DEN HELLIGE ÅND	122
Den hellige ånd er... ..	122
Den hellige ånd er Guds kraft	124
Den hellige ånd på bronseplass	126
Åndens gaver.....	127
Den hellige ånd i en større sammenheng	128
”1 X 1 X 1 = 1”	
- TREENIGHETEN	129
”Gud er 1 ³ ”	130
Hierarki?.....	131
”Skjønner ikke noe av det...”.....	131
Treenigheten i en større sammenheng.....	132
Guds ord	
-BIBELEN.....	133
Guds ord	133
Skrevet med ”påholden hånd”	134
Informantenes forhold til Bibelen	135
Kan tolke Bibelen – men ikke ”for snilt”	138
Bibelsyn i en større kontekst	139
Gud skapte universet	
- VIRKELIGHETSFORSTÅELSE.....	141
Virkelighetsforståelsen i et større perspektiv	144
”Jeg respekterer de jo, men jeg vet jo at det er feil”	
- ANDRE RELIGIONER OG LIVSSYN	145
Respekt og eksklusivitet.....	145
Andre religioner	148
Misjon er viktig	150
Religionsopfatningene i teoretisk sammenheng.....	151
”...jeg tror det finnes en Gud, så derfor tror jeg det finnes en djevel”	
- DET ONDE.....	154
Det onde eksisterer	154
Djevelens karakter.....	155
Ikke alt ondt er fra Djevelen.....	157
Lite kontakt med onde krefter	158
Det onde i en større sammenheng	160
”Døden – da kommer du enten til himmelen eller til helvete”	
- DØDEN, LIV ETTER DØDEN, HIMMEL OG HELVETE	162
Døden er som en sommerfugl	162

Døden har to utganger	163
Himmel og helvete	165
Hva med de som ikke fikk muligheten?	167
Det evige liv i en større sammenheng	167

DEL 5:

HOVEDLINJER OG ETTERTANKER	170
Sterk tro – aktive kristne	171
Erfaringsbasert forskjellsreligion	172
Gudsbildet	174
Livsstilskristendom	177
Det sosiale dominerer	179
Individaletiske	180
Individualisert?	180
Konservativ elite?	182
Nye forskningsoppgaver	183
Personlige ettertanker	184
Litteraturliste	185
Vedlegg	188
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv til informantene	188
Vedlegg 2 – Intervjuguide	189

PROBLEMSTILLING OG BAKGRUNN

Presentasjon av problemstilling

Jeg har valgt å gjøre en religionssosiologisk undersøkelse av ungdommers kristendomsforståelse. Religion, tro og religiøsitet er flytende begreper i konstant forandring, og ungdommer befinner seg i en livsfase hvor nettopp slike endringer i stor grad blir plukket opp og anvendt. Ungdommer er i en slags mellomfase mellom barn og voksen. Dette er en tid hvor en søker selvstendighet og konstruerer sin identitet. Dette skjer i et dialektisk forhold mellom autonomi og selvbestemmelse på den ene siden, og tradisjon, kultur og samfunnspåvirkning på den andre siden. Her spiller dermed nye religiøse strømninger, så vel som tradisjonell religion inn på ungdommenes konstruksjon av egen religiøsitet. Det er derfor interessant å se hvilke uttrykk religionsforståelsen og religiøs tro får hos akkurat denne aldersgruppen. I tillegg er denne gruppen, litt upresist sagt, fremtiden. Det betyr at ved å studere denne aldersgruppen kan en kanskje ane tendensene for religionsforståelser som vil dominere fremover blant ungdommer. Men selvsagt kan en ikke avgjøre dette fordi ungdommene vil fortsette å forandre seg i det de blir eldre, og de religiøse strømninger og religiøs forståelse vil også gjøre det. Videre er det interessant å se hvordan prosesser og trender som sekularisering, individualisering, pluralisering og tradisjonalisering påvirker og preger ungdommers religiøse oppfatninger og tro.

Denne studien begrenser seg til å se på gudsbilder og forestillinger rundt den kristne tro og identitet hos ungdommer som er aktive i kristne miljøer. Jeg er interessert i å finne ut hvilken forståelse ungdommer i noen utvalgte kristne miljøer har av Gud og hvilken posisjon gudsførståelsen har i deres liv. Dette betyr at jeg ønsker å undersøke deres kristendomsforståelse, da særlig knyttet til gudsbilder, livsstilsdimensjoner og sosial kontekst. Relevante spørsmål vil blant annet være: Hvem er Gud? Hvordan er Gud? Hvilke konsekvenser får gudsbildet på livstolkning og virkelighetsforståelse? Hvordan definerer de det å være en kristen? Gudsbegrepet slik det er forstått i denne studien er det et ganske vidt begrep, men hovedfokus vil ligge på ”den kristne Gud”.

Problemstillingen for denne studien blir dermed: **"Hva kjennetegner kristendomsforståelsene hos ungdommer mellom 17-19 år som er aktive i et par kristne ungdomsmiljøer på Sørlandet?"**

Videre forskningsspørsmål:

- Har disse ungdommene et bevisst og reflektert gudsbilde?
- Hvilke komponenter er de mest sentrale i ungdommers gudsbilde?
- Er det variasjoner i gudsbildene til ungdommene?
- Hvordan forestiller de seg Gud? Hvor sentral er treenigheten og dens "personer"?
- Hvilket forhold har de til kristendommens tradisjonelle dualisme, i form av Gud/Djevel, himmel/helvete, frelst/fortapt? Opprettholdes disse forestillingene?
- Hvilke tanker gjør ungdommene seg rundt begreper som tro, frelse og tvil?
- Er opplevelser og personlige erfaringer viktige for deres gudstro?
- Er ungdommenes gudsbilder i noen grad påvirket av sekularisering, individualisering og pluralisering?
- I hvilken grad kan en si at (den kristne) tradisjonen fremdeles er en sentral del ungdommenes gudsbilder?
- Hva legger ungdommene i det å være en kristen? Hvordan definerer de en kristen?
- Er tro og etikk nært forbundet med hverandre?
- Er deres kristendomsforståelser knyttet til en viss livsstil?
- Tror ungdommene at det finnes én universell gud eller mange guder? Er de åpne for at flere gudsbilder kan være sanne? Hvordan forholder deg seg til kristendommens tradisjonelle eksklusivitetskrav?
- Hvilke tanker har de om kristen praksis og menighetsliv?
- Har oppvekstmiljø preget deres gudsbilder?

Et gudsbilde er knyttet til visse forestillinger og begreper, men disse kan variere fra det helt spesifikke til det diffuse. Forestillingene er ofte preget av sosiale og kulturelle oppfatninger, men kan også ha individuelle preg. Forestillinger om Gud er knyttet til bilder, erfaringer, opplevelser og følelser av en høyere makt eller vesen, og preger et individs virkelighetsforståelse og livstolkning. Disse forestillingene får uttrykk i begreper. Dette gir mennesket muligheter til å skape en bedre forståelse rundt sitt gudsbilde, enn dersom en

skulle tatt utgangspunkt i forestillinger alene. Begrepene setter ord på de bilder, erfaringer og følelser vi har om en Gud.

Et gudsbilde er knyttet til tro, ikke viten eller kunnskap – enten det er en bekreftelse eller avvisning av Guds eksistens. Noen har prøvd å bevise at Gud eksisterer, men siden Gud verken er fysisk eller synlig for det blotte øyet er bevisene for denne virkeligheten også basert på tro. Tro handler om tillit – eller som Bibelen sier; ”troen er sikkerhet for det som håpes, visshet om ting en ikke ser” (*Bibelen* 1978/85: Heb 11,11). Teologen Jan-Olav Henriksen sier at et menneske som tror på Gud, ”holder Guds eksistens for å være mer *sannsynlig* og *troverdig* enn det motsatte” (Henriksen 2001:15).

Denne studien har forestillinger og bilder av den kristne Gud som utgangspunkt. Grunnlaget for disse ligger i Bibelen og den kristne tradisjon. Siden gudsbilder er menneskenes egne forestillinger og konstruksjoner av Gud, medfører det også at disse gudsbildene har endret seg med tiden, og er i stadig endring i dag. Men det finnes allikevel en kjerne som har holdt seg. Den kristne Gud er god, kjærlig og en farsfigur, samtidig med en karakter som er rettferdig og til dels streng. Gud er transcendent og hinsides denne verden, men manifesterer seg for menneskene gjennom Jesus Kristus, og det er nettopp Jesus som muliggjør frelse fra synd gjennom sin død på korset og oppstandelsen. Den Hellige Ånd er Guds Ånd som ble utøst over menneskene etter at Jesus forlot denne verden. Den kristne Gud er treenig, noe som betyr at Gud er tre ”personer”, samtidig som disse er én. Den kristne kjerneforståelsen av Gud innebærer også en forestilling av at Gud til slutt skal dømme alle mennesker, og at troen på Jesus Kristus er redningen bort fra denne dommen.

Videre tar studien for seg forestillinger ved det å være kristen utover det rent teologiske. Når jeg skal undersøke kristendomsforestillinger blant ungdommer, begrenses ikke dette til kun gudsbilder, men også oppfatninger av og rundt livet, dets hensikt og mening. Det er interessant å undersøke hva som legges i begrepet kristen, hvilken relasjon de utvalgte informantene har til menighet og innflytelsen av oppveksten. Diskusjonen om konservativ versus liberal kristendom knytter seg ofte til trosoppfatninger eller dogmatikk, og til holdninger i en del spørsmål rundt moral og livsstil. Dermed er oppfatninger rundt slike temaer interessante for denne studien.

Det er verdt å merke seg at studien studerer kristendomsforståelser ut fra et par kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand. Det er tatt utgangspunkt i ungdommer som er mer eller mindre aktive i disse miljøene, altså at de er innenfor den kultur som finnes der. Hensikten var i utgangspunktet å ha et videre nedslagsfelt, men begrensninger som blir beskrevet i forbindelse med utvalget av informanter gjorde at omfanget ble de aktive kristne. Samtidig er

dette interessant fordi det gir en mulighet til å undersøke tendenser og generelle oppfatninger innenfor det som ofte blir kalt "kjernen". Årsaken til at det er valgt to kristne ungdomsmiljø som utgangspunkt er for å begrense studiens omfang, slik at det er mulig å peke på generelle og spesielle trekk, uten at en risikerer å bare skrape overflaten og dermed ikke kunne si noe interessant. Dessuten finnes det forskning på kristne miljøer ellers i Kristiansand gjennom "Gud på Sørlandet"-prosjektet, som bidrar til å skape en større referanseramme og sammenligningsgrunnlag for akkurat denne studien.

Fra forskjellsreligion til erfaringsbasert forskjellsreligion?

Prosjektet "Gud på Sørlandet" og ellers generelle hypoteser i religionssosialogien er utgangspunktet for mine antakelser for hva jeg vil finne i denne studien. Jeg tar særlig utgangspunkt i bøkene *Mykere Kristendom?* (2005) og *Tro i Sør* (2005) av Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen og *Innføring i Religionsosialogi* (2003) av Inger Furseth og Pål Repstad.

Linda Woodhead og Paul Heelas presenterer i sin bok *Religion in Modern Times* (2000) ulike religionskategorier som jeg vil benytte for å beskrive resultatene som kommer frem i denne studien. Denne typologien er også benyttet av Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen i "Gud på Sørlandet"-prosjektet, og dermed bidrar dette til å sette min studie inn i denne sammenhengen. Disse kategoriene brukes som modeller for å beskrive særtrekk og endringsretninger, og må ikke tolkes som bastante rammer for ulike religionsutøvelser. Ett og samme miljø kan med andre ord ha innslag av flere av kategoriene. Den første kategorien er *religion of difference* eller forskjellsreligion. I denne formen vektlegges forskjeller og dualismene opprettholdes, mellom en stor Gud og et lite menneske, mellom de frelste og de ufrelste og så videre. Kilden til godhet og sannhet finnes i det transcendent. Andre kjennetegn ved forskjellsreligioner er vektlegging av menighetsfellesskapet, teksten som autoritativ veileder og riktig livsførsel. Den andre kategorien er *religions of humanity* eller humanitetsreligion, hvor skillene er mindre og et mer positivt og optimistisk menneskesyn dominerer. Her skifter autoriteten fra det guddommelige til det menneskelige og den menneskelige erfaring blir kilden til sannhet. I forlengelsen av dette blir dermed toleranse og frihet viktige verdier. Den tredje religionsformen er *spiritualities of life*, hvor skillene mellom guddommelig og menneskelig hvikes ut og en ender opp med noe som ligner panteistiske eller new age-lignende overbevisninger. Altså handler dette i stor grad om alternativ religiøsitet. I tillegg til disse grunnleggende kategoriene opererer Woodhead og Heelas med noen blandingsformer, hvorav den mest interessante for denne studien er *experiential religion*

of difference, altså en erfaringsbasert forskjellsreligion. Dette er en religionsform som vektlegger personlige erfaringer og opplevelser i religionsutøvelsen. Hypotesen hos Woodhead og Heelas er at denne religionsformen vil være populær fremover, særlig fordi den kombinerer trygge rammer med varme fellesskapsopplevelser.

Min hovedhypotese for denne studien er at ungdommenes tro beveger seg fra forskjellsreligion til erfaringsbasert forskjellsreligion. Muligens har den også innslag av humanitetsreligion. Studien har utgangspunkt i et par kristne ungdomsmiljøer, hvor jeg ikke tror kristendommens innhold eller gudsforståelse er ”radikalt” forandret, men at den heller ikke har vært statisk. Jeg tror med stor sannsynlighet at gruppen med ungdommer generelt vil være relativt homogene i tro og oppfatning, noe jeg tror deres deltakelse i kristent menighetsliv bidrar til. Jeg tror jeg vil finne at Gud er mer venn og kompis enn transcendent og allmektig. At han oppleves som god og nær, og ikke i stor grad som streng, kravstor eller dømmende. Jeg tror at kristen tro og tradisjon holder stand. Med stor sannsynlighet er Gud, Jesus og Den Hellige Ånd er velkjente ”personer” for disse ungdommene og treenigheten et akseptert dogme. Videre står sannsynligvis koblingen mellom tro og livsstil fremdeles sterkt i disse miljøene, noe som dermed har konsekvenser for ungdommenes syn på etikk og moral. Jeg tror også at dualismene er redusert. Men det mener jeg for eksempel at djevelen for mange ikke er en sentral aktør, slik at det dramatiske skillet mellom Gud og Djevel - godt og ondt - er dysset ned. Samtidig tror jeg ikke dualismen er forkastet. Sannsynligvis holder den fremdeles stand i det at Djevelen og helvete fremdeles er begreper som finnes i disse ungdommenes vokabular, men som sagt sannsynligvis med en svakere vektlegging enn tidligere. Jeg er spent på å se om ungdommene i denne studien fremdeles holder på kristendommens eksklusivitetskrav, eller om de er åpne for at det kan finnes flere veier til Gud. Jeg er også nysgjerrig på hvilket forhold de har til andre religioner og livssyn. Men selv om jeg tror den tradisjonelle kristendommen holder stand, tror jeg samtidig samfunnsmessige endringer i retning av individualisme og pluralisme har påvirket kristne oppfatninger i en viss grad, og at det vil være mulig å finne hint i denne retningen. Disse aspektene, og flere, er avhandlingens mål å se på. Ut fra en slik forhåndsantakelse vil jeg se på hva som bekreftes og hva som avkreftes når det gjelder ungdommenes forståelser rundt kristen tro.

Bakgrunn og interesse for emne

Jeg har valgt å gjøre en religionssosiologisk studie. Bakgrunnen for valg av tema for denne studien er en interesse for religionens stilling i samfunnet i dag og hvordan samfunnsmessige

forhold påvirker religiøse forestillinger i et samfunn. I Norge (og Europa) har det de siste år vært uttalt mye om at Vesten er sekularisert, at religion har mistet sin makt, kirken har mistet sin samlende sosiale innflytelse og tro er blitt en individuell sak. Religion synes å være ”utdatert” for mange mennesker i Norge og Europa, da kanskje særlig blant unge mennesker. På den andre siden ser en at religion ikke har forsvunnet helt fra samfunnet, slik noen teoretikere tidligere hevdet. Peter L. Berger hevdet tidlig at sekulariseringen ville føre til religionens død, mens han senere har innrømmet at han tok feil (Furseth & Repstad 2003:77). Folk fortsetter å være religiøse, men folk er religiøse på en annen måte. Nye strømninger aksepteres, undersøkes og brukes, som for eksempel en generell åndelighet, folkereligiøsitet, samfunnsreligioner, spiritualitet og selvutviklingsstrategier. Et eksempel er prinsesse Märtha Louises engleskole, etablert i august 2007, som teologen Arild Romarheim beskriver som et eksempel på den nyreligiøse folketroen i Norge (Lindekleiv 2007). Men samtidig ser en at tradisjonell religion fortsatt opprettholdes, men i noe redigert form i forhold til tidligere. Selv om tradisjonell religion har mistet mye av sin tradisjonelle stilling, synes religiøs tro fremdeles å være et sentralt komponent i menneskers virkelighetsforståelse. Når denne studien er knyttet til religion og religiøsitet, handler den naturligvis også om tro. Det å tro på noe er i den tradisjonelle sammenheng knyttet til et personlig engasjement og ofte en livslang tilknytning, men tro i dag synes å bære større preg av nysgjerrighet, åpenhet og utprøving uten å måtte forplikte seg til en bestemt trosretning. I dag synes det å være de subjektive opplevelser som er det største kriteriet på sant religiøst liv.

Av til dels pragmatiske grunner finner denne studien sted i sørlandsbyen Kristiansand. Dels fordi jeg selv bor her, men også fordi denne ”høyborg” for kristendommen i Norge er et særlig interessant sted for å se på endringer i kristen og religiøs tro, mest fordi andelen kristne er høyere her på Sørlandet enn i resten av landet og fordi den historisk har vært et sentrum for kristendommen i Norge. En generell oppfatning er at kristen tro på Sørlandet er konservativ og kanskje streng og pietistisk. Men stemmer dette overens med de trosforestillinger og gudsbilder ungdommer på Sørlandet har i dag? Eller har det skjedd en forandring?

Bakgrunnen for oppgaven kan oppsummeres som en generell voksende interesse for religionens stilling i dagens samfunn i Norge, og en spesiell interesse for ungdommers religiøse tro på Sørlandet. Til sammen blir dette en religionssosiologisk studie av kristendomsforståelser blant ungdommer i et par kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand.

Personlig ståsted

Jeg er kristen og bakgrunnen for denne oppgaven er derfor også av personlig interesse. Jeg har vært aktiv i ungdomsarbeid i noen år, noe som gjør at jeg finner en studie av ungdommers tro særlig interessant. Det pirrer min interesse når jeg hører ungdommer som forteller om en gudsforståelse og et bilde av Gud som skiller seg fra det jeg er vant til å høre. At ungdommer som definerer seg som kristne nå knytter aspekter til sin gudsforståelse som tidligere ble betegnet som vranglære eller avvikende fra den kristne gudsforståelse finner jeg særlig spennende. Det synes for meg at gudsbildene hos ungdommer går i retning av det noen vil kalle en liberalisering av Gud. Begrepet Gud, oppfatningen av Gud og kanskje også doktrinen om Gud er i forandring. Med utgangspunkt i dette er jeg særlig interessert i å se om dette påvirker ungdommer i kristne miljøer og deres tro og gudsbilder.

Jeg har naturligvis et eget gudsbilde. Min gudstro kan nok karakteriseres som til dels konservativ. Jeg anerkjenner at mitt eget gudsbilde kan være en utfordring i forhold til kravet til forskerens objektivitet og distanse. Jeg vil etter beste evne forsøke å tilstrebe disse idealer om objektivitet og kritisk distanse. Etikkprofessor Carl-Henric Grenholm hevder idealene er viktige for å oppnå forskningens mål – nemlig å forstå religionen (i dette tilfelle gudsbildene og kristendomsforståelsene) innenfra, ut fra dens eget utgangspunkt (Grenholm 2006:81). Det vil i denne sammenheng bety at jeg ikke kan vurdere innholdet i avhandlingen normativt, at jeg ikke involverer meg personlig med standpunkt til ungdommenes livsverden, men at jeg forsøker etter beste evne å presentere ungdommenes utsagn og oppfatninger så nært opp til deres virkelighet som mulig. Målet om objektivitet og kritisk distanse henger nært sammen med hermeneutikk, som vil bli tatt opp i et senere kapittel. Forstått i lys av hermeneutikk vil det komme klarere frem hvordan jeg som forsker skal oppnå objektivitet og kritisk distanse. Jeg vil forsøke å arbeide med Thomas Nagels tanker om objektivitet bakhodet, som presentert i Grenholms bok: "[...]Strävan efter objektivitet är nödvändig, men samtidig mener han att objektiviteten har sina gränser. Målet bör vara objektivitet, men vi kommer alltid att ha en begränsad framgång att uppnå dette mål, eftersom vi aldrig kan göra oss helt fria från vårt personliga perspektiv" (Grenholm 2006:82).

Studiens oppbygging

Når det gjelder denne studiens oppbygging, vil den hovedsakelig bestå av fem deler. Første del er innledningskapittelet, med redegjørelse for problemstilling, bakgrunn for studien og introduksjon til fagområdet. Andre del er et teorikapittel, hvor det teoretiske rammeverk for

studien legges. Teorikapitlet vil avklare hva som legges i ulike begreper og fenomener som benyttes gjennomgående i studien, som ungdomskultur og religion. Del tre er vitenskapsteori- og metodekapittel. Her presenteres det vitenskapelige grunnlag for studien, hvilke metoder som benyttes og hvorfor. Her er det viktig å se på både fordelene og ulempene ved å bruke den enkelte metode og fortolkningsstrategi. Dette kapitlet vil bidra til å kaste lys over, strukturere og gi hjelp til å kategorisere det empiriske materialet. I del fire tar en spranget over i det empiriske materiale for studien. Selve analysen er inndelt etter tema, ut fra hva som gjorde seg gjeldende i intervjuene. Første del av hvert slikt kapittel vil presentere det empiriske materialet innenfor temaet, og deretter vil funnene settes inn i en større analytisk kontekst, hvor fortolkninger i lys av relevant teori og foreløpige konklusjoner vil være sentralt. En slik todelt oppbygging vil være gjennomgående i alle de ulike temakapitlene innenfor analysedelen. Denne fjerde del av studien gjør at intervjuene med informantene kommer til sin rett, og ungdommenes forestillinger vil presenteres med vekt på det generelle og det spesielle, det bekreftende og det avvikende i forhold til mine forhåndshypoteser. I oppgavens siste del vil jeg presentere en oppsummerende konklusjon, hvor fortolkningene av studiens funn vil bli satt opp mot problemstillingen og forhåndshypoteser. I tillegg gir jeg et utblikk hvor jeg presenterer forslag til nye forskningsoppgaver i forlengelsen av denne studien og et avsnitt for eventuelle nye hypoteser og egne synspunkter.

UNGDOM OG RELIGION

Sentrale aspekter ved norsk ungdomskultur i dag, med særlig vekt på religiøsitet

Ungdomsbegrepet og ungdomsfasen

Det er vanskelig å definere en enhetlig kategori av hva det vil si å være ungdom fordi begrepet er en sosial konstruksjon og innholdsbestemmelsen i dette begrepet er i konstant utvikling. Hva det ville si å være ungdom for 100 år siden er markant forskjellig fra hva ungdomstiden innebærer i dag. Begrepet er nå mer frikoblet og flytende, både når det gjelder alder og sosial posisjon. Ungdomstiden er i dag kraftig utvidet. En vanlig oppfatning i vårt norske samfunn, er at ungdomstiden omfatter tenårene. Men en ser også tegn til at den begynner tidligere og avsluttes mye senere, om den i det hele tatt avsluttes lenger. Å være ung, vital og aktuell er en av dagens samfunns fremste verdier. Ungdomsfasen (evt. ungdomsvoksen fasen) synes å være den kategori enhver vil tilhøre lengst mulig. Dermed utvides grensene, og kategorien ungdom blir en diffus og uavklart størrelse. For ikke å gjøre ungdomsbegrepet fullstendig flytende, kan en definere ungdomsfasen som tiden da en går fra barn til voksen. Det karakteristiske ved denne tiden er puberteten, hvor kroppen utvikles, hormonene herjer og en opplever et ønske om å bli mer selvstendig og stå på egne ben. Hvor lang ungdomstiden er og dens spesifikke innhold er forskjellig i ulike kulturer og i ulike historiske perioder. Torild Skard hevder at ungdomstiden har en biologisk begynnelse og en sosial avslutning (Heggen & Øia 2005:13). At den har en sosial avslutning synes sikkert, men om den har en biologisk begynnelse er nå til en viss grad mer usikkert. Pubertet og modning er en individuell prosess, samtidig som en ser tendenser til at ungdomstiden starter tidligere og tidligere i de oppvoksende generasjoner. Dermed kan det argumenteres for at ungdomstiden også har en sosial begynnelse, i tillegg til en biologisk begynnelse, som kan finne sted til ulike tider. Naturligvis bidrar biologien til å starte ungdomstiden av naturlige årsaker, men selv barn som ikke har nådd dette stadiet synes å søke ungdomstiden tidligere

enn det eldre generasjoner gjorde. Dette handler ikke om modning, men mer om idealer og idealsøken.

Den svenske religionssosiologen Mia Lövheim siterer Thomas Ziehe, en kjent tysk ungdomsforsker, som hevder at de unge i den vestlige verden både er et ideal og et problem for de voksne (Lövheim 2005:6). De karakteriseres som "de andre"; de som er i en usikker og truende fase av livet, samtidig som det er akkurat denne "ungdomskilden" voksne søker. Ungdomstiden blir av voksne ofte omtalt som den bekymringsløse fasen av livet, mens nærmere undersøkelser av ungdommer kanskje sier noe ganske annet; nemlig at søken etter egen identitet og plass i samfunnet i stor grad er preget nettopp av bekymring og usikkerhet.

Ungdomstiden karakteriseres som overgangstiden fra barn til voksen, selv om en slik beskrivelse er noe snever fordi ungdomstiden i seg selv betegner en tid hvor en utvikler selvstendig refleksjon og karikert sagt, "finner seg selv". Dermed er det en spesiell tid i livet, som av noen kalles en liminalitetsfase. Liminalitet karakteriseres av at man står utenfor den store sammenhengen, man er i en mellomposisjon på vei bort fra noe som var tidligere og mot noe nytt. I denne sammenhengen blir det overgangen fra barndom til voksenlivet. Denne fasen kan forstås som en forberedelsesfase og passer dermed godt sammen med ungdomsbegrepet. Samtidig er liminalitetsfasen forbundet med risiko og usikkerhet fordi rammene er løse og det er ingen garanti for at en når det generelt aksepterte målet der fremme.

Ungdomsforskeren Kåre Heggen skiller mellom fire faser i ungdomstiden (Heggen 1997:144), nemlig oppvekstfasen, lete- og søkefasen, etableringsfasen og familiefasen. Han plasserer de to første fasene i ungdomstiden, mens to de siste tilhører fasen kalt ung voksen. Det er da særlig lete- og søkefasen som er av særlig interesse for denne studien. Heggen definerer denne fasen som den tiden da en søker utdanning, arbeid, partner og nye opplevelser. Ungdommer i denne tiden er også preget av stor refleksjon rundt religion og livssyn, søken etter mening, verdier og hva en tror på. Samtidig skal en ha oppvekstfasen i bakhodet fordi den legger føringer for lete- og søkefasen, og er mer eller mindre utgangspunkt for de senere fasene.

Lete- og søkefasen karakteriserer i stor grad tenårene og begynnelsen av 20-årene. Det er tiden for å finne sin plass i samfunnet, ta stilling til informasjon og påvirkning utenfra og avgjøre hva en selv tror på, står for og representerer. Mennesket søker mening og ungdomsfasen er en meningssøkende periode. Det handler om prosessen mot å bli et selvstendig individ. Den norske teologen Paul Otto Brunstad kaller denne prosessen "livstolkning" (Brunstad 1998:9). Han mener at "livstolkning handler om å tolke seg selv, fenomener, erfaringer og opplevelser i lys av større sammenhenger eller mer omfattende

horisonter”, og definerer livstolkning som ”forståelse av seg selv og sin virkelighetserfaring i lys av en helhetlig meningssammenheng”(Brunstad 1998:11+13). Mia Lövheim snakker om at ungdomstiden er preget av de store ”livsspørsmål”. Med det mener hun at de unge er opptatt av spørsmål som handler om mening og mål, og hva som er viktig i livet (Lövheim 2005:8). Disse livsspørsmål innebærer også spørsmål om det finnes noe mer i universet, om det finnes noe som transcenderer både oss selv og denne verden, og spørsmål om meningen med livet og om dette livet er alt. På bakgrunn av dette er ungdom en samfunnsgruppe som er særlig interessant å studere. Ungdommer er spesielt sensitive og mottakelige for nye impulser og det som rører seg i tiden, og de tilpasser seg lynraskt nye trender og tegn i tiden.

Lete- og søkefasen og prosessen mot å finne sin livstolkning og svar på sine livsspørsmål er avgjørende skritt mot å finne sin identitet. Identitet er et nøkkelord for ungdomstiden, og handler om enkeltindividets selvforståelse og selvbylde. Sosiologen Zygmunt Baumann hevder at individualiseringen har gjort at identitet er gått fra noe som er gitt til noe en må konstruere selv, det er blitt en oppgave som enkeltindividet er ansvarlig for (Bauman 2000:44). Ungdommer i dag er ikke lenger født inn i en bestemt identitet. Dette resulterer i at en selv bestemmer hvem og hva en er, men denne ansvarligheten fører både til frihet og usikkerhet. Store spørsmål om mening, hensikt og virkelighet er for mange avgjørende spørsmål i identitetskonstruksjonen. Kåre Heggen og Tormod Øia deler identitetsutviklingen inn i fire komponenter (Heggen & Øia 2005:66-68), hvor særlig den tredje komponenten er interessant for denne studien. Den første handler om å kjenne seg selv, den andre om hvem en er i forhold til andre, mens den fjerde handler om sosial identitet; hvilken gruppe en tilhører og hvem en identifiserer seg med. Dette kan være knyttet til etnisitet, kjønn, alder, religion, og lignende. Den tredje komponenten som er viktig for identitetsutviklingen handler om hva en står inne for, hva en tror på og hvilke verdier en har. Heggen og Øia kaller dette kulturell identitet. Dette gjelder temaer om moral, religion, tro, politikk og de store spørsmålene i livet. Det handler om å finne ”sin tro”. I ungdomstiden skjer det en enorm meningsproduksjon, som danner grunnlag for en personlig identitet. På begynnelsen av 1900-tallet gikk ungdomsbegrepet og ungdomsfasen gjennom store forandringer, og knyttes nå i større grad til begreper som individualisering, valg, risiko og identitetskonstruksjon. Et viktig aspekt for identitetsdannelse i dag er det faktum at individet står i høysetet. Nå er det individet som er målestokken, ikke samfunnet. Dermed er det personlige, private og selvstendige viktige verdier for ungdommers identitet i dag, samtidig som det å ”passe inn” fremdeles er avgjørende. Det frie og autonome individet er idealet, et mål som i realiteten er umulig å oppnå fordi en til enhver tid er påvirket av og bundet til oppvekst, omgivelser og samfunnet

generelt. Heggen og Øia knytter identitetskonstruksjonen til to nøkkelord; endring og mestring (Heggen & Øia 2005:1-2). Med det vektlegger de at ungdomsfasen er den fasen av livet som har de største endringer og overganger, samtidig som en viser om en mestrer de valg, risikoer og usikkerhetsmomenter som ligger i denne fasen. Hvordan en mestrer disse endringene har mye å si for hvor en ender opp som voksen.

I dette avsnittet er det gitt en redegjørelse for hva denne studien legger i begrepet ungdom og hva ungdomsfasen innebærer. Dette danner et bakteppe og et grunnlag for dette kapittelet, men også for studien i sin helhet. Avsnittet ovenfor kan stå som en introduksjon for resten av kapittelet, som går dypere inn i aspekter rundt ungdommer og religion. Dessuten vil denne teoretiske debatten legge rammer for tolkningene av informantenes utsagn og oppfatninger. Informantene er ungdommer, og et teoretisk grunnlag for hva ungdomsbegrepet innebærer er dermed et naturlig utgangspunkt.

Ungdom og religion

Det er allment akseptert at store deler av det norske samfunnet i dag er sekularisert. Med det menes at tradisjonell kristendom og religiøse institusjoner i stor grad har mistet sin samfunnsmessige innflytelse og tradisjonelle posisjon. Religionssosiologen Peter L. Berger definerer sekularisering som "a process by which sectors of society and culture are removed from the domination of religious institutions and symbols" (Berger 1967:107). En konsekvens av dette har vært kraftig individualisering av religiøsitet, og religiøs tro er blitt en privatsak. Berger hevder at religion tidligere var en legitimerende, meningsgivende, overordnet helhet. Men etter hvert som samfunnet ble differensiert, løsrev samfunnsmessige institusjoner fra religionen. Dermed mistet religionen sin plausibilitetsstruktur og resultatet av sekulariseringen var pluralisering. Religionen hadde ikke lenger troverdighet eller makt til å oppholde seg i den offentlige sfæren og ble skjøvet over i den private sfæren. (Berger 1967:127-129 + 133-134)

Zygmunt Bauman sammenligner denne utviklingen med et supermarked (Bauman 2000:199). Med det mener han at individualiseringen og privatiseringen av religiøs tro har ført til at vi nå "designer" vår egen tro. Vi velger "varer" vi føler oss komfortable med fra alle tilgjengelige "butikkhyller" og legger dem i samme "handlevogn", nemlig "vår personlige tro". Pål Repstad skriver at "folk ikke nødvendigvis tror mindre enn før, men at det man tror er mindre kirkestyrt enn før. Folk tror mer som de selv ønsker, mer "på sjølstyr". Man plukker noen elementer fra den kristne tradisjonen og lar andre ligge" (Repstad 2000:35). Dette kan

kobles til den autoritets skepsis som har vokst frem blant unge mennesker i dag, og da kanskje særlig skepsis til religiøse autoriteter. De avviser disse autoritetens makt og monopol på sannheten. I stedet tror en mer på egen dømmekraft og på det selvstendige valg. Dermed er det full frihet for at kristne elementer kan kombineres med elementer hentet fra andre religioner eller religiøse livssyn. Disse kan logisk sett være selvmotsigende, men kan for den enkelte oppleves som helt forenelig. Mange har hevdet at mottoet for denne utviklingen har blitt at en tror på ”det som er riktig for meg”. Akkurat denne frasen er et fremtredende element mange drar frem i forbindelse med religiøs tro blant norske ungdommer i dag. Synkretisme og relativisme blir dermed nøkkelord i forbindelse med ungdommers tro. Individualiseringen har altså ført til større frihet, men også større usikkerhet. Sekulariseringen og privatiseringen har også ført til at religion og religiøs tro er noe som begrenses til de deler av livet som er i kontakt med tro og religion, altså til kirke/menighet, begravelser, KRL-faget, etc. Hva en tror på er ikke vesentlig eller sentralt i det store antall av samfunnssfærer. Jan-Olav Henriksen sier at ” differensieringen nøytraliserer religionens rolle på de livsområder som er regulert av andre institusjoner” (Henriksen 2003b:19). Denne samfunnsutviklingen er blitt merket med flere ulike begreper, som høymoderne, senmoderne eller postmoderne. Felles for dem alle er at de peker på samfunnsutviklinger preget av blant annet sekularisering, pluralisering, globalisering, individualisering og privatisering. Disse tendensene gjelder hele samfunnet, og påvirker dermed også det religiøse og trosmessige.

Samfunnet i dag er preget av innvandring, reisehyppighet, globalisering og medieeksplosjon, og dette har i den religiøse sfære ført til pluralisering og fragmentering av den norske tradisjonen. Ungdommer som vokser opp i dag opplever ikke lenger noe samlende punkt for konstruksjon av mening og tro. Sekulariseringen har ført til at det ikke finnes en overordnet størrelse som formidler og styrer sannheten. Ulike fortolkningsrammer og livssynstradisjoner eksisterer nå side om side, og mening og livstolkning må etableres på personlig grunnlag ut fra dette ”shoppingmarkedet”. Dette har også ført til oppfattelsen av at religiøs tro og livstolkning er en privatsak. Denne privatiseringen gjør at ingen tro eller livstolkning kan karakteriseres som gal, men må respekteres og vises toleranse. Paul Otto Brunstad peker på at denne individualiseringen og privatiseringen har ført til at ungdommer nå må velge uten å ha faste referanserammer for valget som gjøres. Valgmulighetene øker, men støttepunktene i valg situasjonen avtar. De valg en gjør, gjør en ut fra egne erfaringer og på eget grunnlag, men hele tiden med muligheten for å kunne ta feil (Brunstad 1998:20). Pluraliseringen har ført til at det finnes mange sannheter, men ingen sannheter er sikre eller sanne en gang for alle. Sannhet og tro er for de unge i dag blitt et relativt og flytende begrep.

Sekulariseringens fristilling fra tradisjonen og religiøse institusjoner betyr allikevel ikke at ungdommenes valg skjer i et tomrom. Her kan en peke på mediens særlige påvirkningskraft, det flerkulturelle samfunn som tilbyr flere valgmuligheter, venner, familie og skolens påvirkning. Venner og fritid er noen av de fremste verdier hos dagens ungdom. Noen har gitt vennegjengen tilnavnet ”den nye familien”, noe som understreker dens betydning for tilhørighet, fellesskap og mening. I et samfunn hvor familien ikke lenger er en sikker størrelse, er vennenes overgivelse til hverandre noe som gir trygghet. Vennene har for mange nå større påvirkningsmulighet enn foreldre og familie, og impulser fra vennegjengen er avgjørende for ens egen livstolkning og verdisyn.

Samtidig med de sterke indikasjonene på at religion individualiseres og privatiseres, kan en ta til orde for at dette ikke gjelder i total forstand. I artikkelen ”Hvem kan fange vinden : Religionsforskernes konstruksjon av religiøs individualisering” (Repstad 2003:75-84) stiller Pål Repstad spørsmålet om tesen om individualisering er dratt for langt, og at en dermed mister forståelsen av at institusjonell og organisert religion fremdeles spiller en rolle for menneskers valg av religiøse tro og overbevisning. Kanskje generaliserer individualiseringstesen for mye, og anerkjenner dermed ikke at religion fremdeles formidles sosialt. Pål Repstad, inspirert av den svenske religionssosiologen Lars Ahlin, anvender Mary Douglas’ grid/group-teori på religion for å eksemplifisere dette. Douglas mener at menneskers livstolkning i stor grad gjenspeiler deres sosiale erfaringer. Hun deler menneskene inn i ulike kategorier for hvordan de takler og håndterer disse erfaringene; de som innordner seg stabile religiøse systemer, de som underkaster seg kontrollerende systemer, de som blir religiøse individualister og de som lever under strenge motkulturer (Repstad 2003:80). Ut fra dette ser en at individualisering blir bare én av flere måter å nærme seg religion på. Religiøs tro og overbevisning konstrueres ikke i vakuum eller på fullstendig fritt grunnlag. De fleste nordmenn har en religiøs overbevisning som er preget av eller ispedd kristne elementer. Den norske kulturen og livssynstradisjonen er preget av den kristne religion, og enhver nordmann vil naturligvis påvirkes av dette, likesom kulturen er preget av individualisme og pluralisering. Det er fullt mulig å være kritisk og selektiv i forhold den kristne tradisjonsarven, men den har allikevel lagt premisser for den enkelte nordmanns livstolkning. Selv om det norske samfunnet i dag i stor grad er sekularisert og religiøse institusjoner har mistet store deler av sin samfunnsmessige makt, er allikevel den kristne religion den førende livstolkende kraft i dette landet. På det grunnlag kan en tale for at den fremdeles, om enn i begrenset grad, har en viss makt. Dessuten vil en eventuell religionspraksis i hjemmet legge egne føringer for senere trosvalg, noe en umulig kan fri seg fra for å gjøre valg på nøytralt

grunnlag. Pål Repstads hensikt i sin artikkel er å advare mot å tolke den religiøse kulturen for ensidig. Den er uten tvil individualisert i forhold til tidligere, men det finnes allikevel viktige nyanser som utfyller dette bildet. Mennesket konstruerer sin individuelle tro, til en viss grad. Religionstilhørighet kan karakteriseres som en dans mellom individuelle valg og kulturens religiøse sosialisering. Mennesket velger selv hva det vil tro på, men troen på at gjør det på selvstendig, nøytralt grunnlag må forkastes. Dessuten understreker Repstad at teorier om individualisering lett kan tåkelegge at det er variasjoner mellom ulike grupper og kategorier i et samfunn, etter sosiale, kulturelle, økonomiske og andre skillelinjer.

Selv som man er allment enige i at sekulariseringsprosessen har godt grep om det norske samfunnet, ser en allikevel klare tendenser til at religiøs tro opprettholdes. Tradisjonell kristendom står kanskje ikke sterkt blant ungdommer i dag, men de er allikevel opptatt av religiøse strømninger, religion, det overnaturlige og det uforklarlige. Jan-Olav Henriksen mener at religiøse tradisjoner ikke lenger fungerer som autoritet, men som fortolkningsressurs og identitetsleverandør (Henriksen 2003a:24). Dette kan synes som en motsetning til et sterkt sekulariseringsparadigme. Noen mente at religion og dens betydning ville forsvinne ved religionenes tap av innflytelse. Det har den definitivt ikke, men en ser allikevel klart at dens bruksområde og autoritet er kraftig redusert. I boken *Jeg tror jeg er lykkelig* (Holmqvist 2007) skriver teologen Morten Holmqvist at i undersøkelsene presentert i boken så en at mange ungdommer tror på overnaturlige krefter og åndelige fenomener, uten å knytte det til Gud eller en religiøs tro. Han viser til et eksempel hvor en gutt er tydelig på at han er ateist og vil konfirmere seg borgerlig, men som samtidig er åpen for at det kan finnes overnaturlige krefter og disse vil han gjerne forsøke å komme i kontakt med (Holmqvist 2007:64-65). Det synes å være en tydelig tendens til at selv om en stor andel av norske ungdommer i dag ikke kaller seg kristne og ikke nødvendigvis tror på en Gud, så er de allikevel åpne for at det finnes overnaturlige krefter eller åndelige fenomener

I Holmqvists' undersøkelse spurte en ungdommer om de tror på Gud og gav dem tre svaralternativer: tror, tror ikke eller vet ikke. På grunnlag av dette svarte 43% av ungdommene at de tror på Gud, 29% vet ikke om de tror på Gud, mens 27% sier de ikke tror (Holmqvist 2007:51). Ut fra undersøkelsen kommer det klart frem at begrepet og forståelsen av Gud favner vidt for ungdommer i dag. Et spørsmål handlet om hvilke ord ungdommene knytter til begrepet Gud, med svaralternativene "høyere vesen", "energi", "personlig Gud" og "far". Her får Gud som høyere vesen klart høyest oppslutning (Holmqvist 2007:53). Gud karakteriseres ofte som er overnaturlig kraft, hvor kjærlighet og skaperkraft er de viktigste egenskapene. Dermed kan en kanskje si at kristendommens personifiserte Gud ikke står like

sterkt som før. Det konkrete kristne gudsbildet er erstattet av forestillinger som er mer flytende og konturløse.

Kristin Lorentzen gjorde i 1999 en undersøkelse av ungdommer i Haslum menighet i Bærum. Hun konkluderer med at ungdommene her har et avslappet forhold til kristen tro (Lorentzen 1999:136). Dette gjelder på flere områder, for eksempel som motsetning til de ”hyperkristne”, i forholdet til Gud, bibellesing og bønn, og i forhold til etikk og troens konsekvenser for livsførsel. Lorentzen finner at det er liten forskjell i livsstil på ungdommene i Haslum menighet og ungdommer uten en kristen tilknytning, noe også ungdommene selv poengterer. Generelt sett synes ungdommene i Lorentzens studie å være preget av individualisering og privatisering i forhold til tro. Eksempler på dette er kravet om frihet til å velge selv hvilke konsekvenser troen skal få, hva man vil forplikte seg på og til selv å legge mening i ritualer og kirkelige aktiviteter. Forbindelsen mellom tro og etikk synes å være neddempet, det er noe som preger ekstreme og overdrevne uttrykk for kristen tro. Dessuten er det få som gir uttrykk for et aktivt privat kristenliv i form av bønn og bibellesing. Generelt sett gir ungdommene i Lorentzens studie uttrykk for en tro preget av positive fordeler for ungdommene, og ikke en tro med krav eller forventninger i en eller flere retninger. Kanskje gir hennes studie en pekepinn på utviklingen blant kristne ungdommer i retning av en mer privatisert og individualisert tro.

Liv Arnhild Romsaas fant i sin hovedoppgave en litt annen tendens blant ungdommer i en menighet på Østlandet, noe hun presenterer i en artikkel i tidsskriftet Kirke og Kultur (Romsaas 2000). Ungdommene hun intervjuet legger stor vekt på livsstil og mener den har avgjørende betydning. De mener moral og etikk er det viktigste i kristendommen, Jesus er først og fremst et forbilde og det er livsstilen som avgjør om man kommer direkte til himmelen etter døden. Her synes altså gjerninger å ha høyt fokus blant ungdommene. Når det gjelder gudsbildene beskriver Romsaas ungdommene som religiøse, at de har funnet en trygghet i livet og at de setter sin lit til Gud (Romsaas 2000:80). Den mest sentrale forestillingen ungdommene har av Gud er at han er trygghet og at han hjelper i vonde tider. Men hun finner flere aspekter hvor ungdommene ikke er helt på linje med tradisjonell kristen religiøsitet. For eksempel synes Gud å stå høyere i rang enn Jesus. Jesus er først og fremst et forbilde og den som introduserte kristendommen for menneskene. Romsaas sier at det kan virke som om Gud har overtatt Jesu tradisjonelle funksjon ved å være den som framstilles som nær og som venn, i motsetning til den hellige, transcendent Gud (Romsaas 2000:81). Kanskje er dette årsaken til Romsaas’ funn om at Jesus generelt er perifer i ungdommenes gudsbilder. Et interessant moment er at Jesus er frikoblet fra frelsesaspektet, og Jesu død og

oppstandelse er ikke sentrale hendelser i ungdommenes forestillinger. Flere går så langt at de avviser oppstandelsen. Kanskje er det derfor disse ungdommene også avviser kristendommens tradisjonelle eksklusivitetskrav, og mener alle religioner er uttrykk for én Gud, som er tolket forskjellig. Jesus synes altså ikke å være det avgjørende moment for frelse, og flere av ungdommene uttrykker et håp om apokastasis, nemlig at alle mennesker til slutt vil oppnå frelse. Helvete eller en form for fortapelse synes ikke å være sentrale aspekter i gudsbildene til ungdommene som Romsaas intervjuet. Generelt i det Romsaas framstiller i sin artikkel, synes det som ungdommene forbinder det å være kristen først og fremst med livsstil. Kanskje er det nettopp disse aspektene som ligger nærmest ungdommenes hverdag.

Her er det gitt en kort innføring i noen av de viktigste trekk ved ungdommers tro og religiøsitet i dag. Dette avsnittet blir særlig aktuelt for selve analysedelen, hvor en vil se om denne studien bekrefter eller avviser de antatte trekk med ungdommers religiøsitet. Denne delen blir dermed til en viss grad et sammenligningsgrunnlag, og bidrar til å sette denne studiens informanter inn i en større kontekst når det gjelder ungdom og tro.

Kristendom på Sørlandet

Denne studien utføres på Sørlandet, da nærmere bestemt i Kristiansand, og derfor er det naturlig å si litt om kristendommens stilling på Sørlandet. Sørlandet, og da kanskje særlig Agder-fylkene, har gjennom Norgeshistorien hatt en særskilt stilling når det gjelder kristendomsforankring. "Bibelbeltet" har blitt en generell betegnelse på kystlinjen mellom Kragerø og Haugesund. Her står kristen tro sterkere i forhold til resten av Norge, og religionsundersøkelsen fra 1998 viser at i Vest-Agder er det dobbelt så mange religiøst aktive som i resten av landet, henholdsvis 23 og 10 prosent (Halvorsen 2004:57). Pål Repstad konstaterer flere steder (bl.a. 2000) at Sørlandet preges av en mer kristen konservativ kultur enn landet for øvrig. Det er et empirisk spørsmål om Agderfylkenes mer konservative trekk har sammenheng med den større andel kristne her i motsetning til resten av landet, eller om det er mer et generelt trekk ved denne landsdelen.

I Agderfylkene finnes et mangfoldig kristenliv, noe som får særlig utslag i et mangfold av kirkesamfunn og bevegelser. Vekkelsesbevegelsene har hatt god grobunn i disse områdene, og den mest kjente av disse er kanskje den såkalte sørlandspietismen. Nå kan det diskuteres om denne pietismen ikke lenger holder stand på Sørlandet eller om dens virkninger strekker seg inn i kristenlivet i dag også, om enn på noe nyere måter. Det såkalte "bedehusfolket" har til tider vært dominerende på Sørlandet, og har dermed gitt denne landsdelen ryktet av å være

mer konservative enn resten av det norske kristenfolk. Men også frikirkene har hatt høyere oppslutning i begge Agderfylkene enn gjennomsnittelig i Norge. Med endringer i Sørlandsk kristendom de siste tiår, har definisjonen av "kristenfolket" fått en annen ordlyd enn tidligere. For mange er det ikke lenger snakk om en like streng moralsk livsførsel (selv om den fremdeles er tilstede i mange sammenhenger), "det verdslige" har blitt mer akseptert og kriteriene for å være kristen er generelt utvidet. Til eksempel kan en si at tidligere var regelmessig kirkegang en forutsetning for å være kristen, mens nå kan du være kristen selv om du bare er i kirken et par ganger årlig, som ved jul, dåp, konfirmasjon og lignende. De skarpe skillene mellom de som er "innenfor" og de som er "utenfor" synes å være svakere i dag, og mange vil si at den åpne folkekirken har gjort mye av dette mulig.

Et av hovedpoengene Pål Repstad formulerer i sitt kapittel "Fra forskjellsreligion til humanitetsreligion? En introduksjon" i boken *Mykere Kristendom* (Repstad & Henriksen 2005), som inngår i forskningsprosjektet "Gud på Sørlandet", er at i den sørlandske kristendommen, tross dens konservative form, skjer en stillferdig liberalisering (Repstad 2005a:16). Med det mener han at den kristne tro i dag ikke er så opptatt av dogmer og streng etikk og moral, i tillegg til at det har vokst fram en økt forståelse av at det finnes mange måter å være kristen på. Med andre ord har kristendommen på Sørlandet nå har en åpnere profil enn tidligere. Dette henger sannsynligvis sammen med utviklingen av en generell holdning til kristendommen i hele Norge. Den sterke dualistiske tradisjonen, det skarpe skillet mellom himmel og helvete, og forestillingen om evig pine i helvete er dempet ned. Generell religiøsitet i dag legger større vekt på det gode i alle mennesker, kjærlighet og alle menneskers mulighet for å oppnå frelse. Disse endringene kan beskrives som en utvikling fra forskjellsreligion (*religion of difference*) til humanitetsreligion (*religion of humanity*). Religiøs tro handler ikke lenger om det radikale skillet mellom Gud og menneskene, og mellom kristne og ikke-kristne. I stedet er denne avstanden nå kortere, og virkelighetsoppfatningen er generelt mer positiv. Tradisjonelt har forskjellsreligioner stått sterkt på Sørlandet, men i vår tid synes det å være en dreining mot humanitetsreligion. Samtidig med denne overgangen mener Pål Repstad at en på Sørlandet også kan se en utvikling fra forskjellsreligion til erfaringsbasert forskjellsreligion (*experiential religion of difference*), en religionsform som vektlegger personlige erfaringer og opplevelser i religionsutøvelsen, og som ofte knyttes til karismatiske bevegelser (Repstad 2005a:20).

Et viktig premiss å være klar over, som Pål Repstad poengterer i boken *Mykere kristendom?* (2005a), er at kristen religiøsitet og kristne miljøer endrer seg, også de som vektlegger tradisjon og stabilitet. Dette skjer naturlig ved generasjonsskifter, pluralisering,

kulturelle endringer og lignende. En kan selvfølgelig til en viss grad styre disse endringene, men ingen er immune mot dem. Kristendommen har forandret seg mye gjennom Norgeshistorien (og naturligvis i resten av verden), og det ville naivt å tro at endringene stopper her. Selv aldersbestemte grupper som eldre, voksne og ungdommer, vil gradvis endre seg innenfor sine rammer.

Når det gjelder kristne ungdommer på Sørlandet, kan en regne med at disse endringene også gjelder dem. For å si litt om kristne ungdommer på Sørlandet vil det bli tatt utgangspunkt i Helje Kringlebotn Sødals artikkel "Forandring fryder? Endringer i tre kristne ungdomsgrupper i Kristiansand 1984-2004" (2005) og Irene Trysnes artikkel "Å campe med Gud. Kristne sommerstevner på Sørlandet" (2005). En generell tendens de begge finner blant ungdommene de er i kontakt med, er et gudsbilde som er preget av nærhet, vennskap og en personlig relasjon til Gud. En vanlig oppfatning har vært at de unge i dag har gått bort fra å forstå Gud som allmektig og sterk, og i stedet vektlegger det nære og personlige ved Gud. Denne oppfatning revideres av Sødal, som i stedet registrerer en både-og tendens, i god Ole Brumm-stil. Ungdommene synes å "forene troen på en allmektig og en nær og omsorgsfull Gud". Helje Kringlebotn Sødal kaller dette perspektivet "den koselige majesteteten" (Sødal 2005:81). Irene Trysnes bekrefter dette perspektivet i sin artikkel om kristne sommerstevner. Unge kristne vektlegger sin tro stor verdi og som en viktig del av livet. De er opptatt av at Gud (og Jesus) er nær og at han er deres venn (Trysnes 2005:103). En interessant ting å merke seg at ingen ungdommer i verken Sødals eller Trysnes artikkel nevner eller vektlegger Den Hellige Ånd i denne sammenheng, som den "person" av guddommen som er nær og personlig. I tillegg synes det som, ut fra ungdommenes utsagn, at den strenge og dømmende Gud ikke lenger er sterkt tilstede i de unges gudsbilde. Om tanken finnes, er den i alle fall ikke tydelig uttalt.

Lovsang trekkes fram av mange av ungdommene som kilden til å oppleve Guds nærhet og religiøse erfaringer. Helje Kringlebotn Sødal viser til innholdet i mange lovsanger som handler nettopp om det personlige forholdet til Gud, om kjærlighet og intimitet, samtidig som dette aspektet også gjenspeiles i forkynnelsen (Sødal 2005:81-82). Hun sier også at hun tror at ungdomsmiljøene er mer åndelige enn for tjuve år siden. Med det mener hun at det er mer åpenhet rundt forbønn og offentlig deltakelse i møtesammenheng (Sødal 2005:85).

Ut fra Sødal og Trysnes sine artikler synes det som at ungdommer på Sørlandet i dag i stor grad praktiserer *experiential religion of difference*. Det legges stor vekt på opplevelser og individuell religiøs erfaring, hvor lovsangen er en sentral kilde. Samtidig opprettholder de skillet mellom Gud og mennesket, kristne og ikke-kristne, og kan dermed sies å preges av en

viss teologisk konservatisme. Sødal viser at både ekspressive og kognitive elementer vektlegges i de unge kristnes møteform og praksis, gjennom lovsangen på den ene siden og den systematiske forkynnelsen på den andre (Sødal 2005:89).

Et viktig element i den kristne ungdomskulturen er samhold og fellesskap. Ungdommer er svært opptatt av venner, kanskje særlig i dagens kultur hvor vennskap for noen er den sikreste enheten de har. Kristne ungdommer synes å være oppmerksomme på å ikke ekskludere, noe som innebærer å ikke være ”klikkete”, og i stedet være et åpent, inkluderende miljø. Dette peker videre mot et interessant aspekt, nemlig at forskjellene blant kristne og ikke-kristne ungdommer synes å være mindre blant dagens unge. Kristne ungdommer er ikke i like stor grad som tidligere bundet til en bestemt livsstil eller moral, og fokus på synd er kraftig redusert. Pål Repstad bekrefter denne utviklingen ved å påpeke at det kristne språket nå er mindre polariserende, og at forskjeller, selv om de markeres, uttrykkes mindre dramatisk og mer hverdagslig. For eksempel snakker en nå om personlige, aktive eller praktiserende kristne, i stedet for frelste og fortapte (Repstad 2005b:268). Kristne ungdommer i dag synes å være opptatt av å ikke ”stenge seg inne” i kirken/menigheten, men i stedet anser det som en verdi å ha venner med andre religiøse og trosmessige livssyn. Dermed synes de kristne ungdomsmiljøene å være mer sosialt åpne enn de kanskje var tidligere.

Et siste, men vesentlig, trekk ved kristne ungdommer på Sørlandet, er at de ikke i stor grad er opptatt av konfesjonell tilhørighet. Hvilke kirkesamfunn som står for hva synes ikke å være fremtredende, i stedet fokuseres det på forkynnelsens kvalitet, hvor ”bra” møtet er og fellesskapet rundt. Ungdommer i dag synes å være mer opptatt av likheter og samarbeid, i motsetning til skillelinjer og konflikter (Sødal 2005:76-77).

Det er viktig å huske på at de momenter som er omtalt her først og fremst gjelder ungdommer på Sørlandet, nettopp fordi denne studien har sitt utgangspunkt og grunnlag her. Derfor kan en ikke med sikkerhet si situasjonen er lik over hele landet, men noen av trekkene vil en sannsynligvis finne blant kristne ungdommer i resten av Norge også.

Disse avsnittene om kristendom og kristne ungdommer på Sørlandet vil være et relevant bakteppe for å forstå og forklare aspekter rundt tro og oppfatninger av det guddommelige og religiøse som er dominerende blant denne studiens informanter. Informasjonen vil dermed være et utgangspunkt for den senere analysen, og på mange måter kan den forstås som et tolkningsgrunnlag. Dermed kan en se om denne studiens informanter støtter, avkrefter eller endrer tidligere antakelser om kristne ungdommer på Sørlandet. Det er svært nyttig å sette disse informantene inn i en større, men samtidig lokal kontekst, som kan bidra til at leser kan få en bredere og dypere forståelse. Informasjonen om kristendom og kristne ungdommer på

Sørlandet fungerer som utdyping og kontekstualisering av det som tidligere er sagt om ungdomskultur generell, og vil kanskje dermed bidra enda mer direkte som tolkningsgrunnlag for denne studien. Kristne ungdommer på Sørlandet er en ganske vid kategori (selv om den sannsynligvis er smalere enn i resten av landet), og ungdommene fra to av Kristiansands menigheter som blir intervjuet i denne studien, er en del av denne kategorien. Denne studien vil dra stor nytte av særlig bøkene *Mykere Kristendom?* og *Tro i Sør*. Dette er studier som analyserer kristendommens stilling på Sørlandet generelt, og vil dermed bidra med nyttig kunnskap inn i denne spesifikke studien.

VITENSKAPSTEORI OG METODE

Denne studien er allerede definert til å være en religionssosiologisk undersøkelse. Dette får visse metodiske konsekvenser. Dette kapitlet vil beskrive de spesifikke metoder som er brukt i denne studien, og argumentere for deres relevans for akkurat denne undersøkelsen. Men først vil jeg si litt om det vitenskapsteoretiske grunnlaget.

Religionssosiologi som vitenskap

Religionssosiologi er en disiplin innenfor sosiologi. Det er den del av sosiologien som er opptatt av å undersøke religion i sin sosiale og kulturelle kontekst og dialektikken mellom religion og samfunn. Når denne disiplinen er en form for sosiologi, er det nyttig å avklare akkurat hva som ligger i dette begrepet. Sosiologiens tema er det sosiale liv. En mulig innfallsvinkel er å si at sosiologien er ”interessert i å forklare og forstå hvorfor mennesker handler som de gjør” (Furseth & Repstad 2003:11). Dermed handler sosiologien om individer, om relasjoner og om sosiale konstruksjoner som legger føringer for sosial og privat atferd. Sosiologien undersøker generelle og spesielle trekk i et samfunn, og forsøker å komme under overflaten for å forstå hva som skjer, hvordan det skjer og hvilke konsekvenser dette får for individer og samfunnet som helhet. Det finnes mange ulike teorier om sosiologi, og også om religionssosiologi. Noen utfyller hverandre og er innbyrdes kompatible, mens andre står i opposisjon til hverandre.

Samtidig som religionssosiologien er opptatt av å se på religionens rolle på samfunnsnivå, er den også interessert i individuelle og mellommenneskelige religiøse trekk. En studerer gjerne prosesser som individualisering og privatisering, og ser hvilke konsekvenser disse får på enkeltmenneskers religiøse tro og praksis. Noen viktige forskningsområder for forholdet mellom religion og samfunnsmessige fenomener er religionens relasjon til kjønn, økonomi, etnisitet, seksualitet, konflikter og populærkultur.

Religionssosiologien er en samtidsorientert vitenskap. Den er mest opptatt av religion og religiøsitet i nåtiden. I dagens forskning er den svært opptatt av moderne fenomener som sekularisering, pluralisering, individualisering, tradisjonalisering, og benytter disse fenomenene for å studere og forklare den religiøse utviklingen. En generell oppfatning er at

sekulariseringen har ført til nedgang i religionens sosiale og institusjonelle betydning, og dermed at religion i samfunnet i dag tar en annerledes form enn tidligere. Dette hevder blant annet religionssosiologen Stephen Warner er et paradigmeskifte i forholdet mellom pluralisme og religion (Warner 1993, gjengitt etter Repstad 1996:1). Det gamle paradigmet kobler pluralismen til sekularisering og religionens minskede betydning, mens det nye paradigmet forbinder pluralisme med religiøs vekst. Videre betyr dette at en innenfor det gamle paradigmet, med blant annet Peter Berger, trodde at religion ville bli ubetydelig for mennesker og at organisert religion ville forsvinne fra den offentlige sfære og privatiseres. En av årsakene til dette mente en var den sterke autoritets skepsisen i samfunnet. Det nye paradigmet derimot hevder at religion ikke bare kan finne sin plass innenfor et pluralisert, moderne samfunn, men også vokse og trives der. Med andre ord mener en at religion på en god måte kan tilpasse seg sine nye moderne/postmoderne omgivelser. Begge disse paradigmenes synes å være av interesse om en skal analysere dagens norske religiøse situasjon. Sekulariseringen ser ut til å ha festet sitt grep, samtidig som det er tydelig at religion fremdeles er aktuelt for svært mange mennesker, men ofte i andre former enn tradisjonell norsk kristendom. Kanskje er den største forskjellen det at mange i dag går bort fra en dogmatisk, intellektuell tro, og mer over til erfaringsbasert og personlig tro. Dette er noe norske religionssosiologiske undersøkelser synes å bekrefte, blant annet i *Mykere Kristendom?* (Repstad & Henriksen 2005) og *Tro i Sør* (Henriksen & Repstad 2005).

Religionssosiologi som sosiologisk vitenskap er empirisk. Den søker å forstå og forklare. Den kan på ingen måte hevde å være objektiv eller å formidle sikker sannhet, den kan bare være fortolkende. En kan peke på sannsynligheter, trender og utviklinger, og i retrospektiv se om de spådommer som er gjort blir bekreftet eller avkreftet. Religionssosiologien som samfunnsvitenskap sier ikke alt om religion, særlig ikke om dens sannhet eller usannhet. Den betrakter religion som et menneskelig fenomen, og tar ikke stilling til gyldighet i religionens innhold. Peter L. Berger kalte dette metodologisk ateisme (Berger 1967:100), fordi en ikke tar stilling til Guds eksistens. Dette begrepet har av flere andre religionssosiologer, blant annet Pål Repstad (2000:19), blitt redefinert til metodologisk agnostisisme. Denne termen tar mer på alvor innstillingen om å ikke si noe om religioners innholdsmessige sannhet. Dermed legger man vekt på at religionssosiologien ikke kan vite noe sikkert om religioners sannhet, noe begrepet ateisme indirekte gjør fordi det innebærer en tydelig avvisning av guds eksistens i det at ordet ateisme inneholder en predisposisjon. Sosiologen kan altså ikke si noe om religioners sannhet, men den kan si noe om menneskers tro, deres oppfatning av sannhet og deres religiøse praksis av og tilnærming til denne sannheten. For eksempel kan ikke

religionssosiologien studere Gud, men den kan studere menneskers oppfatninger av og tro på Gud.

Hypotetisk-deduktiv metode

Med grunnlag i kvalitativ metode og intervjuer, blir den overordnede metode for hele studien en hypotetisk-deduktiv metode. Den hypotetisk-deduktive metoden tar utgangspunkt i noe vi ikke vet med sikkerhet, men som vi har visse antakelser eller hypoteser om, og prøver gjennom verifisering og falsifisering å komme frem til kunnskap som kan si noe om det tema som undersøkes. For denne studien betyr det at en har visse antakelser om hva ungdommer i kristne ungdomsmiljøer mener og tror når det gjelder gudsbildet og tro, og studiens oppgave blir å se hva som bekreftes og hva som avkreftes. Etikkprofessor Carl-Henric Grenholm definerer den hypotetisk-deduktive metode slik: ”Den går ut på at vi kan prøva våra antaganden genom att undersöka de konsekvenser som de skulle få om de är giltiga. Dette kan ske genom att vi prövar om dessa konsekvenser stämmer överens med våra erfarenheter och med våra övertygelser i övrigt” (Grenholm 2006:129) Videre hevder han at dette er en metode hvor en tester antakelser om virkeligheten som utgjør hypoteser, det vil si oppfatninger som vi ikke er sikre på om er sanne eller ikke (Grenholm 2006:130). En hypotese kan defineres som en oppfatning som skal testes, en kvalifisert gjetning.

Vitenskapsfilosofen Karl R. Popper mener den deduktive metode karakteriseres av prøve-og-feile-metoden, hvor en gjennom tester av ulike hypoteser kan komme frem til en antatt konklusjon. Popper vektlegger at innenfor den hypotetisk-deduktive metoden kan man aldri finne fullstendig sannhet eller verifikasjon, men at hypoteser kan godtas inntil videre (Gilje & Grimen 1993:73). På bakgrunn av dette vil jeg i oppgaven ikke kunne konkludere med definitive ”sannheter”, men kunne vise til hvordan tendensene i ungdommers kristendomsforståelser i kristne miljøer synes å være.

Popper mener også at observasjon spiller en av gjørende rolle i testingen av teorier. Dette viser til valget om å utføre en kvalitativ undersøkelse. Popper mener at i forskning *har* en ikke observasjoner, men en *gjør* observasjoner. Men andre ord innebærer den hypotetisk-deduktive metode en aktiv prosess, som jeg gjør i den kvalitative undersøkelsen.

Den hypotetisk-deduktive metode kan ut fra Poppers syn kalles en kritisk rasjonalisme. Denne form for rasjonalitet betyr verken allvitenskap eller ufeilbarlighet, men i stedet en erkjennelse av vår uvitenhet og feilbarlighet. Den kritiske rasjonalismen hevder dermed at det ikke finnes en ufeilbarlig og absolutt sikker kilde til erkjennelse (Gilje & Grimen 1993:67).

En kan altså aldri være sikker på å ha oppnådd objektiv kunnskap, kunnskap innebærer alltid et element av gjetning eller tro.

Hermeneutikk

Når denne studien baserer seg på intervjuer er hermeneutiske metoder aktuelle for å forstå og forklare det informanten forteller i denne situasjonen. Grenholm argumenterer i sin bok for at i ”kvalitativ analys kan inte minst hermeneutiska metoder komma til användning, der vi relaterar forståelsen av enskilda utsagor til såväl vår bild av en åsiktsmängd i dess helhet” (Grenholm 2006:152). Her ser en tydelig koblingen til den hypotetisk-deduktive metode, hvor hermeneutikken blir den praktiske metode for å faktisk sjekke arbeidsmaterialet opp mot hypotesene. Hermeneutikk er læren om å tolke og forstå, og Gilje og Grimen definerer dens moderne varianter som ”forsøk både på både å lage en *metodelære* for fortolkning av meningsfulle fenomener, og på å beskrive *vilkårene* for at forståelse av mening skal være mulig (Gilje & Grimen 1993:143). Teorien handler med andre ord om å klargjøre hva forståelse og fortolkning er, hvordan forståelse er mulig og hvordan fortolkning kan være mest mulig gyldig.

Når det gjelder hermeneutikk vil denne studien benytte denne metoden med utgangspunkt i Anthony Giddens beskrivelse av den doble hermeneutikk (Gilje & Grimen 1993:146). Han mener at på den ene siden må forskeren forholde seg til verden slik den allerede er fortolket av aktørene, samtidig som forskeren må gå utover disse fortolkningene og rekonstruere aktørenes fortolkninger innenfor et samfunnsvitenskapelig språk. Dette betyr at denne studien vil forsøke å forstå ungdommenes utsagn ut fra deres egen kontekst, samtidig som opplysningene vil fortolkes i lys av faglig teori, altså i et videre perspektiv.

Hermeneutikk vil også være en viktig metode når det gjelder å fortolke informantenes utsagn så objektivt som mulig. Hans-Georg Gadamars begreper om forforståelse og forståelseshorisont vil være viktige begreper å være kontinuerlig oppmerksom på, for på best mulig måte å yte informantenes utsagn rettferdighet. En grunntanke i hermeneutikken er at en alltid forstår noe på grunnlag av og med utgangspunkt i visse forutsetninger. Det er umulig å forstå verden forutsetningsløst. Vi står i alle i en kontekst som vi tolker og forstår verden ut i fra. Dette kan beskrives som å betrakte verden gjennom et personlig sett med ”briller”. Disse forutsetningene kaller Gadamer forforståelse eller fordommer. Han hevder at disse er nødvendige vilkår for at en overhodet skal kunne forstå noe. Tanken er at for at en tekst skal være meningsfull må den ha skape gjengklang til visse ideer vi mennesker allerede har. Satt

inn i denne studiens kontekst, vil informantenes tanker og oppfatninger skape mening for forskeren ut fra hans/hennes egen kontekst. Dette betyr at fortolkning aldri kan sies å være den eneste, sikre forståelsen, men den kan være en av flere måter å tolke et utsagn på. Dette kan kobles til Karl Poppers teori om at en innenfor hypotetisk-deduktive metoder aldri kan konkludere med sannheter, men peke på tendenser og hypoteser. Denne oppgavens hensikt er å tolke informantenes utsagn ut fra problemstillingens og hypotesenes kontekst, samtidig som forskeren forsøker etter beste evne å håndtere informasjonen mest mulig objektivt.

En viktig hypotese innenfor hermeneutikken er at meningsfulle fenomener bare blir forståelige i den sammenheng eller kontekst de forekommer i (Gilje & Grimen 1993:152). Altså er det sammenhengen som bestemmer meningen. Den hermeneutiske sirkel er et redskap som enkelt beskriver hvordan dette skjer. Den peker på forbindelsen mellom det som skal fortolkes og den sammenhengen eller konteksten det fortolkes i, hvor det som fortolkes kalles "del" og sammenhengen kalles "helhet". Teorien er at i fortolkningsprosessen går pendelen begge veier, hvor delene fortolkes i lys av helheten, og helheten belyses med fokus på delene. I denne studiens sammenheng vil dette bety at informantenes utsagn vil forstås i lys av teorikapittelet om ungdomskultur og ungdoms religiøsitet. Samtidig vil studiens helhet, altså om hypotesene bekreftes eller avvises, avgjøres ut fra de enkelte delene; intervjuene med informantene. Dessuten vil enkeltutsagn i intervjuene fortolkes, ikke bare i lys av teori, men også i lys av andre informantutsagn, av informantgruppen som helhet og helhetsinntrykkene av miljøene.

Kvalitativ metode

Kvalitativ metode, sammen med kvantitativ metode, er av de mest kjente metoder innenfor et mangfold av disipliner. Kvalitative metoder handler om å karakterisere. Selvet ordet viser til kvalitetene, det vil si egenskapene eller karakteristiske trekk ved fenomener (Repstad 2007:16). I motsetning til den kvantitative metode, som er mer opptatt av tall, kvantum og mengdeangivelser, er den kvalitative metode opptatt av teksten eller arbeidsmaterialet. Vi kan nevne noen konkrete kvalitative metoder: observasjon og feltarbeid, intervjuer og dokumentanalyse.

Det særegne med den kvalitative metode er at den går hovedsakelig i dybden, ikke i bredden, noe den kvantitative metode gjør. Dermed har den kvalitative metode et nært og direkte forhold til det som studeres, noe som er et sentralt ideal i kvalitativ metode (Repstad 2007:17). Med andre ord går den kvalitative metode snevrere til verks enn den kvantitative, men går samtidig dypere og grundigere inn i materialet enn dens opponent. Resultatet er at

den kvalitative metode berører et relativt lite område av virkeligheten, men samtidig kan den grundig redegjøre for dette utsnittet av en gruppe, samfunn eller folkegruppe. Dette kalles ofte case-studier. Kvalitative undersøkelser knytter seg med andre ord ofte til avgrensede enkeltmiljøer, hvor målet er å gi en helhetlig beskrivelse av prosesser og særtrekk ved nettopp dette miljøet (Repstad 2007:24). Fordelen ved å bruke den kvalitative metode i akkurat denne studien er at den gjør det mulig å grundig undersøke hva ungdommer innenfor noen kristne miljøer tror og mener om guddommelig virkelighet og karakter, og gjerne stille dette opp mot hypoteser og antakelser en hadde forut for undersøkelsen. En kvantitativ undersøkelse ville i større grad bare berørt overflaten, uten å kunne si noe mer nøyaktig og nyansert om hva de legger i sine oppfatninger og trossetninger. Et vanlig motargument for den kvalitative metode er at den, på grunn av sin snevre innfallsvinkel, ikke kan si noe sikkert eller noe generelt for en større gruppe mennesker. Det materialet som kommer fram i denne studiens undersøkelse kan bare påberope seg å gjelde akkurat disse informantene. Samtidig kan en peke på generelle trekk som går igjen hos alle eller de fleste, og som kan fungere som pekepinn på mulige felles oppfatninger som kan finnes i en andel av miljøer eller grupper som ligner på disse, uten at dette fungerer som bevis eller sikker kunnskap.

Den kvalitative metode kjennetegnes videre av fleksibilitet. Dette gjelder både intervjuer, lengden for undersøkelsen, antall informanter eller observasjonsobjekter, etc. En forsker som benytter denne metoden er interessert i *the actor's point of view*; altså aktørenes egne virkelighetsoppfatninger, deres motiver, deres tenkemåter (Repstad 2007:19). Her ser en at den metodologiske agnostisisme kommer inn, hvor forskeren ikke gjør egne vurderinger av aktørenes oppfatninger, tar stilling til sannhetsspørsmål og normativitet, men mest mulig nøytralt forsøker å forstå og forklare disse oppfatningene ut fra aktørenes egen synsvinkel. Samtidig skjer det i forlengelsen av dette en faglig fortolkning som for eksempel er inspirert av religionssociologisk teori, men heller ikke denne tar eksplisitt normativ stiling til om det ungdommene sier er sant eller rett.

Utvalg av informanter

Informantene i denne studien er ungdommer mellom 17 og 19 år, altså født mellom 1988-1990, som er aktive i større eller mindre grad i to kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand. Disse to miljøene er Lund Bibelklasse, som er et bedehusarbeid, og ungdomsarbeidet i pinsemenigheten Filadelfia.

I mars 2007 tok jeg kontakt med de to ungdomsmiljøene, hvor jeg fikk tillatelse fra lederne på begge steder til å kontakte ca 10-15 ungdommer fra hvert sted og intervju dem. Utvelgelsesprosessen skjedde ved at jeg fikk tilsendt lister med navn og telefonnummer fra miljøenes navnelister. Dette kan naturligvis innebære at jeg hovedsakelig fikk tilsendt navn på ungdommer som er registrert som medlemmer i arbeidet, eller at det skjedde en skjønnsmessig utvelgelse på mine vegne. Men siden jeg ikke kjente noen i miljøene selv og ikke ønsket å havne innenfor kun ett sosialt felt innenfor miljøene, valgte jeg å stole på lederne og gjøre det på denne måten. Samtidig valgte jeg selv tilfeldig ut fra listene hvem jeg ringte til. Jeg ba lederne om at det skulle være ca like mange gutter og jenter som fordelte seg over en kurve fra de som er svært aktive i ungdomsmiljøet til de som er mer perifere. Dette ønsket jeg for å få et bredest mulig perspektiv på hva ungdommene tror på og representanter fra alle lag i ungdomsarbeidet. Dette ble ikke resultatet ut fra de listene jeg fikk tildelt, fordi alle ungdommene viste seg å være relativt aktive i miljøene. Selv etter spørsmål om aktuelle perifere informanter viste de seg å ikke være det. For eksempel var en informant oppgitt som perifer, men sannheten var at han gikk i et annet ungdomsarbeid i byen og kun sporadisk var innom Filadelfia. Til slutt ble tidsperspektivet avgjørende og jeg valgte ikke å gjøre flere intervjuer. Dermed har resultatet blitt en studie av *aktive* ungdommer mellom 17-19 år innenfor ungdomsarbeidene i Filadelfia og Lund Bibelklasse. Ut fra listene jeg fikk tildelt ringte jeg ungdommene, forklarte hva prosjektet gikk ut på og spurte om de kunne være interessert i å stille som intervjuobjekter. De fleste var positive og sa ja, mens noen få takket nei. Resultatet av denne prosessen var at de fleste som sa ja fra Lund Bibelklasse definerer seg selv som aktive, 2-3 er ikke veldig aktive. Men samtlige føler tilhørighet i miljøet. Jeg tok kontakt med ungdomslederen i håp om å få intervju noen som var litt mer perifere i miljøet, men det fantes ingen flere. Informantene fra Filadelfia er alle aktive. I tillegg fikk jeg intervjuet en som er blitt kristen i løpet av det siste året. Fra Lund Bibelklasse fikk jeg åtte informanter og fra Filadelfia fikk jeg ti informanter. Altså i alt 18 informanter.

Når jeg ringte ungdommene forklarte jeg også at hele intervjuet er anonymt, at de i oppgaven ville få fiktive navn, at all informasjon blir behandlet konfidensielt, at det var frivillig å delta og at lydopptakene vil bli slettet etter at prosjektet er ferdig.

I utgangspunktet hadde det vært ønskelig med en presentasjon av den enkelte informant. Når jeg har valgt å ikke gjøre det, er det for å være helt sikker på at anonymiteten blir bevart. De to ungdomsmiljøene det er hentet informanter fra er relativt gjennomsiktige og de fleste ungdommene kjenner svært mange i miljøet. Da er det lett å peke ut enkeltpersoner ut fra interesser, tjenester i menigheten, skole, osv. La oss ta et eksempel: Dersom jeg hadde

intervjuet pastorer fra en menighet med fire pastorer og tre av dem var informanter, ville det vært ganske enkelt å gjennomskue hvilke som var med. Særlig for de som hadde kjent personen(e) godt. Og for informanten selv er det kanskje ikke ønskelig at identiteten gjennomskues, selv om det skulle være av mennesker han/hun kjenner godt.

Presentasjon av ungdomsarbeidene informantene er hentet fra:

Lund Bibelklasse

Lund Bibelklasse, eller Bibelklassen som den også kalles, ble stiftet av Edgar Edvardsen i 1929. Lund Bibelklasse holder til på Lund Bedehus. Dette er en selvstendig virksomhet i Den norske kirke. Der finnes et miljø bestående av gutter og jenter hovedsakelig på ungdomsskolenivå og fra videregående skole. Hver lørdagskveld samles omkring 70-100 ungdommer i et kristent fellesskap. Etter møtet med sang og tale fortsetter man kvelden med kafé og ulike sosiale aktiviteter - gjerne til langt på natt. Målet for Lund Bibelklasse er i følge deres internettsider å vise ungdommer Guds kjærlighet og utruste dem til å opphøye Gud, nyte fellesskapet, og erfare tjenesten (Bibelklasse 2007). Bibelklassen er også kjent for å arrangere turer og står, sammen med KRIK, som arrangør av den årlige Menighetscupen, som er en innendørs fotballcup.

Filadelfia

Filadelfia (populært kalt "Filla") er en pinsemenighet som ble opprettet i Kristiansand i 1919, med lokaler midt i byen. Ungdomsarbeidet har gjennomsnittelig mellom 130-150 ungdommer på fredagsmøtene, da hovedsakelig tenåringer, men de siste 6 månedene har de vokst til rundt 300 på møtene. Her legges vekt på å formidle en personlig relasjon til Gud, med stor vekt på lovsang og forkynnelse på møtene. Etter møtene arrangeres det kafé i menighetens lokaler. Ellers i uken samles en del av ungdommene i cellegrupper, bestående av et mindre antall ungdommer som samles for å snakke om spesifikke tema, be og bruke tid sammen.

Intervjuene

Den form for kvalitativ metode som benyttes i denne studien er intervjuer. Pål Repstad skiller mellom to ulike typer intervjuer, nemlig informant- og respondentintervjuer (Repstad 2007:17). Ved informantintervjuer beskriver og forklarer en person et miljø ut fra sin kontekst, mens respondentintervjuet i større grad gir personlig informasjon, som informantens følelser, hensikter og oppfatninger. I denne undersøkelsen inngår begge disse i intervjusituasjonen, men med størst vekt på respondentintervju. Hensikten med intervjuene er

å gå inn i informantenes tanker, oppfatninger, følelser og holdninger, og på et grundigere nivå enn bare korte overfladiske svar, søke aktørenes egne forklaringer, forståelser og redegjørelser om sine holdninger overfor et spesifikt tema.

Den praktiske utformingen av intervjuene for denne undersøkelsen var halvstrukturerte intervju. Intervjuene hadde utgangspunkt i en intervjuguide, med definerte tema en skulle innom i løpet av intervjuet og forslag til spørsmål som kunne benyttes. Men generelt foreløp intervjuene ganske fritt, hvor hensikten var at intervjuet i størst mulig grad skulle forløpe som en naturlig samtale og hvor informanten selv kunne velge hvor mye han/hun ville vektlegge de enkelte tema, noe som trolig lettet trykket for eventuelle nervøse informanter. Samtidig forsøkte forskeren å forsiktig lede samtalen slik at den holdt seg til sakens kjerne og at en i løpet av samtalen var innom de fleste av de ønskede temaer.

I intervjusituasjonen skal forskeren søke å være minst mulig synlig, og han/hun skal få fram informantenes egne synspunkter og stille spørsmål som utdyper og oppfordrer informanten til å fortelle dypere og grundigere om sine synspunkter. Intervjuene skal skaffe opplysninger om informantenes tro og virkelighetsforståelse, ikke fremme forskerens oppfatninger eller hypoteser. Tross alt er intervjuene arbeidsmaterialet som forskeren senere skal jobbe ut ifra, og da må innholdet være informantenes egne synspunkter. Men likevel er det ikke til å unngå at intervjueren (jeg) preget intervjuet til en viss grad, i og med at jeg stilte spørsmål og brakte på banen ulike tema som informanten selv kanskje ikke naturlig hadde kommet innom. I etterpåklokskapens ånd er det også mulig at enkelte spørsmålsstillinger har vært ledende for informanten, men samtidig er det på mange måter umulig å unngå i mellommenneskelig kommunikasjon.

De fleste intervjuene fant sted på et grupperom på Folkebiblioteket i Kristiansand. Det var ønskelig at stedet skulle være mest mulig nøytralt. Jeg valgte å ikke bry de to ungdomsmiljøene for mye, derfor spurte jeg ikke om å benytte deres lokaler for intervjuene. Dette kunne kanskje vært ønskelig, men da måtte jeg krevd en nøkkel for å gjennomføre det, siden jeg gjennomførte intervjuer ganske hyppig og på ulike tider av døgnet. Jeg valgte heller ikke å sitte på Universitetet i Agder, for å ikke skape en kunstig situasjon for informantene, siden de muligens kunne oppfatte stedet som stort og ukjent, og forbinde det med en studiesituasjon. Dette var ønskelig å unngå for å prøve å skape en lett, naturlig atmosfære for intervjuene, slik at de forløp mer som enn samtale enn et intervju. Tre intervju fant allikevel sted på UiA fordi biblioteket ikke var tilgjengelig den aktuelle dagen. Informantene sa selv at de ikke syntes det var et problem, to syntes det var en bedre løsning siden skolene de går på

ligger rett i nærheten, og derfor valgte jeg å stole på at det ville gå greit. Mitt inntrykket er at intervjuene her fungerte like bra som de andre.

Selve lengden på intervjuene varierte fra informant til informant, alt fra rett under en time til opp mot to timer. Alle informantene fikk ved begynnelsen av intervjuet utdelt et kort skriv med samme informasjon som ble formidlet da jeg ringte dem, nemlig at hele intervjuet er anonymt, at de i oppgaven ville få fiktive navn, at all informasjon blir behandlet konfidensielt, at det var frivillig å delta og at lydopptakene vil bli slettet etter at prosjektet er ferdig. Noen syntes det var bra å få en slik betryggelse, mens andre mente at det ikke betydde noe fra eller til. De aller fleste intervjuene gikk meget smertefritt. Et stort flertall av informantene var svært pratsomme og fortalte åpent og ærlig om sin tro og opplevelser, på godt og vondt. Mitt inntrykk er at intervjusituasjonen var trygg og avslappet og at de aller fleste intervjuene i stor grad fungerte som samtaler, selv om min rolle stort sett handlet om å stille spørsmål og gi tilbakemeldinger. Et par intervjuer bar preg av mer usikkerhet, hvor spørsmål med påfølgende mer eller mindre korte svar ble oppskriften. Kanskje var de ukomfortable med å fortelle om sin tro, eller det er mulig at de rett og slett ikke har tenkt så mye på en del av de temaene intervjuet var innom. Men generelt bar intervjuene preg av godt humør og fortellervilje.

Direkte i etterkant av intervjuene satt jeg igjen i rommet i ca. en halv time hvor jeg gjorde egne notater. Her skrev jeg ned hovedinnholdet i intervjuet, spesielle ting jeg la merke til, kroppsspråk, hva informanten virket sikker på, hva han/hun var usikker på, etc.

I tillegg til intervjuene er det gjort noen få observasjoner av ungdomsmiljøene som informantene i denne studien kommer fra. Dette ble gjort for å skaffe seg et bilde av de menighetene som er med på å danne et slags bakteppe av deres gudsbilder. Men disse observasjonene er såpass fåtallige og begrensede at de ikke vil bli tilskrevet noen rolle i denne studien, men mer fungere som personlig lærdom og bakgrunnskunnskap for forskeren.

For ordens skyld nevner jeg at jeg ikke har skrevet noen lister med reelle navn på informantene, slik at jeg i lovens forstand ikke har etablert noe personregister.

Analysearbeidet

Praktisk analysearbeid

Å intervju informantene var den praktiske delen av arbeidet bak denne studien. Etter det begynte fasen hvor jeg skulle systematisere, analysere og fortolke det materialet jeg hadde samlet inn. Dette innebar også litt praktisk arbeid. Jeg valgte å hovedsakelig benytte konvoluttmetoden (Repstad 2007:126), hvor jeg klippet opp intervjunotatene og la bitene i

ulike konvolutter merket med hovedtemaene for denne undersøkelsen. For ikke å risikere å klippe den enkelte informant fullstendig fra hverandre, valgte jeg å supplere med en kvalitativ datamatrikse (Repstad 2007:129) hvor jeg skrev inn hovedtrekkene ved hver informant, fordelt på temaer. Dette gjorde det lettere å se etter mønster i ungdommenes oppfatninger, både når det gjelder tema og den enkelte informant. Jeg valgte å gjøre analysearbeidet temabasert, noe jeg føler problemstillingen og hypotesene mine legger opp til. Jeg gjør altså analyser av ulike temaer som er sentrale innenfor ungdommenes gudsbilder og kristendomsforståelser, ikke en analyse av den enkelte informant. Rent praktisk vil jeg ta utgangspunkt i det generelle ved hvert enkelt tema, altså hva som går igjen hos de aller fleste, for deretter å supplere med oppfatninger som skiller fra ”normalen”.

I analysedelen av arbeidet er oppgaven å presentere funnene som er gjort i løpet av det praktiske innsamlingsarbeidet. I denne fjerde delen av oppgaven vil det bli gjort en analyse av dataene, hvor jeg leter etter mønstre i arbeidsmaterialet. I tillegg vil dette materialet fortolkes, både i lys av problemstilling og hypoteser, og i forhold til relevant faglig teori.

Når det gjelder analysen har jeg forsøkt å finne en sunn mellomvei mellom ren gjenfortelling og overfortolkning. Jeg ønsker ikke bare å repetere det ungdommene sier i intervjuene, men også kunne si noe om generelle trekk, årsaker og sammenhenger. Samtidig må ikke dette trekkes for langt, til det steg hvor jeg legger ord i ungdommenes munn som det ikke er grunnlag for å si. Dessuten vil jeg tolke i lys av relevant faglig teori, for å sette de ulike temaene inn i en større sammenheng og se dem i relasjon til lignende undersøkelser. Dette kalles *grounded theory*, fordi den understreker sterkt at teorien skal vokse fram med sterk forankring i det empiriske materialet. Målet er å unngå udisiplinert abstraksjon, og hele veien beholde en kontakt med data som aktørens oppfatning av verden (Repstad 2007:115). Målet er at selv om materialet fortolkes og settes inn i en større sammenheng, skal aktøren eller informanten kunne kjenne seg igjen i teksten som er skrevet.

I denne sammenhengen blir det viktig å understreke betydning av å tilstrebe en mest mulig nøytral holdning til stoffet, som for eksempel i teorien om metodologisk agnostisme hvor en setter til sides Gud som faktor og som setter sannhetsspørsmålet i parentes. Derfor vil en ikke ta stilling til sannhetsspørsmål eller normativitet i ungdommenes utsagn.

Reliabilitet og validitet

En viktig del av prosessen ved skrive en kvalitativ studie som dette er å vurdere kritisk kvaliteten på den forskningen man har gjort. Dette har jeg forsøkt å gjøre underveis i analyseprosessen, men også mot slutten av oppgaven. Begrepene reliabilitet og validitet er

godt innarbeidede uttrykk for god kvalitet på et forskningsarbeide. Jeg bruker begrepene slik Pål Repstad beskriver dem i boken *Mellom nærhet og distanse* (2007). Reliabilitet oversettes ofte med pålitelighet. Det handler om hvor gode og presise måleinstrumentene er, hvor pålitelig og presis informasjon vi har fått og om vi har greid å gjennomføre analysen uten feil og mangler. Validitet oversettes gjerne med gyldighet. Ofte handler dette om vi faktisk har målt det vi ønsker å måle, altså om det samsvar mellom det vi har sagt vi skal undersøke i problemstillinger og hypoteser, og det vi skriver i analysen og kommer fram til i konklusjonene. Dette er viktige kvalitetssikringer for å kunne gjøre en mulig sann, ærlig og trofast framstilling i forhold til materialet. I hvilken grad jeg som forsker selvkritisk opplever å leve opp til disse kvalitetsfremmende begreper, vil jeg ta opp mot slutten av oppgaven, da i retroperspektiv.

I oppgaven søker jeg å finne det generelle og det spesielle, det vanlige og det uvanlige i det ungdommene presenterer. Høy gjentakelse av samme aspekter peker i retning av å kunne tolkes som sentrale, viktige temaer blant ungdommene. Samtidig kan ikke dette sies å være en avgjort sannhet. Muligheten er åpen for at ungdommene ville svart på en annen måte eller med andre ord dersom spørsmålene ble formulert annerledes eller om forskeren var en annen. Altså er funnene i denne studien til en viss grad kontekstbundne. Samtidig kan ikke forskning være så relativistisk at ingen fornuftig informasjon kommer fram på grunn av situasjonsbetingede elementer. Med stor grad av sannsynlighet kan en konkludere ut fra det materialet en har, men da kun på vegne av de ungdommene som lot seg intervjuet og kanskje til dels for de miljøene de er en del av.

Min egen nærhet til den kristne tradisjon og til begge typer ungdomsarbeid kan bidra til oppgaven både positivt og negativt. På den ene siden er det mulig at mine fordommer og forestillinger om disse typene ungdomsarbeid bidrar til analysemessige vektlegginger, samtidig som det kan gjøre meg blind på noen områder, hvor jeg kan overse elementer som andre ville tatt tak i. Dette har jeg forsøk å være klar over i den forstand at jeg har gjort en innsats for å plassere meg selv i en nøytral, spørrende og nysgjerrig innstilling til materialet. Forhåpentligvis har jeg lyktes og jeg tror blant annet møter med veileder har bidratt til å sikre en viss avstand til stoffet.

DEL 4:

**”Alle har jo lyst å føle tilhørighet,
derfor så føler jeg det er viktig å ha en menighet
som man kan gå til.”**

-KIRKE OG TILHØRIGHET

I dette kapitlet er målet å undersøke hvor aktive ungdommene er i de to kristne ungdomsarbeidene, om de føler tilhørighet og hvilke årsaker de oppgir for disse karakteristikkene. Jeg vil se på hvilke tanker de har om møtene, forholdet til lovsang og undervisning og hvilken rolle møtedeltakelsen har i deres liv. Jeg tar også opp tanker ungdommene kommer med i forhold til karismatikk og deres oppfatninger rundt andre menigheter og konfesjoner. Hovedsakelig vil altså dette kapitlet handle om ungdommenes tanker og oppfatninger rundt kirkeaktiviteten som foregår i helgen, når ungdomsmøtet er. Henholdsvis fredag for Filadelfia og lørdag i Lund Bibelklasse.

Aktiv – i tjeneste

Alle ungdommene i denne studien er mer eller mindre aktive i menighetsarbeidet. I Filadelfia karakteriserer alle seg selv som aktive. I Lund Bibelklasse gjør de aller fleste det samme, men med flere modifikasjoner. En fellesnevner er at det synes som definisjonen på om en er aktiv eller ikke, avgjøres av om en har en tjeneste i menigheten eller ikke. Petter (F) har en tjeneste som gjør at han må stille opp på hvert eneste møte, og derfor anser han seg selv som meget aktiv:

Veldig aktiv. Så aktiv som det går an å bli viss du ikke er ansatt.

Som sagt, det som preger ungdommene i Lund Bibelklasse er flere modifikasjoner i forhold til om en kan karakteriseres som aktiv. Tone (LB) er en av disse, og også hun definerer nivået av aktivitet ut fra tjeneste:

F: Er du veldig aktiv i Bibelklassen?

T: Jeg er med i styret. Jeg føler liksom ikke jeg er sånn *veldig* aktiv, eller jeg gjør liksom... jeg er sekretær og står i kiosk, det er liksom det jeg bidrar med. Men... du føler noen ganger at, ja, se på de andre de står og synger og de gjør det ene og det andre, men jeg bidrar med det jeg kan liksom. Så jeg føler at jeg bidrar litt. Og så er det liksom at styret, da er du liksom litt knyttet til Bibelklassen uansett, så det er også litt godt.

Det er tydelig at også Tone ser seg selv som aktiv *fordi* hun gjør visse tjenester i ungdomsarbeidet. Videre peker hun på en ting som flere andre også gjør, nemlig at det synes å være en viss gradering når det gjelder tjenester. Hennes oppgaver oppleves ikke like viktige som de som synger og leder lovsang, og det til tross for at hun selv sitter i styret for ungdomsarbeidet og gjør andre tjenester også. Men hun påpeker at hun ”bidrar med det hun kan”. Kanskje signaliserer hun her at hun føler hun ikke har talent til å gjøre ”de viktige” tjenestene, og derfor aksepterer hun å bidra ”med det hun kan”.

Den generelle holdningen er at grad av aktiv tilhørighet i ungdomsarbeidene er knyttet til tjeneste, men det er også knyttet til møtedeltakelse. De aller fleste sier de er på møte hver eneste gang eller opp mot hver gang. Flere i Filadelfia går også på andre møter i menigheten. I Lund Bibelklasse er flertallet også aktive i Gimletun ungdomsgruppe. Flere bekrefter at det i stor grad er samme ungdomsgjeng som går begge plasser. Arbeidene er skilt fra hverandre i det at det er ulike styrever og organisasjoner som arrangerer det, men de har allikevel et visst organisatorisk samarbeid (Sødal 2005:70). Ut fra dette synes det som at mange av informantene deltar på mer enn ett kristent møte i løpet av uken, kanskje særlig i Lund Bibelklasse der resultatet er at de går på møter både fredag (Gimletun) og lørdag (Bibelklassen).

Ikke alle informantene er like aktive. Det finnes noen i Lund Bibelklasse som karakteriserer seg selv som mindre aktive. Både Thomas, Hans og Bjørnar sier at aktivitetsnivået varierer. Noen ganger går de ofte, mens andre perioder blir det mindre møtedeltakelse.

Simen (F) og Hanna (LB) er de eneste som anser seg selv som aktive selv om de ikke har en tjeneste. Men de deltar på så å si alle møtene, og derfor mener de selv at de aktive.

Tilhørighet

Det er relativt stor variasjon blant informantene når det gjelder hvor lenge de har gått i ungdomsarbeidene og hvorfor de begynte akkurat der. Fire av ungdommene i Filadelfia har familietilknytning i Filadelfia og har gått der hele livet. Dette gjelder også Oskar, selv om han

hadde en periode hvor han var ute av arbeidet. De andre har kommet til ungdomsarbeidet i Filadelfia fra andre kristne menigheter eller organisasjoner, særlig fra Frikirken i Kristiansand. De fleste av disse har nå gått i Filadelfia mellom ett og to år. De fleste informantene i Lund Bibelklasse begynte når de startet i 8. klasse, altså rundt 13-14 år. Torbjørn er den eneste som sier han kommer fra en annen menighet, og har gått i Bibelklassen i seks måneder. De som informerer om kirketilhørighet sier de hører til statskirken. Det virker som det var naturlig for informantene å begynne i Lund Bibelklasse. Flere nevner søsken som har gått der tidligere, og noen har fått ungdomsarbeidet anbefalt av disse eller andre. Altså synes det som en viss videreføring gjennom familie eller annen tilknytning. Generelt er det mye som tyder på at ungdomsarbeidet i Filadelfia tiltrekker seg mange ungdommer utenfra selve menigheten. Dette synes ikke å skje i like stor grad i Lund Bibelklasse. Medlemskap i en bestemt menighet synes ikke å være særlig viktig blant ungdommene. De fleste av ungdommene i Filadelfia som kommer fra andre menigheter, har ikke skiftet medlemskap. Tilhørighet synes å handle om å gå på møtene og ha en tjeneste i arbeidet, ikke om en har medlemskap i det bestemte kirkesamfunnet.

Så og si alle informantene uttrykker at de føler stor tilhørighet til det ungdomsarbeidet de går i. For de aller fleste handler det om at de har venner eller vennegjengen i miljøet. Noen har også en familietilknytning til menigheten eller arbeidet. Tjenesten de har i arbeidet tilfører også en viss følelse av tilhørighet. Men i all hovedsak er det vennene som skaper opplevelsen av tilhørighet. Maren (F) har bare gått i Filadelfia i ett år, men føler stor tilhørighet:

F: Det høres ut som du føler tilhørighet på en måte til "Filla".

M: Ja, det gjør jeg. Det gjør jeg. Og...det blir jo...og så å gå der blir jo, sånn...fra før, mamma og de går jo ikke der eller noe, men jeg har...altså, jeg kjenner *alle* der, liksom. Og da blir det veldig sånn...altså, det er der jeg går liksom, det er der jeg...altså, jeg er jo i andre menigheter også av og til, sånn...jeg kjenner jo andre folk som er andre steder, og går jo der. Men det er jo...jeg føler jo at jeg...altså, det er jo Filla jeg hører til nå når jeg har en tjeneste der og...det er der jeg har de fleste vennene, de vennene jeg går med hele tiden og...

For Maren er det altså vennene som først og fremst tilfører følelsen av tilhørighet. Det er verdt å merke seg at tilhørigheten ikke begrunnes teologisk eller konfesjonelt, selv om hun opprinnelig kommer fra en annen kirkeretning. Samtidig kan vi legge merke til at Maren også begrunner tilhørighet ut fra tjeneste. At hun bidrar med noe gjør at hun opplever Filadelfia som sin menighet. Det er ganske mange av informantene i Filadelfia som ikke har familietilknytning eller oppvekst som tilknytningspunkt til menigheten, og det er ingen som vektlegger Filadelfias teologiske syn som avgjørende for valg av menighet. Derimot var det

venneforhold som i all hovedsak førte til valg av ungdomsarbeid. Chris (F) beskriver vennetilhørigheten slik:

Vi har hatt så god vennegjeng, så vi har kommet sammen og vi har liksom, vi har kommet sammen og bare bedt sammen. [Forteller om en gang han og en kompis ba til langt ut på natten] Og det var sånne gode venner som bare løftet deg opp og bare var oppmuntrende.

Chris forteller om et trosfellesskap mellom vennene og opplever at vennene er med på å bygge hverandre opp og bygger et positivt fellesskap. Det er det flere andre i Filadelfia også som poengterer. Tilhørighet gjennom venner er også framtrødende blant informantene fra Lund Bibelklasse, og som vi så er ofte venner avgjørende for at de valgte å gå i nettopp Bibelklassen.

Tone (LB) nevner trygghet som en av årsakene til at hun trives i Lund Bibelklasse:

For det første så er det veldig trygt på en måte, du er liksom ikke redd for å bli dratt med på noe du ikke har lyst til.

Kanskje er det vissheten om at hun vet hva hun kommer til og at hun kjenner andre som har gått der før som gjør at Tone opplever Lund Bibelklasse som et trygt sted. Sannsynligvis handler denne tryggheten noe om møteformen som Bibelklassen bruker, i tillegg til at hun har en trygg vennegjeng å forholde seg til.

Pia (F) er den eneste i Filadelfia som gir uttrykk for å ikke alltid ha følt tilhørighet til ungdomsarbeidet. Hun begynte i menigheten da hun var ni år fordi familien gikk over til denne menigheten fra en annen:

F: Du føler tilhørighet i "Filla" på en måte?

P: Ja, jeg føler det *nå*. Jeg har ikke alltid følt det.

F: Ok, nei?

P: Så, når jeg gikk når jeg var ni år så gikk jeg liksom på noe som heter Junior da. Da fikk jeg ikke venner, eller sånn, det var mer klikker der. Det var mer sånn at de ungene som var venner med foreldrene, de gikk sammen. Og mamma og de hadde ikke de vennene, så dermed så merket jeg at...det var ett år jeg ikke kunne gå der for da hadde jeg ingen. Men så sørget Gud for at jeg fikk venner. Så har det bare gått oppover.

Pia forteller at det var først for to år siden hun begynte å få venner. Hun signaliserer et miljø som besto av klikker, hvor barn av voksne venner var sammen. Og når hennes familie ikke var venner med disse, opplevde heller ikke Pia å bli inkludert blant barna.

Dette bringer oss over på et aspekt hvor ungdommene signaliserer litt ulike opplevelser. Alle i Filadelfia beskriver ungdomsmiljøet som godt og inkluderende. Johan (F) beskriver

miljøet som ”en stor sammensveisa gjeng”. Flere med han opplever miljøet som åpent og inkluderende. Pia (F) sier det er flere gjenger i miljøet, men ingen klikker. Maren (F) beskriver et miljø hvor hun kan være seg selv:

...Før, jeg har aldri vært den som har vært...kanskje...altså, viss du kan kalle, viss det er noe som heter å være kul og teit, jeg vet ikke jeg, jeg har aldri vært på toppen der, og... jeg følte med en gang det var en mye mer åpenhet for at jeg kunne være den jeg er selv, holdt jeg på å si, og folk respekterte meg for det. [...] Og det var jo også en av de tingene som gjorde at jeg på en måte følte meg så hjemme så fort.

Maren beskriver et miljø som ikke er preget av å måtte være kul eller har en spesiell opptreden for å være godtatt. I stedet kunne hun være seg selv og bli respektert for det. I Lund Bibelklasse er det derimot noen informanter som beskriver et ungdomsmiljø som kan oppleves lukket. Hans (LB) tror at alle kristne miljø kan oppleves lukket av mennesker utenfra. Torbjørn (LB) som kom til Lund Bibelklasse for seks måneder siden opplevde det vanskelig å komme alene:

T: Det er nok en svakhet med at det er ikke så veldig mange gjenger. Det er vel tre-fire stykker tror jeg...altså to-tre

F: Ja, men er det lett å komme innenfor liksom?

T: Det kommer an...ehh...lett og lett [...] Du må ha litt ”guts” for å prøve deg. Jeg prøvde å komme inn, brukte et halvt år på det, det tar lang tid. Og...det kan være tøft. [...] Det ble veldig sånn, du må liksom kjempe deg inn på en måte, altså du må være litt åpen selv, klar for noe nytt og sånn, og så viss gjengen liker deg så er det ikke noe problem liksom.

F: Men er møtene, altså selve lørdagsarrangementene, er de åpne og inkluderende?

T: Ja, de er åpne, de er veldig inkluderende.

Torbjørn opplevde altså at det var greit å komme på møtene, men vanskeligere å komme innenfor vennegjengene. Han opplevde å måtte kjempe selv, samtidig som det synes som han var overgitt gjengenes egne vurderinger om de ”liker deg”. Han sier videre at det må være vanskelig å komme helt alene. Det er en fordel å kjenne noen for å komme innenfor. Selv kjente han to-tre stykker, og fremdeles syntes han det var vanskelig å komme innenfor. Altså beskriver Torbjørn et utenfraperspektiv på miljøet. Men generelt sett i Lund Bibelklasse synes det som ungdommene opplever et godt miljø og alle uttrykker å ha gode og nære venner der.

Møtene – påfyll og stemning

Som vi har sett er alle informantene mer eller mindre aktive. De fleste sider de går på møtet hver eneste helg, mens for noen går det mer i perioder. Fellesnevneren er at alle synes det er viktig å gå på møter, selv om noen mener det ikke er nødvendig for å være kristen. Det er ett

ord som går igjen i flere intervjuer som beskriver hva møtene er for ungdommene, nemlig påfyll. Tone (LB) beskriver det slik:

F: Er det viktig for deg å være med i en menighet?

T: Ja, det tror jeg. Fordi at jeg merker selv at...at jeg trenger litt hjelp på en måte. At i hverdagen så blir det mye annet og det blir lite tid til Gud og bønn og ting som jeg egentlig vet at jeg vil, men det blir liksom ikke tid. Og da er det veldig...veldig greit å ha lørdag, både fredag og lørdag satt av, da vet jeg at da...

F: Blir det en sønn "påfyllsting" liksom?

T: Ja, nettopp.

I en travel hverdag opplever Tone at møtene blir en slags påfyll. Hun nevner ikke påfyll av hva, men trolig mener hun påfyll av tro og gudsnærvær. For Tone synes møtene å være den måten hun holder kontakt med sin tro på, det er da hun setter av tid til å være sammen med Gud.

Selv om vennene er viktig for tilhørighet i miljøene, er de ikke hovedårsaken for at de fleste ønsker å gå på møtene. For mange var det motivasjonen tidligere, men de aller fleste svarer at nå går de for å møte Gud. Det er vanskelig å avgjøre, men når det gjelder noen av informantene sitter jeg igjen med en følelse av det kanskje er "det rette svaret". Mens andre synes å ærlig mene det. Inntrykket generelt er at både møtet og det sosiale er viktig, og at de ville opplevd savn eller tap dersom den ene delen forsvant. Torbjørn (LB) liker at det ikke bare er en sosial hengeplass. Maren (F) innrømmer at både det åndelige og det sosiale er viktig, så hun går for begge deler. Morten (LB) legger mer vekt på det sosial enn de fleste andre, og sier at det viktigste med Lund Bibelklasse er at det er et sosialt og trygt miljø, men legger til at det også er viktig å høre om Gud. Generelt sett sier ungdommene at de kommer hovedsakelig for møtet og for et møte med Gud, men at den sosiale delen oppleves som et positivt tillegg. Samtidig har de fleste sine næreste venner i miljøet, og dermed er det naturlig å tro at det sosiale er en viktig del av møtekvelden.

Mens flere informanter fra Lund Bibelklasse snakker om å få påfyll gjennom møtene, legger informantene fra Filadelfia mer vekt på stemningen og "sterke møter". Det er særlig lovsangen som oppleves viktig. Pia (F) har disse tankene rundt lovsangen i møtene:

F: Hva er det du setter mest pris på ved møtene?

P: Det er vel egentlig lovsangen. Jeg elsker lovsang. Så for meg er det sønn, et møte uten lovsang er ikke det samme. Jeg føler liksom, det er egentlig bare åpningen for talen og alt, at jeg får fokus på talen også viss jeg har lovprist Gud. Så det...

F: Er det en måte du føler du har kontakt med Gud på?

P: Ja. Det er veldig mye den måten jeg føler jeg får, min måte å tilbe Gud på og sønn.

Pia synes å oppleve lovsangen som en viktig inngangsport til resten av møtet. Lovsangen gjør at hun klarer å fokusere på talen. Dessuten er det en måte hun føler at hun opplever Gud på. Disse tankene er representative for flertallet av ungdommene. Lovsang er viktig både i Filadelfia og i Lund Bibelklasse, men i sistnevnte varierer det litt hvor bra ungdommene synes lovsangen er. Hans (LB) trekker fram at musikken trekker mange mennesker til møtene og indikerer dermed at lovsangen er et viktig virkemiddel. I forbindelse med lovsangen er det mange som uttrykker opplevelser i retning av en stemning i lovsangen og møtene generelt, da særlig i Filadelfia. Da handler det om at det oppleves godt å være der. Chris (F) sier at ”det er deilig å prise Gud og kose seg”. Altså synes lovsangen å være knyttet til gode følelser. I forlengelsen av lovsang, er det flere av informantene som gir uttrykk for en stemning under møtet eller lovsangen. Torbjørn (LB) knytter stemningen til lovsang:

F: Hva er det med lovsang som er bra?

T: Bra? Nei, jeg vet ikke. Godt spørsmål. Nei...ehh, det er jo stemningen. Det er noe med det tror jeg.

Torbjørn opplever altså en stemning under lovsangen, som han etterpå sier at gir fokus. Dette med fokus på Gud under lovsang synes å være viktig. Flere i Filadelfia sier at lovsang ikke er musikk eller et show, men tilbedelse av Gud. Maren (F) er med i et lovsangsteam og er opptatt av at hun ikke synger for sin egen del:

Det er ikke det at, jeg står ikke på scenen der og synger for å ha en oppvisning, eller på en måte. Jeg skal jo hjelpe folk å komme inn i det...på en måte, jeg vet ikke hva du skal kalle det, åndelig stemning (ler)...et eller annet sånn.

Maren synes å ha en oppfatning av at lovsang ikke skal ha en konsertform. Hun mener å ha en tjeneste hvor oppgaven er å hjelpe mennesker inn i en åndelig stemning. Maren er opptatt av stemningen under lovsang og møtet. Hun beskriver en stemning i hele møterommet:

Den hellige ånd er der. Med en gang...med en gang jeg kom...det er så, jeg følte noe mer. Altså, du føler...når du kommer inne i rommet så er det sånn...du blir helt sånn...jeg vet ikke (ler), det kommer en sånn her bølge over deg liksom! Det er skikkelig deilig, altså det er liksom, det er liksom...Det er mange som har...eller det er folk som har sagt liksom, som har på en måte blitt frelst, de sier ”det er bare helt sånn der...akkurat som om du har vært skikkelig skitten og så bare, er det noe som bare *tsjhoo* og så er du bare helt ren, det er som å komme ut fra dusjen liksom”(ler).

Maren beskriver en sterk følelse av et nærvær i møterommet. Hun sier at Den hellige ånd er der, og kobler dermed stemningen til et gudsnærvær. Altså synes stemningen på møtet å

handle om en opplevelse av Gud og Den hellige ånd. Dette vil jeg gå nærmere inn på i kapitlet om gudsforholdet.

I tillegg til stemningen er det noen som vektlegger friheten på møtene. Dette finner jeg bare i Filadelfia. Johan (F) liker at man med den frie møtestilen kan holde på den gode stemningen lenger og ikke være bundet av rammer en må følge. Eva (F) sier noe av det samme:

Jeg synes at det er bra at det er på en måte litt fritt, eller sånn, det er ikke alltid så struktur. Eller det er jo sånn selvfølgelig, noen ønsker velkommen og liksom så kommer de lovsangerne opp og så taler noen ofte, ikke sant. Men av og til er det liksom, viss det er noen som har noe på hjertet holdt jeg på å si, ikke sant, så får de alltid lov og liksom å komme fram og si det de føler på, viss det er noen som for eksempel vil be for noen eller, ikke sant, så kan de få lov å ta mikrofonen og spør om noen har lyst å være med å be for de, eller...ja, forskjellige ting liksom, og...og så at det på en måte er Gud som styrer møtet på en måte, ikke alltid "nei, men det var ikke det vi hadde planlagt liksom", det er ikke sånn.

Eva synes å oppleve at friheten er noe som åpner for Guds vilje i møtene og gjør at en kan ta hånd om menneskelige behov. Hun ser at møtene har en viss struktur, men synes å indikere at en for sterk struktur hindrer Guds vilje fordi noe ikke var en planlagt del av møtet.

Selv om mange av informantene vektlegger lovsangen som den beste delen av møtene, mener de også at undervisningen eller talene er en viktig del av møtet. De fleste sier at de trenger begge deler, og som vi så mener Pia (F) at lovsangen er en døråpner for talen fordi den gir riktig fokus. I Filadelfia brukes det mest talere som er fra menigheten, ofte ungdomslederen. Mens i Lund Bibelklasse henter de talere utenfra. Thomas (LB) mener det å hente talere utenfra er bra:

Det jeg i hvert fall synes at gjør det bra, det er at vi henter inn talere utenfra, som gjør at det blir veldig mye variert da, og at vi har veldig, eller vi har utfordrende taler synes jeg i hvert fall. I det siste har vi prøvd å ha litt mer fokus på det. Kanskje...og få vokse litt mer og jeg føler at jeg vokser selv på å kunne gå der

Thomas synes det er positivt med ulike talere som er innom Bibelklasse. Det gjør at det blir variert. Han er også den eneste som nevner at talene er utfordrende. Han gir uttrykk for at talene hjelper han å vokse som kristen. Merete (LB) derimot er litt kritisk til at Bibelklassen tar inn så mange ulike talere:

Vi inviterer talere, ikke sant. Eller sånn, vi spør talere, så det er selvfølgelig talere som kommer der flere ganger, men ikke sant...det er jo forskjellige hele tiden. Og da er det liksom noen ganger så er det bra og noen ganger så er det liksom...eller, ikke dårlig, men ikke sant, mindre... Ja, jeg merker for eksempel forskjell på viss det er noen som brenner virkelig det de

snakker om og ikke sant. [...] Jeg merker det også veldig på hvordan på en måte talerne er i forhold til det de snakker om. For en merker ganske fort viss de er engasjerte i det de snakker om eller om de egentlig bare på en måte bare er der fordi de ble spurt og da må de bare finne på noe å si...eller...ikke sant.

Merete synes å ha varierte opplevelser i forhold til de ulike talerne som besøker Lund Bibelklasse. For henne er det avgjørende om hun merker at taleren er engasjert og opptatt av den han/hun snakker om. Det synes som hun vurderer disse som mer troverdige. Mens de som ikke virker engasjerte mistenker hun for å "finne på noe å si". Maren (F), som personlig synes lovsang er det beste med møtet, synes også talene er viktige fordi de gir kunnskap og forståelse for ting som skjer:

Men likevel...undervisningen er så veldig viktig del i tillegg for det at du skal på en måte ha...jeg føler i alle fall selv at jeg bør ha kunnskap da, og jeg trenger kunnskap og...og forståelse for ting som skjer. Og det får jeg gjennom folk som preker holdt jeg på å si, og folk som har taler og sånn. Jeg må liksom ha en dose med ny informasjon da, og ny kunnskap i tillegg. Altså, det er på en måte to forskjellige ting da. Jeg må jo...jeg må jo vite på en måte hvorfor jeg tror, og jeg må jo, når folk spør meg så er det jo greit å kunne komme med en forklaring, altså si hva du står for og sånn, og det får jeg jo gjennom på en måte...opplevelser så klart, gjennom lovsang og ting som skjer i hverdagen, men også det at det jeg vet hva som står i Bibelen.

Maren synes å forstå talene som undervisning hvor hun kan få ny kunnskap og lære hva en skal svare på spørsmål. Altså synes talene på møtene å være en kilde til hennes trosinnhold og bidrar til å fortelle henne hva hun tror på. Dette kan sies å være et tydelig tegn på at Marens tro ikke er individualisert, i alle fall ikke på trosinnhold. Hun holder seg til de oppfatninger og tanker hun får kommunisert i Filadelfia.

Torbjørn (LB) uttrykker seg kritisk til undervisningen i Lund Bibelklasse. Han synes det er vanskelig å lytte til taler som er opptatt av at tro må få utslag i gjerninger. Han sier at han er uenig i detaljer, men enig i det store bildet. For Torbjørn er det viktig å kunne være kristen uten å måtte gjøre gjerninger som signaliserer denne troen til andre. Han ble mobbet på ungdomskolen for sin tro, og synes derfor det er vanskelig med en tro som krever gjerninger.

Det er to aspekter som er interessante å legge merke til i ungdommenes utsagn om møtene og hvordan møtene oppleves. For det første synes det som at de går på møtene for å møte Gud. Altså signaliserer de en oppfatning av at Gud er til stede i møtelokale under møtet. Selv om de ikke sier det direkte, synes det som slike møter ikke finner sted ellers i uken, særlig hos de som beskriver møtene som påfyll. Bevisst eller ubevisst signaliserer informantene en oppfatning av at Gud finnes i kirkerommet, og kanskje ikke i like stor grad ellers. Det andre interessante aspektet er at ungdommene vektlegger gode, nære følelser i forhold til møtene,

signaliserer de i liten grad at møtene oppfattes som utfordrende. Selv om flere mener at talene er en sentral og viktig del av møtet, er det allikevel få som nevner utfordring som et aspekt her. Derimot synes det som de anser talene som undervisning som gir kunnskap og ”riktige svar” i forhold til kristne sannheter og livsstil. Dette er interessant å huske på i forhold til oppfatninger rundt tro og livsstil, som vi vil komme til senere i studien.

Karismatikk og konfesjon

Filadelfia er en pinsemenighet og må sies å være karismatisk i karakter, mens Lund Bibelklasse hører til bedehusmiljøet. Dermed forventet jeg å finne ulike oppfatninger når det gjelder karismatikk og hva de tenker om forholdet mellom ulike kirkeretninger. Jeg velger derfor å presentere ungdomsgruppene hver for seg.

Informantene fra Filadelfia er sannsynligvis komfortable med det en kan kalle en karismatisk møteform, noe som kommer fram gjennom fortellinger om lovsang, forbønn, helbredelser og andre opplevelser. Maren (F) som kom til Filadelfia for ett år siden, sier hun opplever at i Filadelfia lever de mer i Ånden:

Det jeg tenker når jeg begynte i Filla, da tenker jeg at du lever mye mer i Ånden. At du...altså, Den hellige ånd er mye, en mye større del på en måte, at du...altså, på møtene legger du mye mer opp til at folk skal virkelig *møte* Gud, du skal møte Den hellige ånd og liksom på en måte ikke bare tro det, men også på en måte *føle* noe, altså oppleve det. Og...det...det har jeg, det synes jeg er veldig bra, eller sånn, det er noe av det jeg setter pris på.

Karismatikken synes for Maren å handle om opplevelsene og følelsen av et gudsnærvær på møtene. Det er mange i Filadelfia som synes å vektlegge det samme som en god verdi med møtene. En kan for eksempel se det i måten de setter Filadelfia opp mot andre kirkesamfunn, særlig statskirken. Mange synes det ser ut som at statskirken ikke har Den hellige ånd og at den virker død. De mener også at den styres av rammer og har liten eller ingen frihet. Johan (F) er en av disse:

J: Jeg lurer på hvordan det hadde vært viss jeg hadde blitt vokst opp i en (stats)kirke for eksempel. For det, jeg føler liksom nå at det er sånn kjempedødt liksom, for jeg var eksempel på Lund Bibelklasse på lørdag, bare for å se hvordan det var. Og det var liksom sånn der, det var jo helt annerledes liksom. Vi er liksom, kan be liksom litt sånn, vi ber sånn som vi vil og liksom sånn der, og så liksom på slutten på det andre så var det sånn her ”ja, nå skal vi be FaderVår og holde hverandre i hendene” og sånn her. Det er jo...(flirer)

F: Synes du det blir litt påtatt eller litt rart?

J: Nei, jeg føler det blir liksom sånn der at det blir ikke sånn der at man kan ha det noe åndelig eller sånn der liksom, på grunn av at det alltid skal følge et mønster liksom

[...]

Jeg føler, jeg skal ikke si, for jeg vet det, jeg er ikke så veldig sånn der kirkekjenner, men jeg føler at det er liksom, at viss vi for eksempel [...] litt sånn der, litt mer åndelige menigheter ser på liksom Guds som en du kan ha et vennskap med liksom, men at det blir liksom annerledes med de andre som bare tilber noe som du føler er liksom langt borte.

Johan synes å ha en oppfatning av at statskirke- og bedehusmenigheter er døde åndelig sett. Han har et bilde hvor Gud i deres menigheter er langt borte og en de ikke har et nært vennskap med. Det synes som Johan forbinder åndelighet med karismatikk og at opplevelser og følelser av et gudsnærvær er tegnene på en menighet som er levende og har Gud som venn.

Oskar (F) og Chris (F) påpeker at de synes det er negativt med splittelser og uenighet mellom ulike kirkesamfunn, men de trekker fram Kristiansand som et positivt forbilde på dette området. Oskar har disse tankene:

Det er problematisk med alle de kampene som er innenfor, mellom forskjellige kirkesamfunn. Nå er jo det så bra at i Kristiansand så er noe av det, er det veldig bra i forhold til det sånn som det pleier å være i Norge. Men...det hadde vært så mye bedre om vi bare kunne vært enige om ting. Ehh...jeg synes det dumt at vi pinsevenner i mange perioder har fraskrevet alt som har med statskirken og den freden som er der, og jeg synes det er dumt at statskirken har avskrevet Den hellige ånd og hans kraft i lange tider.

Oskar (og Chris) mener at uenighet mellom ulike kirkesamfunn er en negativ ting. I stedet synes Oskar å påpeke at ulike kirker har ulike verdier som de kan tilføre hverandre. Chris trekker frem ulike samarbeidsprosjekter mellom flere menigheter, særlig ungdomsarbeid, som har foregått i Kristiansand. Han ønsker mer enhet mellom de ulike kirkesamfunn.

Av de som sier noe om dette i Lund Bibelklasse, er de enige med informantene fra Filadelfia når det gjelder ulike kirkesamfunn, men skiller seg fra Filadelfia når det gjelder karismatikken. Hans (LB) har disse oppfatningene av kirkelig uenighet:

H: Vi er gode på å krangle altså, det skal sies.

F: Synes du det er irriterende?

H: Det er irriterende. Det er...på en måte, også litt sånn å diskutere sånne ting, det er jo bare dogme, på en måte, du kan ikke diskutere deg god på det. Og du kommer aldri til å bli enig. Aldri! Så...nei, det er bare å slutte mens leken er god egentlig.

F: Ja. Vil det si at du tenker at hvilken kirketilhørighet du har er det samme, det er det samme egentlig hvor du går?

H: Skulle gjerne ønske det. Men...så legges det liksom så mye vekt på sånn der priprne detaljer. Og...skal vi døpe store eller små, må vi vente til vi tror til vi døpes, og skal vi konfirmeres eller skal vi bare døpe store? Det er liksom kjempe viktig, og det er jo egentlig ikke det. Det er viktig at vi døpes, men slutt å krangle så mye.

Hans synes å gi uttrykk for at ulike syn på dogmer som dåp og konfirmasjon, ikke burde være avgjørende for kirketilhørighet og uenighet. Det er bare krangel rundt ”pripne detaljer”. Det kan virke som han kommer med en oppfordring om å være enige om å være uenige.

Når det gjelder karismatikk har informantene i Lund Bibelklasse et litt anstrengt forhold det. Morten (LB) synes at karismatikk er både skummelt og gøy. Han synes også å koble det til opplevelser, fordi han sier at det får han til å skjønne at det finnes noe mer. Andre mener derimot at denne karismatikken er oppskrytt og til dels påtatt. Torbjørn (LB) har disse tankene:

T: Jeg synes det er litt vanskelig å forholde seg til de (karismatiske menighetene). Eh, ja.

F: Synes du det blir rart eller skremmende?

T: Ja, jeg har litt rare opplevelser med de, det tror jeg at jeg vil påstå. Det ser litt sånn... jeg føler det bli litt kunstig på en måte, det blir litt sånn. Det er veldig sånn vise fram og ”se hvor kristen jeg er” på en måte, jeg føler det er litt den der stilen. Jeg har i hvert fall fått inntrykk av det, det er sikkert feil, men...det er i hvert fall førsteinntrykket.

Torbjørn synes å oppfatte karismatikken som kunstig, og at det skal bevise hvor kristen en er. Han modifierer seg rett etterpå og sier at karismatiske folk også er bra folk, men at han ikke føler seg hjemme i den stilen. Torbjørn har, som vi har sett, opplevd mobbing før fordi han var kristen, og reagerer kanskje dermed på en kristen stil som fremhever det så mye.

Hanna (LB) tror mye av karismatikken er vane, og at de ikke føler det like mye hver gang.

Mens Hans (LB) mener at forskjellene egentlig ikke er så store.

Kvinnesyntet er problematisk

Det er svært få informanter som trekker frem noe de er uenige i når det gjelder menighetens lære og oppfatninger. Dette ble det ikke spurt eksplisitt om i intervjuene, derfor var det opp til ungdommene selv å bringe dette på banen eller å røre ved temaet slik at det stilles oppfølgings spørsmål om det. De eneste som gjør det er jo jenter fra Filadelfia som er uenige i kvinnesyntet som Filadelfia står for. Eva (F) er en av disse to:

Det er ikke alt liksom i Filadelfia som jeg kan på måte, som jeg kan si meg enig i, for jeg er ikke enig i det at, jeg vet ikke helt hvordan liksom hvor det Filadelfia sånn offisielt står i forhold til det, det som jeg tenker på da. Men jeg tenker på kvinnesyntet, det med at de aldri har hatt noen kvinnelige pastor, og det at det ikke har vært eldstesøstre holdt jeg på å si, eller liksom sånn. Det har det jo vært i pinsemenigheter før, men det har aldri vært i Filadelfia så vidt jeg har forstått. Og viss...altså, jeg vet ikke, men sånn som jeg har forstått det så er de imot det, noen av de i alle fall, jeg vet ikke. Den ene pastoren var i alle fall det. Jeg vet det for min far har snakket om det, for vi snakket om det hjemme...om det hjemme. Og det kan ikke jeg stå for, det er, det synes jeg er feil å si at en dame ikke kan lede en menighet like godt som

en mann. Jeg tror det skal være uavhengig av kjønn, jeg tror det skal stå på kompetanse eller vilje og liksom, det er en kristen person som vil gjøre det beste for Gud. Jeg tror det er det viktigste, det skal være det som er hovedfokuset, ikke om det er mann eller dame. Men det er enten eldstebrødre eller eldstesøstre, liksom at det kan være en blanding liksom, eller at det ikke er viktig at det er, hvilket kjønn det er liksom. Jeg synes at egentlig burde begge kunne egentlig være representert, men altså det er jo, det er jo ikke noe regel for det liksom.

Eva klarer altså ikke stille seg bak kvinnesynet som hun tror Filadelfia representerer. Hun vil stille andre kriterier for utvelgelse av pastorer og eldsteråd, og ikke basere det på kjønn. Hun signaliserer en likestilling mellom kjønnene og hevder at kvinner kan lede godt som menn.

Maren (F) kom til Filadelfia for ett år siden og sier derfor at han er litt oppmerksom på ting som Filadelfia står for, men som hun må sjekke og gjøre egne vurderinger av.

Jeg er på en måte obs på det nå som jeg er på en måte så ny da, etter å bare ha gått der i ett år, at det er jo visse ting som jeg må tenke litt ekstra over og sjekke ut liksom og så er... at jeg liksom må tenke; ja, er det det jeg står for, og...for det er jo, altså det er jo en pinsemenighet og jeg har jo ikke vært så, jeg har liksom ikke vært i pinsemenighet før dette. Frikirken er jo ikke sånn veldig, hvert fall ikke den i byen er jo ikke sånn veldig, det mange kaller halleluja, så jeg...altså, det er jo ting jeg må tenke over og det er ting jeg...

Maren synes å gi uttrykk for at hun ikke ønsker å bare ta alle svar Filadelfia gir for gitt, men ønsker selv å finne ut hva hun står for. Men samtidig er dette interessant å se i forhold til det Maren sa tidligere om talene i Filadelfia, hvor det syntes som at talene var en kilde til hennes trosinnhold og at hun tar til seg de svar og den kunnskap Filadelfia gir.

Kirke og tilhørighet i en større sammenheng

Ungdommene i denne studien er opptatt av venner og tilhørighet, noe som er en svært viktig del ungdomstiden. At venner er en av hovedårsakene til at ungdommene føler tilhørighet i fellesskapet og at den sosiale delen etter et ungdomsmøte er viktig, er forventede funn.

Vennene representerer en stor påvirkningskraft og for de fleste er vennene en av de viktigste instanser i livet. Det kan synes som at noen av ungdommene uttrykker en slik opplevelse, i det de beskriver et fellesskap hvor vennene bryr seg om hverandre, stiller opp for hverandre, ber sammen, etc. Religionssosiologen Christian Smith sammen med Melinda Lundquist Denton har gjort en undersøkelse på religiøsitet blant amerikanske ungdommer. De finner at venner er en viktig årsak til at ungdommer blir religiøst aktive, i tillegg til aktivitet i et religiøst miljø. De sier at ungdommer som har venner i et religiøst fellesskap og deltar aktivt oppnår en sterk personlig tilknytning til livet i dette fellesskapet (Smith & Denton 2005). Sannsynligvis er dette faktorer som også bidrar til opprettholdelse av troen. De aller fleste av ungdommene i

denne studien er aktive i sine miljø, i form av at de har en tjeneste eller en oppgave å utføre, som oftest i forbindelse med ungdomsmøtet i helgen. Et generelt inntrykk ungdommene gir er at de opplever de respektive miljøene som inkluderende og åpne, mens noen få synes kristne miljø kan være klikkete og lukket. Pia (F) og Torbjørn (LB) forteller at det var vanskelig å komme innenfor miljøene. Generelt sett har jeg et inntrykk av at det sosiale etter møtene er litt viktigere for ungdommene i Lund Bibelklasse enn de i Filadelfia. Det er flere her som sier de kommer for det sosiale (i tillegg til møtet).

Ungdommene gir inntrykk av at møtedeltakelse er viktig for dem, selv om et par informanter nevner at det ikke er nødvendig for å være kristen. De aller fleste går på minst ett møte i uken. Dessuten synes de å være svært mottakelige for den undervisning som gis på møtene. Kanskje er dette et tegn på at disse ungdommene, som er innenfor det kristne miljøet, ikke i stor grad er individualisert. Derimot bekrefter de Pål Repstads teori om at institusjonell og organisert religion fremdeles spiller en sentral rolle for menneskers valg av religiøs tro (Repstad 2003:82). De synes å innordne seg stabile religiøse systemer. Kanskje fordi det føles trygt eller fordi det føles som en naturlig kilde til den tro en har. Mange av ungdommene har også en eller flere tjenester, og bekrefter dermed denne tilknytning til menigheten.

Informantene gir uttrykk for at lovsang er den viktigste delen av møtet. Dette gjelder kanskje særlig i Filadelfia, men også de fra Lund Bibelklasse vektlegger lovsangen. At lovsang er et viktig virkemiddel er noe også Helje Sødal finner i sin studie "Forandring fryder?" (Sødal 2005:79). Ungdommene opplever lovsangen som en kilde til å møte Gud og til en god stemning. Når ungdommene i Filadelfia vektlegger lovsang i størst grad, synes ungdommene i Lund Bibelklasse å legge like stor vekt på taler eller undervisning som de gjør på lovsang. Ut fra funnene i denne oppgaven, kan en si at de bekrefter Helje Sødals funn om at både det ekspressive og det kognitive blir vektlagt samtidig, gjennom lovsangen på den ene siden og taler/undervisning på den andre. Som Pia (F) sa så oppleves lovsangen som en åpning til talen for den hjelper å sette fokus. Det synes ikke som kombinasjonen av det ekspressive og det kognitive oppleves motsetningsfullt, snarere som at begge deler oppleves nødvendig og naturlig. En slik balanse mellom opplevelser og følelser samtidig med faste rammer til et gitt trosinnhold karakteriserer *experiential religions of difference* (erfaringsbasert forskjellsreligion) (Sødal 2005:89-90). Samtidig gir dette inntrykk av at tesen om det ekspressives framgang må modifiseres noe. Taler og undervisning er også viktig for ungdommene. De gir uttrykk for at de synes det er viktig å lære om hva de tror på og å kunne gi svar på spørsmål de får om troen. Dette med at ungdommene er opptatt av taler og

undervisning nyanserer også en teori om manglende interesse for dogmatikk. De er opptatt av kunnskap og å lære hva som er riktig og galt.

Det karismatiske synes å være forbundet med det ekspressive og personlige erfaringer. Karismatikk, både for ungdommene i Filadelfia og Lund Bibelklasse, synes å handle om fysiske og synlige tegn. Når det gjelder karismatikk synes det å være mer vanlig på ungdomsmøtene i Filadelfia enn i Bibelklassen, noe som også er forventet ut fra konfesjon. Flere synes også å koble denne karismatikken til Den hellige ånd, nemlig at når slike tegn forekommer tolker de det som Den hellige ånd eller Guds nærvær.

Noen av ungdommene har meninger og oppfatninger om ulike kirkesamfunns profiler. Men det generelle inntrykket er at ungdommene ikke er særlig opptatt av konfesjonell tilhørighet. Flere av ungdommene i Filadelfia har kommet fra andre menigheter, men det er ingen som nevner konfesjonalitet som avgjørende for dette. Det er heller venner, tilhørighet og inkludering i fellesskapet som er den avgjørende faktoren for hvilken menighet en vil gå i. Det er få som synes å bry seg om teologiske synspunkt. Unntaket er to jenter som er uenige i Filadelfias kvinnesyn. Ellers er de fleste som Hans, som mener krangel om dogmer er prapne detaljer. Ungdommene her bekrefter det Helje Sødal finner, nemlig at ungdommene synes å finne konfesjonell tilhørighet underordnet og lite relevant. I stedet har de en funksjonell og pragmatisk holdning til konfesjonstilhørighet. Altså er de ikke opptatt av skillelinjer mellom menigheter, snarere av likheter og samarbeid (Sødal 2005:76-77).

-RELIGION I OPPVEKSTEN

I dette kapittelet er målet å undersøke om ungdommene har vokst opp med en kristen tro, noe som er interessant å undersøke siden ungdommene er aktive i kristne ungdomsarbeid. Jeg vil undersøke om de har vokst opp i en kristen familie, i hvilken grad hjemmet var preget av kristen praksis, hvordan de opplevde barnetroen og om de opplever at deres tro er forskjellig fra foreldrenes tro.

Kristne familier

Alle informantene i denne undersøkelsen har vokst opp i kristne familier. De fleste gir uttrykk for at troen har vært en viktig del av oppveksten og at foreldrene er aktive kristne. Det er tre

informanter som gir uttrykk for noe annet. Hanna (LB) sier at foreldrene aldri går i kirken og at hun ikke vet om foreldrene er aktive kristne. Oskar (F) mener at foreldrene var ”lunkne” kristne når han var liten. Han er den eneste av informantene som forteller at han har skilte foreldre. Julie (F) forteller også om lite fokus på tro hjemme, og mener at troen hun har i dag er takket være Filadelfia:

Mine foreldre har alltid vært kristne og sånn, men ikke så mye at jeg har blitt påvirket av det, eller sånn. Jeg tror at jeg hadde tolket annerledes i dag viss ikke jeg hadde begynt i Filadelfia liksom. Siden... ja, det er ikke liksom sånn... det vi bruker mest tid på hjemme kan du si. Men selvfølgelig, de er kristne og sånn.

Julie forteller at hun har en kristen familie, men at troen ikke har vært en sentral del av hennes oppvekst. Hun synes å mene at foreldrene ikke har påvirket henne på dette området, derimot er det Filadelfia som har gjort at hun er kristen i dag.

Men det store flertallet av ungdommene har altså vokst opp i kristne hjem. Pia (F) er en av de som i størst grad forteller om en tro som har vært sentral i familien. Det er særlig på grunn av at begge foreldrene har vært syke:

Det har ofte vært sånn at når mamma er på det verste, så har familien måtte sette oss ned og be. Så det har vært veldig mye bønn og prat med Gud og alt sånn. [forteller at begge foreldrene nå er friske] Så det at... på en måte sånn, jeg har vokst veldig mye på det da. Det er jo sånn... så jeg merker liksom at, jeg tror ikke jeg hadde vært så nærme Gud som jeg er i dag viss det ikke hadde vært for at vi måtte søke Gud i den på en måte elendigheten som har vært. Men samtidig så har Gud brukt det som å forme oss som familie til noe sterkere.

På grunn av foreldrenes sykdom synes troen å ha blitt noe som binder familien sterkere sammen. Pia forteller om et sterkt samhold i familien, hvor det å snakke om tro er vanlig. Dette er noe noen andre også forteller om, men ikke alle. Noen har vokst opp i kristne familier der det ikke har vært naturlig å snakke så mye om tro. Men familie oppleves allikevel særdeles viktig for alle ungdommene, og er en stor påvirkningskraft. Når ungdommene senere i intervjuet får spørsmål om hvem de tror har påvirket dem mest i forhold til troen, svarer de fleste at foreldrene har vært den viktigste innflytelsen, for noen som én av flere.

Når det gjelder kirketilhørighet synes de fleste ungdommene i Lund Bibelklasse å komme fra statskirkelig bakgrunn, med foreldre som går i ulike statskirker. Men det er ikke alle som sier noe om dette. Merete (LB) er den eneste som forteller noe annet. Hennes familie har tilknytning til både statskirken og organisasjonen Ungdom i Oppdrag. Gruppen fra Filadelfia deler seg i to. Et svakt flertall kommer fra familier som tilhører andre menigheter, både

frimenigheter og statskirker. Mens et lite mindretall har vokst opp i Filadelfia, med familier som er aktive der.

Variert praksis

Selv om alle har vokst opp i kristne familier, varierer det hvor mye kristen praksis informantene opplevde da de var barn. Når jeg har sett på hvilken grad av praksis de har opplevd hjemme, har jeg gått ut fra en personlig forventet standard på dette området. Normal praksis i denne studien angår de som har vokst opp med bordbønn, kveldsbønn, gjerne godnattsang og bruk av barnebibel. De som komme inne under kategorien ”mye praksis” er de som opplevde praksis i hjemmet som gikk ut over dette, mens de med ”lite praksis” er de som har opplevd mindre enn dette. Flertallet av ungdommene gir uttrykk for at barndomshjemmet var preget av normal praksis. Noen sier også at de opplevde barndommen på dette området som ”normal” eller ”vanlig”. Ti av mine informanter faller innenfor denne gruppen. Fem gir uttrykk for mye praksis. Pia (F) er, som vi så, en av disse. Tone (LB) kommer også innenfor denne kategorien, fordi hun forteller om en barndom preget av fortellinger og bibelhistorier, og at familien sammen lagde figurer og utstillinger av ulike bibelfortellinger. De som faller inn under kategorien ”lite praksis” samsvarer med noen av de som beskriver en familie som ikke er aktive kristne og hvor troen ikke var en sentral del av hverdagen. Julie (F) beskriver, som vi så, en familie hvor troen ikke var fremtredende, og hun forteller kun om en rutinemessig bønn på sengekanten som barn. De fleste informantene sier også at de har deltok på minst én, men gjerne flere, aktiviteter som barn, slik som kor, speider, barnegrupper og lignende. De fleste opplevde også å bli tatt med på møter sammen med foreldrene, mer eller mindre frivillig. Jeg finner ingen merkbare forskjeller mellom ungdommene i Filadelfia og Lund Bibelklasse når det gjelder om troen har vært en sentral del av barndommen eller når det gjelder kristen praksis i barndomshjemmet eller møtedeltakelse.

Barnetroen var selvsagt

Generelt sett synes barnetroen å ha vært naturlig og selvsagt for ungdommene. Merete (LB) gir uttrykk for dette:

Men det (troen) har liksom bare alltid vært en realitet for meg. For det er sånn jeg har fått det inn liksom.

Hun synes å signalisere at troen var en sannhet som hun fikk formidlet som barn, og som hun godtok som en realitet. Blant ungdommene i Filadelfia er det flere som mener at barnetroen var basert på foreldrene. Blant annet sier Simen (F) at han levde på foreldrenes tro frem til begynnelsen av tenårene. Pia (F) beskriver noe av det samme:

Den barnetroen jeg hadde før var på en måte litt sånn mer beregnet på mamma og de, eller sånn, jeg var veldig avhengig av mamma og de. Og jeg merker liksom nå at...det var liksom mer sånn, det var ikke noe sånn livlig, det var jo sånn: ”Kjære Gud, ta vare på mamma og pappa” og sånn der fast tradisjonell bønn hver kveld.

Pia synes å gi inntrykk av at barnetroen handlet mest om faste vaner og lite om selve livet. Det er flere som uttrykker slike oppfatninger. Noen opplevde at barnetroen først og fremst handlet om rett og galt. Noen sier også at som barn hadde de et bilde av Gud som en stor mann med hvitt langt skjegg eller hvit kappe. Johan skiller seg ut fordi han uttrykker en skepsis til det med barnetro:

F: Men da har du vokst opp med en barnetro da, tenker jeg meg?!

J: Ja, jeg har jo det. Selv om, det har jo alltid, sikkert som kjempe mange andre har, liksom sånn, vært litt sånn skeptisk på det.

F: Ok, fortell.

J: Ja, ehh...jeg vet ikke. Det er sånn der, liksom du føler at, jeg følte at etter hvert så ble det liksom sånn der mamma og pappa drar meg med på møter liksom, det er derfor jeg er kristen liksom.

Det synes som Johan mener at han var kristen som barn fordi foreldrene tok han med på møter. Kanskje er det fordi han selv ikke hadde tatt et selvstendig valg i forhold til tro, og dermed føler at barnetroen ikke var ekte nok.

De aller fleste forteller om gradvise overganger fra barnetro til det de kaller voksen tro eller moden tro. Simen (F) skiller seg ut her. Han vokste opp i kristen familie, men tok senere valg som førte han bort fra troen. Han var med i en småkriminell gjeng frem til i fjor. Da ble Simen kristen, og har en lang historie om dette som han bare forteller deler av.

Forskjeller – i praksis, ikke i innhold

Ungdommene gir uttrykk for å oppleve i stor grad å ha samme trosinnhold som foreldrene. Til og med de som selv går i Filadelfia og har foreldre som tilhører andre menigheter. De forskjellene de kan komme på går mer på praksis. Noen vet heller ikke om det finnes noen forskjeller for de er ikke sikre på hva foreldrene tror. Morten (LB) forteller at han tror at han bruker en annen musikkstil enn foreldrene. Nemlig at han bruker lovsang, mens foreldrene er

mer glad i salmer. Han mener dette er en bra utvikling, men har inntrykk av at noen voksne ikke er like positive. Noen tror også at foreldrene bruker Bibelen mer enn de gjør selv. Eva (F) mener hennes generasjon er mer opptatt av å ha ikke-kristne venner, i motsetning til foreldrene som bare har kristne venner. Hun sier også at hun kan gå på fest, og bare ikke gjøre som "alle andre", i motsetning til foreldrene som kan være skeptiske til det.

Barnetroen i et større perspektiv

Det er ikke overraskende at ungdommene er fra kristne familier. Derimot er det kanskje verdt å merke seg at ingen kommer fra ikke-kristne familier. Altså ser det ut til at sosialisering i barndommen har hatt stor betydning for hvem som går i disse to ungdomsmiljøene. Ana-Maria Rizutto legger vekt på hvordan en persons gudsbilde er forankret i både reelle og idealiserte foreldreerfaringer fra en er barn, og fra forkynnelse og tradisjon (Rizutto 1979, gjengitt etter Henriksen & Repstad 2005:84). Hun mener at barnets opplevelser av foreldre og andre nære autoritetsfigurer bidrar til å forme de bilder og oppfatninger en har av Gud senere i livet.

Det en finner i dette materialet av religiøs sosialisering bekrefter også Pål Repstads hypotese om at institusjonell og organisert religion fremdeles er viktig (Repstad 2003:82), i alle fall for disse informantene. Religiøs tro konstrueres ikke i vakuum eller på selvstendig grunnlag, i stedet synes det som at familie og sosial tilhørighet har stor betydning. Ungdommene gir uttrykk for at familie er viktig, at de har lært mye av foreldrene og flere sier at de sannsynligvis er kristne fordi de vokste opp i en kristen familie. Religiøs praksis i hjemmet synes å legge føringer for senere trosvalg. Den amerikanske religionssosiologen Wade Clark Roof peker på hvordan familie og religion er to institusjoner som tradisjonelt har stått i et gjensidig støttende forhold til hverandre (Roof 1999, gjengitt etter Henriksen & Repstad 2005:44). Dette synes å være en del av kjernen her, at familien er viktig i forhold til formidling av trosinnhold og verdier. Willy Martinussen har undersøkt ulike bakgrunnskjenntegn som kan ha betydning for den enkeltes religiøsitet (Martinussen 1977:82). Et av disse kjennetegn er om en har vokst opp i en kristen familie. Han finner at dersom én av foreldrene er kristne, er det tredobbelt så stor sjanse for at barnet tar et kristent standpunkt enn dersom foreldrene ikke var kristne. Dersom begge foreldrene er kristne er det 50% sjanse for at en selv blir kristen. Altså er sosialisering inn i en kristen tro stor påvirkningskraft på en persons senere trosvalg. Noe av det samme finner religionssosiologen Christian Smith sammen med Melinda Lundquist Denton i en studie av religiøs tro blant

amerikanske tenåringer. De sier at amerikanske ungdommer ikke viser tegn til avvisning av eller opposisjon mot foreldrenes tro. I stedet syne de fleste å følge i deres fotspor (Smith & Denton 2005:260). Dermed finner de grunn til å tro at foreldrene er den viktigste sosiale påvirkningskraften når det gjelder det religiøse og spirituelle liv. Altså synes ikke ungdommer å innta en holdning av opposisjon til nære autoritetsfigurer. I stedet følger de ofte i samme retning. Eneste sted hvor ungdommene i denne studien signaliserer at de skiller seg fra foreldrene, er noe i praksisen. Flere av ungdommene sier at de ønsker enda mer fokus på tro i hjemmet den dagen de blir foreldre enn det de selv vokste opp med. Det er også verdt å nevne at kjernefamilien fremdeles synes å være bærekraftig blant ungdommenes familier. Det er kun Oskar (F) som oppgir å ha foreldre som er skilt. Kanskje kommer dette av samme årsak som Christian Smith finner blant amerikanske ungdommer, nemlig at ungdommer med gifte foreldre har større sannsynlighet for å være religiøst aktive enn ungdommer med skilte foreldre (Smith & Denton 2005:111), eller at det er færre skilsmisser i familier der begge foreldrene er aktive kristne.

Sosialiseringsteori er en sosiologisk teori på hvorfor mennesker blir religiøse, og selv om denne kanskje ikke gir hele svaret, synes den å være en del av årsaken til at ungdommene er kristne. Sosialiseringsteorien hevder at sosialisering er en prosess hvor mennesker gradvis vokser inn i roller i samfunnet, og lærer å handle etter visse forventninger. Og disse forventningene internaliseres og gjøres til sine egne. Innen familien er det den primære sosialiseringen som foregår, særlig i barneårene. Vellykket sosialisering fører til at mennesker danner en sosial tilhørighet og sosial identitet som medfører en forpliktelse på bestemte normer og virkelighetsoppfatninger – for eksempel religiøse (Furseth & Repstad 2003:141-142). Peter Berger snakker om at denne sosialiseringen er mulig på grunn av en legitimeringsprosess. Den går ut på å sannsynliggjøre meningsstrukturens sannhet og relevans, og overføre dette meningsinnholdet fra en generasjon til den neste. Dette gjør at neste generasjon blir ”boende” i institusjonens sosiale verden, i dette tilfelle i kirken (Brunstad 1998:162). Alt i alt synes funnene i dennes studien å stemme overens med de funn Smith og Denton har gjort blant amerikanske ungdommer, nemlig at ungdommer med religiøse foreldre har større sannsynlighet for å bli religiøse selv, særlig om relasjonen til foreldrene er god og at de er gift (Smith & Denton 2005:112).

En tro med gjerninger

- Å VÆRE KRISTEN

Det er interessant å se hva ungdommene legger i begrepet kristen og hvilke årsaker de legger til grunn for at de er kristne. Jeg også interessert i å se om de mener de har et bedre liv fordi de er kristne, i motsetning til om de ikke hadde vært det.

Kristen =

Alle ungdommene i denne studien mener at kriteriet for å være en kristen først å fremst er tro. En må tro på Gud og Jesus Kristus, noe som synes å innebære å tro på den kristne frelsesberetningen. Torbjørn (LB) er den eneste som avslører usikkerhet når det gjelder dette. Han snakker om å ”tro nok”, og uttrykker usikkerhet på om han tror nok for å bli frelst. I tillegg til tro er det flere som nevner et tilleggskriterium, nemlig å bekjenne denne troen. I forbindelse med dette er det flere som siterer et bibelvers, nemlig Romerne 10:9: ”For hvis du bekjenner med din munn at Jesus er Herre, og tror i ditt hjerte at Gud har oppreist ham fra de døde, skal du bli frelst” (*Bibelen* 1978/85). Andre derimot mener det ikke er nødvendig å være åpen om troen. Alle informantene synes også å forutsette at å være kristen innebærer en livsstil. De fleste gir altså uttrykk for at troen er hovedkriteriet for å være kristen, men at livsstilen og gjerningene bør følge denne troen. De synes å mene at en viss livsstil naturlig vil komme ut fra troen. Eva (F) er en av disse:

F: Hva legger du i begrepet å være en kristen?

E: Det tenker jeg egentlig bare å tro på Gud, eller tro at Jesus døde på korset og stod opp igjen liksom, å tro på det. Altså, jeg tror man er en kristen så lenge man tror på det, men det er forskjell på, holdt jeg på å si, altså en god kristen liksom, det er jo altså...det er, jeg prøver ikke å dømme noen eller noe sånn der, men det er mange som sier de er kristne så gjør de ting som (står) stikk motsatt i Bibelen, det gjør vi jo av og til selv også

Eva synes å mene at en kan være kristen ved å ”bare” tro, men at en ”god” kristen i tillegg vil følge Bibelen og gjøre det Gud sier. Hun indikerer at det handler om en viss livsstil. Eva er en av få som helt tydelig graderer mellom ”gode” og ”dårlige” kristne, selv om hun føler det virker litt dømmende. En ”god” kristen følger Bibelen, er opptatt av det personlige forholdet til Gud og ønsker å være et forbilde, mens en ”dårlig” kristen er en som sier han er kristen, men som drikker seg full i helgene, banner og er stygg mot andre. Hun sier også at det

viktigste er det personlige forholdet til Gud, så tror hun det andre vil komme naturlig. Bjørnar (LB) har samme oppfatning:

Å være kristen er liksom bare tørre å si at du tror på Gud, og bare tro. Eller å være kristen er bare at du trenger å tro. Ja, det er alt. Men du må jo tro med hjertet. Det nytter ikke å si ”Ja, jeg tror på Gud”, men så går du på fylla annenhver helg, det går liksom ikke. Da er det litt feil. For da tror jeg ikke du er kristen fra hjertet, da tror jeg det er bare noe du sier for å redde deg liksom. Det tror jeg. [...] Det holder jo bare å tro. Men når du da tror med hjertet, så tror jeg gjerninger kommer av seg selv. Mange av de i alle fall. Det tror jeg.

Bjørnar sier også at å være kristen handler først og fremst om tro - en tro fra hjertet. Denne troen synes å være direkte koblet til en viss livsstil og holdninger. En som tror fra hjertet vil ikke drikke seg full på alkohol i følge Bjørnar. Samtidig sier han også at det å være kristen ikke skal være stress. ”Slapp av” er hans oppfordring. Torbjørn (LB) har en mer reservert holdning til det han synes å oppfatte som et krav om handlinger. Han ble mobbet på ungdomsskolen for sin tro og synes det er vanskelig å kreve at noen skal være åpen om troen. Dette gjenspeiler seg også nå, hvor han beskriver seg selv som sløv. Han mener det er fullt mulig å være kristen uten gjerninger, men er samtidig enig i at det er en fordel med gjerninger.

Oppfatningen av at å være kristen først og fremst handler om å tro, men at gjerninger og holdninger skal komme naturlig fra dette er gjennomgående hos alle informantene i denne studien. Det å være kristen synes å handle om en livsstil, om enn ikke som et direkte kriterium, så i alle fall som en naturlig følge av troen. Det synes som at definisjonen på å være en kristen er nært knyttet opp mot deres forståelse av etikk og moral. Det er særlig problemstillingen rundt alkohol og fyll som synes å være det mest sentrale for ungdommene, da det er slike situasjoner som stadig dukker opp som eksempel når ungdommene forteller. Livsstilskristendommen har i lang tid stått sterkt i Norge, også på Sørlandet, og synes fremdeles å holde stand blant ungdommene i denne studien.

Kristen fordi...

Når det gjelder å forklare hvorfor de er kristne, varierer svarene litt blant ungdommene. Det synes å være to grupper her. De som mener de er kristne på grunn av oppveksten og familien, altså at det er en arv som er videreført. Den andre gruppen sier de er kristne fordi de har opplevd det, anser det for å være sant og fordi de ikke kan tenke seg å ikke være det. Hans (LB) er blant de som sier han er kristen, blant annet, på grunn av oppveksten:

F: Kan jeg spørre hvorfor du er kristen?

H: Det har jeg prøvd å spurt meg selv, jeg har ikke helt funnet svaret altså. Men det er jo litt sånn, altså viss jeg ikke hadde vokst opp i et kristen hjem, om jeg da hadde blitt kristen, det vet jeg faktisk ikke. For jeg har jo fått det litt inn med morsmelken. Ehh...men så er det liksom litt sånn interesse for hva skjer med verden, og drev og gravid litt og sjekket litt og kan dette stemme og...jeg er litt sånn vitenskapsmann kanskje, og når jeg ikke har funnet ut noe som taler imot enda så ...og opplever at dette er bra, så har det gått veien.

Hans mener altså at oppveksten og familien hans er en viktig grunn til at han er kristen i dag. Han ser muligheten for at han kanskje ikke hadde vært det, om omstendighetene hadde vært annerledes. Samtidig er han opptatt av bevis for troen, og han har brukt tid på å sjekke om det kan være sant. Holdningen hans synes å peke mot at han holder troen for sann inntil det motsatte eventuelt er bevist. Hanna (LB) vektlegger også familie som avgjørende for at hun er kristen. I tillegg nevner hun også venner og miljøet hun har hatt rundt seg. Altså synes Hannas sosialisering å være årsak til at hun er kristen. Av de som oppgir oppveksten eller andre sosiale omgivelser som årsak til at de er kristen, er det omtrent like mange fra både Lund Bibelklasse og Filadelfia.

Andre av informantene er mer opptatt av egne opplevelser som årsak til at de er kristne, og her er de fleste fra Filadelfia. Simen (F) er utvilsomt en av disse. Han ble kristen for ett år siden, og forteller at han har mange opplevelser som gjorde at han kom fram til dette standpunktet. Han går ikke i detalj på disse hendelsene. Chris (F) mener at å være kristen er det "herligste" av alt, og at han ikke kan se for seg å ikke være det. Petter (F) mener troen er eneste mulighet for han:

Jeg ser på det sånn at det ikke er noen annen mulighet og, først og fremst, viss det var en person eller en ting, noe, som skapte alt og som elska det han skapte så høyt at han døde for den han skapte, så er jo det veldig sterkt. Altså, skaperen som dør for skaperverket, ikke sant. Ehh...og viss det skal være noe liv etter det livet vi lever nå, som jeg tror det er, så vil jeg bare si det at jeg synes det er dumt å ikke ta tak i den muligheten.

Petter gir uttrykk for at han opplever den kristne skapelses- og frelseshistorien som sann, og at det dermed ville være dumt å ikke ta den muligheten for evig liv som er gitt han. Petter synes å gi uttrykk for at han er kristen for å oppnå frelse. Han har det sterkeste uttrykket på tradisjonell frelesorientering blant ungdommene. Eva (F) har et mer dennesidig bilde på hvorfor hun er kristen, nemlig fordi hun tror det er det rette og for å være lykkelig. Hun tror ikke ikke-kristne mennesker kan være fullstendig lykkelige fordi de vil ha et tomrom i seg så lenge de ikke er kristne. Altså synes den kristne tilhørigheten å handle om identitet og lykke.

Maren (F) og Tone (LB) skiller seg litt ut fra resten av gruppen. De oppgir trygghet som hovedårsaken til at de er kristne. Tone beskriver det slik:

Det er en veldig trygghet. Eller, liksom å ha noen å venne seg til. Å ha noe som er litt større enn seg selv. Og ha det håpet om at du har et liv etter døden, og at du skal...det er noe mer liksom. Og...ja, ha en du kan spørre om hjelp og bare legge alt på.

Tone synes å finne støtte og trygghet i å tro på noe som er større enn henne, noe som kan hjelpe henne i dette livet og som sikrer at dette livet ikke er alt. Hun gir inntrykk av at Gud for henne er en som har kontroll og som hun kan ha tillit til.

Å svare på hvorfor ungdommene er kristne gir flere personlige variasjoner i motsetning til hva de mener er kriteriene for å være en kristen. Dette er naturlig og forventet, fordi alle ungdommene har individuelle veier og opplevelser til der de er i dag. Samtidig kan det til en viss grad være tilfeldig om ungdommene svarer sosiologisk, mentalhygienisk eller religiøst på en slikt spørsmål, særlig når det er såpass åpent. Men det er interessant å legge merke til at svarene ikke er utpreget religiøse, men derimot at sosiologiske og mentalhygieniske forklaringer også er fremtredende blant ungdommene. Altså er flere av svarene av mer sekulær art.

Tro og tvil

Troen synes å være noe som gir mening og sammenheng i ungdommenes virkelighetsforståelse, men også i deres hverdag. Torbjørn (LB) sier troen gir faste holdepunkter og Bjørnar (LB) sier den gir svar. Morten (LB) mener troen gir noe å leve for. Generelt blant ungdommene er troen viktig, både for virkelighetsforståelse og livsstil, men også fordi den gir svar på essensielle spørsmål og gir livet mening. Generelt sett synes ungdommene i denne studien å ha en sterk tro, noe som betyr at de er overbeviste og sikre på at det de tror på er sant. Simen (F) bruker sterkere ord. Han sier at han ikke tror, han *vet*, fordi han er så overbevist.

Når det gjelder tvil sier mange at det er en naturlig del av troen. På spørsmål om de tviler, svarer de aller fleste at de ikke tviler eller at de tviler av og til. Denne tvilen synes ikke å omhandle Guds eksistens, men mer om hvorfor vonde ting skjer eller fordi Gud føles langt borte. Merete (LB) beskriver opplevelsen av tvil på en måte som går igjen hos mange av informantene:

F: Har du tvilt noen gang?

M: Ja, alle gjør vel det, tror jeg. Jeg har, så noen ganger så tenker jeg at det bare er noe dritt en holder på med, som bare ikke er noe, altså, det skjer jo det.

F: Hva slags situasjoner er det i?

M: Nei, det er jo kanskje når det bare virker stille, når bare livet går sin gang gjerne. Men det er ikke så ofte at jeg virkelig tviler, men det skjer jo.

Merete gir inntrykk av at tvilen kommer når hun opplever at Gud er fjern eller når hun ikke har fokus på troen i hverdagen. Dermed synes tvilen å være knyttet til opplevelser med Gud, eller rette sagt, mangel på opplevelser. Dette er et trekk jeg finner hos mange av informantene. Tvilen kommer når de ikke opplever at Gud er nær eller ikke ser tegn på at han faktisk eksisterer, for eksempel ved mangel på bønnesvar. Med andre ord er troen sterkest når også opplevelsene er sterkest. Dette har sannsynligvis sammenheng med at opplevelser tolkes som bekeftelse eller bevis på Guds eksistens.

Så å si alle sier at de har vært kristne hele livet. Det er bare noen få som skiller seg ut. Simen (F) vokste opp i et kristent hjem, men avviste troen frem til han ble frelst for ett år siden. Tone (LB) forteller om en periode hvor hun følte det var viktig å ikke være kristen. Hun tror det var en form for opposisjon mot faren som er prest. Men hun fant til slutt ut at hun ikke klarte å avvise troen.

Når de gjelder tro er det noen som nevner at tro ikke skal være vanskelig eller at det ikke handler om grader av tro. Pia (F) mener Gud ikke ønsker at menneskene skal gruble på vanskelig spørsmål:

Du skal ikke tenke så vanskelig, det skal være enkelt, et kristent liv skal ikke være vanskelig egentlig. Du skal egentlig bare ha en tro som et barn.

Pia mener at tro ikke skal være vanskelig. Hun synes å mene at tro som et barn handler om å ikke gruble på vanskelige spørsmål, men heller ta til seg de ”enklere” sannheter og la være å dvelte ved det som er utfordrende. Denne bruk av ordene ”tro som et barn” er kanskje inspirert av det bibelske skriftsted hvor Jesus sier at ”den som ikke tar imot Guds rike likesom et lite barn, skal ikke komme inn i det” (*Bibelen* 1978/85: Mark 10:15). Tone (LB) kan sannsynligvis relatere seg til det Pia sier, for hun tviler noen ganger på om hun er god nok til å komme til himmelen. Hun sier at hun egentlig tror det, men at det er vissheten om det som noen ganger uteblir.

Når det gjelder forholdene mellom de to ungdomsmiljøene, synes ungdommene fra Filadelfia å være sterkest i troen. Det er i alle fall flest av disse som sier at de aldri eller nesten

aldri tviler. Derimot sier de fleste fra Lund Bibelklasse at de opplever tvil av og til. Når det gjelder ulikheter mellom kjønn, finner jeg at de største tvilerne er jenter.

Bedre liv som kristen

Når alle ungdommene i denne studien definerer seg som kristne og at de opplever at troen gir trygghet, mening og verdi til livet, er det interessant å se om de mener at de på grunn av troen har de et bedre liv. Informantene fikk spørsmål om dette, og alle tror de har bedre liv fordi de er kristne enn dersom de ikke hadde vært det. Chris (F) er overbevist om dette:

Ja, absolutt. Ehh...åh, ja. Altså, sånn som det er ute i Kristiansand og, eller overalt i Norge, så er det veldig mye, jeg vet ikke, du får jo et tomrom når du holder på liksom hver helg og drikker og fester og...og...eller når du gjør masse sånn liksom, så får du liksom, det er litt tomrom du får i hjertet ditt, noe som ikke det fyller liksom. Og når du lever med Jesus så blir det bare så...ja, så blir det så herlig liksom

Chris mener at troen på Jesus fyller et tomrom i livet og at han derfor har et bedre liv som kristen. Han synes å mene at de som ikke tror på Jesus prøver å fylle dette tomrommet med å drikke og feste, men at det ikke vil fylle det. Simen (F) er den eneste av informantene som forteller om en fortid hvor han ikke var kristen. Han har dermed kanskje bedre grunnlag for å kunne si noe om livet er bedre som kristen, i motsetning til å ikke være det. Han opplever det slik:

Viss du spør liksom, mange som kan spør litt sånn, om jeg føler meg bedre som en person, men det har ikke noe med det å gjøre liksom, men jeg vet at jeg har et utrolig mye bedre liv, det er det ikke noe tvil om. Viss jeg ser tilbake på liksom de siste ti årene, de siste fem årene av ungdomstiden min, så liksom så, så er det ingenting som er sånn "Åh, det kan jeg huske for to år siden, det var så bra liksom". Selvfølgelig var det sånn her, det var...det var gøy, det var jo gøy liksom, det året her, liksom hadde jeg dødd nå liksom så hadde det vært så...jeg har opplevd så sykt mye det året her. Liksom av festivaler og blitt kjent med flere hundre ungdommer, det har liksom fylt meg skikkelig og det er det, det er dette her som er det beste liksom. Det er derfor jeg liksom vil prøve å forsette også og fortelle det videre, for jeg vet liksom at, for jeg har vært i det der, jeg har vært ute og festet i mange år liksom, og prøvd alt det også, ikke sant.

Simen opplever å ha et bedre liv som kristen enn de årene da han ikke var det. Han synes å oppleve at han får mer igjen for å være kristen, særlig på det personlige plan. Han indikerer også at livet før han ble kristen ikke opplevdes spennende eller gøy. Han sier litt senere at selv om festingen var gøy, opplever han at tiden før han ble kristen var fylt av tomhet og at det ikke "gav han noe". Simen har altså samme oppfatning som Chris, at mennesker har et tomrom i seg som bare Gud kan fylle.

Torbjørn (LB) og Morten (LB) mener begge at de har et bedre liv som kristen fordi de dermed har faste holdepunkter i livet. Dette knytter de til å ha en trygghet og en sikkerhet om et evig liv. De nevner også at det kristne miljøet er viktig, fordi det er et trygt og godt miljø å være i, som synes å stå i motsetning til ”verden der ute”. Maren (F) mener hun får det lettere når hun tror på Jesus, og at hun derfor har et bedre liv. Hun tror at dersom hun ikke hadde vært kristen, hadde hun vært mer redd. Altså synes det som Maren har en oppfatning av at når en er kristen, har en større trygghet i livet, men også at Jesus hjelper en, slik at en får et lettere liv.

Pia (F) er den eneste som ikke er fullstendig overbevist om at hun har et bedre liv som kristen:

F: Tror du at du har bedre liv fordi du er kristen enn dersom du ikke hadde vært det?

P: Jeg tror jeg...kanskje...ja og nei, for det at jeg kanskje, jeg føler kanskje at jeg har et mer meningsfullt liv. Jeg har det kanskje ikke bedre, for de har sikkert veldig bra liv de også. Men til slutt så tror jeg kanskje at de sitter igjen med en tomhet som jeg på en måte føler at jeg har fått fylt opp.

Overbevisningen om at mennesker uten tro på Gud må oppleve en tomhet i livet synes å være sterk blant mange av ungdommene. De uttrykker at tro på Gud gir mening til livet, lykke og et håp for fremtiden, og at dette fyller tomrommet i mennesker. Dessuten uttrykker ungdommene at troen på Gud gjør at de ikke trenger å drikke seg fulle på alkohol for å ha det gøy, noe de kanskje gir inntrykk av at ikke-kristne ungdommer må.

Oskar gir inntrykk av å gradere livskvaliteten etter om en lever for troen eller ikke:

F: Tror du at du har et bedre liv fordi du er kristen enn viss du ikke hadde vært det?

O: Selvfølgelig...selvfølgelig tror jeg...det står jo i Bibelen at Gud velsigner den som, ikke sant...men, jeg tror det er ufattelig mange kristne som har et dårligere liv, fordi at...fordi at jeg tror ikke, jeg tror det er bedre, jeg tror det må være helt forferdelig å være, å liksom, ja du tror på Gud, du tror på en Gud, og ikke på en måte leve helt for han eller på en måte...på en måte, ikke sant, det er jo så mange som...ja, da blir det jo bare kjedelig å være kristen, da blir det bare ”du kan ikke gjøre det, du kan ikke gjøre det”, da blir det jo bare helt forferdelig. Sånn at jeg tror at...tror at det er viktig å følge liksom hele, eller leve helt, leve av hele hjertet.

Oskar synes å mene at en kristen må leve helt for det en tror på, og at det samtidig er knyttet til livskvalitet. Han synes å tro at de som ikke lar troen omfatte hele livet må oppfatte kristendommen som et sett med regler, og at det resulterer i et dårligere liv.

Meningen med livet

Ungdommene gir altså uttrykk for at troen gir livet større mening. Derfor var det interessant å undersøke hva ungdommene tror er meningen med livet. På spørsmål om dette gir det store flertall et todelt svar. De mener meningen med livet er å bli en kristen, eller å leve et liv med Gud, og å få med seg flere, altså at mennesker rundt dem også skal bli kristne. Dermed synes frelse å være det essensielle ved det jordiske liv, både for seg selv og for andre. Oskar (F) utdyper denne oppfatningen ved å legge til et ekstra element:

Jeg lever her på grunn av tre ting: Det ene er, Gud skapte Adam og Eva for at han, Adam og Eva skulle være sammen med de, at han skal være sammen med Gud, så skulle han passe på hagen til Gud, som er jorden, og nå er det jo for at mennesker skal bli frelst. Så jeg vil...nå tror jeg at jeg har...det er jo noen som er kalt til å bli statsminister og passe på hagen til Gud liksom, og passe på at det blir...og...men vi er jo alle kalt til å være sammen med Gud og at mennesker skal bli frelst.

Oskar trekker her inn et element som få andre er inne på, nemlig et mer sosialetisk ansvar ved livet, noe han uttrykker som et menneskelig ansvar for jorden. Men det synes som han ikke anser dette for å være et personlig ansvar, mer at utvalgte mennesker er kalt til å ta ansvar for dette. Så det synes som han i bunn og grunn faller inn under det de andre mener er meningen med livet, nemlig å ha en relasjon til Gud og sørge for at andre mennesker blir frelst. Det er frelsesaspektet som er ledende når ungdommene beskriver meningen med livet. Dette kan være viktig å ha i bakhodet når en ser på hvordan ungdommer beskriver livsstil og hva de anser for å være viktig i livet. Julie (F) skiller seg ut fra resten av informantene. Hun mener at menneskene er på jorden for å bli dømt, og at livet er noe alle må gjennom før en kan blir dømt. Altså synes livet på jorden å være en forberedelsesfase for det neste liv.

Ikke alle har en like avgjort oppfatning av meningen med livet. Torbjørn (LB) er en av disse:

F: Hva er meningen med livet, for deg?

T: Det...det vet jeg ikke. Jeg tror ikke jeg vet det. Nei, altså...meningen med livet, det, som kristen så skal en jo leve som et Guds lys. Og det er jo en mening. Ehh...ja, så det blir vel noe sånt, tror jeg, men sånn, har ikke egentlig sånn, jeg føler ikke jeg har noen mening med livet, sånn stor mening, sånn annet enn det. Ikke noe konkret mål eller noen ting.

Torbjørn opplever ikke at livet har en overordnet mening. Kanskje handler det om å være Guds lys i verden, noe som kanskje betyr å vise hvem Gud er til andre mennesker. Men han opplever ikke at hans liv har en spesiell mening. Det er noe flere informanter gir uttrykk for, nemlig at de ikke opplever at de har en spesiell oppgave eller kall i livet. Derimot synes livet

mer å handle om et overordnet mål, nemlig å ha en personlig relasjon til Gud og bidra til andre menneskers frelse.

Maren (F) er en av få som opplever at livet har en spesiell mening. Hennes oppgave er å være et forbilde:

F: Føler du at du har en mening med livet?

M: Ja, *jeg* tror det nå, at jeg har en mening med livet. Det tror jeg. Det tror jeg, altså, jeg tror jeg har en oppgave da, for å si det sånn, at det er en grunn til at jeg kom inn i Filadelfia, det er en grunn til at jeg har på en måte kommet i den posisjonen som jeg er i. Så jeg, for å si det selv, og det, jeg er jo veldig sentral på en måte blant ungdommen da, for jeg er jo den som står på scenen, jeg er jo den som på en måte er, jeg er jo et forbilde da, for både de som eldre enn meg og de som er yngre enn meg og de som er like gamle som meg, jeg er jo...jeg er jo et forbilde, jeg tror det er en grunn til det altså, at jeg tror jeg har en oppgave rett og slett.

Maren opplever å ha en mening med livet i det å være et forbilde i ungdomsarbeidet. I og med at hun er en synlig person i møtesammenheng, synes hun å mene at det innebærer et ansvar. Denne posisjonen hun opplever å ha i ungdomsarbeidet synes å tolkes som en gudegitt gave som hun har ansvar for å forvalte på best mulig måte, og denne gaven opplever hun gir mening til livet i form av at hun er utvalgt til en spesiell oppgave. Det er ingen andre som gir uttrykk for lignende erfaringer eller som forteller om spesielle kall eller opplevelser av guddommelig utvelgelse. Men det er flere som tror at Gud har en spesiell plan for alle mennesker, men de fleste vet ikke enda hva denne planen er.

Politisk ukorrekt å være kristen?

Et par av informantene trekker på eget initiativ frem et interessant aspekt ved det å være kristen, nemlig at de mener det er blitt politisk ukorrekt i det norske samfunnet. Torbjørn (LB) er av denne oppfatningen, og han mener at det er desto viktigere å stå for at en er kristen. Eva (F) mener det er særlig konservative kristne som møter utfordringer i dagens samfunn:

I forhold til dagens samfunn så er det jo, viss du følger Bibelen, viss du er veldig konservativ og følger alt som står der, så er det ganske store prøvelser en står overfor liksom, da må en ha mye kraft holdt jeg på å si, det er derfor, en må jo be til Gud om å klare det, jeg tror, holdt jeg på å si.

Eva definerer seg selv som konservativ og plasserer dermed seg selv i den gruppen hun mener møter prøvelser i samfunnet. Hun definerer begrepet konservativ opp mot liberal.

Konservative kristne er de som holder seg til Bibelen, mens de liberale er de som tar Bibelen med en klype salt eller som tilpasser den til samfunnet. Hun mener det ikke er mer feil i

Bibelen nå bare fordi samfunnet er verre enn før. Hun synes altså å mene at det er samfunnet som har utviklet seg på en negativ måte, og at en ikke kan anklage Bibelen for å fremstille et negativt bilde på samfunnet. Det kan virke som Eva mener at de konservative kristne møter prøvelser i samfunnet fordi de holder seg til Bibelen, og ikke ønsker å tilpasse den til dagens samfunn.

Kristendefinisjonen i teoretisk perspektiv

Hovedsakelig er ungdommenes definisjon av en kristen en som tror på Gud og Jesus Kristus. Videre knytter de denne troen nært opp til en livsstil, fordi de mener at en tro på Gud naturlig vil frembringe visse gjerninger og holdninger. Det altså ikke et krav, men et resultat av å tro. Ungdommene synes å ha en oppfatning av at tro handler om mer enn en religiøs overbevisning, men også om et liv i handling og gjerning. Konkrete eksempler de fleste gir, er at de ikke drikker alkohol eller fester. Det synes altså som livsstilskristendommen holder stand. Akkurat hvilke konsekvenser dette får for ungdommene og hvilken livsstil de snakker om, vil jeg komme tilbake til i de neste kapitlene. Denne vektleggingen av livsstil er noe også Liv Arnhild Romsaas fant i sin undersøkelse (Romsaas 2000). De konkrete utfall denne vektleggingen får, synes å være noe forskjellig fra min studie. For eksempel mener Romsaas' informanter at livsstil er avgjørende for livet etter døden, hvor mine informanter i utgangspunktet oppgir tro som det eneste kriteriet for frelse. Men viktigheten av livsstil og moral, og Jesu rolle som forbilde for denne livsstilen, synes å være dominerende i begge undersøkelser.

Pål Ketil Botvar (Botvar 1998) finner i sin analyse av data fra Statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse i 1997 at det er sterk sammenheng mellom personers religiøse selvbetegnelse og styrken i gudstro. Svarene her varierer fra avvisere til troende til kristen og bekjennende kristen. Slike graderinger finner jeg ikke i mitt materiale. Ungdommene beskriver seg som kristne og synes ikke å sette flere merkelapper på det. Selv om ungdommene ikke beskriver seg selv som personlige eller bekjennende kristne, synes de å ligne denne gruppen ut fra kjennetegnene Botvar finner, nemlig kirkelig aktivitet, personlig engasjement, fast tro og en bestemt type livsstil (Botvar 1998:82).

Jan-Olav Henriksen og Pål Repstad mener en mulig forklaring på at livsstilskristendommen holder stand enda, er pietismens varige innflytelse (Henriksen & Repstad 2005:158). Pietismen vektlegger en asketisk livsstil, gjerne med front mot alkohol og fyll. De nevner også en annen mulig tolkning, nemlig at moderniseringen, forstått som

differensiering mellom ulike samfunnssfærer (her: mellom religion og etikk), ikke har slått gjennom så mye som en kunne anta (Henriksen & Repstad 2005:159). En har tidligere trodd at utviklingen gikk mot i større grad å skille tro fra livsstil, og på den måten privatisere troen. Dette synes ikke å gjelde ungdommene i denne studien. De fleste avviser troen som en privatsak, og de er opptatt av at troen skal være tydelig og vise igjen. Inntrykket mitt er at ungdommene ikke synes det er problematisk at kristen tro forespeiler en spesiell livsstil. I stedet synes de fleste å være komfortable med det, og til og med gir inntrykk av en viss trygghet i det. Da ”trenger” de ikke drikke seg fulle og feste i helgene. Konklusjonen er altså at de opplever å ha et bedre liv som kristen enn det de tror de hadde hatt om de ikke var det.

Når det gjelder årsakene ungdommene oppgir for at de er kristne, synes de å dele seg i to grupper. Det er de som er kristne fordi de har vokst opp i en kristen familie og i kristne omgivelser. Disse kan dermed sies å gå under sosialiseringsteorien, som ble beskrevet under forrige kapittel. Den andre gruppen sier de er kristne fordi de har opplevd at Gud eksisterer og at troen holder, fordi de anser det for å være sant og fordi de ikke kan tenke seg å ikke være det. Disse synes å falle inn under en annen teori for hvorfor mennesker søker religion, nemlig teorien om religion som søken etter mening og tilhørighet. Tanken er at mennesker er søkende individer som har bevissthet og evne til å sette seg mål og søke svar som de finner meningsfylte. Mennesker handler ut fra omgivelsene, slik de fortolker og oppfatter dem, og ut fra visse fortolkningsrammer som mennesket har i sin bevissthet. Max Weber skilte mellom fire slike fortolkningsrammer eller handlingstyper (Weber 1968/1922, gjengitt etter Furseth & Repstad 2003:148), og jeg mener å kunne finne spor av tre av disse blant ungdommene i denne studien. Noen har innslag av den tradisjonelle handlingen, den som er styrt av sed og skikk, og som har nært slektskap til sosialiseringsteorien. Andre er preget av følelser eller søken etter lykke, og velger altså ut fra en affektiv handling. Mens den tredje handlingstypen er den verdirasjonelle handlingen som er motivert ut fra moralske og verdimeslige idealer. Felles er at en stor gruppe av informantene synes å oppgi mening og tilhørighet som hovedårsak til at de er kristne. Dette synes også å være elementer som er relevante for å kunne fylle det tomrommet mange mener at ikke-kristne bærer på. Meredith McGuire likestiller begrepene mening og tilhørighet som forståelsesmomenter for hvorfor mennesker søker mot religion (McGuire 1997, gjengitt etter Furseth & Repstad 2003:150). Mennesker søker ikke bare mening og svar på ”de store spørsmål”, men de ønsker også fellesskap, tilhørighet og sosial forankring. Og ofte finner en at disse to aspektene følger hverandre. Denne vektleggingen synes også å være viktig for ungdommene i denne studien. De vektlegger å finne mening i troen, samtidig som venner og sosial tilhørighet er av avgjørende betydning,

både for at de går i den menigheten de går, men også til dels for at de er kristne. Felles tro og meninger gjør det attraktivt å være sammen med likesinnede, og en slik samhørighet styrker også troverdigheten til deres religiøse tilhørighet.

I forbindelse med svarene på hvorfor ungdommene er kristne, er det interessant å se at ungdommene ikke gir utpregede ”religiøse” forklaringer for dette. For eksempel er det få som forklarer det med at Gud har kalt dem eller at de er kristne for å unngå fortapelse. ”Sekulære” forklaringsmetoder som sosiologiske og mentalhygieniske er også sentrale i ungdommenes utsagn. Omtrent halvparten mener de er kristne på grunn av oppveksten eller familien, andre er det fordi det gir trygghet eller lykke. At ungdommene bruker andre forklaringsmodeller enn de utpreget religiøse viser at de lever i et samfunn med mange sekulære forståelsesformer og forklaringsmodeller. Kanskje er alternative forklaringer til de utpreget religiøse mer nærliggende for ungdommene å bruke, siden å forklare hvorfor de er kristne sannsynligvis oftest aktiveres i den sekulære sfæren.

Ungdommene i denne undersøkelsen synes ikke å være preget av tvil eller usikkerhet når det gjelder deres tro. De er overbeviste og tror at det de tror på er sannhet. De fleste ungdommene mener at tvil er en naturlig del av troen, men det store flertallet oppgir samtidig at de sjelden eller aldri tviler. Når de tviler er det hovedsakelig fordi Gud oppleves fjern. Tvil synes å være knyttet til mangel av opplevelser, noe som bekrefter en hypotese om at ungdommene tilhører en trend som er preget av erfaringer og opplevelser med Gud, altså *experiential religion of difference*, erfaringsbasert forskjellsreligion. Men generelt sett synes troen å bidra med faste holdepunkter for livet, trygghet og en mening med livet. Fordelingen av de ”sterkt troende” og ”tvilerne” følger fordelingen Pål Ketil Botvar finner i sin analyse av levekårsundersøkelsen i 1997 (Botvar 1998:78). De med sterkest gudstro er det fra ”andre kristne trossamfunn”, hvorav 75% oppgir en sterk trossmessig overbevisning. Mens medlemmer i statskirken har den største andelen av tvilere, hvor over halvparten svarte at de tror med tvil eller tviler med tro. I min studie finner jeg de sterkt troende i Filadelfia, mens ungdommene i Lund Bibelklasse i større grad forteller om tvil som en naturlig del av troen.

Å leve fullt og helt for troen

- KRISTEN PRAKSIS

Å være kristen handler altså først og fremst om tro, men også om at gjerninger og holdninger skal komme som et naturlig resultat av denne troen. Troen omfatter ikke bare en religiøs overbevisning, men har også konsekvenser for livsførsel. Dermed er det interessant å undersøke hvordan ungdommene sier at de praktiserer troen sin. Dette kapittelet har på noen områder nær forbindelse med neste kapittel om etikk og moral, og kan med fordel leses i sammenheng med det. Alle ungdommene gir uttrykk for at troen får konsekvenser for livet, både når det gjelder konkret kristen praksis og for hele deres livsførsel. Et generelt inntrykk er at ungdommene mener det er viktig å være åpen om troen og la den omfatte hele livet.

Varierende praksis

Når det gjelder tradisjonelle oppfatninger om hva kristen praksis inneholder, som kirkegang, bønn og studering av Bibelen, er praksisen varierende. Som sett tidligere er de aller fleste ungdommene aktive når det gjelder deltakelse på ungdomsmøtene, hvor de deltar så og si hver helg. Når det gjelder mer private forhold som bønn og bibellesing, er ikke ungdommene like samstemte. Flertallet av ungdommene mener selv at de ber mye. Pia (F) mener at bønnen, samtalen med Gud, er det viktigste innholdet i troen. Noen oppgir at de ber om morgenen når de står opp og/eller om kvelden når de legger seg. Andre sier at de ber små bønner i løpet av hele dagen. Det er mange som sier de ber oftere i perioder hvor de opplever noe vondt eller vanskelig, eller når de trenger det ekstra mye, som før en eksamen eller en opptreden. Når det gjelder de som mener de ikke ber mye, er det ofte fritiden det største hinderet. Pia (F) er en av disse:

F: Ber du mye?

P: Nja...det er litt sånn perioder egentlig...eller sånn, det er litt sånn, noen perioder så er jeg bare helt gira og våkner opp om morgenen og ber og liksom, selv om det er ikke sånn at jeg...så setter jeg meg ned av og til og sånn, men så er det noen perioder viss det skjer veldig mye i fritiden, så kan jeg merke at, at tiden som kanskje jeg skulle brukt på Gud, den går over på noen annet noe. Så det...da igjen så kjenner jeg at det blir litt sånn...så det er litt perioder egentlig.

Pia gir uttrykk for at en travel hverdag kan være et hinder for den tiden hun ønsker å bruke med Gud og be til han. Torbjørn (LB) opplever at bønn ofte er en ting som ”må gjøres”, som

han sier selv. Han synes det er kjedelig at det er sånn, men han uttrykker at bønn kan oppleves som en obligatorisk ting å gjøre når en er kristen. Altså synes ikke Torbjørn å ha et aktivt forhold til bønn. Johan (F) er den av ungdommene som i størst grad gir uttrykk for at han ber mye:

J: Jeg ber faktisk kjempemye, og jeg tror at å be det fungerer skikkelig bra. Hver tirsdag før skolen så er vi i Filadelfia og ber, vi ungdommene. Og så ber vi liksom når vi alltid er sammen og sånn. Og så er det jo møtene og...

F: Mm. Men du ber regelmessig hver dag?

J: Ehh...det er forskjellig, men jeg ber jo.

Johan gir uttrykk for at han ber mest når han er sammen med andre. Altså kan kanskje fellesskapet være en hjelp på dette området. Derimot virker han mer usikker når det gjelder å be regelmessig eller alene. Det er flere andre i Filadelfia som også forteller om et fellesskap hvor de ber sammen, gjerne når de samles i helgene eller treffes en plass.

Alle informantene tror på bønnesvar, og de aller fleste kan fortelle om personlige opplevelser her. Noen har bedt for venner som har blitt kristne, mens andre har opplevd å få hjelp på skoleprøver og lignende. Vi var tidligere innom Pia (F) som vokste opp med to syke foreldre, noe som gjorde at hele familien ofte var samlet i bønn. Begge har blitt friske og hun tolker dette som bønnesvar. Omtrent halvparten av ungdommene gir slike eksempler på konkrete helbredelser som svar på bønn. Alle tror at Gud svarer bønn, men noen poengterer at Gud kan si nei, at en ikke alltid ser etter svaret eller får det svaret en ønsker. Torbjørn sier at en kanskje ber på "feil" måte. Altså synes de å oppgi årsaker til at det noen ganger føles som en ikke får svar på bønn. Noen synes i tillegg at det er viktig å takke Gud for de bønnesvar en får.

Når det gjelder bibellesing gir ungdommene et annet inntrykk enn når det gjelder bønn. De fleste sier de leser lite i Bibelen. De eneste som sier de leser mye er Hans (LB), Julie (F) og Hanna (LB). Ellers er det noen som forteller at det, som med bønn, går litt i perioder. Det synes å være en tendens til at de fleste mener de leser lite i Bibelen, men at de *burde* lese mer. Tone (LB) er en av disse:

T: Jeg leser ikke så mye i Bibelen som jeg skulle ønske. [...] Han er liksom der hele tiden. Men jeg bruker nok ikke så mye tid som jeg egentlig skulle ønske jeg gjorde.

F: Tenker du da du at burde satt deg ned liksom og...

T: Ja, hatt litt mer stille tid eller...ja, lest kanskje litt mer i Bibelen eller...ja, brukt litt tid for å kunne utvikle det litt, men...det er mye som skjer og det blir liksom alltid litt sånn. [...]

F: Føler du...siden du sier du burde hatt mer tid, har du litt dårlig samvittighet da, på en måte?

T: Ehh, litt det. For da føler jeg at jeg utvikler liksom ikke troen så mye, at jeg står litt stille føler jeg av og til. Men...at da, viss jeg hadde brukt mer tid så hadde jeg jo sikkert...ja, jeg vet ikke, utviklet litt, følt at han var litt nærmere, jeg vet ikke helt.

Tone gir uttrykk for at hun *burde* lese mer i Bibelen og bruke mer tid sammen med Gud, men som flere andre føler hun seg hindret av en travel hverdag. Det at hun *burde* synes å indikere at det finnes noen årsaker til hvorfor hun skulle brukt mer tid på Gud. Kanskje signaliserer hun her at det finnes en standard for hvor mye bønn, bibellesing og tid med Gud en person bør ha. I tilfelle er den sannsynligvis ikke uttalt og kanskje ubevisst. Det finnes flere andre av ungdommene som signaliserer samme oppfatning, nemlig at de har noe dårlig samvittighet fordi de føler de burde bruke mer tid på denne typen kristen praksis. Når gjelder konkrete opplevelser av bibellesing og oppfatninger rundt denne boken, kommer det i et senere kapittel.

Når det gjelder konkret kristen praksis som møtedeltakelse, bønn og bibellesing, synes det som graden av praksis følger den nevnte rekkefølge. Å gå på ungdomsmøter i miljøet de er tilknyttet er noe alle ungdommene gjør så og si hver helg, og dette synes å være noe de gleder seg til og noe som faller naturlig. Bønn og bibellesing oppleves vanskeligere, da kanskje særlig bibellesing. Kanskje er dette tegn på at de sosiale aspekter av kristen praksis er naturlig for dem, mens de mer private områder er vanskeligere fordi de "stjeler" tid hvor en ellers ville hatt fritid og vært sosiale. Dessuten kan det synes som de har et mindre aktivt forhold til de private aspekter ved kristen praksis. Alle gir uttrykk for at bønn og bibellesing er viktig, men at det i perioder er vanskelig å få til eller å prioritere. For noen påvirker dette samvittigheten. Jeg finner ingen forskjeller mellom de to ungdomsgruppene her, heller ikke når det gjelder kjønn.

Troen preger livet

Alle ungdommene gir uttrykk for at troen preger livet, både når det gjelder valg, holdninger og oppfatninger. Petter (F) vektlegger at forbindelsen mellom tro og livsstil skal gå begge veier:

Det du tror på må jo på en måte gjenspeile hvordan du lever. Og omvendt. Det er på en måte to sider av samme sak. Viss det er noe du tror på eller sier at du tror på, men du lever ikke den måten, da ville ikke jeg sagt at du tror på det. For viss du tror på det, hvorfor skal du gjøre noe helt annet?

Petter synes å mene at livsstil vil komme naturlig fra troen, dersom en faktisk tror, og igjen bidra til å synliggjøre troen. Men ungdommene mener at dette skal komme som et resultat av et personlig forhold til Gud. Thomas (LB) er kanskje den eneste som uttrykker usikkerhet på dette området. Han beskriver seg selv som "sløv" og at han ikke vet om alle menneskene rundt han vet at han er kristen, men han prøver å signalisere troen sin gjennom det han kaller vanlig høflighet. Ungdommene sier at de som oftest blir respektert for troen sin. Jeg vil her trekke frem noen eksempler på hvordan de mener troen påvirker eller bør påvirke livsførselen. Dette er eksempler som er representative for de fleste av informantene.

Det synes å være en viktig verdi å leve fullt og helt for troen. Thomas (LB) er en av disse:

Jeg føler jo jeg prøver å leve helt, fullt og helt for det kan du si...og gå fullt og helt for det, og tenke liksom på det ganske ofte, og tenke på de valgene jeg gjør og hvorfor jeg gjør det, og hvorfor jeg gjør det, og rette det opp mot den kristne troen min kanskje.

Å leve for troen synes for Thomas å handle om å tenke over de valg han gjør og å ta med seg troen i de situasjoner han kommer opp i hver dag. Hans kristne praksis innebærer å ta valg med utgangspunkt i sin tro og troen får konsekvenser for hva han opplever han kan gjøre og hva han ikke kan gjøre. For Oskar (F) innebærer det å leve for det en tror på at en lever annerledes. Han tror selv han er annerledes enn mange andre fordi han vil gjøre alt for Gud. Han ønsker at troen skal prege han hver dag, at Gud skal være en naturlig del av alle situasjoner og at selv yrket hans skal være "for Gud". Alle ungdommene i denne studien gir inntrykk av at troen skal prege livet. Målet er å leve "fullt og helt" for troen, noe som for de fleste synes å innebære å være annerledes, ta med Gud i valg og la troen påvirke oppfatninger og holdninger. Selv om alle mener at troen burde få konsekvenser for valg, er det noen som synes det er vanskelig, at det ikke alltid er lett å huske på Gud i hverdagen eller at i praksis så har troen egentlig få konsekvenser. Det er en generell oppfatning at en kan være kristen uten å følge de kristne normene eller den "kristne livsstilen". I alle fall er det ikke opp til ungdommene å avgjøre. Men det er bred enighet om at de "gode" kristne eller de som tar troen på alvor, også vil følge de kristne normer og regler. Eva (F) mener at valg bør være påvirket av Gud. Det blir "det mest riktige". Det er flere som synes å kritisere det de mener er mennesker som kaller seg kristne, men som "lever et helt annet liv", som eksemplifiseres med å gå på byen og feste. Altså synes moralsk livsførsel å være av avgjørende betydning. Hanna (LB) er et unntak som på spørsmål om etikk og moral er viktig svarer "både ja og nei". Hun mener en ikke blir mindre kristen av å feile, men at livet blir lettere dersom en følger de kristne normene. Men utgangspunktet for moral synes å være en relasjon til Gud.

Julie (F) synes å mene at det er nettopp denne relasjonen som påvirker henne:

F: Synes du at det bør være en sammenheng mellom hva en tror på og hvordan en lever?

J: Ja, selvfølgelig. Jeg mener at viss...at det er så viktig for meg og når det er liksom ikke akkurat veldig vanskelig å forstå hva Gud, hvordan Gud vil at jeg skal leve, da er det noe jeg vil prøve å gjøre som best som jeg kan. [...] Jeg tror det viktigste er det personlige forholdet til Gud liksom, om du sier at du tror eller ikke. Men jeg kan ikke forstå at viss noen sier at de tror og opplever Gud på den måten, at de velger da å leve livet sitt etter akkurat det de har lyst til liksom. Det kan ikke jeg forstå liksom, hvordan de tenker da. Men det...er opp til hver enkelt.

Julie vektlegger at den personlige relasjonen til Gud er den viktigste. Men i forlengelsen av dette synes det å oppstå et ønske om å forsøke å leve slik hun opplever Gud ønsker det. Dette er felles for de aller fleste informantene. Julie gir også inntrykk av at det er uforståelig for henne at mennesker som tror på Gud og har opplevd Han, ikke lever etter det hun mener er den ”riktige” måten å leve på. Hun sier de lever etter det de har lyst til, noe som synes å indikere to ting. For det første at de velger å følge egne lyster og ønsker, noe som ikke synes å stemme overens med kristen norm. Og for det andre impliserer hun at kristen etikk og moral kan være av en slik art at hun ikke alltid har lyst til det selv. Men ønsket om å følge Guds vilje synes her å overvinne hennes egne menneskelige ønsker.

Ungdommene gir ikke inntrykk av at troen er privatisert, i den forstand at troen er et privat anliggende som ikke er av offentlighetens interesse. Derimot er de opptatt av å være åpen om troen og det de står for. Simen (F) er opptatt av dette:

F: Det høres ut som du synes det er viktig å være åpen om det en tror på?

S: Mm, frimodighet. Ja, det er jeg veldig opptatt av. I stedet for den der ”underbuksekristen” som er her i Norge, som har vært det å presse deg opp i hjørnet og ta deg til ”ja ja, jeg er kristen” ikke sant, ja du skjønner hva jeg mener, det er veldig sånn.

Simen synes å ha en oppfatning av at mennesker i Norge er for tilbakeholdne eller for feige til å stå for sin tro. Han er opptatt av frimodighet. Han sier etterpå at kristne skal forkynne budskapet og opptre som menneskefiskere. Chris (F) sier at han forteller vennene sine om Jesus. Han opplever det som en boble på innsiden som bare må ut. Hans (LB) mener også at troen er noe det er viktig å stå for utad, men personlig er det ikke alltid så lett fordi han er litt sky. Han mener ikke han er særlig direkte, men vrir heller en samtale over til en diskusjon over et ”kristent” tema. Han opplever å bli respektert for troen sin, og tror det er fordi han står for det. Han tror kanskje de som prøver å skjule det opplever det verre. Han har en oppfatning av at det er falskt, at dersom en tror på noe ”så stort” så bør en også kunne stå for det.

Ungdommene i denne studien mener at troen skal deles med andre, men de fleste er opptatt av

at det ikke må ”dyttes på”. Derimot ønsker de å skape samtaler om tro eller å svare på spørsmål når noen er interesserte.

Hanna (LB) er den eneste som tydelig gir uttrykk for at det kan være vanskelig å være åpen om troen:

F: Vil du si at, er du åpen om å være kristen, liksom i livet ditt?

H: Ja og nei, det er litt vanskelig synes jeg. Ja, jeg går liksom med korset på meg, så...prøver å vise det i stedet for å gå rundt og fortelle alle og...men, ja, jeg er ikke så veldig flink til det da på en måte...

F: Synes du det er vanskelig?

H: Ja

F: Hva er det som gjør det vanskelig?

H: Eller, for de som ikke er kristne så...da tenker jeg alltid at de tenker rart om meg og sånt noe. Det blir ofte sånn.

[...]

F: Men vil du si at du praktiserer troen din på noen måte?

H: Ehh...ikke noe sånn at jeg er kristen, men jeg prøver jo å oppføre meg som om jeg er kristen, viss du skjønner. [...] Jeg er god mot andre og...prøver, jeg prøver å ikke baksnakke og sånn her, og banner ikke og prøver å vise litte grann da, men...men ikke sånn roper ut og...

Hanna gir uttrykk for at det ikke alltid er like lett å stå for å være kristen. Hun er redd for at andre skal tenke negativt om henne og muligens avvise henne. Dette synes å være en frykt hos Hanna, selv om hun ikke forteller om noen konkrete opplevelser av slik art. Hun velger å prøve å signalisere troen sin gjennom valg hun gjør og holdninger hun har, i stedet for å fortelle åpent om det. Hun håper altså at folk skal merke at hun er kristen gjennom den hun er og hvordan hun oppfører seg. Dette med at livsstilen taler til omgivelsene, er noe flere av ungdommene gir uttrykk for. Maren (F) for eksempel tror at mennesker merker at det er noe spesielt med kristne, og derfor trenger en ikke snakke troen på dem, som i å innta en offensiv holdning.

Som sagt mener ungdommene at troen får konsekvenser for hvordan de lever livet. For de fleste synes dette å være forbundet med oppfatninger rundt etikk og moral. En del av den kristne praksisen synes altså å handle om å velge visse ting, men kanskje i større grad i avvise andre ting, som alkohol.

Relasjoner på ”begge sider”

Noen av ungdommene trekker fram at de mener det er viktig å ha ikke-kristne venner. De fleste sier ikke dette eksplisitt, men uttrykker viktigheten av å formidle sin tro til mennesker rundt. Bjørnar (LB) sier det er lettere å prate om tro med kristne, men at det er viktigere å

gjøre det med ikke-kristne. Eva (F) er den som uttrykker flest tanker om viktigheten av å ha ikke-kristne venner:

F: Synes du det er viktig å ha ikke-kristne venner?

E: Ja, egentlig. For da kan jeg jo være et godt eksempel da. Selvfølgelig viss man ikke er det, så er det jo holdt jeg på å si én ting, men viss man er et godt eksempel og står for det man tror på, så kan jo det være med på å få noen med, holdt jeg på å si, liksom. Ja, å være et forbilde og en påvirkning.

Det synes som at de ikke-kristne relasjonene hos Eva først og fremst handler om å at hun skal være et forbilde og eksempel, slik at vennene kan ta etter og bli kristne. Chris (F) er inne på noe av det samme. Han mener det er viktig å vise kjærlighet og ”kose seg” sammen med ikke-kristne venner. Da tror han de vil merke at det er noe som er forskjellig, at han har noe som de ikke har. For Eva er ikke tro avgjørende når hun velger venner og relasjoner:

F: Men sånn i forhold til, for eksempel venner og kjæreste og sånne ting, har det (troen) konsekvenser for det også?

E: Ja, det har jo det. Men jeg, liksom, viss det er en person jeg liker og som jeg synes er grei, så vil jeg gå sammen med den personen uavhengig om den er kristen eller ikke. Det vil jeg. Jeg har jo en bestevenninne som ikke er kristen, men jeg har kanskje fire som er det liksom, så det at det, selvfølgelig, viss jeg ikke hadde gått i Filadelfia så er det ikke sikkert jeg hadde fått de vennene, men da ville jo kanskje, viss jeg bare hadde u-kristne venner holdt jeg på å si, så ville det kanskje ha påvirket meg negativt, for det er jo ikke, en blir påvirket uansett hvordan en vil ha det, så blir en jo det liksom. Og jeg vet ikke om... jeg tror aldri jeg kunne hatt et langvarig forhold til en gutt som ikke var kristen, det tror jeg ikke.

Hun forteller videre at årsaken til at hun ikke tror det ville fungert, er fordi det da finnes grunnleggende forskjeller mellom dem. Hun har dessuten sett flere slike forhold som ikke har fungert, og dermed synes hun å ha mistet troen på det. Eva gir inntrykk av at tro ikke er avgjørende for vennevalg, men at hun synes det er viktig å ha venner fra begge leire. Om hun bare hadde hatt ikke-kristen venner tror hun at hun blitt påvirket negativt, noe som kanskje betyr at troen ville blitt utfordret. På kjærestefronten derimot er hun ikke åpen for å kunne ha en ikke-kristen kjæreste. Det synes som hun vektlegger at et slikt forhold må bygges på et felles grunnlag, som er troen. Mona (F) har samme oppfatning. Hun tror ikke hun kan leve med en som ikke er kristen når det er så viktig for henne.

Kristen praksis i teoretisk sammenheng

Innenfor religionssosiologien er en av teoriene at religion i dagens samfunn er privatisert.

Dette er ett av resultatene av sekulariseringen, hvor religiøse institusjoner og religiøse makt

skyves bort fra den offentlige sfære og får mindre betydning. Resultatet er at tro privatiseres og at religiøs tilhørighet blir mer innadvendt og slutter å påvirke det sosiale livet. Dette er trekk som synes å være til stedet blant annet i Kristin Lorentzens studie blant ungdommer i Haslum menighet i Bærum (1999). Her er det bare et fåtall som mener troen burde få konsekvenser som gir seg utslag i annerledes livsførsel i forhold til ikke-kristne (Lorentzen 1999:133). Hovedinntrykket i det ungdommene i min studie sier om kristen praksis, er at troen ikke oppfattes som privatisert i den forstand at den er unndratt det sosiale livet. Troen synes ikke å være skilt fra det offentlige rom eller fra den moralske sfære. Derimot gir ungdommene uttrykk for at de mener det er viktig å være åpen om troen og la den prege alle områder av livet, altså at troen er fortolkningsramme for praksis. Dermed synes de å gi inntrykk av en motsatt reaksjon på sekulariseringen, nemlig religiøs vitalisering. I kristen sammenheng vil tro ofte bety et sterkt personlig engasjement, noe disse ungdommene bekrefter. Kristendommen synes altså å formidles sosialt. Karl Dobbelaere skiller mellom ulike former for sekularisering, nemlig samfunnsmessig sekularisering, organisasjonsmessig sekularisering og individuell sekularisering, altså makro-, meso- og mikronivå for sekularisering (Dobbelaere 1981, 2002, gjengitt etter Furseth & Repstad 2003:102). Ut fra dette kan det se ut som at selv om sekulariseringen (og privatisering) skjer på samfunnsmessig nivå, er det ikke nødvendigvis slik at det samme skjer på individnivå. Ungdommene gir inntrykk av å ikke følge samfunnsmessige trender på dette området, i det de gir uttrykk for at troen ikke er privatisert i den betydning at den ikke er av offentlighetens interesse. Jan-Olav Henriksen mener at differensieringen mellom tro og samfunn nøytraliserer troens rolle på de livsområder som er regulert av andre institusjoner (Henriksen 2003b:19). Dette stemmer ikke med det ungdommene i denne studien gir uttrykk for. Troen er relevant og avgjørende for alle livsområder, og de ønsker å inkludere troen i alt de gjør. Samtidig synes ikke ungdommene å være særlig samfunnsengasjert, noe som dermed signaliserer at troen ikke nødvendigvis gjør seg gjeldende på alle områder, selv om innstillingen er slik. Denne mangelen på samfunnsengasjement kommer jeg tilbake i neste kapittel.

Når troen påvirker heler livet, gjelder dette også synet på venner. Når det gjelder ikke-kristne venner synes ungdommene å ha en oppfatning av det er viktig og bra med slike relasjoner for å kunne være et forbilde og ha muligheten for evangelisering, noe som er samme årsak Nils Martinius Justvik fant til at kristne kunne drive idrett på midten av 1900-tallet (Justvik 2005:64). Et ikke-kristent sosialt miljø kan av noen oppfattes negativt, særlig på grunn av det som oppfattes som negativ påvirkning, mens ungdommene i denne studien ser heller på det som en evangeliseringsmulighet. Dermed synes ikke ungdommene å være preget

av en tankegang hvor isolasjon fra samfunnet er nødvendig eller ønskelig. Dette må derimot ikke tolkes så sterkt at ungdommene ikke vektlegger kristne venner. Tendensen synes å være at ungdommene først og fremst har kristne venner, mens de samtidig har noen ikke-kristne kontakter de kan være forbilder for.

Mary Douglas deler mennesker inn i ulike kategorier for hvordan de opplever og håndterer de samfunnsmessige endringene og erfaringene (Douglas 1982, gjengitt etter Repstad 2003:80). Ungdommene i denne undersøkelsen synes her å havne inn under gruppen ”de som innordner seg stabile religiøse systemer”. Det som synes å karakterisere denne kategorien blant ungdommene i denne studien er blant annet en vektlegging av livsstil og oppfatning av at troen får konsekvenser for hele livet. Tro og livsstil, det private og det offentlige, skilles ikke fra hverandre. Altså synes livsstilskristendommen fremdeles å stå sterkt hos ungdommene i denne studien. De legger stor vekt på at troen er avgjørende når det gjelder hvordan de lever eller ønsker å leve livet. Slik sett synes de å videreføre den kristne tradisjonen som har stått sterkt på Sørlandet, slik Henriksen og Repstad finner i sin studie ”Tro i Sør” (Henriksen & Repstad 2005:115). Men en slik tradisjon er ikke en uforandret arv som kommer fra fortiden. I stedet sier Lisbeth Mikaelsson at mennesker omtolker den og fornyer den gjennom variasjoner. Dette kaller hun tradisjonalisering, nemlig aktørens aktive konstruksjon av en tradisjon som bærer sammenhengen mellom nåtid og fortid (Mikaelsson 2003:39) De konkrete variasjonene i dag synes å omhandle at livsstilen ikke skal etterleves fordi det er et krav eller en forventning, men som et resultat av kjærlighet til troen og til Gud. Ungdommene gir uttrykk for at livsstilen skal komme som resultat av troen, ikke omvendt. Med andre ord kommer troen i første rekke og skal være hovedfokuset, så kommer livsstilen naturlig ut fra det. Altså synes ungdommene å være mindre individualisert enn det mange forskere mener.

Når det gjelder konkret kristen praksis synes det som sosiale aspekter går foran de mer private. Ungdommene gir inntrykk av at å delta på ungdomsmøter er lettere enn å lese i Bibelen, mens bruken av bønn varierer. Danièle Hervieu-Léger mener at i organiserte kristne miljøer synes dogmatikk nå å være sentrert rundt et teologisk minimum - en standardisert trosbekjennelse som alle kan eniges om. Hun formulerer den slik: ”Gud elsker deg, Jesus frelser deg og du kan bli helbredet” (Hervieu-Léger 2006:64). Teologisk avklaring av denne trosbekjennelsen er ikke påkrevd og dens praktiske innflytelse er ment å erfares personlig av den enkelte troende. Med det mener hun at denne teologiske reduksjonen henger sammen med utviklingen av følelsesbasert religiøsitet, eller det jeg i denne studien kaller erfaringsbasert forskjellsreligion. Det lave engasjementet rundt bibellesing kan kanskje tolkes i retning av en

manglende interesse for dogmatikk. De personlige erfaringene synes å være viktigere enn et dogmatisk grunnlag å bygge troen på.

Gud har bestemt rett og galt

- ETIKK OG MORAL

Informantene i denne studien mener at livsstil står i sterk forbindelse til troen, og de gir uttrykk for et ønske om leve etter Guds vilje. Å gjøre som Gud vil handler om å følge det ungdommene oppfatter som de kristne retningslinjer for moral og etikk. Morten (LB) presiserer dette slik:

F: Er etikk og moral viktig for deg når du er kristen?

M: Ja

F: På hvilken måte er det viktig?

M: For meg så er det viktig at jeg lever etter de kristne reglene, eller verdiene da.

F: Mm. Har du noen spesifikke eksempler på slike verdier og regler?

M. Ja, at du ikke skal lyve og stjele, du skal ikke baksnakke...selvfølgelig, det er jo, til tider så er det jo, så skjer det jo at jeg baksnakker, bak ryggen på andre og det tror jeg vil skje uansett. Men det er viktig å ha det som en hovedregel og ikke ha det som en vane.

For Morten er det viktig å følge de kristne reglene eller verdiene. Han bruker i utgangspunktet ordet regler som kan oppfattes som et strengt begrep, og kanskje er det derfor han modifierer rett etterpå ved å kalle det verdier. Kanskje har dette sammenheng med at han gir uttrykk for at han ikke alltid klarer å leve etter disse verdiene. At han baksnakker er i følge han et brudd på det kristendommen sier er riktig. Han konkluderer med at det er viktig å ha verdiene som hovedregler, slik at det ikke blir en vane å bryte dem. Et interessant aspekt som går igjen hos de fleste av informantene, blir her eksemplifisert av Morten. Når ungdommene får spørsmål om å gi eksempler på kristne verdier eller kristen etikk, svarer ungdommene stort sett ved å liste opp gjerninger de mener en kristen *ikke* skal gjøre. Morten nevner her løgn og stjeling som eksempler, mens det dominerende eksempelet blant ungdommene gjelder alkohol. Med få unntak kommer ungdommene inn på dette temaet selv, oftest i forbindelse med ulike spørsmål om hvordan en bør leve som kristen eller som eksempel på god/dårlig moral. Chris (F) mener at en som kristen ”ikke får lyst til å drikke”. Pia (F) mener at kristne som drikker seg fulle begår et av de alvorligste brudd på kristen moral:

F: Hva tenker du er det alvorligste bruddet på kristen etikk og moral?

P: Jeg synes egentlig det er å si noe og gjøre noe annet noe. Viss du sier at "jeg er kristen og jeg tror på det", og så gjør du noe annet noe, på en måte, jeg synes det er litt å henge ut kristendommen. Viss du liksom står og lovpriser Gud den ene dagen på møtet, og er fremtredende på møtet, blant folk, og folk ser kanskje opp til deg. Og så dagen etter så kan de se deg ute på byen kjempefull og kanskje holder på å gjøre ting som du ikke skal gjøre. Så synes jeg kanskje at det er på en måte å henge ut kristendommen, det er på en måte noe av det verste jeg vet.

Pia blir her et eksempel på de som mener at kristen tro og alkohol eller fyll ikke går sammen. Det er flere som mener at en ikke skal drikke alkohol eller bli full på alkohol fordi en skal opptre som forbilder. Bjørnar (LB) mener at en del av kristen moral og etikk handler om å være forbilde for ikke-kristne og yngre i ungdomsarbeidet, og for han innebærer det å ikke drikke alkohol. Videre mener han at omtrent alle ungdommer som ikke er kristne drikker ofte, og at de ikke kan ha det gøy uten alkohol. Dermed ser han kanskje på sin rolle som forbilde i denne sammenhengen som en måte å vise de yngre at en ikke trenger alkohol for å ha det gøy. Selv om de fleste mener at å drikke alkohol ikke er greit, er det noen som nevner at de synes det er greit å ta et glass. Problemet for de fleste synes å være at en drikker seg full. Maren (F) skiller seg ut på dette området, men hun er litt usikker. På spørsmål om det er greit for kristne å drikke alkohol, svarer hun slik:

M: Det står jo ikke i Bibelen at du skal ikke drikke, men du skal ikke drikke for å bli full. Ikke sant, og det er jo folk som, altså viss de, viss de er et sted i en bursdag eller noe, så kanskje de tar en punsj, jeg vet ikke, en øl, jeg vet ikke hva. Men altså at du bare klarer å holde deg noenlunde oppreist (ler). Altså, det er jo forskjell på, altså...

F: Er det greit å være kristen og drikke seg full?

M: Ehh, ja. Men det betyr ikke at du skal gjøre det hver helg. Altså viss det skjer en gang så betyr ikke det at du ikke er kristen. Det gjør det ikke, du kan tro... Men ja, det er vel, det kan være en blanding ja, med det at du ikke tar det alvorlig nok.

Maren synes å mene at det er greit for kristne å drikke alkohol, men modifierer seg selv etter hvert og sier at det kanskje betyr at en ikke tar troen alvorlig nok. Men det synes som alkohol er greit for Maren, så lenge en ikke drikker seg full hver helg og klarer å opptre relativt normalt etter en har drukket. Kanskje er ikke alkohol en viktig problemstilling for Maren.

I tillegg til alkohol nevner flere ungdommer at de mener seksuell kontakt før ekteskapet er galt, men disse er færre enn de som nevner alkohol. Det er også mange av de samme ungdommene, noe som betyr at en del av gruppen ikke tar opp noen av disse temaene. Det kan bety at det ikke er viktige eller aktuelle tema for dem. Men det betyr allikevel ikke at etikk og moral ikke er viktig for dem. Det er tema hele informantgruppen er samstemte om. Når det gjelder seksuell kontakt skiller Eva (F) seg ut fra de andre som sier noe om dette.

Mens de andre mener sex før ekteskapet er galt, mener Eva at det ikke er galt så lenge man elsker hverandre:

E: Nei, før var det jo veldig sett stygt på om en liksom ble gravid før ekteskapet og sånn liksom. Men, jeg ser ikke så ille på det på en måte, jeg vet ikke, jeg liksom...

F: Er ikke det så forferdelig lenger?

E: Jo, men altså jeg tenker viss du er en person liksom sånn og så, som har sex liksom med kjempe mange, altså at det ikke betyr noe liksom, at det er en handling som er bare for at det skal være godt eller, sånn liksom, eller for at alle gjør det liksom, det føler jeg, det er liksom...[...] Men samtidig, liksom, man har jo sex før ekteskapet, viss man er forlovet to stykker, så elsker man hverandre og så, holdt jeg på si, så blir man gravid før ekteskapet, men det barnet er kjærlighet liksom, så, jeg ser ikke på det som så ille som viss du liksom bare gir deg selv, alt det fine du har til alle på en måte. Jeg tror det viktigste med akkurat det med sex det er at det er med den personen som du elsker, at når du gjør det da er du på en måte gift på en måte. Altså, da er det liksom en pakt som du har inngått med den personen, uavhengig om det er når du står, at det er rett etter at du har stått i kirka og sagt "ja", "ja", liksom sånn, eller om det er før. Men selvfølgelig det er jo lurest å kanskje gifte seg først, det tror jeg jo på, men, det er ikke det mest alvorlige det på en måte. [...] jeg tror man blir ødelagt inni seg, på en måte at verdien på en måte, det blir liksom...hva skal jeg si...helt nedverdiggende for seg selv liksom

Eva synes å ha en oppfatning av at det er best å vente med sex til ekteskapet, men hun gir ikke inntrykk av at rekkefølgen eller at den offisielle ekteskapsinngåelsen er av avgjørende viktighet i forhold til når sex er "tillat", i motsetning til hvordan hun tror oppfatningene var tidligere. Det viktige ved sex for henne, er at det er mellom to mennesker som elsker hverandre, og at det ikke deles med et stort antall mennesker. Altså synes det som sex for Eva er forbeholdt to mennesker i en forpliktende kjærlighetsrelasjon, men om det skjer før eller etter selve ekteskapsinngåelsen og om en får barn før dette, er ikke av vesentlig betydning. Eva er den eneste som i så stor grad utleverer oppfatninger rundt dette. Generelt blant de som snakker om sex før eller utenfor ekteskapet, synes holdningen å være at det er galt. Noen er inne på at det er noe de vil dele med "den ene", den de gifter seg med. Altså synes sex å være forbundet med en livslang forpliktelse. Dette synes å være oppfatningen hos de aller fleste som sier noe om det, uten at de gir noen dypere begrunnelser for dette. Samtidig er det ikke alle som kommer innom dette temaet og kanskje er det en indikator på at seksualetikk ikke vektlegges i like stor grad som tidligere. Blant ungdommene i denne studien synes alkoholproblematikken å være mer aktuell.

Det kan kort nevnes at det er meget få av informantene som i det hele tatt kommer inn på temaet om homofili. Det er kun ungdommer fra Lund Bibelklasse som sier noe om det, og av de som gjør det, mener de at det er galt. Begrunnelsen de gir er at det står i Bibelen. Hans (LB) mener også at ingen er født homofile, derimot er det sosialt miljø som skaper det. Han

forteller en historie som han synes å oppfatte som bevis på dette, hvor eneggede tvillinger har vokst opp og en har en heterofil legning, mens den andre har homofil legning. Hans mener at dermed er det ikke bestemt ved genetisk arv. Derimot er hans oppfatning er at det er miljø som er avgjørende. To av ungdommene uttrykker også skepsis til at Den norske kirke skal ansette homofile prester. Siden det er så få av ungdommene som er innom oppfatninger rundt homofili, er det umulig å trekke noen konklusjoner for denne gruppen når det gjelder dette temaet. For interessens skyld legger jeg også til at ingen ungdommer sier noe om abort eller aktiv dødshjelp i forhold til kisten etikk. Kanskje er det ikke aktuelle problemstillinger for dem.

Et mer interessant aspekt er ungdommenes manglende uttrykk for engasjement og oppfatninger rundt sosialetikk, fattigdomsproblematikk, miljø eller økologi og lignende. Inntrykket er, selv om intervjuene ikke gikk konkret inn på slike problemstillinger, at slike temaer ikke er stor del av ungdommenes dagligdagse etiske overveielser. De eneste innslag jeg finner er i forbindelse med ungdommenes virkelighetsforståelse, når noen ungdommer nevner et menneskelig forvalteransvar for jorden som Gud en gang skapte. Morten (LB) beskriver det slik:

Vi er veldig mye med på å påvirke hva som, hva skal være her på jorden og...mye av det ligger jo på våre skuldre.

Morten mener menneskene har fått et ansvar for å ta vare på jorden. På spørsmål om han mener vi gjør en bra jobb, svarer han ”både og”, uten å gå mer inne på denne problematikken. Oskar (F) var også så vidt innom et miljøetisk ansvar når han beskrev meningen med livet, et tema som ble tatt opp tidligere i studien. En del av livets mening er å ta vare på ”hagen til Gud”. Men han sier også at dette er statsministerens ansvar, og dermed signaliserer han kanskje at det ikke er hans personlige ansvar. Alt i alt synes ikke etiske spørsmål utenfor informantenes private sfære å være særlig aktualisert, utenom korte innslag i forbindelse med ungdommenes redegjørelser på andre tema.

Forbilde

I forbindelse med ungdommenes oppfatninger av hvorfor etikk og moral er viktig, kobler de det til å være et forbilde. Som vi så tidligere mener Bjørnar (LB) at det er viktig å være forbilde for de yngre i Bibelklassen og for ikke-kristne. Merete (LB) er av samme oppfatning:

Man kan jo ikke gjøre som man vil, liksom. [...] Og jeg tror også det at...hvordan skal jeg si det...at det med å leve et moralsk riktig liv da, at det sier noe, eller det viser litt...viser noe til folk som ikke er kristne. At vi kan, når vi lever et, eller prøver på å leve et bra liv, så legger de merke til det.

Merete synes å mene at ikke-kristne kan merke at hun er annerledes når hun prøver å leve et moralsk riktig liv. Dette kan settes i forbindelse med oppfatningen som de fleste av ungdommene har, nemlig at det er viktig å være annerledes, for på den måten å signalisere troen. Det synes som at livsførsel er en viktig evangeliseringsmetode for ungdommene. Og kanskje er det i forbindelse med dette at Merete mener at en ikke kan gjøre som en vil. Når det gjelder å være forbilde, setter de aller fleste dette i forbindelse med Jesus. Han oppfattes som den perfekte rollemodell for det kristne liv.

Tone (LB) gir uttrykk for at å leve som forbilde innebærer å velge side:

Jeg synes du skal leve som et eksempel eller, og et forbilde. Ehh...vise at, ja, være klar på det at du er en kristen, og da...å leve sånn halvveis blir liksom litt for dumt, å ha med seg det beste fra begge sider. Enten så...ja, jeg føler enten så får du velge, eller du må liksom velge.

Tone synes her å operere med skillelinjer for ”innenfor” og utenfor”, eller ”oss” og ”de andre”, og i disse skillelinjene gjelder det å velge side. For henne får dette moralske utslag, på at hun ikke banner, ikke baksnakker og ikke drikker. For henne synes det å være en kristen og å være tydelig på det, å handle om å ha en riktig livsstil og riktig etikk og moral. Altså ser en at livsstil henger nært sammen med etikk og moral, som igjen er nært forbundet med oppfatningen av hva det betyr å være en kristen. Dette kan eksemplifiseres ved Maren (F) som mener at å være kristen handler om å tenke ”Hva ville Jesus gjort?” i enhver sammenheng. Dermed synes hun å knytte sin kristne identitet nært opp til en forbilledlig moralsk livsstil. Altså finnes det en nær forbindelse mellom definisjonen av å være en kristen, kristen praksis og etikk og moral. Hypoteser angående tro og livsstil i dag sier at tro og etikk ikke lenger er nært forbundet (Repstad 2005a:16). Ungdommene i denne studien synes ikke å gi uttrykk for slike tendenser. Derimot synes tro og etikk å være gjensidig avhengige størrelser, i det at troen påvirker etikken, og at moralsk livsførsel signaliserer troen utad. Dette synes å være en gjennomgående oppfatning i dette materialet. Tone, sammen med de fleste andre informantene, opererer også med klare skillelinjer mellom kristne og ikke-kristne. I følge henne må en velge å være innenfor eller utenfor, og dette er knyttet nært opp til moralsk livsførsel. Selv om noen viser åpenhet for å feile når det gjelder moral, er allikevel oppfatningen om skillelinjer dominerende.

Gud bestemmer rett og galt

Det er felles enighet blant alle ungdommene om at det er Gud som har bestemt hva som er rett og galt. Dette har han vist gjennom Bibelen og gjennom Jesus. I tillegg er det flere som mener at Gud kommuniserer rett og galt gjennom Den hellige ånd og/eller samvittigheten, og at en på den måten kan merke, kjenne eller føle hva som er rett og galt. Den generelle oppfatningen synes å være at rett og galt ikke er strenge regler menneskene må følge, men derimot gode retningslinjer som Gud har gitt fordi han ønsker det beste for oss. Eva (F) beskriver det slik:

F: Er det Gud som også bestemmer hva som er rett og galt?

E: Jeg tror han har bestemt fra før av egentlig. Liksom, jeg tror ikke det er fordi han har lyst å bestemme, tror ikke det er fordi han er maktsyk (ler), men jeg tror det er fordi, jeg tror han har bestemt det fordi...altså, fordi det er, han vil det skal være godt for oss liksom.

Eva synes altså å mene at Guds regler er til det beste for menneskene. Men i forlengelsen av dette sier hun at det også kan være vanskelig å følge det Gud har bestemt. I det ligger det kanskje en oppfatning at det beste ikke alltid er det enkleste. Johan (F) oppfatter at mange tror at kristendommen handler om lover og regler, men selv har han den oppfatningen at det egentlig er ganske fritt.

Synd og tilgivelse

Konstruksjonen om synd opprettholdes blant ungdommene, selv om få gir uttrykk for at det er et viktig begrep i deres moralske orientering. Synd forbindes med hva en ikke skal gjøre, og er dermed knyttet til deres moralske syn. Men det er få som eksplisitt bruker begrepet om moralske vurderinger. Allikevel er det ingen av informantene som avviser begrepet synd. På spørsmål om hvordan de definerer synd, mener de aller fleste at det handler om det Gud mener er galt eller det Gud ikke ønsker. Kort sagt, synd er å gjøre mot Guds vilje. Hva som defineres som synd mener mange å finne i Bibelen. Torbjørn (LB) er den eneste som nevner synd som en tilstand. Med det mener han at mennesket er født syndige og ikke kan la være å synde. Bjørnar (LB) knytter synd til Djevelen, i det han mener at det er Djevelen som får menneskene til å synde. Altså synes han å forbinde synd med noe ondt eller motsetningen til Gud. Det er flere som sier at Gud ikke tåler synd, og indikerer dermed at synd ikke i noen form er relatert til Gud. Chris (F) mener også at synd er noe som gjør at Gud tar avstand fra deg. Altså synes synd å true den personlige relasjonen til Gud.

De fleste av informantene mener at all synd er lik – for Gud. Men at menneskene graderer hvor alvorlig synd er og at konsekvensene for synder er ulike. Mona (F) sier at all synd er lik for Gud, men innrømmer at hun egentlig ikke tror på det:

F: Er det noen form for synd som er verre enn andre?

M: Jeg tror at framfor Gud så er det likt, eller det står jo det, gjør det ikke det? Tror jeg, det vet jeg ikke, men det vet jeg egentlig ikke. Men i alle fall, egentlig så tror jeg ikke på det, selv om jeg sier det, fordi jeg vet jo at det er verre å drepe enn å lyve liksom, en hvit løgn. Jeg tror det er verre å gjøre det og jeg det er mer synd, men du får jo like mye tilgivelse.

Mona virker litt usikker på om all synd faktisk er lik for Gud eller ikke. Hun tviler fordi hun mener at å drepe et menneske er verre enn å lyve. Her er hun inne på en relevant problemstilling for mange av informantene. For selv om de fleste mener at all synd er lik for Gud, mener de at for mennesker har synd ulike alvorlighetsgrader og ulike konsekvenser. Thomas (LB) er et eksempel på dette. Han mener at all synd er lik for Gud, men selv synes han at noen er verre enn andre. For eksempel er alkohol, sex utenfor ekteskapet og det å ha andre guder verre synder enn å dømmes mennesker eller baksnakke. Det er en generell tendens til at slike synder nedtones, og årsaken synes ofte å være fordi ”det er noe alle gjør” og noe som er vanskelig å la være å gjøre. Morten (LB) mener at noen synder absolutt er verre enn andre, men synes å indikere at de er like for Gud på den måten at det finnes tilgivelse for alt. Johan (F) graderer synd omvendt av mange andre:

J: Det er jo alltid noen som synder liksom. Men, for eksempel, ta det med sex før ekteskapet, jeg synes ikke det er, at jeg synes jo det er mye verre, for eksempel, at det hadde vært baksnakking i Filadelfia, enn at det hadde vært liksom én som hadde hatt sex før ekteskapet sitt.

F: Er det fordi at baksnakkingen på en måte får større konsekvenser kanskje?

J: Ja, for at, for eksempel liksom si at du hadde et, du har et ungdomsarbeid og den grunnmuren som du har liksom med de menneskene, de begynner liksom å baksnakke liksom om hverandre, og det blir liksom litt surt miljø, så tror jeg at det er mye lettere for et ungdomsmiljø å falle da enn viss en person faller selv liksom.

Det synes som Johan graderer alvorlighetsgraden på synd ut fra størrelsen på konsekvensene. Han gir inntrykk av at det som rammer flere mennesker er mer alvorlig enn det som kun angår én person.

Når det kommer til tilgivelse er ungdommene stort sett samstemte. De mener Gud kan tilgi alt. Det synes å være et problemfritt tema. Eneste variasjon er et par som mener at anger og bønn om tilgivelse er betingelser for å oppnå denne tilgivelsen. Dessuten er det også et par som nevner at å spotte Den hellige ånd er en synd som ikke kan tilgis. Men ungdommene

signaliserer et bilde av en nådig og god Gud. Pia (F) er den eneste som signaliserer at Gud har et metningspunkt når det gjelder synd:

Jeg tror jo tilgivelse...det er noe vi alltid kan få. Men jeg tror jo også at Gud er som alle mennesker, at han når sikkert et punkt der han, akkurat som vi, viss noen folk alltid sier "unnskyld, unnskyld", altså, "kan du tilgi meg?", og så gjør de det samme om og om igjen, så får vi en dag nok. Og jeg tror også at Gud er sånn at viss vi gjør noe galt, så sier vi unnskyld, så gjør vi det samme uken etter, så tror Gud en dag sier "stopp, nå må du velge". At han faktisk kan sette ned foten og bli litt streng.

Pia gir uttrykk for at hun tror at Gud ikke tilgir betingelsesløst i det uendelige. Derimot ser hun for seg at han kan sette grenser eller betingelser for tilgivelsen. Hun sier derimot ingenting om hva hun eventuelt tror vil skje dersom Gud ikke tilgir en gang. Det er det heller ingen andre som gjør. Men for det store flertall er det ikke en aktuell problemstilling, fordi Gud tilgir alt.

Nåde synes ikke å være et sentralt begrep i ungdommenes oppfatninger. Selv om en gjennom linjene kan se spor av en nådig Gud, er det få som faktisk nevner dette begrepet. Oskar (F) er et unntak, men hans tilnærming er at det ikke må fokuseres for mye på nåden:

...nådeforkynnelsen, den liker jo ikke jeg så veldig. Men den sier jo liksom sånn der Gud har allerede tilgitt deg uansett hva du gjør. Men du kan ikke helt følge det.

Oskar liker ikke at nådeforkynnelsen brukes til å godkjenne at en kan leve som en vil. Han er oppatt av helliggjørelse, noe som han definerer som å leve av et rent hjerte og moralsk riktig. Og da synes han å mene at nåden ikke må brukes som en unnskyldning for å slippe helliggjørelsen.

Etikk og moral i en større sammenheng

For ungdommene i denne studien er etikk og moral viktig, og det er nært knyttet opp til det å ha en viss livsstil og den er normativ. Det er kanskje ikke overraskende når en tidligere har sett at ungdommene preges av en livsstilskristendom. Det ser ut til at ungdommene gjennom sitt handlingsliv ser muligheter til å virkeliggjøre bestemte mål. De er opptatt av at å leve riktig signaliserer noe til mennesker rundt, noe som får form av subtil evangelisering. De tror Gud har bestemt hva som er rett og galt, noe som de som kristne ønsker å etterleve. Generelt sett ser det ut til at etikk, moral og livsstil er karakteristikk og signalement av de som tar sin kristne tro på alvor. En moralsk livsstil skal prege en kristen, men denne livsstilen kommer

lettest som et resultat av en personlig relasjon til Gud. Ut fra ungdommenes utsagn vet de hva som er rett og galt ved å lese Bibelen, lytte til Den hellige ånd og/eller samvittigheten. Flere mener at en "bare vet" hva som er rett og galt. Dette stemmer delvis overens med det Morten Holmqvist finner i sin undersøkelse blant ungdommer generelt i Oslo. Flertallet av ungdommene der svarer at de følger den indre stemmen eller samvittigheten (Holmqvist 2007:91). Forskjellen er at ungdommene i Holmqvists undersøkelse mener dette er deres egne følelser og at de fungerer som normgivere, noe ungdommene i denne undersøkelsen ikke gir uttrykk for. Det kan synes som at ungdommenes etiske forståelse er preget av pliktetikkk eller dydsetikk. Mye av deres refleksjoner synes å peke mot at en "god" kristen følger de etiske retningslinjer. Dette kan ha utgangspunkt i plikt, nemlig at det er Gud som har bestemt rett og galt, og at menneskene bør følge disse retningslinjene eller bestemmelsene. Med andre ord at pliktene er uttrykket i kraft av visse normer. I ordet plikt ligger det at noen har en tro på at de er forpliktet til en bestemt handling, ut fra en standard. Den som styres av pliktetikken er mer opptatt av å gjøre det rette og unngå det gale, enn å analysere seg frem til et gunstig resultat i den konkrete situasjonen (Leer-Salvesen & Eidhamar 2000:41). Pliktetikken kan være styrt av en ytre autoritet som politiske myndigheter, lover eller Gud, eller fra en indre allment forpliktende moralsk lov. Ungdommenes vurdering av etikk og moral kan også handle om dyd på den måten at de tror at de selv blir bedre mennesker fordi de følge de moralske normer, slik at de blir forbildene de ønsker å være. Dydsetikken er mer opptatt av konsekvensene ved en handling, nemlig at den bidrar til å fremme det gode liv eller det gode samfunn, og at den moralsk sett er definert som en dyd. Men å være et forbilde synes også til en viss grad å knyttes til plikt, nemlig for å ikke "henge ut kristendommen" som Pia (F) sier. Konsekvensetikk synes ikke å være dominerende, men synes å være tilstede når ungdommene snakker om synd. Da graderes nemlig alvorlighetsgraden av synd ut fra hvor store konsekvenser synden får. Innenfor konsekvensetikk søker en etter løsninger som gir mest mulig nytte (utilitarisme) og minst mulig smerte i den konkrete situasjonen, ut fra de handlingsalternativer som foreligger (Leer-Salvesen & Eidhamar 2000:43). Deres konstruksjon av moralsk forståelse synes å skape skillelinjer mellom de som er utenfor og de som er innenfor, eller "oss" og "de andre". Det synes å handle om å leve opp til en viss standard, selv om flere er bevisste om at det er lov å feile. Men i det ligger det at forventningen er at en søker forbedring i fremtiden ikke fortsetter å gjøre det som er "feil".

Synd i ungdommenes konstruksjon handler om det som går imot Guds vilje eller det Gud har sagt er galt. Synd synes altså å stå i opposisjon til Gud. Ungdommene synes å definere synd som en moralsk kategori. Det er ingen som snakker om et syndefall eller om en

oppfattelse av syndens opphav, og det er bare et par av ungdommene som nevner syndighet som en menneskelig tilstand. Det synes å være lite teologisk refleksjon rundt synd og tilgivelse, i stedet handler det mer om mellommenneskelige forhold og om god eller dårlig etikk og moral.

Ungdommene synes å gi uttrykk for at det finnes gitte betingelser for etikk og moral. Disse er gitt av Gud og er opp til menneskene å følge. Altså synes de ikke å være preget av en syndens tilstedeværelse i menneskene og verden. Det synes å gå mer i retning av en orientering i livet, at det dreier seg å gjøre Guds vilje og la være å gjøre det som går mot denne viljen. Når det gjelder tilgivelse, snakker informantene om Guds tilgivelse til menneskene og at denne er tilgjengelig for alle. Det er ingen som er inne på relativistisk etisk samfunnsmessig utvikling, hvor etikken skilles fra den religiøse sfære. For disse ungdommene synes tro og etikk å være nært sammenknyttet. Etikken er altså ikke utelukkende basert på fornuften eller relativitet, i stedet finnes det gjeldende moralske normer og regler gitt av Gud. Altså synes de fleste disse ungdommene ikke å være preget av det Jan-Olav Henriksen kaller ”moralsk subjektivitet i det moderne og postmoderne” (Henriksen 1999:134), noe som betyr at moralen verken er begrunnet kun ut fra fornuften eller at den er relativ og subjektiv. Det er interessant å legge merke til at ungdommene nesten utelukkende gir uttrykk for at de mener Guds etiske retningslinjer er positive. Det er få som sier at de synes det kan være vanskelig, både i form av aksept og handling. Eva (F) er en av få blant sørlandsungdommene jeg har intervjuet, noe som ble eksemplifisert i teksten tidligere. Hun synes av og til at det kan være vanskelig å følge de retningslinjer Gud har gitt, men hun tror allikevel at de er til det beste for henne. Det er altså få som beskriver en opplevelse av kamp mellom det tradisjonelle kristne skillet mellom ”kjød” og ”ånd”, eller mellom den etiske bevissthet i subjektet, preget av Guds vilje, og det menneskelige som er preget av egosentrisme og synd.

Generelt sett når det gjelder moral har ungdommene et relativt utpreget konservativt syn. De holder fast på at kristen tro er nært forbundet med livsstil og visse etiske og moralske normer eller regler. For eksempel er både alkohol- og seksualetikken relativt streng. Ut fra deres syn synes de å opprettholde et konservativt syn fordi de tror de har det bedre med disse retningslinjene og derfor følger dem frivillig, ikke fordi det er plikter som er påtvunget dem, selv om det er Gud som har bestemt rett og galt. Altså står konsekvenser sterkere her enn en tanke om plikt. At ungdommene har et konservativt syn på etikk kan ha en viss sammenheng med at ungdommene har vokst opp i Vest-Agder. Anne Halvorsen finner nemlig at aktive kristne i Vest-Agder er mer konservative enn kristne ellers i Norge (Halvorsen 2004). Hun sier at dette ofte viser seg i holdninger til moral og livsstil, som motsetninger til en liberal

kristendom med andre verdier. Som eksempel på funn av mer liberale verdier finner en Kristin Lorentzens studie av ungdommer i Haslum menighet i Bærum. Ungdommene der sier at etikk og oppførsel er viktig, men det har ikke nødvendigvis noe med den kristne tro å gjøre (Lorentzen 1999:133). Den etiske dimensjonen synes altså å være fjern fra troen. Dermed synes mine funn blant ungdommer på Sørlandet å innta en mer konservativ holdning i forhold til tro, etikk og livsstil.

Ett område hvor ungdommene kan oppfattes som konservative synes å fremtre dersom en sammenligner mine funn med Åse Røthings funn om seksualetikk hvor hun intervjuet kristne jenter fra ulike steder i Norge (Røthing 1998). Ungdommene hun har intervjuet gir generelt uttrykk for mer liberale holdninger enn det ungdommene i denne studien gjør. Av ungdommene i min undersøkelse som sier noe om seksualetikk synes de å holde på tradisjonelle kristne seksualnormer, men unntak av et par informanter. James Davison Hunters hypotese om at evangeliske bevegelser nærmest er dømt til å bli mer liberale i dagens vestlige samfunn, da særlig i form av en toleranseetikk (Hunter 1987, gjengitt etter Henriksen & Repstad 2005:150), synes ikke å gjøre seg gjeldende blant disse ungdommene. Dermed ser en ikke spor av det Pål Repstad kaller en stilleferdig liberalisering (Repstad 2005a:16), hvor etikk og moral i økende grad oppfattes som kontekstuelle.

Det synes ut fra ungdommenes redegjørelser for syn og oppfatninger rundt moral og etikk at det stort sett handler om det personlige og individuelle. I det de beskriver av moralske og etiske oppfatninger er de individuelt orienterte, og det sosiale eller allmennmenneskelige synes i stor grad å være fraværende. Kanskje kan dette ha en viss sammenheng med fokuset i intervjuene som stort sett handler om det personlige og individuelle ved troen. Men samtidig er det et interessant resultat når ingen av ungdommene sier noe særlig om dette, selv på åpne spørsmål om viktige verdier og etiske retningslinjer. En kan ikke konkludere med at ingen bryr seg om disse temaene, men det en kan si er at de ikke synes å være svært aktuelle eller at ungdommene ikke synes å være spesielt opptatt av dem. Hadde de vært det, er det nærliggende å forvente at ungdommene selv brakte slike problemstillinger på banen når en kom inn på spørsmål rundt etikk og moral. Altså synes dette å være et av få områder hvor ungdommene viser tegn på individualisme og privatisering. Selv om de mener troen ikke er privat og de ser ut til å oppfatte moral og etikk som allmenn, er altså moralens konsekvenser særdeles individuelle. Dette blir tydelig når en ser at ungdommenes redegjørelser nesten fullstendig mangler oppfatninger rundt temaer som sosialetikk, fattigdomsproblematikk og bevaring av miljøet og naturen.

Det finnes få forskjeller mellom de to ungdomsgruppene når det gjelder moral og etikk.

De har generelt de samme verdier og oppfatninger av hva som er rett og galt. Det eneste som kanskje synes å skille dem er at ungdommene fra Filadelfia uttrykker at de vet eller føler hva som er rett og galt ut fra den personlige relasjonen til Gud, mens ungdommene fra Lund Bibelklasse synes å snakke mer ut fra gitte standarder, en oppskrift på hvordan er kristne bør oppføre seg. Dette er ikke tydelige forskjeller, så en skal være forsiktig med å konkludere med noe her.

”Jeg kan ha et personlig forhold til Gud og at han bor i meg”

- GUD OG MEG

I denne undersøkelsen var ett av hovedmålene å finne ut hvordan informantene forholder seg til Gud, hva slags bilde de har av en guddom og om deres oppfatninger stemmer overens eller skiller seg fra tradisjonelle kristne dogmer om Gud. Det er også interessant om de gir uttrykk for hovedsakelig kognitive eller emosjonelle elementer i sin gudsforståelse.

Alle ungdommene i denne studien tror på Gud, nærmere bestemt den kristne Gud. Det kan jo sies å være naturlig i og med at informantene er hentet fra to ulike kristne ungdomsarbeid, men samtidig noe en ikke kunne ta som en selvfølge på forhånd. I tillegg uttrykker alle en sterk tillit til Gud og i all hovedsak stiller ingen spørsmålstegn ved Guds eksistens, selv om noen få gjør det i perioder med tvil. I denne første delen vil jeg ta for meg ungdommenes relasjon til Gud. I neste del kommer ungdommenes oppfatninger av Guds karakter, og det er her de tydeligste forskjeller i gudsforståelsene kommer frem. Det generelle inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha analysert ungdommenes oppfatninger av Gud, er at de anser forholdet mellom seg og Gud for å være i høyeste grad personlig. De har ikke et bilde av en guddom som er langt borte eller umulig å oppnå kontakt med, men derimot beskriver de en personlig relasjon til Gud. Gud er en de kan ha kontakt med og prate med. Noen beskriver dette som en toveiskommunikasjon, som dermed betyr at de ikke bare prater *til* Gud, men også at de opplever å få *svar* tilbake. Ungdommene synes å oppleve at Gud er immanent og tilstedeværende. Samtidig har nok de fleste også et bilde av Gud som transcendent. Han er ”der oppe”, han kan ikke ses med det blotte øyet og han er ikke fysisk. Men det transcendent er nedtonet i forhold til det immanente og personlige. I forlengelsen av at Gud oppleves som personlig og nær, er opplevelser og personlige gudserfaringer en viktig del av ungdommenes relasjon til Gud. Selv om dette er et tema de fleste stiller seg innenfor, ser en at denne

erfaringsbaserte troen er tydeligere hos ungdommene i Filadelfia enn i Lund Bibelklasse. Generelt sett for ungdommenes relasjon til Gud ser den ut til å falle innefor det Linda Woodhead og Paul Heelas kaller *experiential religion of difference*, eller erfaringsbasert forskjellsreligion. Denne religionstypen er beskrevet tidligere i teorikapittelet, og jeg vil komme tilbake til den senere i dette kapittelet også.

Et vennskap

Som sagt er opplevelsen av ungdommenes relasjon til Gud av personlig type. Johan (F) beskriver det slik:

F: Du er opptatt av det nære forholdet til Gud?

J: Ja, at du kan ha noe annet liksom, et vennskap, ikke bare at det blir noe sånt, en tro. At det blir liksom noe ordentlig noe.

F: Det er en ekte relasjon på en måte?

J: Ja

Johan er opptatt av at relasjonen til Gud skal handle om mer enn bare tro. Selv om både han og de andre ungdommene som ble intervjuet mener at frelse kun er avhengig av tro, synes han her å peke på at relasjonen til Gud bør inneholde noe mer, som i en personlig relasjon til Gud i form av et vennskap. For at det skal bli ”ordentlig” synes å Johan å hevde at dette er nødvendig. Kanskje signaliserer han her en kritisk holdning til mennesker som kaller seg kristne, men som holder Gud for å være mer upersonlig og transcendent.

Eva (F) beskriver tydeligere det personlige ved forholdet til Gud:

F: Føler du at Gud er personlig eller upersonlig?

E: Jeg føler jo at han er personlig. Jeg føler jo at jeg kan snakke med Gud om alt og liksom... men han er jo, holdt jeg på å si, han er jo overalt. Han er jo for alle på en måte, så på den måten er han ikke personlig liksom. Det er jo sånn, jeg kan jo snakke med Gud om alle...nei, med alle om Gud.

F: Ja

E: Det føler jeg jo. Men jeg føler at jeg har et personlig forhold til Gud som er bare med meg og Gud. Og da handler det ikke om noen andre, da er det ikke viktig hva noen andre synes eller gjør eller tenker.

Eva beskriver her at relasjonen hennes til Gud er bare mellom henne og Gud, altså et personlig engasjement mellom de to. Hun vektlegger samtidig Guds transcendens ved å påpeke at han er overalt og for alle. Det kan synes som Eva skiller mellom Guds immanens og Guds transcendens, og at disse relateres henholdsvis til at Gud er personlig og upersonlig. Men hovedtanken hos Eva synes å være at Gud er personlig og at hun føler en nær, personlig

relasjon til Gud. Dette er også den generelle oppfatning blant alle ungdommene jeg intervjuet. Ingen beskriver Gud som fjern eller uinteressert i menneskene. Kanskje ligger det også i utsagnet at gudsforholdet er privat fordi hun sier at det ikke angår noen andre. Selv om alle beskriver en personlig Gud, er ungdommene fra Filadelfia tydeligere i sin ordbruk enn ungdommene fra Lund Bibelklasse, og færre i Lund Bibelklasse beskriver gudsforholdet som et vennskap. Dette kan ikke tolkes som at ungdommene i Filadelfia har et mer personlig forhold til Gud, for det kommer frem hos ungdommene i Lund Bibelklasse også. Men det er verdt å merke seg at ordbruken og graden av engasjement er ulik. Ungdommene i Lund Bibelklasse, som i Filadelfia, beskriver sin relasjon til Gud som en som bryr seg og er interessert i menneskene, en som alltid er der og som vet alt om han/henne. Thomas (LB) nevner i tillegg at relasjonen til Gud gjør at han føler seg beskyttet. Gud er som en rustning. Dette er noe flere andre nevner ved troen og relasjonen til Gud, nemlig at den er en form for trygghet.

Gud er nær

Den personlige relasjonen til Gud settes i forbindelse med en annen sentral forståelse av Gud, nemlig at han i all hovedsak er nær. Her er alle ungdommene i stor grad enige, men med små variasjoner. Noen mener at Gud alltid er nær og at de alltid føler det, mens andre mener at Gud er nær, men at han kan føles fjern. Hovedtanken er at når Gud føles fjern er det menneskenes egen feil ved at de har trukket seg bort fra Gud. Bjørnar (LB) beskriver det slik:

F: Synes du at Gud er nær eller er han fjern?

B: Det er jo både og egentlig. Han er jo fjern noen ganger. Men er jo litt min egen feil da, tror jeg. Siden...de gangene jeg ikke bryr meg så veldig eller ikke tar meg tid til det, så bruker ikke han tid på meg. Det er litt sånn gi og ta. Så de gangene jeg gjør det, da er han der.

F: Ja

B: Så det er jo om å gjøre (det) kanskje litt (på) jevna.

For de fleste går følelsen av om Gud er nær eller fjern i perioder og bølger, ofte knyttet opp til å om de har det bra i livet og er fornøyde, eller om de går gjennom vanskelige perioder. Altså ser en også her et emosjonelt utgangspunkt, selv om det kognitive slår inn – vissheten om at han er nær selv om en ikke føler det. For noen få fører periodene hvor Gud føles fjern til tvil og usikkerhet. Dette gjelder ikke hovedsakelig de som er tvilende i utgangspunktet, men også de som gir uttrykk for å være sterke i troen og overbeviste.

Opplevelser som bekreftelse

Forståelsen av Gud som personlig og nær knyttes av ungdommene nært opp til opplevelser og erfaringer av Gud. Beskrivelsene av opplevelser med Gud er generelt følelsesbetonte. Altså synes det å være større vekt på det ekspressive og emosjonelle, i motsetning til det kognitive, når en snakker om kontakten med Gud. Eva (F) presenterer en forståelse av erfaringer og opplevelser av Gud som jeg finner igjen hos mange av informantene:

F: Er det viktig for deg med opplevelser og det å erfare Gud?

E: Ja, det er jo det. Men jeg tror det er minst like viktig det å være med han hele tiden. [...] Men man trenger av og til påfyll eller sånn, at man trenger bare liksom ”åh, jeg vet at Gud er her” liksom. For vi kan jo...alle mennesker tviler og derfor så er det viktig å oppleve noe godt med Gud, og liksom...om det ikke er noe spesielt du trenger hjelp til, så er det jo viktig å bli møtt av Gud, at du vet at Gud finnes – på en måte som en bekreftelse og som en opplevelse. Det synes jeg er viktig. Men det er ikke sånn at jeg føler jeg må det hele tiden.

F: Nei

E: Jeg har ikke behov for det hele tiden, men jeg vil jo utvikle meg med Gud og komme nærmere Gud.

Her er flere momenter som er interessante og som representerer flertallet blant ungdommene i denne studien. Eva gir uttrykk for at opplevelser er viktig, men at en ikke kan basere hele troen på det. Dette er en oppfatning som er felles både for ungdommene i Filadelfia og Lund Bibelklasse. Merete (LB) sier at hun kan leve lenge på erfaringer med Gud og at det hjelper å huske på når hun tviler, men samtidig at en ikke må bli avhengig av det, men finne en balanse. Samtidig finner jeg Bjørnar (LB) som til tross for at han ikke har hatt mange opplevelser med Gud, mener at han sannsynligvis ikke hadde vært kristen dersom han ikke hadde opplevd noe. Særlig vektlegger han opplevelsen da han bestemte seg for å bli kristen. Det samme sier Simen (F) som ble kristen for ett år siden. Han mener at uten opplevelser hadde han ikke blitt frelst. For Eva (F) sin del er det videre tydelig at opplevelser med Gud oppfattes som en form for ”påfyll”, som en bekreftelse eller bevis på at Gud virkelig eksisterer. Altså er det noe som gjør det lettere å tro. De som legger størst vekt på dette er de som ikke er fullstendig overbeviste og sikre i troen. Mens noen av de som vektlegger at de er fullstendig overbeviste, avslører at de er det nettopp på grunn av opplevelser de har hatt tidligere. Flere nevner også at det var viktigere med opplevelser før, da som bekreftelse når de var mer usikre i sin tro. At opplevelser er en form for bekreftelse av troen kommer frem hos Johan (F) som forstår at noen synes det er vanskelig å tro når en ikke har erfart det. I tillegg er erfaringer også en måte å komme nærmere Gud på. Altså ser en at det personlige forholdet til Gud synes å utvikle seg i samsvar med erfaringer av Gud. Dette bekrefter også Pia (F) som sier at opplevelser med Gud gjør at hun vokser i troen og blir mer takknemlig til Gud.

Alle informantene i denne studien vektlegger opplevelser og erfaringer som en viktig del av deres tro, som bekreftelse og bevis på Guds eksistens, men samtidig nevner flere at troen ikke kan baseres på dette alene. Chris (F) er et eksempel på dette:

F: Men er det viktig for deg med opplevelser og erfare Gud i den troen du har?

C: Ehh... ja, det er jo noen som sier, eller det er jo noe i det at Gud, eller... det er ikke basert på følelser liksom.

F: mm

C: Det er en tro som står fast uansett... uansett hva du føler eller ikke. Og uansett hva som skjer.

F: Ja

C: Men det er jo viktig å kjenne Guds nærhet eller... for meg er det bare... ja, det er jo det.

Som en motsetning til den erfaringsbaserte troen finner jeg Hanna (LB), den mest usikre og tvilende informanten i studien, som sier at hun nesten ikke har hatt opplevelser med Gud og som heller ikke synes det er viktig. Men hun skulle ønske hun hadde det, for det kunne fungert som en bekreftelse.

En som er spesielt opptatt av opplevelser med Gud er Maren (F). Hun sier at Filadelfia legger vekt på at folk skal møte og oppleve Gud på møtene og at dette er noe hun setter stor pris på. Som hun sier selv:

På møtene legger du mye mer opp til at folk skal virkelig *møte* Gud, skal møte Den hellige ånd, og liksom på en måte, ikke bare tro på det men også på en måte *føle* noe, altså oppleve det.

Maren gir i hele intervjuet inntrykk av å gi følelser og opplevelser stor verdi. I motsetning til andre som mener en ikke kan basere troen på opplevelser, gir Maren inntrykk av at tro ikke er nok, en må også *føle* det. Slike emosjonelle uttrykk for opplevelser med Gud er det flere som beskriver. Hans (LB) bruker disse ordene:

H: Det er liksom bare fint. Og... typisk sånn der klisjéaktig og sånn; det er avslappende og godt og deilig og nydelig og...

F: mm

H: Det er ikke noe stress.

For de fleste er altså erfaringene en viktig bestanddel av troen, noe også Irene Trysnes finner blant ungdommene hun snakket med (Trysnes 2005:103). Hun finner at spesielt lovsang er en arena hvor det åpnes opp for slike opplevelser. Det ser jeg tydelig blant mine informanter også, men samtidig ikke bare der. Flere nevner at de opplever Gud gjennom bønn og bønnesvar, da særlig mennesker som har blitt friske ved at noen har bedt for de. I tillegg

nevnes Bibelen, stillhet, møter og – i Filadelfia – tungetale. De fleste beskrivelser av konkrete opplevelser med Gud kobles til Den hellige ånd og kommer fra ungdommene fra Filadelfia. Morten fra Lund Bibelklasse forteller en opplevelser han hadde av Gud, noe som ikke synes å være hverdagskost i Bibelklassen:

Vi hadde noen spesielle opplevelser når vi var på leir i fjor. Når han taleren sa, det var vel andre dagen vi var kommet da, så sa han at ”ja, i kveld skal det skje noe spesielt”, før møtet begynte. Og det var bare sånn der, det var akkurat som om det ble helt sånn der, det var akkurat som det kom noe som fylte rommet, det var...folk plutselig begynte å grine og...folk begynte å snakke i tunger og sånn der. Det er sånn, veldig sterk opplevelse, for jeg har aldri opplevd det med Bibelklassen eller Ungdomsgruppen før, at når vi har vært på tur og så at plutselig har folk begynt å snakke i tunger eller, for det er ikke sånn spesielt sånn som vi opplever på...eller i de menighetene og på det ungdomsarbeidet der.

Konkrete opplevelser av Gud tolkes av de fleste som Den hellige ånds gjerning. Derfor vil flere personlige erfaringer beskrives under kapittelet om Ånden.

Hva er vanskelig med gudsforholdet?

Forholdet til Gud oppleves ikke alltid bare enkelt, og i tillegg til at Gud oppleves fjern gir flere av ungdommene uttrykk for de samme aspekter de opplever som vanskelige. Det er særlig tematikken rundt hvorfor vonde ting skjer som er vanskelig å forstå, men også hvorfor Gud ikke svarer på bønner eller ikke svarer som de skulle ønske. Mona (F) er blant de som stiller slike spørsmål:

F: Er det noen ting ved Gud du synes er vanskelige å forstå?

M: [Sier først at hun synes det er vanskelig å forstå hvorfor en ikke kan drikke seg full] Men en annen ting jeg ikke skjønner, det er hvorfor det skjer ulykker. Det skjønner jeg ikke. Og når vi ber...når vi ber om ting, og ber for folk og de ber liksom, og hvorfor det av og til hjelper og av og til ikke. Det lurer jeg veldig på.

Både Pia (F) og Hanna (LB) er også blant de som snakker om dette, men begge har funnet former for svar som gjør at de ikke dveler ved det. Pia tror at vi vil få svar på slike spørsmål en dag, men at Gud ikke ønsker at en skal gruble på det i mellomtiden. Hanna har fått ulike svar gjennom talere og undervisning, og konkluderer med at Gud kanskje ikke er som vi tror. Noen mener også at Gud har en mening med vonde ting som skjer.

Merete (LB) synes det er vanskelig å tro på en streng Gud:

F: Er det noen sider ved Gud som er vanskelig å forstå?

M: Ja, jeg har egentlig litt problemer med...altså, det der med...eller. For jeg har fått veldig mye inn at Gud er god, ikke sant, det får en inn fra alle kanter. Og så...og så når det går opp for en at han ikke ser gjennom fingrene med synd, så...så er det liksom: ”ja, men er han ikke god?” tenker en liksom...litt sånn... sånn kan jeg av og til ha litt problemer med å forstå.

F: Ok

M: Eller viss jeg leser i for eksempel...hvor det er...i gamle testamentet det står...hvem er det...det er en av de kongene som... de israelske kongene som får beskjed om at, ikke sant...altså, de går i krig og så skal de drepe *alt og alle*, liksom, ikke vel?

F: mm

M: Og så gjør de ikke det og så blir de straffa.

F: Ok, mm

M: Jeg husker ikke helt hvordan...ja, de sparer på noe dyr eller et eller annet sånn. Og bruker noen folk til treller, ikke sant. Og så da har de jo ikke hørt på hva Gud sa, og da...jeg husker ikke helt hvordan de blir straffa, men det gjør de i alle fall. Og den greia har jeg lurt på mange ganger. For det skjønner jeg ikke helt.

F: At Gud straffer?

M: Nei, fordi...nei, ja, det der med at han ga beskjed om å utrydde liksom det folket og alle de dyrene og alt det der, og så når det ikke gjør...det er bare noen få de sparer, da får de straff for at de sparte noen liv, det...det har jeg fremdeles problemer med å skjønne.

Merete tar her opp flere aspekter ved Gud hun synes er vanskelige. Først tar hun opp tematikken ved at Gud er streng. Det synes som at hun synes det er vanskelig å kombinere med tanken om at Gud er god. Det at Gud dømmer synd kolliderer kanskje med tanken om en god og nådefull Gud. Hun uttrykker også et problematisk forhold til deler av det gamle testamentet i Bibelen, og her støttes hun av flere andre. Gud i det gamle testamentet synes for flere å være streng, dømmende og en Gud som godkjenner drap. Flere uttrykker problemer med å forstå dette opp mot deres forståelse av en god og nådig Gud.

Tone (LB) og Petter (F) synes det er vanskelig å forstå Gud – hvem og hvordan han er. Samtidig synes Tone å ignorere hele problemstillingen. Hun sier hun har en enkel gudstro, noe som innebærer at hun ikke bruker tid på vanskelige spørsmål, men fokuserer på det som betyr noe for henne her og nå. Maren (F) og Chris (F) synes det ikke er noe vanskelig med troen på Gud, men disse er også de eneste som sier dette.

Er guds frykten død?

Tradisjonelt sett i mange kristne samfunn har det i tidligere generasjoner vært lagt vekt på at mennesker skal vise ærefrykt overfor Gud. I denne studien er en slik guds frykt så og si fraværende, og i stedet vektlegges det personlige og nære vennskapet med en god Gud. Ingen uttrykker en nødvendighet av å frykte Gud på noen måte. Gud synes ikke å være nidkjær. Den eneste som sier noe som muligens kan peke i en retning av guds frykt er Merete (LB). Det hun uttrykker ovenfor om en streng Gud er studiens eneste utsagn som kan peke mot en tro preget av en viss grad av guds frykt, nemlig at Gud ikke ser gjennom fingrene med synd. I dette

ligger det sannsynligvis at Gud dømmer synd og holder menneskene ansvarlige overfor dette. Det er flere andre som tror at Gud kan være streng, noe som vil bli beskrevet nærmere senere, men ingen som utdyper dette i særlig grad eller sier noe som peker i retning av en nidkjær Gud.

Gudsrelasjonen i en større sammenheng

Alle informantene har i stor grad like oppfatninger når det gjelder sitt forhold til Gud. Gud er personlig og det er viktig å opprettholde en personlig relasjon mellom seg og Gud. Denne personlige relasjonen synes å få uttrykk som et vennskap, og dermed bekrefter de Pål Repstads hypotese om kristne opplever Gud som støttende og nær (Repstad 2005a:18). Ungdommene opplever at Gud er nær og immanent, og troen på Gud synes i stor grad å være en opplevels- og erfaringsbasert tro. Det finnes ingen merkbare forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder dette. Forskjellene mellom Filadelfia og Lund Bibelklasse går lite på innhold, men mer på vektlegging, ordbruk og engasjement. Den største forskjellen mellom de to gruppene når det gjelder gudsforholdet går på det erfaringsmessige. Ungdommene i Lund Bibelklasse legger vekt på opplevelser, men ikke i like stor grad som ungdommene i Filadelfia. Sistnevnte ungdommer gir flere og mer detaljerte beskrivelser av hvordan de opplever Gud, mens de fra Bibelklassen i større grad nøyer seg med å si at de opplever Gud gjennom lovsang, bønn og lignende.

Resultatene av mine funn her stemmer overens med det Helje Sødal og Irene Trysnes fant i sine undersøkelser av kristne ungdomsmiljø og kristne ungdomsstevner på Sørlandet (Sødal 2005; Trysnes 2005). En generell tendens de begge finner hos ungdommene er et gudsbilde som er preget av nærhet, vennskap og en personlig relasjon til Gud. Lovsang trekkes fram av mange av ungdommene som en sentral kilde til å oppleve Guds nærhet og religiøse erfaringer. Helje Kringelbotn Sødal viser til innholdet i mange lovsanger som handler nettopp om det personlige forholdet til Gud, om kjærlighet og intimitet (Sødal 2005:81). I tillegg til lovsang synes bønn å være det viktigste redskapet for å erfare Gud.

Mine funn når det gjelder ungdommenes forhold til Gud bekrefter også Jan-Olav Henriksen og Pål Repstads hypotese om en bevegelse bort fra forskjellsreligion og mot en erfaringsbasert forskjellsreligion (Henriksen & Repstad 2005:16). Det er særlig vektleggingen av personlige opplevelser som peker mot denne konklusjonen, noe som kan tolkes som karismatisk innslag hos ungdommene. Altså synes det som personlige erfaringer spiller en stor rolle i konstruksjonen av ungdommenes gudsforestilling, og at ungdommene føler

behovet for en stadig bekreftelse av gudstroen gjennom opplevelser og følelser av nærhet til Gud. De personlige erfaringene av Gud synes å fylle flere ulike behov hos ungdommene. Noen beskriver det som påfyll for troen, noen som bekreftelse på Guds eksistens, mens andre mener at opplevelser fører til at de vokser i troen. Det er interessant at flere sier at de ikke hadde vært kristne dersom de ikke hadde hatt opplevelser. Dette synes å stå i en viss motsetning til de som mener en ikke kan basere troen på følelser eller opplevelser. Det vil bli tatt et grundigere blikk på ungdommenes personlige opplevelser under avsnittet om Den hellige ånd, fordi disse opplevelsene og erfaringene med Gud i stor grad kobles til Den hellige ånds nærvær og virke.

I det store og hele synes forståelsen og erfaringene av Gud å være av positiv karakter, så positivt at vanskelige sider ved Gud ikke synes å true det personlige gudsforholdet. Noen velger å ikke problematisere det, så de lar være å tenke på det eller de tror Gud ikke ønsker at en skal dvele ved det. Mens andre synes å finne mer eller mindre akseptable forklaringer på det de synes er vanskelig. Dermed synes det ikke som utfordrende tanker mot en god Gud truer den nære relasjonen.

Generelt sett synes ungdommene å gi lite uttrykk for gudsfrykt eller respekt i form av redsel eller avstand. Dette kan muligens tyde på at Gud ikke lenger oppleves som streng eller nidkjær, og vil i tilfelle signalisere at ungdommene synes å bryte med den tradisjonelle pietismen som tidligere stod sterkt på Sørlandet. Det synes som vennskapet og den personlige relasjonen til Gud har tatt over for en gudsbetraktning preget av avstand og respekt.

Gud er god!

-GUDS KARAKTER

Gud er god, Gud er kjærlighet

Hva synes å være det viktigste og det informantene raskest utfolder når de blir spurt om hvordan de forestiller seg Gud? Ungdommene er i all hovedsak homogene når det gjelder hva som synes å være det viktigste med Gud; nemlig at Gud er god og kjærlig. Tanken om den gode, nådefulle, kjærlige Gud som bare vil det beste for mennesker er den mest sentrale tanken. Johan (F) beskriver Gud slik:

(Gud er) god. Ikke....herlig fred, går det an å glemme ordet, ikke dømmende. For det tror jeg ikke han er. Jeg tror at...han er kjærlig, og han er...ja, Gud er kjærlighet, tror jeg. Det er bare det beste som kan skje en, liksom. At det er ikke noe negativt å si liksom.

Her synes det som Johan uttrykker en oppfatning av Gud som perfekt, noe også flere andre av ungdommene gjør. Guds godhet og kjærlighet er de mest sentrale karakteristikker av Gud. I tillegg nevner også flere at Gud er stor, mektig og ubeskrivelig. Dette er mer opphøyde karakteristikker av Gud, som bringer inn det mer transcendent i tillegg til det immanente og nære. Merete (LB) legger også vekt på Guds kjærlighet, men med visse modifikasjoner. Hun sier det er viktig, men klisjé. At Gud døde ”bare for henne” er vanskelig å forstå og det nytter ikke hvor mange ganger talere sier det, det er noe som må åpenbares og erfares. Men konklusjonen hennes er at Gud er kjærlighet og elsker menneskene, og at alt annet går ut fra det. For Pia (F) er det viktig med Guds trygghet:

F: Hvordan vil du beskrive Gud?

M: For meg så er han trygghet. For meg så er det det som er kanskje det eneste ...og kjærlighet. Men for meg så er han veldig trygghet. Jeg føler det er han jeg klamrer meg til gjennom de årene som jeg har hatt som livet og sånn der...opplevd ting.

F: Mm. Hvordan er Guds karakter?

M: Eehhh...han er stor! Hehe... det...nei, han er så ren, han er så god, du vet at han vil det beste.

Her bekrefter også Pia Guds godhet og kjærlighet, i tillegg til at han er trygghet. Pia synes å ha et bilde av Gud som en hun kan stole på og være trygg på at vil være der uansett hva som skjer. Det at Gud for henne hovedsakelig er trygghet kan henge sammen med at hun på ungdomskolen opplevde å bli avvist fordi hun var kristen, og sier at hun måtte holde seg til Gud. Kanskje gir hun uttrykk for at Gud kan forstås som en støtte til å mestre livet, og at i fellesskap med han finner hun trygghet og trøst til å takle det som er vondt. En annen mulighet er at Pia opplever Gud som trygg fordi begge foreldrene lenge var syke, og dermed var kanskje Gud den hun ”klamret seg til”, som hun uttrykker det selv.

Julie (F) viser til Bibelen når hun skal beskrive Guds karakter:

...Jeg tror at Gud er sånn som Bibelen beskriver han på en måte...at han er veldig stor og veldig mektig liksom, og...men at det finnes tilgivelse liksom uansett, og nåde

Julie er generelt veldig opptatt av Bibelen og godtar de fleste ting i troen sin fordi ”det står jo i Bibelen”. Derfor er det ikke overraskende at hun også i oppfattelsen av Guds karakter begrunner den ut fra Bibelen. Verdt å merke seg er det at Julie synes å ha en mer transcendent og opphøyd forståelse av Gud enn de fleste andre informantene.

De mest sentrale karakteristikkene ungdommene har av Gud er at Gud er god, kjærlig og nådig. I tillegg er han stor og mektig.

”Gud er en skikkelig far” – men ikke for alle

De fleste ungdommene nevner ikke selv et bilde av Gud som far. Dermed synes det ikke å være av de mest sentrale forestillingene om Gud. I stedet vektlegger de i større grad et vennskap og en personlig relasjon med Gud, som vi var inne på tidligere. Men på direkte spørsmål om en ser Gud som en far, svarer de fleste at de gjør det. Altså synes det som at farsbildet er der hos noen, men det er ikke det ungdommene først og fremst assosierer med Gud. Den som gjør det tydeligst og uoppfordret, er Oskar (F):

Jeg ble veldig glad den gangen jeg fant ut Gud er liksom...Gud er liksom...han er en far altså! Han er en...han er en skikkelig far! Og han er bare god liksom. Men en god far er ikke bare snill, eller er ikke bare...liksom...ikke sant, du har, det er jo sånn her, jeg ønsker jo for Gud at han skal bare oppdra meg på den beste måten. Ikke på den måten som kjennes best og den måten som bare ”ååå, så koselig” liksom. Jeg vil at han skal oppdra meg best mulig liksom.

Oskar er den som er tydeligst på forståelsen av Gud som far. Og farsbildet innebærer at Gud er god, og slik sett stiller han seg inn i rekken med alle de andre informantene. Men Oskar sier videre at Gud ikke er bare god, han kan også være streng. Å være forelder for han innebærer å være streng og sette grenser, ikke bare et ”kose-forhold”. At han ønsker selv å bli oppdratt av Gud på denne måten, synes å peke på at han tror at oppdragelsen innebærer han vil bli en bedre person. At Gud kan være streng er noe flere andre også uttrykker. Dette vil vi komme tilbake til litt senere.

Selv om noen bekrefter en forestilling om Gud som far, er det også en del som ikke er innom det i det hele tatt og noen som er usikre. Tone (LB) synes det vanskelig å si far om Gud. Hun mener at han egentlig er en far, men at hun da sammenligner med sin jordiske far og det er ikke det samme. Så hun konkluderer med at det er lettere å beskrive Gud som kjærlig og god...og det er jo som en far. Hun bruker litt tid på å resonere seg fram til hva hun mener, og selv om hun kanskje ikke naturlig bruker ordet far på Gud, så mener hun allikevel i bunn og grunn at han er det. Bjørnar (LB) er den som i minst grad beskriver Gud som far. Han sier at Gud er far for alle og nevner ”FaderVår”, men at han ikke ser Gud som sin egen far.

Guds allmakt og hellighet

Alle ungdommene i denne studien gir uttrykk av at Gud er allmektig. Dette er en karakteristikk som ofte problematiseres med hvorfor det da finnes ondt i verden, når Gud er god *og* allmektig. Dette er derimot ikke en sentral problemstilling hos mine informanter. Tone (LB) forklarer det slik:

F: Forestiller du deg at Gud er allmektig?

T: Ja, det gjør jeg. Altså...ja, det synes jeg.

F: Ja. I forhold til at det da er så mye vondt i verden...?

T: Ja...ehh...jeg vet ikke helt. Altså dersom ikke vi kunne velge det onde så hadde vi liksom ikke hatt frie valg. Jeg ser det litt sånn. Det er ikke en full forklaring, men mennesket har valgt det onde. Kunne vi ikke velge, så hadde vi ikke hatt valg.

Eva (F) beskriver det samme mer utfyllende:

F: Tror du at Gud er allmektig?

E: Ja. Det tror jeg.

F: Ja

E: Tror ikke det er noe som kan vinne over Gud liksom, det tror jeg ikke.

F: Nei. Det er jo en typisk problemstilling at hvordan kan Gud være allmektig når det finnes så mye ondt på en måte, og han ikke fikser opp i ting.

E: det tror jeg fordi, liksom...viss folk hadde gjort, eller viss alle hadde gjort sånn som alle skulle på en måte, så tror jeg ikke det hadde vært sånn. For han har jo gitt oss fri vilje. Og så sånn... noen sier jo "hvordan kan ha la et barn dø" liksom, et lite uskyldig barn dø eller bli gjort noe vondt med eller slått, altså...voldtatt...Gud vet hva, alle mulige sånne ting, forferdelig liksom, hvordan kan han gjøre det liksom. Men samtidig så kan ikke han styre hva den morderen skal gjøre, for den har fått fri vilje. Viss den vil drepe det barnet, så gjør han jo det, uavhengig av hva, liksom, dersom Gud ville så kunne han jo stoppa han, men når han har gitt oss fri vilje så gjelder det for alle.

Gud er allmektig og det oppleves ikke problematisk for ungdommene. At det finnes ondt i verden forklares med at menneskene har frie valg, og at det er menneskene som da velger det onde. Noen mener også at bak menneskenes onde valg står Djevelen. Eva synes også å si at menneskenes onde valg ikke var sånn det var ment å være, men når menneskene har valgt å gjøre det velger Gud å ikke gripe inn. Informantene klarer altså relativt smertefritt å kombinere en tro på en allmektig *og* god Gud. At det finnes ondt rammer altså ikke Gud, men de finner andre forklaringer.

Mona tror at Gud er allmektig, men har litt problemer med det:

F: Ser du for deg at Gud er allmektig?

M: Ja, jeg gjør det. Men så plutselig så begynner jeg liksom å lure, eller bli litt sånn...når en ber så inderlig om at noen skal bli friske og så blir de ikke det, så dør de for eksempel. Da

tenker jeg bare... Men så tenker jeg at det kanskje var en mening med det, at hun skulle ”opp”, at hun var ferdig liksom, eller... Så det, jeg vet ikke.

Det finnes teorier som sier at kristne i dag legger mindre vekt på Gud som allmektig og sterk enn tidligere, og mer vekt på Gud som nær og god. Blant annet hos Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen i undersøkelsene om kristen tro på Sørlandet. De formulerer hypotesen som ”mer venn og mindre allmektig” og tror at Gud oppleves mer støttende og nær, mindre som streng og rettferdig (Repstad & Henriksen 2005:18). Helje Sødal finner ikke funn i sin undersøkelse blant kristne ungdommer i Kristiansand som samsvarer med dette, men i stedet at de kombinerer er tro på en allmektig og en nær og omsorgsfull Gud, noe hun kaller ”den koselige majesteteten” (2005:81). Denne oppfatningen er også fremtredende i min studie. Guds allmakt røkkes ikke ved Guds godhet.

Det er ingen ungdommer som selv vektlegger at Gud er hellig, og for de som får direkte spørsmål om det, synes alle at det er vanskelig å sette ord på hva det betyr. Tone (LB) forbinder ordet med renhet og at Gud er uten synd. For Bjørnar (LB) betyr det at Gud er øverst, at han er sjef. Eva (F) er den eneste som beskriver mer utfyllende hva det betyr at Gud er hellig:

F: Har du et bilde av at Gud er hellig?

E: Ja...jeg har jo det.

F: Hvordan beskriver en hva det er å være hellig, hva ligger i begrepet?

E: Det er litt vanskelig å beskrive. Liksom, jeg vet ikke, det er jo han som har skapt alt, det er han som har gjort alt, liksom, det er jo han som har gjort sånn at jeg ble født liksom og han har planlagt alt og han vil bare godt liksom, han er bare godt og det er ingenting som er som han. Og derfor så blir han jo hellig for han er noe annet enn det som finnes, altså enn alt annet som finnes. Han kan liksom ikke...det er liksom bare Gud som er hellig, fordi han er helt ren liksom, han har aldri...han vil kun godt. Og det er han som har all makt liksom, det går ikke an...det er ingen som kan vinne over han.

Eva kobler altså Guds hellighet nært opp til Guds allmakt. At Gud er hellig synes å innebære at Gud er noe annet enn det som finnes, noe som synes å indikere at hun kobler hellighet opp mot Guds transcens. At Gud er hellig betyr at han er ren og god, samtidig som han har all makt. Her bekrefter altså Eva Helje Sødals teori om den ”koselige majestet” og kobler det opp til at Gud er hellig. Guds hellighet synes ikke å være et sentralt aspekt i Guds karakter hos de av ungdommene som sier noe om det. Den konklusjonen trekkes fordi ingen ungdommer selv trekker det fram, og når de blir spurt har de få eller ingen tanker om det. Det er flere fra Lund Bibelklasse som har tanker rundt begrepet enn de fra Filadelfia. At Gud er allmektig synes å være mer sentralt, men det røkkes likevel ikke ved Guds godhet og kjærlighet. Her ser en

igjen signaler på at Gud oppleves mer immanent enn transcendent. Når det gjelder Guds allmakt og hellighet klarer jeg ikke finne store forskjeller mellom de to ungdomsgruppene eller mellom kjønn. Det er flest gutter som har tanker om Guds hellighet, men i utredningen om Guds allmakt er det flertall av jenter. Men antall ungdommer som sier noe om Guds allmakt og hellighet er ikke så mange at det kan tegnes tydelige mønstre på vegne av hele gruppen informanter.

Gud kan være streng – eller rettferdig

Når en kommer over på spørsmål om Gud er streng eller dommer, viser det seg at det er her en finner noen av de største variasjonene i ungdommenes oppfatninger av Gud. Flertallet i begge ungdomsmiljøene tror at Gud kan være streng, men opplever det vanskelig, mens et mindretall avviser denne tanken. Noen tror også Gud kan være streng, men sier de ikke har opplevd det selv. Mona (F) tror Gud er streng, selv om hun har hørt på Filadelfia at han ikke er det:

F: Gud er god. Men ser du for deg Gud som streng?

M: Av og til gjør jeg det. Men det er...jeg leser ofte ting i Bibelen som jeg ikke forstår, når det står om straff, for jeg har hørt på møtene at ”nei, Gud straffer ikke, han vet ikke hva det ordet er”, og ikke sant. Og så plutselig når jeg ser det i Bibelen at Gud straffer deg viss du...da føler jeg at, jeg ser plutselig for meg en sånn streng person.

F: Ja

M: For da føler jeg det blir sånn at vi må leve sånn og sånn...

Mona knytter altså sitt bilde av Gud som streng til Bibelen hvor hun leser om straff. At Gud er streng synes å kobles til Guds dommerrolle, hvor Gud straffer ut fra gjerninger og moralske handlinger. At hun nevner at Filadelfia forkynner at Gud ikke straffer kan kanskje peke i retning av at de vektlegger Guds godhet og kjærlighet i større grad enn Guds strenghet, uten at dette kan sies sikkert ut fra ett utsagn.

Noen av ungdommene bruker andre formuleringer enn ordet streng. Gud er ikke streng, men rettferdig. Tone (LB) er en av disse. Hun mener at Gud er mer rettferdig enn streng. Eller som hun omformulerer det selv; Gud er streng når det er rettferdig. Bjørnar (LB) reflekterer seg fram til at Gud er rettferdig:

F: Kan han (Gud) være streng og hard?

B: Ja, det tipper jeg. Men...det er jo tilgivel...eller sånn, den minste synd er jo like synd som den største synd. Så han er jo rettferdig samtidig som han er kanskje streng. Men...streng føler jeg blir litt feil å si, rettferdig tror jeg kanskje det blir.

For Bjørnar kan det virke som at ordet streng blir en for negativ beskrivelse av Gud. Å være rettferdig innebærer å være streng, men samtidig som en kan opprettholde tanken om at Gud er god. Dette er en tanke jeg finner igjen hos mange. Merete (LB) er en av de som vektlegger at Gud er rettferdig. Hun mener dette ofte glemmes i sammenheng med at Gud er god:

F: Hvordan forestiller du deg at Gud er?

M: Ehh...

F: Hva er hans karakter, på en måte?

M: Ja, altså...han er jo god liksom, som en sier. Men jeg tror, det er jo ikke bare godhet, det er jo, det er rettferdighet. Og det tror jeg mange bytter, eller glemmer litt, ofte. Eller, han skal liksom bare være god. Så når en hører om andre ting som...eller leser i Bibelen eller, av og til...så skjønner jeg ikke, er ikke Gud god liksom?, tenker jeg. Men vi glemmer litt det føler jeg at han er rettferdig. Det tror jeg, at det er ikke alt som er greit.

F: Ja. Så Gud kan være streng?

M: Mm.

Merete sier senere at Gud i manges øyne blir for snill. Som vi har sett tidligere har Merete et bilde av en god og kjærlig Gud. En kjærlighet som må åpenbares og erfares for å forstås. Men samtidig viser hun her at bildet er større enn som så. Hun vektlegger at Gud ikke bare er god, men også rettferdig og til dels streng. Disse karakteristikkene synes først og fremst å knyttes til moralsk livsførsel og synd, nemlig i det at "det er ikke alt som er greit". Hun poengterer litt senere at Gud *er* god, men han er *også* rettferdig, og at dette er en viktig detalj hun opplever at mange glemmer og som det ikke er fokus på under møter og taler.

Petter (F) er en av de som avviser tanken om en streng Gud. På spørsmål om Gud kan være streng, kommer et kontant "nei".

Flertallet av informantene, både i Filadelfia og Lund Bibelklasse, har et bilde av en Gud som kan være streng. Samtidig er det flere, flest i Bibelklassen, som poengterer at strengheten henger sammen med rettferdighet. Enten i form av at Gud er streng når det er rettferdig, eller at Gud ikke er streng, men rettferdig. Selv om Gud for de fleste kan være streng, gir de ikke uttrykk for at det er en sentral karakteristikk i deres bilder av Gud. På direkte spørsmål om Gud kan være streng, begynner de fleste svaret med: "Ja, han kan vel det...". Få synes å koble den strenge karakteren til noen form for gudsfrykt. Merete synes å være den eneste som kanskje uttrykker dette i ord, ved at Gud ikke synes alt er greit, og dermed synes å dømme visse handlinger. Men ingen gir uttrykk for en nidkjær Gud eller at de selv føler seg små i relasjon til Gud.

Gud er dommer – men ikke nå

Forestillingen av Gud som dommer er også et tema som bringer inn store forskjeller blant informantene. Bildet av Gud som dommer har tradisjonelt vært et sentralt bilde i kristen dogmatikk og tro, både som en som dømmer til frelse eller fortapelse og dommer over synd. Blant mine informanter finner jeg ganske stor spredning i tanker rundt dette temaet. I Filadelfia mener litt over halvpraten at Gud er dommer, men den (nesten) andre halvpraten tror ikke Gud dømmer. I Lund Bibelklasse er det tre personer som har et bilde av Gud som dommer, mens de andre ikke snakker om det. Ut fra mine intervjuer kan det dermed synes som at Gud som dommer ikke er et sentralt bilde blant ungdommene i Bibelklassen.

Når det gjelder de som mener at Gud er dommer, sier de fleste dette er en karakteristikk som gjelder for fremtiden og dommedag, ikke nå. Petter (F) beskriver det slik:

F: Gud som dommer?

P: Nei...eller jo. Både og.

F: Ja

P: Dommer ja. ”Jeg skal dømme levende og døde” har du kanskje hørt før. Men dommer nå? Nei.

F: Nei. Når er det han blir dommer? Er det når vi dør?

P: Det er når...det er vel egentlig, for å si det sånn, etter dette livet på jorden.

For de som har et bilde av Gud som dommer, gjelder det hovedsakelig ved livets slutt. Flere sier også at det ikke gjelder kristne, men at Gud er dommer for de som ikke har trodd på han. Merete (LB) er en av disse:

F: Ser du på han (Gud) som dommer?

M: Ja, egentlig. Han er jo, han er jo det. Men han...nå...nå har han, han har jo gjort opp for oss. Så han er jo egentlig dommer, men for oss er det ikke noe problem lenger, eller sånn. Vi er blitt...

F: Ja. For oss kristne?

M: Ja, for oss kristne. For de andre så er det jo...

F: Så er han fremdeles dommer?

M: Ja

Gud som dommer knyttes altså opp til dualismen frelse/fortapelse, hvor kristne vil gå fri, mens ikke-kristne vil bli dømt. Dette er en tematikk vi vil komme tilbake til senere, men da blir det interessant å huske på at det er dommeren Gud som står bak fordelingen.

Torbjørn (LB) er en av få i Bibelklassen som ser Gud som dommer i dette livet og synes det er vanskelig:

F: Gud som dommer og streng?

T: Ja (Flirer litt)

F: Har du den tanken også, eller?

T: Ja, jeg har egentlig det. Men det synes jeg er litt vanskelig på mange måter. For det... Da er det jo det: ok, hva må jeg nå gjøre liksom for å ha han på den rette siden på en måte. Så det er...tenker på en måte, når jeg tenker dommer så tenker jeg litt sånn som en dommer som vi tenker på. Rettssaker og sånn. Blir fort det...og da tenker jeg ofte gjerninger med en gang. Så da blir det litt problemer. Så det synes jeg er litt vanskelig å forholde seg til.

Torbjørn synes å ha et bilde av en Gud som dømmer etter gjerninger, og dette synes han er problematisk. Det virker som han ser for seg en streng Gud som han må ha ”på den rette siden”, kanskje fordi at dersom han hadde vært på ”den andre siden” hadde han falt utenfor Guds kjærlighet eller under Guds vrede. Men andre ord synes Torbjørn å sette opp Gud som moralsk rettesnor, og at han må gjøre gode og riktige gjerninger for ikke å bli dømt av Gud.

Petter (F), som tror Gud dømmer etter dette livet, har også interessante motstridende utsagn i sin refleksjon. På den ene siden er Gud dommer og Petter mener Gud dømmer etter gjerninger. På den andre siden mener han at Gud ikke er streng og at Gud ikke straffer synder. Dette er indre motsetning som Petter ikke selv synes å ta notis av, og derfor er det interessant å se at han kombinerer et bilde av en Gud som dømmer, men ikke straffer.

I motsetning til de som har et bilde av en dømmende Gud, finner jeg de som avviser denne tanken. Her finner jeg to jenter, begge fra Filadelfia, som tenker veldig likt. Maren (F) avviser Gud som dommer på denne måten:

Det som er med meg, det er at jeg vet jo selv når jeg har gjort noe galt, jeg vet det så veldig godt. Og da...altså, han dømmer meg ikke for det. Absolutt ikke.

Gud er ikke en dommer for Maren, men en som tilgir og har omsorg for henne. Eva tenker veldig likt. Hun tror ikke Gud dømmer noen, men i stedet forstår menneskene. Hun føler ingen fordømmelse fra Gud, men tilgivelse og forståelse. I dette ligger det også en forståelse hos begge at Gud ikke straffer gale handlinger, men tilgir.

Det er stor variasjon mellom ungdommene når det gjelder deres bilder på Gud som dommer. Noen opprettholder tanken om en streng Gud som dømmer på grunnlag av gjerninger og til frelse eller fortapelse, mens andre har et mildere bilde av Gud hvor tilgivelse, nåde og forståelse er de sentrale karakteristikker. Det er interessant at ungdommene i Filadelfia deler seg omtrent på midten i disse oppfatningene, mens i Lund Bibelklasse er det få som har noen tanker om dette, og de som har det ser Gud som dommer på dommedag, ikke nå. På grunnlag av dette er det vanskelig å gjøre en entydig vurdering av ungdommenes oppfatninger på dette området. I stedet er det kanskje mer riktig å konkludere med at teamet

ikke er entydig, ungdommene er ikke homogene på dette området, i stedet spriker svarene i ulike retninger som ikke kan kombineres. Hvorfor det er slik er vanskelig å si noe om, det er ingen som gir slike svar. Men kanskje ser vi et hint hos Merete (LB) som sier at talere fokuserer på at Gud er god, men lite og ingenting på at Gud er streng. Sistnevnte karakter synes å være perifer på ungdomsmøtene, og kanskje ligger noe av svaret her på hvorfor ungdommenes tanker spriker.

Har Gud et utseende?

Noen av ungdommene gir uttrykk for et bilde av hvordan Gud ser ut. Beskrivelsen som går oftest igjen er ”stor”. Noen klarer derimot å sette tydeligere begreper sammen med sitt bilde av Gud. Vi lar informantenes egne ord beskrive hvordan de ser for seg Gud:

Torbjørn(LB):

Jeg ser ikke på han (Gud) som en person på en måte. Altså det blir litt som en slags ånd på en måte, altså...en skikkelse, personlighet uten kropp eller noe, jeg vet ikke. Ser alt og hører alt. Ja. Noe stort, det er...kan ikke helt skjønne det. Ehh...ja, noe ubegripelig.

Bjørnar (LB):

B: Hvordan han (Gud) ser ut er veldig vanskelig. Jeg har ikke peiling, det er liksom bare Jesus. Det bilde der. [...]

F: Føler du at Gud er en slags kraft på en måte, en ånd, et eller annet?

B: Ja, det er han. Nå er han det. Men når vi kommer til himmelen så er det ikke sikkert han er det.

Pia (F):

Jeg har ikke noen skikkelse, han (Gud) er egentlig bare et lys for meg. Det er liksom bare noe som stråler. Jesus har en skikkelse, men ikke Gud. Gud kan jeg ikke se for meg noe. Så det...men står jo ikke noen spesielle beskrivelser i Bibelen heller. Så det...og ingen har jo turt å tegne han opp heller. [...] Men jeg tenker ikke noe annet enn lys. At den dagen jeg ser han så går han i hvitt. Det er det jeg tenker.

De beskrivelsene som finnes av Gud i dette materialet, karakteriserer Gud som en ånd eller et lys. Altså noe som ikke fysisk, men mer svevende og uhandgripelig. Men Bjørnar holder muligheten åpen for at Gud kan ha en annen form når han kommer til himmelen. Det er interessant at Pia ikke synes å koble Jesu skikkelse til Gud, men holder de fra hverandre. Dette går imot vanlige teologiske forståelser av Jesus som et fysisk og billedlig uttrykk for

hvem Gud er. Bjørnar nevner Jesus, uten at han utdyper noe mer om han anser Jesus for å være et bilde av Gud.

Andre synes det er vanskelig å gi noe svar på hvordan Gud ser ut. Hanna (LB) sier at ingen har sett Gud, og det finnes ingen bilder av han. Derfor aner hun ikke hvordan Gud ser ut. Hun synes altså å sette den forutsetning at andre skal vise henne hvordan Gud ser ut for at hun skal ha et bilde selv. Tre av informantene knytter Guds utseende til barnetroen og en hvit mann med skjegg og kappe. Dette synes ikke å menes alvorlig den dag i dag, men mer at de sier det med glimt i øyet og en smule nostalgi. Hans (LB) er innom denne beskrivelsen, samtidig som han utvider med hvordan han tenker seg Gud i dag:

F: Hvordan forestiller du deg at Gud er? Hvordan vil du beskrive Gud?

H: (humrer) Ja, det har jeg prøvd og jeg har ikke kommet fram til noen ting. (ler) Mann med hvit kappe i barnebibelen og sånn...trekant oppi kirketaket...

F: Ja. Føler du at Gud er for...

H: Det blir litt stort, det blir jo det. Så er det...vanskelig i grunnen. Det er sånn, når Moses får se ryggen av Gud vandre forbi og...snakke som Guds høyre hånd og...Gud er ånd liksom, og hvordan jeg skal forestille meg en ånd...jeg vet ikke.

F: Nei, ikke sant. Vanskelig.

H: Så, det blir litt stort, men...jeg synes ikke det gjør så mye. Det er bare stort liksom.

Av de ungdommene som har tanker om hvordan Gud ser ut, synes de fleste det er vanskelig å sette ord eller bilder på det. Det er interessant å legge merke til at ingen av ungdommene knytter Guds utseende direkte til treenigheten, selv om alle tror og aksepterer dette dogmet.

Guds karakter i en større sammenheng

Ungdommene i denne studien legger hovedvekten i sin forståelse av Guds karakter på at han er god og kjærlig. Dette bekrefter hypotesen i "Gud på Sørlandet"-prosjektet om at Gud nå er mer venn og omsorgsfull enn tidligere. Gud er i all hovedsak en god Gud.

Samtidig bekrefter ikke mine informanter andre halvdel av denne hypotesen, nemlig at Gud er "mer venn og mindre allmektig". Ungdommene i denne studien kombinerer et syn på en god og kjærlig Gud, med en Gud som er allmektig. Dette kan de gjøre fordi de mener onde ting ikke kommer fra Gud, men fra menneskene som har fri vilje til å velge det onde. Her synes det igjen å finnes hint på at ungdommene kombinerer et immanent og et transcendent bilde på Gud. Dette at Gud er både venn og allmektig er noe Helje Sødal finner i sin artikkel "Forandring fryder?", hvor ungdommen forener troen på en allmektig og en nær og omsorgsfull Gud, noe hun kaller "den koselige majesteteten" (Sødal 2005:81). Mine informanter bekrefter denne observasjonen og gir uttrykk for at det oppleves naturlig.

I forlengelsen av at Gud oppleves mer som venn og kompis, kan en forvente at dommerrollen skulle være mindre framtredd nå enn tidligere. Dette er en hypotese Jan-Olav Henriksen og Pål Repstad kommer med i boken ”Tro i Sør”. De formulerer det slik: ”I tråd med at samfunnet er blitt stadig mer demokratisert og individualisert, er det rimelig å forvente at gudsforestillingene i mindre grad enn før er forankret i rollen som dommer og fjern farsautoritet, og at Gud i stedet mer fremstår som venn, meningsleverandør og eventuelt som en støtte i livsfaser og livssituasjoner” (Henriksen & Repstad 2005:12). Det er vanskelig å si om mine informanter bekrefter eller avkrefter dette, fordi det finnes stor variasjon innenfor hele gruppen og innenfor det enkelte miljø. Det en *kan* si er at selv om forestillingen om en dømmende Gud til en viss grad finnes, gir den ikke uttrykk for å være dominerende eller styrende for ungdommenes oppfatning av Guds karakter. Unntaket er kanskje Merete (LB) som sier at Guds strenge side ofte blir glemt, men at han samtidig er god. Kanskje bekrefter Merete det Irene Trysnes finner på sommerstevner på Sørlandet, nemlig at forkynnelsen nå handler mer om nær og kjærlig Gud, enn en Gud med fokus på synd og dom (Trysnes 2005:103). I min undersøkelse er det ganske mange som mener at Gud er eller kan være streng, noe som er en interessant motsetning til det Henriksen og Repstad finner i sin undersøkelse ”Tro i Sør” (Henriksen & Repstad 2005:90). Dette er kun en interessant observasjon uten at en kan dra noen konklusjoner av det, siden Henriksen og Repstads undersøkelse ikke tok for seg mennesker som i utgangspunktet er engasjerte i kristne miljø, og at det der hovedsakelig er voksne mennesker som er intervjuet. Videre er det interessant å merke seg at ungdommene mener at Gud kan være streng, samtidig som de ikke gir uttrykk for noen form for gudsfrykt i eget liv eller egen gudsrelasjon. Det kan være flere årsaker til dette. Kanskje har det sammenheng med et lite reflektert og gjennomtenkt gudsbilde. En annen mulighet kan være at de teoretisk sett er åpne for at Gud kan være streng, men for sin egen del mener de å ha ”sitt på det tørre”. Altså er de ikke bekymret for at Guds vrede skal true dem, i stedet synes de å oppleve sin gudsrelasjon som preget av kjærlighet og aksept.

Jeg har tidligere knyttet ungdommenes relasjon til Gud til Woodhead og Heelas’ kategori erfaringsbasert forskjellsreligion. Når det gjelder det personlige forholdet til Gud så vi at det erfaringsbaserte spilte en stor rolle. Her under Guds karakter synes forskjellene å komme tydeligere fram; skillene mellom Gud og menneskene, at Gud er stor og mektig, og knyttes til det transcendent. Her skimter en kanskje noe av kombinasjonen mellom personlige erfaringer og opplevelser og et dogmatisk rammeverk.

Wade Clark Roof peker på hvordan gudsforestillinger har endret seg fra å handle om Gud ”der ute”, til nå å handle mer om at det transcendent og det immanente klarere blir koblet

sammen enn tidligere (Roof 1999, gjengitt etter Henriksen & Repstad 2005:92).

Ungdommene i denne studien synes å bekrefte dette, selv om det immanente nok har hovedvekten.

Guds sønn og frelser

- JESUS

Måten Jesus oppfattes på vil ofte være avhengig av hva en legger vekt på. Jesus kan fremstå som Guds Sønn, frelser eller moralsk forbilde. Ut fra hva informantene legger vekt på i sine beskrivelser av Jesus, kan jeg få et hint om hva ved Jesus som er viktig for dem. Dessuten vil det også vise hvilke oppfatninger de har i forhold til tradisjonelle oppfatninger av Jesus.

Alle informantene tror på Jesus og hans rolle som frelser, og som vi skal se er ungdommene generelt sett homogene og holder seg til tradisjonelle dogmer på dette temaet. Et generelt inntrykk jeg sitter igjen med når det gjelder det ungdommene forteller om Jesus, er at de har et mindre personlig forhold til Jesus enn til Gud, og at svarene til en viss grad kan oppleves som ”programsvar”. Ungdommene ordlegger seg generelt svært likt og vektlegger de samme aspekter.

Noen ungdommer i Filadelfia vektlegger Bibelen som kilden til å forstå Jesus. Oskar, Petter og Julie sier at Bibelen presenterer Jesu personlighet, identitet og hensikt.

Guds sønn og frelser

På spørsmål om hvem Jesus er/var svarer de fleste informantene først ”Guds sønn”.

Hovedinntrykket er at det er den første assosiasjonen de har til Jesus. For de fleste knyttes dette videre til at Jesus kom til jorden, sendt av Gud, som menneske for å ta på seg menneskenes synd. Mona (F) er en av de som gir uttrykk for denne forståelsen:

F: Hvem var eller er Jesus?

M: Han var jo Guds sønn, som ble et menneske for å se hvordan vi hadde det og ta på seg vår skyld.

Det at Jesus er Guds sønn synes å være naturlig for de aller fleste informantene. I tillegg nevner et stort flertall at Jesus er Gud. Som Petter (F) sier det: ”Jesus er Gud, Gud er Jesus”.

Morten (LB) mener Gud og Jesus er to personer i én. Altså at Gud og Jesus er det samme, men i ulike former. Selv om Den hellige ånd ikke nevnes her, synes det allikevel som det er treenighetsfunksjonen de setter Gud og Jesus inn i. Hanna (LB) beskriver denne koblingen slik:

Jeg føler på en måte at Jesus er den kjærlige delen av Gud, viss du skjønner. Som på en måte bryr seg...alså, ja. Og så er Gud litt mer sånn den strenge far liksom.

Hanna har her et mer positivt bilde av Jesus enn mange andre, fordi hun forbinder den kjærlige delen av Gud til Jesus. De fleste andre synes å holde sitt personlige forhold til Gud (Fader) og har større avstand til personen Jesus.

Hans (LB) skiller seg ut ved at han synes det er vanskelig at Gud og Jesus er ett, samtidig som Jesus er Guds sønn:

F: Tror du at han (Jesus) er Guds sønn?

H: Det synes jeg er kjempe rart. At liksom...han er Gud og så er han Guds sønn, og så er han menneske og...ja, alt dette her oppi ett...det er ikke noe jeg har liksom studert, viss man kan si det...

F: Nei

H: ...for det meste.

F: Men du avviser heller ikke noe av det?

H: Jeg har rett og slett ikke så mye tanker om det, det er liksom bare en suppe som sviver.

Han synes det er vanskelig å kombinere disse forståelsene av Jesus, som i utgangspunktet ikke kan kombineres. Han sier han ikke har tenkt så mye på det. Kanskje er det ikke så viktig for han, eller så finner han ikke svar og velger derfor å ikke dvele ved det. I det han ellers sier om Jesus gir han inntrykk av at hans oppfatninger samsvarer med de forståelsene han kaller ”mest utbredt”, som at Jesus døde og stod opp. Hans synes å ikke ha et personlig forhold til Jesus. Hvem Jesus er ”er et definisjonsspørsmål jeg egentlig ikke har tenkt så mye på egentlig”.

I forlengelsen av at Jesus er Gud sønn og at han er Gud, har alle ungdommene en forståelse av Jesus som frelser. Mona (F) er den eneste som er usikker, men reflekterer seg frem til at han er det. Alle tror at han døde på korset og stod opp fra de døde, men de aller fleste nevner ikke dette selv. Tone (LB) bekrefter dette:

Jeg har liksom alltid tatt det for fakta på en måte, uten å liksom tenke så mye mer om det. Jeg har liksom alltid lært at det er sant, og alltid tenkt at det er sant, og det tenker jeg fortsatt liksom.

Mitt inntrykk er at det er så selvfølgelig at de ikke kommer på å ta det opp. Men på direkte spørsmål bekrefter alle dette. Når de da skal beskrive Jesus som frelser sier de mer om hensikten og hva de mener Jesus oppnådde. Det handler først og fremst om at Jesus skulle ta på seg menneskene synder, deres skyld og straff. Det virker som ungdommene mener dette var nødvendig. Altså har de et bilde av Jesus som stedfortreder. Tone (LB) beskriver Jesus som den som åpnet himmelen for henne. Og Bjørnar (LB) sier at hele troen er basert på Jesus, i det at han døde på korset. Chris (F) bruker disse ordene for å beskrive frelseren Jesus:

(Jesus) kom til oss for å...Gud sendte han for å, at vi skal få tilgivelse og komme inn til han, være sammen med han og få et personlig forhold med han.

Chris synes også å ha den forestillingen at Jesus åpnet veien til Gud, slik at menneskene kunne ha en personlig relasjon til Gud. Chris synes altså å gi uttrykk for Jesus som forsoner. Det er også noen som forbinder Jesus med et offer. Petter (F) beskriver dette tydeligst:

Frelseren...den som betalte boten, den som betalte brennofferet, det er frelseren. For eksempel nå i dag, viss det er noen som...for eksempel, viss jeg skal bruke det i dagliglivet, viss det er noen som frelser noen andre, ikke i religionen, men...viss det er noen som frelser noen andre, noen som redder noen andre, så er de frelseren deres. Redningsmannen, det er et annet ord. Jesus er redningsmannen min.

Petter gir uttrykk for en forståelse av at Jesus ofret seg for menneskene, og dermed ble redningsmannen. Et spørsmål er hva en blir reddet fra, og da svarer Petter "fra å brenne", noe som synes å henvise til helvete. Ungdommene synes på dette området å holde seg til tradisjonell teologi, hvor Jesus er offeret og redningsmannen som frir menneskene fra synd og straff, og gjenoppretter deres relasjon til Gud. Men Petter er egentlig den eneste som sier noe konkret om hva Jesus redder menneskene *fra*. Den kristne tanke om syndefallet nevnes ikke blant ungdommene. De har med andre ord en sterk forståelse av Jesus som frelser og redningsmann, men få tanker om han faktisk reddet dem fra.

Det er også interessant å legge merke til at ungdommene snakker om en opphøyd frelser, ikke en fornedret Kristus, slik en kan finne det beskrevet i Jesaja 53 (*Bibelen* 1978/85). Det synes å være lite fokus på Jesu lidelse, men mer på at Jesu død var nødvendig for å gjenopprette menneskenes relasjon til Gud. Bildet er dermed uttrykt positivt, til tross for lidelsen på korset.

Når Jesus forstås som frelser, er det naturlig å undersøke hva ungdommene legger i begrepet frelse. Det er stor enighet om at frelse er knyttet til tro. En må ta imot Jesus og tro på

han. Noen nevner også at en må leve etter hans regler, og synes å knytte frelse til en viss grad opp til livsstil, noe en så var tydelig når ungdommene beskrev hva som ligger i det å være en kristen. Frelse synes å handle om å tro på Jesus og dermed få komme til himmelen, ikke helvete. Altså opprettholder ungdommene denne dualismen, noe en vil komme mer inn på senere. Noen er derimot usikre på hva frelse betyr. Et interessant eksempel er Torbjørn (LB) som er usikker på hva det faktisk betyr at Jesus er frelser, men som samtidig mener det er avgjørende for troen. Han holder altså opp noe som grunnfjellet for sin tro, men vet ikke helt hva det innebærer. Kanskje er det en sannhet han tar for gitt, men som han ikke reflekterer over eller vet hva som ligger i det. Det er mulig dette er et eksempel på at ungdommenes tro ikke er preget av individualisering når det gjelder teologisk innhold, men i stedet at tradisjonen fremdeles står så sterkt at noen tar det for gitt. Eller det kan indikere en lav interesse for teologi og dogmatikk.

Hanna (LB) liker ikke begrepet frelse og mener det bidrar til å skape skiller:

F: Hva er det å være frelst?

H: Jeg synes det er litt rart når folk sier ”ja, vi er frelst” og sånn der. Jeg liker ikke det ordet egentlig, for det på en måte...det blir litt sånn der...viss man er musikkfrelst eller viss man er...og...ja...ja, for det, eller det kan jo det jeg er litt skeptisk til, som jeg har fått fra pappa, at når man er frelst så er man liksom så kristen og så mye bedre enn alle andre, på en måte, føler jeg.

F: Ok, ja. Føler du at ordet frelst blir brukt til å sette noen over andre, liksom: vi er bedre enn dere fordi vi er frelst?

H: Ja, på en måte, og på en måte da er vi helt inni Gud og at ja...da er det liksom innover og at du...du er ikke kristen utover. Nei eller, du er på en måte, vi er kristne og holder på en måte folk utenfor og det føler jeg er litt det ”frelst”.

F: Ok, det blir som en slags skillelinje liksom?

H: Ja...

F: Og det synes du er vanskelig?

H: ... for jeg føler det er litt forskjellig fra frelst og være kristen.

F: Ok, tenker du på deg selv som frelst da?

H: (ler) det høres så...ja, jeg tror at jeg er frelst på grunn av at Gud, nei Jesus døde for meg og liksom sånn, men jeg går ikke rundt og sier at jeg er frelst liksom.

F: Nei, du sier heller at du er kristen da?

H: Ja, mye heller.

Hanna liker altså ikke de skillene som ordet frelst ser ut til å skape i hennes verden. Et skille mellom frelst – ikke frelst synes å være verre enn kristen – ikke kristen. Hun forbinder ordet frelst med å sette seg selv over andre og tro at en er bedre enn andre. Kanskje har dette sammenheng med at Hanna fremstår som en av de mest usikre blant ungdommene i denne studien, og kanskje opplever hun at hun ikke er ”god nok”. Eller det kan dreie seg om at ordet frelse er et ”kristent” ord, mens å være kristen er allment. Sannsynligvis har hun erfaringer som gjør at hun trekker disse konklusjonene, blant annet en arvet skepsis etter faren.

Alle ungdommene tror Jesus var Guds sønn, at han er Gud og at han var den nødvendige frelseren som gjenopprettet menneskenes forhold til Gud. Selv om alle aksepterer disse dogmene, er det noen som synes det er vanskelig å forstå. Men ingen problematiserer dem til den grad at de tviler på om de er sanne. Inntrykket mitt er at dette er sannheter som er opplest og vedtatt.

Gud ble menneske

Hele gruppen av informanter er samstemte om at Gud ble menneske i Jesus, og at i denne personen var det en kobling mellom det menneskelige og det guddommelige. Derimot er det stor spredning i oppfatningene av hvordan denne koblingen faktisk fungerer. Noen er usikre og synes det er vanskelig å forstå. Vi kan dele ungdommenes oppfatninger inn i tre grupper. Den første gruppen mener at Jesus var hundre prosent Gud og hundre prosent menneske. Den andre gruppen tror Jesus var hundre prosent menneske, men med ekstra kontakt med Gud i en eller annen form. Mens den tredje gruppen ser for seg at Jesus var Gud i en menneskekropp. Det er et lite flertall i Filadelfia av de som mener Jesus var hundre prosent menneske med Gud i seg, mens i Lund Bibelklasse er det svak overvekt av de som mener det var Gud som tok bolig i en menneskekropp. Vi kan eksemplifisere disse to sidene gjennom to informanter: Oskar (F) mener Jesus var totalt menneske:

Han var hundre prosent menneske uansett! Han var totalt menneske. Men han var...hans ånd...den ånden, altså menneskeånden liksom, det er jo, den var jo Gud. Men han var totalt avhengig av Den hellige ånd for å...det var jo perioder i livet han slet, ikke sant, han trengte mat, han trengte søvn, han trengte alt som et menneske trenger. Så han er, han var jo hundre prosent menneske.

Merete (LB) står for den andre oppfatningen, hvor Jesus var Gud i menneskekropp:

M: Han er jo Gud i menneskeskikkelse. Han er jo egentlig ikke et menneske, altså...

F: Slik han var på jorden?

M: Ja. Han var jo, da var han...jeg ser på det som at han da, når han var på jorden så var han Gud i en menneskekropp.

F: Ja, mm

M: Liksom, eller sånn, han var fremdeles Gud selv om han var der.

Informantene har den oppfatningen at Jesus var en kombinasjon av Gud og menneske, men akkurat hvordan denne fusjonen i praksis så ut, er de ikke helt samstemte om. Det er få som mener Jesus var hundre prosent Gud og hundre prosent menneske. Det er én jente i Filadelfia og tre gutter i Lund Bibelklasse, av atten informanter totalt.

Mennesket Jesus

Det er få som reflekterer over mennesket Jesus eller den historiske personen Jesus. I størst grad er Jesus frelseren, Gud og Guds sønn. Men det finnes noen som uttrykker tanker om Jesu person. En av disse er Eva (F):

F: Men dersom er ser på, på en måte, den historiske personen Jesus som levde, hva vil du si, hva var det viktige ved han?

E: Eehh... viktigste... det viktigste var vel at han tok alle med, at ingen var... selv om han hadde jo disipler og de forstod jo ikke alt, selv om de var nærme han og kjente han hele tiden, så var det sånn... når de barna kom til Jesus den gangen og liksom disiplene sa: "nei, nei, nei, dere må ikke plage mesteren, og han sier: "nei, la barna komme til meg" liksom, at han tok med alle, og selv de som var lavest liksom. Og at han liksom viste hvem Gud var gjennom seg selv liksom, og det han gjorde. Og at han var på en måte god mot alle, uansett hvor mye dumt de hadde gjort liksom. Jeg tror egentlig det er det viktigste.

Eva synes altså at det viktigste med Jesus er hans oppførsel og væremåte. Hun vektlegger hans evne til å ta vare på mennesker, til å se de svakeste i samfunnet og at han aksepterte alle mennesker. Eva nevner senere at Jesus også gjorde undergjerninger, som å gå på vannet. Et par personer trekker frem det feilfrie ved Jesu personlighet, at han levde et rent, syndfritt liv, noe som var nødvendig for at han skulle betale straffen for menneskenes synd og gjøre frelsen mulig. Bjørnar (LB) bruker disse ordene:

F: Hva er de viktigste egenskapene ved Jesus?

B: Han var rettferdig, og... sa ting fra hjertet, og... gjorde gode gjerninger. Han var en perfekt kristen egentlig.

Thomas (LB) føler seg sikker på at Jesus har levd og var en faktisk person:

Det er bevist at Jesus har levd i hvert fall, og de fleste andre religioner har jo Jesus i... i sin tro kan du si, og når det er blitt skrevet så mye om han og sagt så mye om han, så... jeg er nesten sikker og hvert fall jeg tror jeg litt sterkt på at han er noe annet enn en vanlig profet og vanlig mann, kan du si.

Thomas mener å se et bevismateriale som gjør at det er nesten helt sikkert at Jesus faktisk har levd på jorden. At andre religioner også har henvisninger til Jesu person, synes å styrke hans syn.

Maren (F) er den eneste som trekker fram Jesu kjønn:

Det er jo mange som spør hvorfor var ikke Jesus en jente liksom? Altså det tror jeg har med det å gjøre at på den tiden så var ikke kvinner, av en eller annen grunn var ikke de så

respektert, og det hadde ikke fungert på samme måte som det gjorde når han var mann. (Ier)
Det tror jeg rett og slett er bare hele greia med det da.

Maren tror altså at Jesu kjønn kun hadde sammenheng med tiden han levde i, at menn var mer respektert enn kvinner. Noe mer enn det tror ikke Maren at det ligger i det.

Jesus som forbilde

I forlengelsen av Jesus som historisk person, er det mange som ser Jesus som et forbilde. Det rene, perfekte livet Jesus levde synes å være noe ungdommene ønsker å strekke seg etter, selv om noen tror at det er umulig å oppnå. En av de som beskriver Gud som forbilde er Pia (F):

F: Har du Jesus på en måte som et slags forbilde?

P: Ja, eller sånn, det jo en sånn ting jeg kan tenke sånn "hva ville Jesus ha gjort". Det er liksom ofte den (Ier), som jeg har lært på en måte. "Du må tenke: hva ville Jesus ha gjort", det er sånn typisk mamma kunne sagt til meg liksom. Så det...nei.

F: Og da tenker du på en måte at hans liv er et forbilde da?

P: Ja. Hva ville han ha gjort viss han var i den situasjonen som meg.

Pia knytter her Jesus som forbilde tett opp til livsstil og moralske handlinger. Jesus levde det perfekte liv, som hun kan ta etter. "Hva ville Jesus gjort" ("What would Jesus do") var en kjent setning blant mange kristne, særlig ungdommer, på begynnelsen av 2000-tallet, som oppfordret til å gjøre gode handlinger og ha Jesus som moralsk forbilde. Pia synes å knytte seg tett til denne tradisjonen. De andre som nevner Jesus som forbilde legger seg på samme linje. De vil forsøke å gjøre like gode gjerninger som han gjorde. Tone (LB) sier at Jesus er forbilde på livet som Gud ønsker. Altså skal hun strebe etter å leve slik Jesus gjorde.

Be til Jesus?

Torbjørn (LB) er den eneste som tar opp en problemstilling han synes er vanskelig, nemlig om bønner kan rettes mot Jesus:

Når jeg ber i hvert fall så er det jo "kjære Gud" på en måte. Føles litt sånn, altså...synes det, ja, det er på en måte litt morsomt...jeg vet ikke om jeg kan be til Jesus på en måte. Det er jo sånn, det føles litt annerledes på en måte. Fordi han ber også til Gud. Så da er det jo...det er jo noe med det.

For Torbjørn synes ikke Jesus å inngå i det personlige forholdet til Gud. Han innrømmer rett etterpå at han har et bilde av et hierarki i sitt gudsbilde, hvor Gud (Fader) er på toppen. Og

dermed er det naturlig for han å rette bønnene sine i denne retningen. Torbjørn synes å ha et bilde av at det er Gud (Fader) som lytter til og svarer på bønner, ikke Jesus.

Johan (F) derimot bruker både Gud og Jesus som mottakere av sine bønner. Han sier han har et like godt forhold til Jesus som Gud, i og med at det er en treenighet og at de virker sammen. Hos Johan synes Jesus å være likeverdige med Gud.

De færreste vil sette Gud eller Jesus inn i et hierarki, hvor den ene står over den andre, men for de fleste synes det allikevel som at den personlige relasjonen hovedsakelig er rettet mot Gud (Fader).

Jesus i en større sammenheng

Alle informantene tror på Jesus og hans rolle som frelser. Inntrykket mitt er at de er relativt homogene, både når det gjelder kjønn og miljø, og holder seg til tradisjonelle dogmer på dette temaet. Ungdommene ordlegger seg generelt svært likt og vektlegger de samme aspekter. Jeg opplever at når ungdommene forteller om Jesus, gir de uttrykk for et mindre personlig forhold til Jesus enn til Gud, og svarene kan til en viss grad kan oppleves som ”programsvar”.

Dessuten har ungdommene færre refleksjoner rundt Jesus enn rundt Gud. Dette er noe også Jan-Olav Henriksen og Pål Repstad finner i *Tro i Sør* (2005), hvor deres informanter har mer å si om Gud enn om Jesus. Henriksen og Repstad mener det kan bety at det religiøse klimaet har endret seg slik at den religiøse sosialisering ikke lenger er så fokusert på evangelium og Kristus-tro som på mer allmenne religiøse elementer (Henriksen & Repstad 2005:110).

Ungdommene i min studie synes å være mer opptatt av den personlige relasjonen til Gud, og kanskje er det et resultat av fokus innenfor deres religiøse sosialisering, da særlig i menighetssammenheng. Det synes som at Jesus oppleves fjernere enn Gud, i form av at de ikke beskriver en personlig forståelse eller relasjon til Jesus. Dette skiller seg fra mye teologi som sier at Jesus konkret viser hvem Gud er. Teologen Karl Barth står for dette, og mener at når Den hellige ånd snakker om Gud, retter han oppmerksomheten og tankene mot Jesus (McGrath 2001:349). Dessuten har det i tidligere kristen tradisjonen blitt lagt vekt på at Jesus er mer håndgripelig og forståelig, enn den fjerne, transcendent Gud. Dette synes å ha endret seg til dagens ungdom, i alle fall for ungdommene i denne studien.

I forhold til kristne dogmer holder de seg stort sett til det tradisjonelle. Jesus er frelseren og redningsmannen. Men på noen områder avviker de fra tradisjonelle oppfatninger. Ett eksempel er hvordan koblingen mellom Gud og menneske fikk uttrykk i Jesus. Men de viker ikke fra at det faktisk var en kobling der. Allikevel må de fleste her kunne sies å avvike fra

tradisjonell kristendom, fordi kristen tro tradisjonelt hevder at Jesus var hundre prosent Gud og hundre prosent menneske. Blant mine informanter er det bare et mindretall som uttrykker denne oppfatningen. Av sentrale temaer ved Jesus som ikke blir nevnt er blant annet jomfrufødselen. Interessant er det også at i den grad ungdommene snakker om Jesu død og oppstandelse, nevner de fleste bare at han døde på korset. Svært få snakker om at Jesus stod opp fra de døde. Kanskje er dette så selvsagt at de ikke kommer på å nevne det, eller muligens er Jesu død på korset det sentrale for dem, ikke oppstandelsen. Slik sett skiller de seg litt fra tradisjonell kristendom, hvor oppstandelsen er fullbyrdelsen av det som skjedde ved døden på korset. Jeg har ikke inntrykk av at ungdommene avviser oppstandelsen. De som får direkte spørsmål om Jesu stod opp igjen svarer noe i retning av "ja, selvsagt". Det kan også nevnes at ingen ungdommer bruker "kristne" betegnelser på Jesus, som Messias, Lammet, Kristus etc.

Ungdommene gir uttrykk for at de forstår Jesus først og fremst som stedfortreder og forsoner, altså den som gjenopprettet den brutte relasjonen mellom Gud og menneskene. Dette bildet er av en opphøyd frelser, ikke en fornedret Kristus. Altså har de mer fokus på hva Jesu død oppnådde, ikke lidelsen han gikk gjennom for å oppnå det. Det synes som den objektive forsoningslære har dominerende plass i ungdommenes forestillinger av Jesus som frelser. En av de mest sentrale teologer for dette synet er Anselm av Canterbury (1033-1109). Han mente at Jesu død gjenopprettet rettferdighet i verden. For Anselm var problemet at menneskene hadde krenket Guds ære og sluppet disharmoni og urettferdighet inn i verden. Kravet fra Gud var at æren måtte gjenopprettes. Siden menneskene ikke hadde mulighet til å gjøre opp for seg, døde Jesus i deres sted for å betale deres gjeld og gjenopprette Guds ære (Weaver 2001:16). Det er Jesus som stedfortreder og forsoner som er det ledende bildet blant ungdommene. I motsetning til den objektive forsoningslære, synes både den klassiske og den subjektive forsoningslære å glimre med sine fravær. Altså synes ikke ungdommene å være opptatt av henholdsvis en kamp mellom gode og onde krefter hvor Jesus vinner det godes seier, eller at Jesus viser Guds uendelige kjærlighet ved å dø på korset. Den klassiske forsoningslære vektlegger den kosmiske kamp mellom godt og ondt (Weaver 2001:14). Den subjektive forsoningslæren mener at Jesu død ikke brakte en objektiv forandring, men at resultatet vises i mennesker som tar til seg Guds kjærlighet som ble presentert ved at Jesus døde på korset, altså en subjektiv forandring (Weaver 2001:18). Ungdommene synes å ha innslag av en subjektiv påvirkning fra Jesus, men for dem handler det om Jesu liv i form av et forbilde, ikke Jesu frelsesgjerning.

Forestillingene om Jesus dreier seg hovedsakelig om at han er Guds sønn, et bilde på Gud, frelser og forbilde. Den historiske personen Jesus er ikke sentral i ungdommenes refleksjoner,

utenom at livsstilen hans var forbilledlig. Henvisninger til undere og bibelske historier er så og si fraværende. Dette bekrefter det Jan-Olav Henriksen og Pål Repstad skriver om kristologiske framstillinger: Hovedfokuset i disse framstillingene har vært på Jesu rolle som Guds sønn og verdens frelser. ”Det fører i noen tilfeller til at det vesentligste av det som sies om Jesus Kristus, handler om a) forutsetningene for hans liv på jorden, eller b) slutten på hans liv på jorden. I liten grad blir det da lagt vekt på hvordan hans faktiske liv på jorden er en del av at han åpenbarer Guds vilje for menneskene, når han forkynner en Gud som utfordrer stillingtaken og omvendelse, sjenerøsitet og helhjertethet” (Henriksen & Repstad 2005:95).

Flere av mine funn her bekrefter det Henriksen og Repstad finner i sin studie *Tro i Sør* (Henriksen & Repstad 2005:110-112). Dette gjelder blant annet mindre refleksjon rundt Jesus enn rundt Gud, at få uttrykker tanker rundt oppstandelsen og få som sier noe om Jesu liv på jorden. Dette er særlig interessant fordi informantene i min undersøkelse er aktive kristne, mens informantene til *Tro i Sør* hadde svært variert forhold til kristendommen. I forhold til Liv Arnhild Romsaas’ funn blant ungdommer i en kristen menighet på Østlandet (Romsaas 2000), både bekrefter og avkrefter ungdommene i min studie de forestillinger hun finner om Jesus. Det mine informanter bekrefter, er Jesu perifere stilling og at ungdommene ikke synes å ha en personlig relasjon til han. Derimot er Gud den en føler størst tilknytning til. Dessuten er Jesu stilling som forbilde noe som går igjen i begge studier. Der mine informanter skiller seg fra Romsaas’ funn, er blant annet vektleggingen av Jesus som frelser og hans stilling i kristendommen. Mine informanter opprettholder et bilde av Jesus som frelser, han er den avgjørende faktor for livet etter døden, og han gjenopprettet den tapte relasjonen mellom Gud og menneskene. Dessuten er det ingen i min studie som avviser Jesu død og oppstandelse, eller viktigheten av disse hendelsene. Det ser ut til at ungdommene i denne studien også skiller seg fra ungdommene Irene Trysnes hadde kontakt med i sin undersøkelse ”Å campe med Gud” (Trysnes 2005). Her omtales Jesus som en ”ålreit fyr”, en de kan campe med, en å ha en personlig relasjon til. Ungdommene i denne studien gir ikke uttrykk for et så nært forhold til Jesus.

”Han vi kjenner berøringer av”

- DEN HELLIGE ÅND

Alle ungdommene i denne undersøkelsen tror på Den hellige ånd. Jeg vil her se nærmere på hvem og hva de mener Den hellige ånd er. Dessuten vil jeg undersøke om de har hatt det en kaller opplevelser med Den hellige ånd, altså religiøse opplevelser av noe åndelig som de definerer som berøringer av Den hellige ånd.

Et generelt inntrykk jeg sitter igjen med etter intervjuene, er at ungdommene i Filadelfia legger mer vekt på opplevelser og erfaringer med Den hellige ånd enn de i Lund Bibelklasse, og at de også har flere tanker rundt Åndens identitet og oppgave. I Lund Bibelklasse er det flere som er usikre og ikke føler de har noen kontakt med denne delen av Gud. Noen gir uttrykk for at de kunne ønske seg mer opplevelser med Den hellige ånd, mens andre ikke synes å ha behov for det.

Den hellige ånd er...

Ungdommene bruker mange ord for å beskrive hvem Den hellige ånd er. Fellesnevneren på de fleste er at Ånden er relasjonell og i kontakt med menneskene. Med fare for å virke oppramsende og listeskrivende, nevner jeg en del av karakteristikkene som brukes på Den hellige ånd. Først og fremst er Ånden Guds sendebud til verden. Ånden er tilstede i vår verden i dag, både i og utenfor menneskene. Det handler om Guds nærvær og tilstedeværelse på jorden, og om måten Gud har kontakt med menneskene i dag. Den hellige ånd er Gud. Noen nevner at han er Jesu ”avløser”. Pia (F) mener at Den hellige ånd er mellommannen mellom menneskene og Gud:

F: Hvem er Den hellige ånd?

P: Den hellige ånd er den som Gud sendte ned til oss, så vi på en måte, han er på en måte en mellommann mellom meg og Gud.

F: Ja

P: Så han er på en måte...med...når jeg taler til Gud så er det på en måte Den hellige ånd som viderebringer til Gud. Ja. Det er han som er blant oss, det er han som på en måte vi kjenner berøringer av.

Pia forstår Den hellige ånd som den som muliggjør en relasjon til Gud. Det er denne ånden som viderebringer hennes bønner og tanker videre til Gud. Det kan synes som Pia tenker at det er Den hellige ånd som er nær menneskene, mens Gud (Faderen) er mer transcendent. Pias tanker er representative for noen av ungdommene. Den hellige ånd oppleves som Guds talerør

og bindeleddet til Gud. Altså taler Gud gjennom Den hellige ånd, og det er nettopp gjennom denne Ånden at menneskene kan ha kontakt med Gud og oppfatte det han har å si. Den hellige ånd oppleves også som lærer, hjelper og veileder. Eva (F) kobler Den hellige ånd til samvittigheten:

Jeg tror det er Den hellige ånd som forteller deg hva du skal gjøre eller liksom sånn, ”det er lurt”. Han er litt mer sånn samvittighet og litt sånn.

For Eva er altså Den hellige ånd koblet til etikk og moral. Hun sier at han er som samvittigheten. Det synes som Ånden er en målestokk hun kan ha kontakt med for å sjekke hva som er bra og hva som ikke er bra. Tone (LB) kobler Den hellige ånd til frimodighet:

Jeg tror at Gud kan sende Den hellige ånd til oss, når vi er klare eller trenger det, åpne for det. Jeg skulle gjerne hatt mer av det, skulle jeg til å si. Jeg ber om å få litt mer av Den hellige ånd og være mer frimodig, og...sånn i hverdagen for eksempel, å tørre å stå åpent for det jeg tror på, for det er vanskelig. Ja, jeg tror Den hellige ånd kan gjøre oss mer frimodige og sånne ting.

Tone gir her uttrykk for at hun synes det kan være vanskelig å være åpen om sin tro. Den hellige ånd synes å få status som hjelper eller mot, i det at Ånden kan gi henne større frimodighet. Hun gir ikke inntrykk at av Den hellige ånd bor i henne, slik andre gjør. Derimot kan Gud sende Ånden til henne når hun trenger det eller er åpen for det.

De fleste har ingen tydelig kobling mellom Jesus og Den hellige ånd. I størst grad beskrives Ånden som Jesu avløser eller erstatter. Men noen få uttrykker en forbindelse mellom disse to. Mona (F) er særlig tydelig:

Det er på en måte Jesus, bare...bare at han ikke går fysisk på jorden, men er liksom psykisk.

Mona synes å ha et bilde av at Jesus og Den hellige ånd er den samme, bare i ulik form. Altså representerer Ånden Jesus etter at den fysiske Jesus har dratt fra verden. Chris (F) sier at Den hellige ånd ble sendt av Jesus for å være sammen med menneskene og herliggjøre Jesus. Ånden synes å ha en tilbakevirkende kraft på Jesus i denne sammenhengen. Petter (F) nevner Ånden i forbindelse med Jesu dåp, og at det var begynnelsen på de evner og gaver som Jesus hadde.

Noen gir uttrykk for at de ikke vet hvordan de skal beskrive Den hellige ånd. De fleste av disse er fra Lund Bibelklasse, men også Maren fra Filadelfia faller innenfor denne gruppen. Morten (LB) har absolutt ingen tanker om Den hellige ånd. Han er meget usikker og vet ikke hva han skal si. Hanna (LB) synes Den hellige ånd er diffus. Hun vet ikke hvordan hun skal

beskrive det, utenom at det handler om Guds nærvær. Hans (LB) forklarer en årsak til denne usikkerheten:

F: Hvordan vil du beskrive Den hellige ånd?

H: Det er faktisk dritvanskelig

F: Ja

H: Og det kunne jeg nesten etterlyst også for...eller type, i pinsemenigheter så er de jo flinkere på det. Ehh..statskirken er litt elendige på det der, rett og slett. Jeg kan ikke så mye om det egentlig. Det er...det er liksom Guds ånd her på jorda.

Kanskje peker Hans her på årsaken til at forståelsene av Den hellige ånd er såpass forskjellige i Filadelfia og Lund Bibelklasse. Filadelfia er en menighet som legger stor vekt på Den hellige ånds nærvær og erfaringer med Ånden, mens dette finnes det lite av i Lund Bibelklasse, som i statskirken.

Oskar (F) skiller seg ut ved å hevde at Den hellige ånd har et legeme. Ingen andre er inne på slike tanker. Oskar beskriver sine tanker slik:

O: Det som er med Den hellige ånd, det er så mange som tenker det liksom som en ånd liksom, men...du kan skimte liksom i Bibelen at han, har Den hellige ånd et legeme liksom. Den hellige ånd liksom, han er jo av og til, han er jo allstedsnærværende liksom, men det er jo sånn at Den hellige ånd tåler ikke synd. Og det er jo sånn at den hellige ånd har en personlighet. [...] Jeg bare ser på Den hellige ånd som personlig, ikke som, ikke som noe der "ooo"...

F: Ikke sånn ånd, kraft?

O: Nei, liksom, jeg ser på han som personlig liksom.

For Oskar synes personlig å innebære at noe må ha et legeme eller en form, det kan ikke bare være svevende. Dermed konkluderer han med at Den hellige ånd også må ha et legeme, noe han mener å kunne skimte i Bibelen.

Den hellige ånd er Guds kraft

Godt over halvparten av ungdommene kan fortelle om personlige, åndelige opplevelser som de mener var en form for kontakt med Den hellige ånd. Dette gjelder hovedsakelig ungdommene fra Filadelfia, lite hos Lund Bibelklasse. Noen få sier de ikke har hatt noen slike opplevelser i det hele tatt, eller er usikre. Disse er stort sett de samme som var usikre på hvordan de skulle forklare Den hellige ånd, i tillegg til noen flere. Så kunnskap om Den hellige ånd synes å sammenfalle med grad av erfaringer og opplevelser av åndelighet. Når det gjelder fortellinger og eksempler av møter med Den hellige ånd kommer det flest fra ungdommene i Filadelfia. De er også de mest entusiastiske når det gjelder å snakke om det.

Pia (F) beskrev Den hellige ånd som det hun kjenner berøringer av. Hun forteller om hvordan hun har møtt Den hellige ånd:

F: Har du hatt noen sånne åndelige opplevelser på en måte med Den hellige ånd?

P: Blitt fylt av Den hellige ånd? Ja. (ler) Jeg har det. Når vi var på Benny Hinn¹ møtet så datt jeg bare rett i bakken av Den hellige ånd. Så jeg husker ingenting. Så jeg husker bare at jeg kom frem dit, så bare tok rett og slett han Benny Hinn så bare gjorde sånn (gjør en dyttende armbevegelse), og så plutselig så lå jeg i bakken.

F: Du husker ingenting før du våknet?

P: Nei, plutselig så våknet jeg tilstede at jeg bare ”puh, åja jeg ligger i bakken”. Så det var liksom sånn, så har jeg...

F: Det skjedde ingenting i mellom?

P: Nei, bare at...det var sånn deilig og veldig godt. Det var ikke vondt å falle. Så det husker jeg. Og så...de andre gangene jeg har kjent meg fylt så er det sånn, akkurat som (ler) jeg strever med å puste liksom, at hele magen bare beveger seg og jeg bare kjenner at jeg gråter, men samtidig så er det sånn ”åh, det er så godt å grine” liksom og det gjør ikke noe at jeg holde på å miste pusten, det er bare godt. Litt sånn...å så kjenner jeg bare glede når jeg er blitt fylt da.

Pia, som de fleste andre i Filadelfia, vektlegger et personlig møte med Den hellige ånd. Dette får fysiske utslag hvor hun faller eller sliter med å puste. Slike kroppslige reaksjoner tolkes som nærværet av Den hellige ånd. Dette føles godt og hun fylles av glede. Det er flere andre som forteller om lignende opplevelser. Det er et par andre fra Filadelfia som også forteller om møtet med predikanten Benny Hinn. Han arrangerer store vekkelses- og helbredelsesmøter, hvor en gruppe fra Filadelfia var på besøk en gang tidligere. Disse møtene synes å ha gjort inntrykk på disse ungdommene.

Et møte med Den hellige ånd oppleves som en positiv opplevelse. Selv om en gråter føles det godt og ungdommene synes å tolke det som å være under Guds nærvær og Guds kraft. Flere fra Filadelfia forteller også om hvordan Den hellige ånd er viktig på møtene. Så å si alle som forteller om opplevelser med Den hellige ånd gjør det ut fra en møtesammenheng. Det synes som det er spesielt i en slik setting de har slike opplevelser, oftest under lovsang eller ved forbønn.

Torbjørn (LB) er en av de som ikke har hatt opplevelser med Den hellige ånd. Det forklarer han selv med at han ikke er ”halleluja-person”:

F: Har du opplevd noe du kan kalle en sånn åndelig erfaring eller overnaturlig opplevelse på en eller annen måte?

T: Ikke...det tror jeg ikke.

¹ Benny Hinn (født 1953 i Israel) er en predikant kjent for utallige helbredelsesmøter og kristne tv-program. Han er medlem av *Assemblies of God*, en av de største organisasjonene innenfor pinsebevegelsen i USA. Han er omdiskutert og kontroversiell i mange kristne sektorer.

F: Nei

T: Ehh...nei, jeg vet ikke

F: Det er vel som du sier at du er litt mer den der faktatypen

T: Ja, jeg er mer faktatypen, jeg er ikke så veldig sånn halleluja-person, jeg er ikke veldig sånn, jeg er ikke pinsevenn akkurat

Det kan synes som tilhørighet til ungdomsmiljø og menighet spiller inn på ungdommenes erfaringer og holdninger til Den hellige ånd. Torbjørn gir her uttrykk for at han ikke er en person med karismatiske uttrykk, noe som synes å bety at han ikke opplever mye åndelig. Han synes å ha en oppfatning av at pinsevenner har mer av dette. Og det kan virke som det stemmer med den informasjon denne studien bygger på. Det er en forskjell mellom Filadelfia og Lund Bibelklasse når det gjelder erfaringer og opplevelser med Den hellige ånd, men også noe i oppfatninger og tanker om emnet. Derimot finner jeg ingen forskjeller mellom kjønn.

Det at ungdommene fra Filadelfia vektlegger personlige erfaringer med Den hellige ånd i stor grad, knytter an til en erfaringsbasert forskjellsreligion. Ungdommene i Lund Bibelklasse vektlegger dette mindre grad, særlig i form av Den hellige ånd. Men som vi så tidligere vektlegger de personlige erfaringer med Gud. Så selv om ungdommene fra Lund Bibelklasse legger mindre vekt på Den hellige ånd, vektlegger de personlige opplevelser, og derfor faller også ungdommene herfra under kategorien erfaringsbasert forskjellsreligion.

Den hellige ånd på bronseplass

Merete (LB) gir uttrykk for at i hennes tankegang er det viss form for hierarki når det gjelder Den hellige ånd i forhold til Gud og Jesus. Det ligner på det Torbjørn signaliserte i forhold til Jesus. Det er flere som gir uttrykk for et slikt hierarki når en prater om treenigheten, men det vil en komme tilbake til under det emnet. Det Merete konkret sier er at hun ikke tenker så mye på Den hellige ånd, noe som kanskje bidrar til hennes usikkerhet på hvem han er:

F: Hvordan vil du beskrive Den hellige ånd?

M: Ehh...ja. Det er jo han som kom som på en måte...en erstatter for Jesus. Eller sånn, når han, når han dro opp til himmelen så fikk de (menneskene) jo Den hellige ånd til å virke liksom i verden, og være på en måte Guds...jeg vet ikke, sendebud eller...nei, ja, jeg vet ikke helt hva jeg skal si [...] Jeg tenker liksom ikke så mye på han (Ier). Jeg vet liksom at han er der og jeg tror jo på den kraften som Den hellige ånd gir på en måte. Men...han er litt sånn dus for meg på en måte.

F: Ja. Er det mer...av Gud, Jesus og Den hellige ånd, hvem er det du på en måte har størst forhold til, dersom jeg kan si det på den måten?

M: Ja, det er vel...ja, altså jeg vet ikke helt hvem jeg har mest forhold til av Jesus og Gud, men Den hellige ånd, den kommer liksom sist i rekka viss du skjønner (Ier). Jeg har ikke det samme forholdet til han som de andre. Men er jo også noe med hva fokuset har vært liksom opp i gjennom.

Den hellige ånd synes altså ikke å være like sentral som Gud (Fader) og Jesus, selv om hun tror på alle tre. Hun tenker ikke så mye på han og han kommer sist i rekka. Ergo synes det om Ånden ikke er like mye i bevisstheten, noe som kanskje kan bety at denne delen av Gud ikke er like relevant i dagliglivet som Faderen og Jesus. Her skiller altså Merete seg fra Eva (F) som vi tidligere så at oppfatter Den hellige ånd som samvittigheten, og dermed en sentral del av hverdagen.

Åndens gaver

Det er noen som nevner åndelige gaver eller nådegaver i forbindelse med Den hellige ånd. Flertallet av disse er fra Filadelfia, men også Merete fra Lund Bibelklasse snakker om dette. Merete kommer fra en delvis karismatisk bakgrunn og oppvekst, og kanskje er det noe av årsaken til at hun skiller seg ut forhold til de andre ungdommene fra Bibelklassen. Samtidig er dette ikke et fremtredende tema blant informantene. Det ble ikke spurt direkte spørsmål om Åndens gaver eller nådegaver, så det er et fåtall som selv brakte det på banen. Petter (F) mener de åndelige gaver eller nådegaver er noe Den hellige ånd gir mennesker:

Det er Ånden som har gavene, det er ikke menneskene. For eksempel...noen tror at det er, viss du får en nådegave så er den din for alltid. Noen mener at viss du har en nådegave og går fra Gud, så går nådegaven fra deg. Noen mener at du kan ha én nådegave, noen mener at du kan ha alle. Jeg er egentlig den siste kategorien der, så lenge du har Ånden har du alle nådegavene. Men alle nådegavene er ikke nødt til å fungere, selv om du har Ånden og har nådegavene. Men det står at Ånden skal ta (å) dele ut nådegavene som det passer for han.

Petter har et bilde av at mennesker kan få åndelige gaver. Akkurat hva disse gavene er, definerer han ikke. Nådegavene synes å bestå så lenge et menneske har Ånden. Han presiserer ikke om dette betyr så lenge en er kristen, eller om Åndens bolig i et menneske er noe mer enn det.

Den åndsgaven som hovedsakelig nevnes, er tungtale. Johan (F) beskriver denne gaven slik:

Du får en måte å kommunisere med Gud på som ingen andre forstår. [...] (Et språk) som du kan kommunisere bare alene med Gud. Du og Gud liksom, det tror jeg.

Tungtale oppleves som et eget språk som blir som en hemmelig, privat kommunikasjon med Gud, fordi ingen andre forstår det. Eva (F) og Merete (LB) sier at djevelen heller ikke forstår det. Eva sier at hun bruker det spesielt når hun ikke vet hva hun skal be om. Johan (F) mener

at tungetalen er knyttet til åndsdåp, men ikke nødvendigvis tegnet på at den form for dåp faktisk er skjedd. Det er meget få som nevner tanken om en åndsdåp. Det er ingen som setter den som kriterium for å oppleve Den hellige ånd. Thomas (LB) avviser denne tanken og sier at Den hellige ånd bor i alle som tror, en trenger ikke en spesifikk åndsdåp.

Oskar (F) skiller seg fra de andre ved å snakke om tungetale som budskap til menigheten, ikke til personlig oppbyggelse eller bønn:

O: Jeg synes jo det er veldig sterkt, for jeg har fått nådegave i profetisk tungetale.

F: Åja. Sånn fremfor menigheten?

O: Ja. Fremfor menigheten eller i forsamlingen, av og til. Det har ikke skjedd så mye i det siste, men...når jeg får det så er det...Når jeg fikk tungetale, da kontrollerer jeg jo ikke ordene selv. Og det...jeg synes det...det er liksom bare "yes, da vet jeg at det er Gud" liksom. Det er deilig.

Oskar synes å knytte tungetale til opplevelser med Gud, noe som føles bra og godt. Det virker som han opplever Gud gjennom det. Han trekker også fram at han selv ikke kontrollerer de ordene som blir sagt. Dette synes å være en bekreftelse på Guds nærvær, kanskje ved at han tror at det er Gud som gir han ordene.

Det er få som konkret nevner åndsgaver og åndsdåp. Men hos de som gjør det, synes det å bli knyttet nært opp til det å oppleve Gud og Den hellige ånd. Tungetalen oppleves som et hemmelig språk mellom et menneske og Gud. Dermed synes den å bidra til en nær, intim relasjon mellom de to. Det er noe som ingen andre mennesker forstår, kanskje ikke en gang djevelen.

Den hellige ånd i en større sammenheng

Når det gjelder Den hellige ånd finner jeg relativt store forskjeller mellom ungdommene i henholdsvis Filadelfia og Lund Bibelklasse. Ungdommene i Lund Bibelklasse gir ikke uttrykk for at Den hellige ånd er en sentral del av deres tro i hverdagen. De fleste sier at de opplever lite av Den hellige ånd, dessuten synes flertallet at det er vanskelig å skulle beskrive Den hellige ånd. De er usikre på dette området. Informantene fra Filadelfia har langt flere refleksjoner og beskrivelser av Den hellige ånd. De gir større uttrykk for at de opplever Den hellige ånd. Flere nevner store opplevelser hvor de følte et nærvær, hvor de gråter, men det føles godt. Mona er den eneste fra Filadelfia som eksplisitt sier at hun ikke har store opplevelser med Den hellige ånd.

For ungdommene i Filadelfia synes opplevelser med Gud å knyttes til Den hellige ånd og erfaringer og opplevelser med Ånden. Altså bekrefter dette den erfaringsbaserte forskjellsreligion (*experiential religion of difference*), hvor de personlige opplevelser er sentrale. Woodhead og Heelas sier også selv at denne religionstypen forbindes med karismatiske menigheter, noe Filadelfia må sies å være (Henriksen & Repstad 2005:15).

Det er interessant å se at flertallet av ungdommene ikke kobler Den hellige ånd til Kristus. Derimot er Ånden Jesu avløser, det er måten Gud oppholder seg i verden på etter at Jesus er borte. Tanken i mye kristen teologi om at Ånden representerer den opphøyde Kristus' kontakt med denne verden synes ikke å være dominerende. I stedet er Kristus og Ånden to ulike "former" for Guds tilstedeværelse i verden. Jesus og Den hellige ånd kobles lite til hverandre, i stedet kobles de individuelt til Gud. Mona (F), Petter (F) og Chris (F) er de eneste som i noen grad kobler Jesus og Ånden sammen. Det kan bemerkes at alle er fra Filadelfia. Mona har en tydelig kobling i det hun sier at Den hellige ånd er Jesus på jorden, bare ikke fysisk. Men disse tre er unntakene. Generelt sett ut fra materialet synes det ikke å være noen særlig kobling mellom Jesus Kristus og Den hellige ånd.

Den hellige ånd er viktig for gruppen av ungdommer fra Filadelfia. Den finnes, men er mindre sentral i Lund Bibelklasse. Dette kan ha sammenheng med konfesjon og møteform, altså hvor mye en vektlegger Den hellige ånd i sin kristendomsforståelse. Men det er interessant å se at ungdommene i denne undersøkelsen synes å vektlegge Den hellige ånd mer enn det Helje Sødal og Irene Trysnes finner i sine undersøkelser av kristne ungdommer på Sørlandet (Sødal 2005; Trysnes 2005). I deres studier nevnes ikke Den hellige ånd.

"1 X 1 X 1 = 1"

- TREENIGHETEN

Treenigheten er et av kristendommens største og viktigste dogmer. Den uttrykker den kristne oppfatningen av hvem Gud er. Den handler om at Gud er én Gud, samtidig som helheten i Gud består av Faderen, Jesus Kristus (Sønnen) og Den hellige ånd. Til sammen utgjør disse tre delene Guds vesen. At Gud samtidig er én beskriver Jan-Olav Henriksen som samhörigheten mellom de ulike personene – det som binder dem sammen og gjør dem til ett – midt i forskjelligheten (Henriksen 2001:71). Hovedpoenget er en tanke om at Gud har vist seg eller latt seg erfare på tre ulike måter gjennom historien. Ingen av informantene i denne

studien avviser treenigheten, men graden av refleksjon og til dette temaet varierer. Det er en liten overvekt av personlig refleksjon blant ungdommene i Filadelfia, men ingen merkbare forskjeller i innhold mellom miljøene i det ungdommene sier.

”Gud er 1³”

Alle ungdommene har en oppfatning av at treenigheten består av Gud, Jesus og Den hellige ånd. De er altså tre ”personer” i én. Personer her forstås som hvordan *noe viser seg eller fremtrer som*, ikke som menneskelig person (Henriksen 2001:69). For Oskar (F) er det viktig å poengtere nettopp det at Gud er én:

Det er veldig viktig for meg å få frem at Gud er én. ”Dere ser at Gud er én” står det i Bibelen, ”dere gjør bra i det, til og med de onde ånder gjør det og skjelver” liksom. ”Gud er én, hør Israel”. Jeg tror spesielt sånn...så det er veldig viktig å få frem det synes jeg at Gud er én. For det er så mange som snakker om Gud og Jesus, og det blir så rart...Gud og Jesus liksom. Ok, men da tok du ikke med Den hellige ånd, og da blir det i hvert fall rart. Snakker du om Gud eller så snakker du om Faderen, Sønnen og Den hellige ånd liksom.

Oskar ønsker ikke å dele opp Gud i tre ulike ”personer”, men fokusere på at Faderen, Sønnen og Den hellige ånd til sammen er én Gud. Hans (LB) beskriver denne sammenhengen på en interessant måte:

Man har jo mye matte og sånn. Og Gud var litt sånn som 1³. Veldig bra, for det er jo én gange én gange én, og allikevel blir det bare én til sammen. Så der er sånn kjempe miks, for det kan ikke bli én pluss én pluss én.

Hans vektlegger altså også Guds enhet. Andre derimot vektlegger Guds ulike egenskaper i tre ulike ”personer”. Bjørnar (LB) er en av disse:

F: Gud er treenig, men har du noen tanker om hvordan det henger sammen?

B: Du har jo Gud og han kan liksom dele seg opp tenker jeg. Med å...da sendte han Jesus den gangen, så kom han tilbake igjen, det er sånn trakk seg inn og trakk seg tilbake igjen. Og så er det Den hellige ånd som er på jorden. Så når vi kommer til himmelen så er det de tre, men det er én.

Bjørnar synes å tenke at Gud kan deles opp i tre personer som har ulike oppgaver i en tidsperiode. Gud sendte Jesus, som ble avløst av Den hellige ånd. Det er flere som tenker som Bjørnar. Flere deler treenigheten inn i Gud Fader, Gud Sønnen og Gud Ånden. Eva (F) beskriver en Gud med én sjel, men tre former. Disse formene sammenligner hun med hvordan vann kan ha tre former, men samtidig er vann. Et par av ungdommene vektlegger også at

treenigheten preges av likeverd mellom de ulike delene og at det fullkommen harmoni mellom dem. Faderen, Sønnen og Ånden utgjør et fellesskap.

Hierarki?

Noen av ungdommene gir uttrykk for å ha et hierarkisk bilde av treenigheten. Hans (LB) er en av disse:

H: Merkelig nok, når jeg hører Gud så tenker jeg enten på liksom Gud Fader Gud eller Jesus.

F: Og det betyr at Den hellige ånd...

H: Føles som nummer tre eller...(ler)

Hans setter altså Gud Fader og Jesus høyere enn Den hellige ånd. Dette kan stemme godt overens med det en har sett tidligere, når det gjelder refleksjon, tanker og følelser for de ulike "personene" i treenigheten. Ungdommene synes å ha et størst og mest personlig forhold til Gud. Jesus har de mange oppfatninger om, men lite personlig forhold. Mens Den hellige ånd er mange usikre på. Pia (F) beskriver koblingen mellom de tre som et samarbeid:

Jeg tenker litt som kamerater. At de er liksom sånn, at på den måte, Den hellige ånd kommer til Jesus og så sier han noe, og så sier Jesus det videre til Gud. Og så litt sånn at de er Far og Sønn, sitter sammen og ser ned på oss, og liksom kanskje diskuterer litt og sånn

Pia beskriver her en kameratslig tone mellom Faderen, Sønnen og Den hellige ånd. Hun har en forestilling at de snakker sammen og har en relasjon seg i mellom. Hun har altså større vekt på de tre delene i treenigheten enn det Oskar har.

"Skjønner ikke noe av det..."

For noen er treenigheten uforståelig. De tror på det, men forstår ikke hvordan fungerer. For eksempel er Hanna usikker på om det er tre i én eller om det er tre forskjellige "personer".

Merete (LB) utbroderer sin usikkerhet mest:

...Og det der med treenigheten det tror jeg jo egentlig også på, men det skjønner jeg heller ikke noe av. Eller...jeg forstår poenget, men det er ikke sånn, jeg klarer ikke se det...hvordan kan Gud være...eller Gud, Jesus og Den hellige ånd være ett samtidig som de er tre, ikke sant. Det klarer jeg ikke helt å...men det også sånn som jeg har fått inn og da...

Merete avviser ikke treenigheten, mest fordi det er noe hun har fått inn som liten, og da tar hun det som fakta. Men hun klarer ikke logisk forstå hvordan det kan henge sammen. Derfor er treenigheten uforståelig for henne. Det er flere andre som tenker som Merete. Julie (F) sier at det ikke er logisk og kan ikke forstås. Men selv om det er et uforståelig og ulogisk konsept, er det ingen som avviser tanken om treenigheten.

Treenigheten i en større sammenheng

Alle ungdommene i denne studien tror på en treenig Gud, på én Gud med tre former. Samtidig opplever flertallet at det er vanskelig å skulle beskrive hvordan treenigheten fungerer. For noen er denne dogmen uforståelig og ulogisk, men det synes allikevel å være en godtatt sannhet fordi ingen avviser den. Gud er én Gud og består av Faderen, Sønnen og Den hellige ånd. Flere synes å mene at de ulike ”personene” har ulike oppgaver, noe som for noen resulterer i en hierarkisk forståelse av treenigheten. Særlig Pias (F) sitat om kameratskapet mellom Gud, Jesus og Den hellige ånd er spennende, fordi det forteller noe om at ungdommene skaper teologi og arbeider med å koble tradisjonen til deres egen samtid og situasjon. Det varierer hvordan ungdommene vektlegger Guds treenighet. Noen poengterer at Gud er én, mens andre innrømmer at de tenker veldig tredelt. Et par ungdommer har nesten ingen tanker i det hele tatt, og begrunner det med at det er vanskelig å forstå eller at de ikke vet så mye om det.

Ut fra hvordan Jan-Olav Henriksen beskriver sin forståelse av treenigheten i boken ”Gud – fortrolig og fremmed” (Henriksen 2001:69-72), kan en konkludere med at ungdommene i denne studien har en tradisjonell forståelse av den treenige Gud. De tror på en Gud som er tre, men én. Flere beskriver en Gud som gjennom de tre ulike deler viser seg for menneskene til ulike tider. Og de tre ”personene” utgjør et fellesskap seg i mellom hvor de er likeverdige, noe Jan-Olav Henriksen beskriver som ”familie”. Ungdommene synes å ha oppfatninger som kan sies å være i retning av teologen Allister McGraths beskrivelse av treenigheten: ”the totality of God’s saving presence and power can only, it would seem, be expressed by involving three elements”, som han definerer som Visdom, Guds ord og Guds Ånd – eller Gud Fader, Jesus Kristus og Den hellige ånd (McGrath 2001:320).

De som i størst grad skiller fra denne tradisjonelle utformingen, er de som tegner et hierarkisk bilde av de tre personene.

Guds ord

-BIBELLEN

Når ungdommene forteller om sin tro, sine oppfatninger og holdninger, er det mange som baserer mye av det de sier på Bibelen. Uttalelser som ”det står i Bibelen” eller ”Bibelen sier det er sånn” går igjen hos mange. Oskar (F) står i en særstilling her. I løpet av intervjuet benytter han flere ganger kristen sjargong, som at han ”ikke følger kjødet”, og han siterer flere bibelvers. Johan (F) uttrykker en oppfatning som synes å finnes hos de aller fleste: ”det er en bok hvor en kan finne svar”. Når da informantene synes å basere såpass mye av sin tro på denne boken, er det interessant å se litt nærmere på hvordan de oppfatter den. Et generelt inntrykk er at selv om ungdommene baserer mye av sin tro på Bibelen, er det få som ofte leser i Bibelen eller som synes de kan mye av det som står i den.

Guds ord

På spørsmål om hva Bibelen er svarer så og si alle at det er Guds ord. Dette synes å være den mest sentrale beskrivelsen av Bibelen. Det er en bok som inneholder ord fra Gud, formidlet til menneskene. Dermed er den for mange utgangspunktet for å kunne finne ut hvilke tanker Gud har og sannheter rundt essensielle spørsmål. I tillegg til å kalle Bibelen Guds ord, utvider ungdommene denne beskrivelsen ved å forklare mer av hva de mener Bibelen er. Petter (F) beskriver Bibelen slik:

F: Hva er Bibelen?

P: Hva er Bibelen...jo Bibelen er én ting som jeg kan si med to ord, eller fordype det: Guds ord. Bibelen er livshistorien til, ja vi får bare si livshistorien til verden, livshistorien til skaperverket, livshistorien til alt vi ser i dag, ser jeg det på, ser jeg på det som. I tillegg til, ikke bare historien til noe, men også historien til kjærligheten, til Guds kjærlighet, den som var så kraftig at Gud døde for oss. [...] Men jeg tror at det er Guds ord og Guds regler, Guds historie om verden.

For Petter synes Bibelen blant annet å være en historiebok som forteller hvordan verden ble til og hvorfor ting er som de er. Dette kan ha sammenheng med at Petter er interessert i verdens opprinnelse og vitenskap. Merete (LB) er inne på det samme i det hun beskriver Bibelen som historien om Jesus og Gud. Petter mener også at Bibelen forteller om kjærlighetens opphav og hvor stor Guds kjærlighet er som gjorde at han døde for menneskene. Dette er noe flere andre av informantene også er inne på. Oskar (F) beskriver Bibelen som en kjærlighetsbok. Andre oppfatter Bibelen som en moralsk rettesnor eller veiledningsbok. Pia (F) er en av disse:

Det er han sin måte å fortelle hva vi skal gjøre, eller sånn, det er rettledning for vårt liv, i form av historier holdt jeg på å si, eller fortellinger om hva som har skjedd tidligere og på en måte hva han mener vi skal gjøre.

For de som beskriver Bibelen som rettledningsbok synes det å handle om moral og etikk, eller en guide til hvordan en som kristen bør eller skal leve livet. De har en oppfatning av at Gud kommuniserer sin vilje gjennom Bibelen, og er sannsynligvis knyttet til ungdommenes oppfatning om at det er Gud som har bestemt rett og galt. Det er interessant at det er bare jenter som beskriver Bibelen som veiledningsbok, mens det er bare gutter som kaller den en kjærlighetsbok. Simen (F) kaller Bibelen mat:

F: Hva er Bibelen?

S: Det er mat.

F: Ok

S: Ja, men det står det i Bibelen også det, at det er mat. Eller sånn, det står liksom at vi lever ikke bare av brød og vann. Ikke sant, og det kjenner jeg også liksom, at jeg kan være skikkelig sånn "åh, nei, åh", ikke sant, og så, viss ikke alt er så bra, så leser jeg i Bibelen og så kjenner jeg bare jeg blir glad liksom. Liksom det gir meg noe og så kan jeg få vers som bare "yes, det var bra!" ikke sant. Blir oppbygd av.

Simen synes å ha en oppfatning av at Bibelen gir han det han trenger å leve på, at det er mat for hans liv i åndelig forstand. Bibelen synes å være en kilde til oppbyggelse, trøst og oppmuntring. Dette er noe flere andre informanter også er inne på, nemlig at de kan søke etter vers i Bibelen som taler til dem i spesielle situasjoner, særlig til trøst og oppmuntring.

Skrevet med "påholden hånd"

Når det gjelder hvordan ungdommene mener Bibelen ble til, er de i stor grad samstemte. Hans (LB) kan stå som representant for flertallets oppfatning:

F: Hvordan tror du Bibelen ble til? Har du noen tanker om det?

H: Han må jo ha blitt skrevet en gang tenker jeg. Etter at han ble overført muntlig. Men jeg tror jo ikke han bare er skrevet ned, jeg tror jo at det er sånn der...hva er det det heter, med påholden hånd eller noe sånn...jo, at det er litt sånn pennført, ja, det tror jeg.

Julie (F) beskriver det på en lignende måte:

F: Hva vil du si at Bibelen er for noe?

J: Bibelen? Nei, det er jo en samling av bøker som jeg tror at alle disse er inspirert av Gud liksom og at de har sitt opphav i Gud på en måte, som har skrevet det ned gjennom mennesker

Hovedtanken blant informantene er at Bibelen er Guds ord, skrevet ned av mennesker eller profeter. De tror Gud inspirerte noen mennesker og gav dem et budskap som de skrev ned, hvor Gud ledet pennen. Noen påpeker også at dette skjedde etter en periode med muntlig overføring. Men til tross for muntlig overføring og menneskelig nedskrivning, mener flere at Bibelen ikke inneholder feil. Maren (F) er ett eksempel:

Jeg tror på en måte ikke det at Gud ville latt det skje, at når noen har for eksempel oversatt en Bibel, at de oversatte det helt feil. Jeg tror, sånn tror jeg, jeg tror ikke Gud ville latt det skje da. For å si det sånn. Så noen sier jo det... ”ja, men tenk så mange generasjoner og så mange språk det er oversatt til, det må jo være en feil og sånn”. Men sånn sett så tror jeg ikke Gud ville latt det skje.

Maren synes å tro at Gud holder kontroll med oversettelser og videreføringer av Bibelen, slik at han ikke tillater at det avviker fra det opprinnelige på en slik måte at det blir feil. Bjørnar (LB) har samme oppfatning og mener at alt i Bibelen er riktig, det finnes ingen feil. Oskar (F) mener også at alt i Bibelen er sant, men synes å åpne for at Bibelen kan inneholde feil i oversettelser, fordi det norske språket er fattig. Men på grunnteksten mener han Bibelen er sann.

Bibelen holdes opp av ungdommene som sann og ekte. Det er nedskrivninger av Guds budskap, gjennom mennesker, og den inneholder ikke feil for det ville ikke Gud tillatt. Her finner en sannsynligvis legitimasjonsgrunnlaget på hvorfor ungdommene baserer så mye av sine oppfatninger og sin tro på Bibelen, fordi de anser den for å inneholde sannheten, uten feil. Samtidig er en annen gruppe blant ungdommene åpne for at Bibelen kan tolkes, noe vi kommer tilbake til. Men at Bibelen kan tolkes synes ikke å rukke ved Bibelens sannhet og gyldighet.

Informantenes forhold til Bibelen

Mange av informantene gir uttrykk for i hele intervjuene at de baserer mange av sine oppfatninger på det Bibelen sier. Blant annet er Bibelen kilden til oppfatninger rundt jordens tilblivelse, til etikk og moral og til historien om Gud og Jesus. Bibelen blir derfor av flere betegnet som en viktig bok. Thomas (LB) mener at ”Bibelen er veldig viktig, i hvert fall for den kristne troen. Det er jo der det står det vi tror på egentlig, det er jo, det er jo det det bygger på liksom”. Det er også flere som understreker at de tror på *alt* som står i Bibelen. Eva (F) kritiserer de som ikke tror på hele Bibelen:

E: ...men altså viss du er en kristen så tror du: Ja, jeg tror på Gud, men tror ikke det er noen, jeg tror ikke at Jesus gikk på vannet liksom. Ikke sant, det er liksom... ja, hva skal en si da liksom, du tror på noe som står i Bibelen, men ikke noe annet liksom.

Eva synes altså å mene at Bibelen er en helhet hvor alt er sant. Dessuten er det et uttrykk for et dogmatisk syn, nemlig at beretningene om Jesus er gjengivelser av virkelige hendelser og at det ikke er grunn til å tvile på disse beretningene. Flere mener også at Gud kan tale gjennom Bibelen. Disse er hovedsakelig fra Filadelfia. Chris (F) sier at Bibelen åpner hjertet og at Gud jobber med han gjennom Bibelen. Altså synes Chris å tolke Bibelen som en kilde til å lære hvordan Gud ønsker at han skal være. Andre nevner at de kan lese vers i Bibelen som taler til dem, om trøst, oppmuntring eller oppbyggelse, og dette tolkes som at Gud taler gjennom Bibelen.

Selv om det store flertall av informantene mener at Bibelen er sannhet og viktig, finnes det større variasjon når det kommer til hvor sentral Bibelen er i den enkeltes hverdag. Hanna (LB) er en av få som sier hun leser mye. Hun leser ett kapittel i Bibelen hver kveld. De fleste mener de leser lite i Bibelen, ofte fordi de opplever at de ikke har tid til det. De gir også inntrykk av å ha et nærere forhold til bønn enn til Bibellesing. Johan (F) beskriver sitt forhold til bibellesing slik:

Jeg har vært litt sånn der dårlig på det synes jeg. Så selv om jeg egentlig vil det, så synes, det er jo vanskelig. Det er jo masse liksom sånn der, synes det er vanskelig å sette av tid til å, for eksempel sånn, i stedet for å ta en kveld ute, finne på noe med venner liksom, og så sitte hjemme og lese liksom, det er sånn, det kan være vanskelig. Men jeg pleier å lese hver kveld når jeg legger meg og sånn.

Fritiden og venner synes å være viktigere for Johan enn å lese i Bibelen. Tidsklemmen synes å være hovedårsaken til at han ikke prioriterer den slik han signaliserer at han burde. For andre er de ikke først og fremst tiden som ikke strekker til, men at de synes Bibelen er kjedelig eller vanskelig. Mona (F) beskriver det slik:

F: Leser du mye i Bibelen?

M: Nei, det er jeg dårlig på. Fordi, jeg forstår det ikke eller det er så vanskelig synes jeg. Så med en gang jeg begynner, så bare åh, klarer jeg det ikke. Men jeg skulle ønske jeg var bedre til det.

Mona gir her uttrykk for to oppfatninger som går igjen hos mange. For det første er det flere som synes Bibelen er vanskelig å forstå. Det er særlig informantene fra Lund Bibelklasse som

opplever dette. De synes språket er gammeldags og at mye er vanskelig å forstå eller tolke. Torbjørn (LB) sier han har mest dårlige erfaringer med Bibelen, hvor han opplever å sitte igjen med flere spørsmål enn svar. For det andre gir Mona uttrykk for at hun *burde* lese mer i Bibelen. Kanskje tror hun at det finnes positive resultater å hente dersom hun hadde lest mer i Bibelen. Eller det kan handle om en "kristen standard" som vi var inne på under kapittelet om kristen praksis, hvor ungdommene kanskje opplever en form for forventning om å lese i Bibelen. Petter (F) mener at kristne bør lese Bibelen og følge det som står der, for på den måten å forene seg selv med Gud.

Det er ikke alle som synes Bibelen er vanskelig eller kjedelig. Det er flere som gir uttrykk for at de synes Bibelen er levende og/eller interessant. Hans (LB) synes Bibelen er både interessant og kjedelig, og beskriver sitt utbytte av å lese Bibelen slik:

F: Synes du det er en interessant bok?

H: Ja, det er det. Som til tider kan være kjempe kjedelig (flirer). Men det er jo interessant. Og viss det er det man bygger livet sitt på, så er det jo kanskje lurt å etter hvert vite hva som står der.

F: Mm. Føler du at du får noe ut av å lese i Bibelen?

H: Ja, det vil jeg si.

F: På hvilken måte?

H: Kanskje ikke ættetavler og sånne ting, men...det blir jo litt sånn til oppbygging viss man faktisk tror at dette er sant, og sånn og sånn står. Og så er det litt gøy å lese...type litt sånne ting som Bibelen har funnet ut...og...altså, profetier og oppfyllelser og...litt sånn vitenskapsaktig, eller det er jo ikke en vitenskapsbok på en måte, men ser at det passer og ser at alt faller liksom så på plass.

Hans er opptatt av vitenskap versus Bibelen og av apologetikk, og synes derfor det er spennende å se at ting som står i Bibelen stemmer overens med virkeligheten og faktiske hendelser i verden. Dette inkluderer profetier og oppfyllelser av profetier, noe som andre også nevner som spennende. I tillegg opplever Hans at Bibelen kan være til oppbygging i eget trosliv. Det er flere som uttrykker at de synes Bibelen er interessant og levende, enn de som opplever den som vanskelig. Informantene fra Lund Bibelklasse er i flertall om å synes at Bibelen er vanskelig å forstå. Når det gjelder kjønn er det flere gutter enn jenter som synes Bibelen er interessant. Det er også verdt å nevne at tre informanter nevner at Det nye testamentet er lettere å forstå og oppleves mer relevant enn Det gamle testamentet. Disse informantene er fra Lund Bibelklasse. Torbjørn (LB) synes at Det nye testamentet er det viktigste.

Når det gjelder den enkelte informants forhold til Bibelen, synes den ikke å prege hverdagen hos de fleste. Det er flere som sier at de prøver å lese litt hver dag, men at de ofte

faller bort på grunn av mangel på tid eller at en glemmer det. Noen bruker variasjoner av Bibelen, som *En helt overkommelig Bibel* av presten Knut Tveitereid (2001), som skal gjøre det lettere for ungdommer å lese Bibelen. Ellers er det flere som nevner at de leser annen kristen litteratur, både bøker til oppbyggelse og kristne romaner som vil si noe om virkeligheten. Men at informantene ikke bruker mye tid på å lese i Bibelen, forhindrer ikke at de mener det er en viktig bok. De mener den gir oppbyggelse, oppmuntring og trøst, i tillegg til at den forteller verdens historie. Morten (LB) er den eneste av informantene som sier at Bibelen er en hellig bok, uten at han forklarer noe mer hva han legger i det. Gruppen av informanter spriker mellom de som opplever at Bibelen er vanskelig å forstå, og de som opplever den som interessant og levende.

Kan tolke Bibelen – men ikke ”for snilt”

Det synes å være generell enighet om at noen ting i Bibelen kan og må tolkes. Dette handler først og fremst om billedlige framstillinger. Merete (LB) er ett eksempel her:

Jeg tror man må jo tolke, vil jeg jo si. Eller sånn, en vet jo at, noen av tingene i hvert fall vet en jo at er billedlig, det er jo, det er jo fortalt i bilder. Men altså, det er jo en mening bak alt, så jeg tror jo at man må tolke det liksom, en kan ikke ta det rett av. Men man må være forsiktig å ikke bare, ja, bare fordi en ikke vil at det skal være sånn, så er det bare bilde på noe annet eller skal prøve å tolke bort alt sånn at det blir liksom så snilt som mulig. Det er jo en balanse.

Merete mener at Bibelens billedlige ordbruk er åpen for tolkning, for å dermed finne den bakenforliggende mening. Samtidig mener hun at tolkning av bibeltekster ikke må trekkes for langt. Det synes for Merete å handle om å ikke tolke Bibelen slik at man mister dens egentlige innhold. Her får Merete selskap av Eva (F) som karakteriserer seg selv som konservativ i forhold til Bibelen. I det legger hun at tror på det som står der, og ikke tar Bibelen med en klype salt eller forsøker å tilpasse den dagens samfunn. For henne er altså Bibelen like aktuell i dag med det opprinnelige innhold. Hun mener at mennesker som følger Bibelen i dag står overfor prøvelser, at konservative kristne har det vanskeligere i dagens samfunn enn tidligere. Hun synes å ha en oppfatning av at tidligere var det konservative synet ledende.

Det er generelt to aspekter hvor ungdommene er åpne for tolkning. Det første er at noen ting kan tolkes inn i vår tid, som kvinnesynet. Her mener de fleste at Bibelen fremstiller dette litt for strengt. Det andre handler om å tolke ut fra samtidens kontekst, og på den måten få et større innhold til en del bibeltekster og dermed vise at noe passer til datidens kontekst, men ikke i dag. De som snakker om dette nevner da saker som kvinnens stilling i menigheten og

tildekking av kvinner. Generelt synes det altså å være Bibelens kvinnesyn ungdommene mener er åpent for tolkning og tilpasning.

Julie (F) skiller seg ut fra de andre informantene, for hun mener det ikke finnes noen fasitsvar:

F: Tenker du at det er...må Bibelen tolkes på en eller annen måte?

J: Ja, selvfølgelig. Du...alt, man tolker jo selv det som står i Bibelen på sin måte, og jeg vet jo det er mange forskjellige tolkninger på det som står i Bibelen. Og jeg vet jo hva jeg mener er den riktige tolkningen, men det er ikke sikkert at det er riktig. Men, det er jo, det er ikke noe fasitsvar på det heller.

Det virker som Julie er åpen for at Bibelen kan tolkes på ulike måter, og at man kan finne den tolkningen man selv tror er riktig. Om dette er et pluralistisk bilde på Bibelen eller om det er en konstatering av at alle ikke er enige i tolkningen av den er usikkert. Hun har i alle fall færre retningslinjer enn de andre når det gjelder "riktig" bibeltolkning. Torbjørn (LB) mener at Bibelen må tolkes. Han tror kanskje den ikke helt er satt inn i dagens kontekst, og må på den måten "forandres litt". Dette står i skarp motsetning til de som sier at Bibelen er uten feil, og signaliserer et bokstavtro bibelsyn. Noen begynner med å beskrive et bokstavtro bibelsyn, men endrer forklaringen underveis, særlig når en kommer til verdens skapelse og kvinnesyn. Ungdommenes forståelse av skapelsen synes å ha sammenheng med deres bibelsyn, om de anser Bibelens skapelsesberetninger for å være billedlige eller bokstavelige. Altså gir ikke ungdommene uttrykk for en felles oppfatning når det gjelder bibelsyn, men de synes å være delt i to leirer.

Bibelsyn i en større kontekst

Bibelen er samling tekster som anses for å være autoritativ for kristen tenkning. Dette synes også å være dominerende for ungdommene i denne studien. Altså gir de ikke uttrykk for skepsis overfor autoriteter, noe annen teori hevder at unge mennesker i dag er. I stedet synes Bibelen å være styrende og ledende for ungdommenes oppfatninger og tro. Ungdommene synes i hovedsak å ha et tradisjonelt og konservativt syn på Bibelen og bibeltolkning. De synes ikke å være påvirket av alternative retninger som til en viss grad er kritiske til Bibelens gyldighet og sannhetsgrad. Derimot mener ungdommene at Bibelen er Guds ord, den inneholder sannhet og er ufeilbarlig. De beskriver den som veiledningsbok, moralsk rettesnor og kjærlighetshistorie. Altså synes Bibelen å ha både normativ makt og legitimeringsmakt overfor ungdommene.

I tillegg synes ungdommene i stor grad å oppfatte Bibelen som en historiebok, både om Gud og Jesus og om verdens historie. Teologen Karl Barth stod for en slik tanke, hvor han kalte Bibelen "historien om Gud" (McGrath 2001:168). De synes å benytte flere av fortolkningsmetodene kjent fra Middelalderens *Quadrigena*, nemlig bokstavelig, allegorisk, tropologisk/moralsk og analogisk tolkning (McGrath 2001:172). De synes å mene at det meste av Bibelen er bokstavelig, men at mye er kommunisert gjennom bilder, altså allegorisk eller analogisk. I tillegg er Bibelen er veileder eller moralsk rettesnor. Mange av informantene baserer mye av sin tro og sine oppfatninger på Bibelens innhold og forklaringer. Altså ser ikke individualisering ut til å prege dem på dette området. De leter ikke i seg selv for å finne sannhet og gyldighet, i stedet baserer de seg i stor grad på det de mener er Bibelens sannhet. Dermed er Bibelen det samlende punkt for mening og sannhet, noe som indikerer at sekulariseringen ikke har bidratt til avskrive Bibelens gyldighet for ungdommene i denne studien. Dermed bidrar dette temaet til å bekrefte Pål Repstads hypotese om at individualiseringstenen muligens er dratt for langt (Repstad 2003).

Når det gjelder tolkning av Bibelen deler informantene seg hovedsakelig i tro grupper. En gruppe har et konservativt syn hvor de mener Bibelen er uten feil. Den andre gruppen mener Bibelen er åpen for tolkning, blant annet at noe må tilpasses dagens kultur eller tolkes ut fra kulturen på bibelsk tid. Noen få begynner å beskrive et bokstavtro bibelsyn, men får problemer når det gjelder for eksempel skapelsen eller kvinnesyn. Anne Halvorsen finner i sin studie "Hvor spesielle er sørlendingene?" (2004) at det er flere mennesker i Vest-Agder som mener Bibelen er Guds faktiske ord og derfor bør tolkes bokstavelig enn i landet som helhet. Samtidig mener størstedelen av vestegdene at Bibelen er inspirert av Gud, men bør ikke tas bokstavelig ord for ord. Disse funnene stemmer relativt godt overens med det ungdommene uttrykker. Flertallet mener Bibelen til en viss grad kan tolkes, men ikke for snilt. Samtidig viss en ser kun på de aktive kristne i Halvorsens studie, er det flertall i Vest-Agder for et bokstavtro bibelsyn (omvendt for hele landet), noe som ikke stemmer overens med funnene i denne studien.

Selv om Bibelens autoritative stilling bekreftes, er det få som signaliserer at Bibelen er en stor del av ungdommenes hverdag. Her synes det å være en interessant motsetning i at ungdommene mener Bibelen er viktig og styrende for deres liv, samtidig som de tydeligvis ikke kjenner et stort behov for å studere den inngående. Bibelen synes nærmest å være en symbolsk markør på kristen sannhet og virkelighet. Kanskje har dette sammenheng med en mangel på dogmatisk interesse, og at denne formen for kunnskap i større grad ønskes mottatt

gjennom taler og forkynnelse på møter. Samtidig viser de en viss form for dogmatisk interesse i deres tanker om hvordan Bibelen bør eller kan tolkes.

Gud skapte universet

- VIRKELIGHETSFORSTÅELSE

Som en del av presentasjonen av ungdommenes gudsbilder og kristendomsforståelser, presenterer jeg kort hvilke oppfatninger ungdommene har om universets opprinnelse og karakter. Alle informantene er overbeviste om at Gud skapte verden. De mener at det må stå noe intelligent bak verdens opprinnelse, det kan ikke ha vært tilfeldig. Chris (F) beskriver verden som et ”perfekt design”. Han mener også at det er mulig å se spor av Gud i skaperverket, for eksempel gjennom menneskene, biologien eller et enkelt snøfnugg. I dette mener han å se hvor perfekt alt er lagd. Bjørnar (LB) mener han kan se Gud i naturen, og kan oppleve det som en smakebit av himmelen. Når det derimot gjelder hvordan verden ble skapt, mener de fleste at det er uvesentlig. Gud kan ha brukt Big Bang eller skapt på syv dager, men hovedpoenget deres er at Gud uansett står bak. Om skapelsesfortellingene er bokstavelige eller billedlige synes også å være irrelevant for de fleste. De eneste som holder på en bokstavelig tolkning av skapelsesberetningene finner jeg i Filadelfia, og grunnlaget deres for å hevde det er at det står i Bibelen, da særlig med utgangspunkt skapelsesberetningen i 1. Mosebok. Her viser det seg altså et skille mellom de som mener Bibelen er billedlig og de som forstår beretningene bokstavelig. Hvordan de oppfatter skapelsen av universet synes å henge sammen med deres bibelsyn. Petter (F) har interessert seg for dette temaet over lang tid, og er den som i størst grad forteller om sitt syn:

Det var Gud. Ganske enkelt. Som skapte. Alt sammen står i Bibelen. Det står helt direkte også faktisk. Det står at Gud skapte alt i løpet av de seks dagene. Så hvilte han. Ikke sant. Og det er jo noen som tenker sånn at ”ja, skape alt i løpet av seks dager? Ja, nei, i Bibelen så står det jo også at, ja, én dag er tusen år og tusen år er én dag i Guds øyne, ikke sant, så da tar de liksom å kjører på med den og tar å strekker den litt lenger enn de egentlig kan [...] Men jeg tror heller at jorden, for å være helt ærlig, så tror jeg at jorden er mellom fem og et halvt til seks og et halvt tusen år, og alle bevisene som folk finner fram mot dette her, og sier at han er 4,6 milliarder år gammel, det er bare fantasi og ren fiksjon, fordi det finnes helt klare bevis for at det er helt feil. For eksempel noen av måtene de tar og tester dette her med [...snakker om karbontesting, som han mener ikke er sikkert og er bevist feil]

Petter har en sterk overbevisning om at skaperverket ble gjort i løpet av seks dager, hvorpå Gud hvilte den syvende dagen. Han daterer jordens opprinnelse tilbake til Bibelens begynnelse, når en regner med at fortellingen om Adam og Eva er fra. Altså har Petter en bokstavelig tolkning av Bibelens skapelsesberetninger.

Når det gjelder andre vitenskapelig teorier om universets opprinnelse, er størstedelen av ungdommene i stor grad samstemte. Viss en ser bort fra de som mener jorden er skapt av Gud på syv dager, er det flere som er åpne for at Gud kan ha brukt Big Bang. Men i det store og hele er det uvesentlig. Hans (LB) skiller seg ut. Han er opptatt av forholdet mellom vitenskap og Bibelen og mener at Big Bang er skapt av Gud:

H: Jeg har kommet frem til at Big Bang skriker etter Gud, på en måte. Og viss vi setter de to sammen, så passer alt perfekt. [...]

F: Men du tror da altså at Gud står bak Big Bang?

H: Altså, det passer i hvert fall. Jeg tror Gud har skapt det og... jeg har jo også kommet litt fram til det at viss en forfatter, viss du skulle skrive noe liksom og dette er sant, det er sånn det er, og så først skriver en fortelling og så skriver en fortelling et par sider bak som er liksom litt sånn motstridende, så må det jo være et eller annet som... det kan ikke være bokstavelig, så sånn sett passer jo også det med de to skapelsesberetningene. For da, eller alle stegene passer sammen og de hullene man har i Big Bang teorien kan man fylle med litt guddommelige makter.

Hans mener at det finnes en naturlig forbindelse mellom Guds skaperkraft og Big Bang teorien, og at disse to utfyller hverandre. Dermed virker det naturlig for han å trekke konklusjonen at Gud skapte universet ved å bruke denne store eksplosjonen. Han er opptatt av at vitenskap til syvende og sist stemmer overens med Bibelen og gudstro, og dette er av hans hovedargumenter for dette. Ungdommene fra Lund Bibelklasse synes å være åpnere for Big Bang teorien enn de fra Filadelfia. I sistnevnte gruppe er det flere som avviser denne teorien enn i Bibelklassen. Petter (F) er en av disse. Han mener Big Bang teorien går imot tre naturlover og derfor avviser han teorien. Det er interessant å se denne oppfatningen i forbindelse med Petters forståelse av en Gud som gjør under og helbredelser. Da er ikke brudd på naturlover noe problem for hans del. Når det derimot gjelder evolusjonen, avviser de aller fleste denne teorien. Flere avviser tanken om at menneskene stammer fra apene. Pia (F) mener at dersom evolusjonen stemte, burde det fortsette den dag i dag. Et par av informantene mener at evolusjonen er en teori hvor man trenger mer tro enn hva som må til for å tro på Gud. Chris (F) er en av disse:

Ja åh, det er så kult, fordi vi har alltid sånn diskusjoner med læreren og sånn (ler), at med evolusjonen liksom skal, og så sier han da at liksom, nei så sier liksom da at, etter hvert så sier

de at vi kommer fra bakteriene, og så sier de, de sier jo, at egentlig det de tror på det er jo at vi kommer ingenting liksom, eller helt i begynnelsen så var det ingenting og så ble det ingenting til et lite punktum og så svirret det rundt og bang plutselig bare, så...og noen år til så er vi er, og noen år etter så er vi her liksom (flirer). Og det er jo bare, jeg kan ikke skjønne det liksom og det er jo så...for meg blir det bare helt dumt. Da skal du ha mer tro for å tro på evolusjonen enn å tro på Gud liksom

Chris synes å holde evolusjonen og Big Bang for det samme, og hans konklusjon er at det virker så usannsynlig at å tro på Gud er lettere. Det er sannsynligvis årsaken til at han holder på at Gud skapte på syv dager. I motsetning til Chris er det noen informanter som mener universet er preget av en viss evolusjon, i form av at ting forandrer seg. Dette kaller Oskar (F) mikro-evolusjon, i motsetning til makro-evolusjon:

Jeg er ikke imot evolusjonsteorien, jeg er imot det som har med...det som, for ikke sant, jeg tror jo på evolusjon, jeg tror på at vi gradvis forandrer oss, jeg tror på at negre har en, at de tilpasser seg etter å ha bodd i Afrika liksom. Og jeg tror på at noen ting, altså evolusjonen. Men det er jo, den der makroevolusjon, mikroevolusjon og makroevolusjon er to forskjellige ting. Evolusjonen, ikke sant, du kan ikke bli fra esel til hund liksom eller hund til esel, men du kan bli fra et sterkt esel til, nei, svakt esel til sterkt esel og sånn så...

Oskar mener at det skjer evolusjon i form av utvikling i universet. Men han synes å begrense utviklingen til den enkelte art, noe han kaller mikronivå. Her er han inne på en tanke som de fleste som aksepterer evolusjonen har, nemlig at det skjer en utvikling, men at det er en utvikling som er styrt av Gud og som skjer ut i fra et skaperverk. Ingen tror at universet er oppstått som en evolusjon fra ingenting, hvor utviklende arter skaper nye arter. Det synes å være en felles avvisning av evolusjonsteori som opphav for alt, men åpenhet for en svak evolusjon innenfor artene. I tillegg er det en viss åpenhet for at Big Bang har skjedd, da konstruert av Gud.

Det er nesten ingen som sier noe om universets oppbygging eller rekkevidde. Maren (F) er den eneste, og hun tror ikke det finnes flere univers enn det vi lever i. Det er også få som sier noe om menneskenes plass og stilling i skaperverket. Noen nevner en oppfatning av at menneskene ikke stammer fra apene, men kommer fra de første skapte menneskene, Adam og Eva. De synes å ha et skille mellom mennesker og dyr. Tone (LB) er den eneste som nevner at menneskene er skapt i Guds bilde. Torbjørn (LB) mener menneskene er et spor av Gud, at de representerer hvem Gud er på jorden. Morten (LB) sier at menneskene er ansvarlige for jorden. Altså synes han å ha en forståelse av at menneskene har et oppdrag i å ta vare på den virkelighet menneskene lever i. Det er noen flere som nevner dette når de forteller om hva de mener er meningen med livet. En mening her er å ta vare på jorden og naturen. Det er

interessant å legge merke til at så få informanter sier noe om menneskenes opphav og stilling i skaperverket. Det er mulig det er å strekke det litt langt, men kanskje er de ikke særlig interesserte i debattene og oppmerksomheten rundt klima og naturforandringer som preger mediebildet i dag. Det er i alle fall få som sier noe om det, og når det gjøres nevnes det bare som et forvalteransvar om å ta vare på jorden.

Virkelighetsforståelsen i et større perspektiv

Ungdommene gir uttrykk for et tradisjonelt gudsbilde, hvor Gud er skaper av universet. Det virker for dem å være en naturlig tanke at noe intelligent må stå bak verdens eksistens. De synes å mene at Gud skapte av egen vilje, og at skaperverket er, eller i alle fall i utgangspunktet var, perfekt. Når ungdommene ikke gir inntrykk av at de synes det er viktig med hvordan skapelsen faktisk skjedde, om Gud skapte på syv dager eller brukte millioner av år, synes det mer å handle om detaljer som ikke er avgjørende for deres gudsbilde. Det er hovedsakelig de som er interesserte i vitenskap og dens kobling til Bibelen og teologi som har sterke meninger på dette området, altså først og fremst Petter (F) og Hans (LB). Ungdommene synes å ha ulike oppfatninger av vitenskap. Noen, som Hans og Petter, mener at vitenskap til syvende og sist sammenfaller med kristen sannheter. Andre opplever at vitenskapen forsøker å motbevise kristen tro.

Generelt sett er det få forskjeller mellom ungdomsmiljøene og mellom jenter og gutter her. Alle mener Gud skapte verden. Men noen små variasjoner finnes. De som eksplisitt sier at skapelsen skjedde bokstavelig slik det står beskrevet i Bibelen, er fra Filadelfia. Men disse er ikke mange, bare fire stykker. Det finnes en tro på at Big Bang kan ha skjedd, og det er overvekt av disse i Bibelklassen, mens avviserne er hovedsakelig fra Filadelfia. Når det gjelder evolusjonen synes det generelt å være en felles avvisning. Jeg en følelse av at guttene, når de forteller om sitt virkelighetssyn, har flere tanker og er mer engasjerte enn jentene. Dette gjelder ikke jevnt over og fremstilles ikke tydelig, men det er et generelt inntrykk jeg sitter igjen med.

”Jeg respekterer de jo, men jeg vet jo at det er feil”

- ANDRE RELIGIONER OG LIVSSYN

Ungdommene i denne studien har, som vi har sett, en sterk overbevisning og tro på den kristne Gud. Men hva er deres relasjon til og oppfatning av andre religioner og livssyn? Hvordan relaterer de sin tro til det andre mennesker tror på? Ungdommene i denne studien er aktive i kristne ungdomsarbeid, slik at det er naturlig å forvente at de er påvirket av tradisjonelle sannhetskrav herfra. Men er dette sannhetskravet eksklusivt eller har de nå en mer pluralistisk orientering mot dette? Det er interessant å merke seg at det er få av ungdommene som kjenner mange som tilhører andre religioner. Og av de som gjør det er det så å si ingen som har nære relasjoner til disse. Det synes først og fremst å være klassekamerater. Derimot sier de aller fleste at de kjenner flere som ikke tror på noe eller som avviser tro på en Gud. Dessuten er det flere som i denne sammenheng nevner trossamfunn som tradisjonelt har vært karakterisert som sekter, som Jehovas vitner, mormonere og ”lomelendere” (menigheten Samfundet), hvor de er usikre på om de er innenfor ”kirkesirkelen”. Når ungdommene i denne studien snakker om andre religioner, er det først og fremst islam, jødedom, hinduisme og buddhisme de refererer til.

Respekt og eksklusivitet

Hovedbudskapet i det ungdommene sier om andre religioner kan summeres i sitatet fra Torbjørn (LB): ”Jeg respekterer de jo, men jeg vet jo at det er feil”. Så og si hele informantgruppen poengterer tidlig i sine forklaringer at de respekterer andres tro og andre religioner. De fleste synes å mene at dette er en nødvendig verdi. Noen poengterer viktigheten av gjensidig respekt. Maren (F) er en av disse:

Jeg respekterer det fullt og helt ut altså, det gjør jeg. Og det føler jeg at, det føler jeg at jeg må gjøre også, siden...jeg tror på noe annet selv. Altså, jeg må jo respektere de for at de skal kunne respektere meg, det er helt er naturlig for meg...

Maren synes å mene at gjensidig respekt for hverandres tro er en grunnleggende nødvendighet. Hun gir inntrykk av å mene at en får tilbake som en gir selv, altså for å bli respektert for sin egen tro, må hun respektere andres tro. Toleranse og respekt synes å være viktige verdier for ungdommene når det gjelder relasjoner mellom religioner. Men de fleste gir uttrykk for samme tanke som Torbjørn, at selv om en respekterer andres tro mener en

allikevel at de tar feil. Så respekt og toleranse er ikke sammenfallende med aksept av pluralistiske sannheter. De gir altså uttrykk for at en kan respektere og ha toleranse overfor noe, selv om en mener at det ”bommer på målet”, for å bruke en velkjent kristen sjargong. Noen gir uttrykk for at de i større grad respekterer de som tror på andre religioner enn de som sier at de ikke tror på noe i det hele tatt. Torbjørn (LB) mener at å ikke tro på ikke er mulig:

Eller ikke tror, det synes jeg er litt vanskelig. For du må, noe tror du på. Det er ingen som ikke tror på noen ting. [...] Så det er, de som ikke tror på noe, de...de respekterer jeg ikke så mye som muslimer og sånn.

Det kan virke som Torbjørn synes det er lettere å forholde seg til mennesker som tror på noe spesifikt, selv om det går imot det han selv tror, enn til mennesker som avviser tro i sin helhet.

Med unntak av fire som er usikre, mener alle informantene at kristendommen har den eneste, universelle sannhet. De opprettholder altså kristendommens tradisjonelle eksklusivitetskrav og monopol på sannheten. Morten (LB) gir uttrykk for at Jesus er det avgjørende momentet, fordi han mener at Jesus er den sikre sannhet om at Gud finnes. Oskar (F) er inne på det sammen når han sier at Jesus er eneste vei (til frelse). Jesus synes å være kriteriet som gjør at kristendommen er den eneste sannhet. Flere sier at de opplever at kristendommen er det mest logiske og det som gir størst mening.

Når det da gjelder de andre religionene er det flere som mener de er menneskeskapt. Eva (LB) har denne oppfatningen:

Jeg tror, det kan ikke være den samme guden som har så forskjellige...det blir så forskjellig at det kan liksom ikke stemme overens. Så liksom, selv om det er noen ting som er godt, men jeg tror de andre er menneskeskapt. Og da tror jeg, altså, mange mennesker er gode, men...og gjør gode ting, men det vil ikke, du får jo ikke alt viss ikke du tror på Gud, så har du ikke alle de tingene. Selv om altså, okay, det er en grunnregel å være god mot andre, men altså det kan selv et menneske finne på, liksom. Det behøver ikke være Gud for det liksom. Så jeg har ikke tro på det egentlig.

Eva gir uttrykk for noe som går igjen hos mange av informantene, nemlig at andre religioner kan inneholde god moral, som også kan ligne på kristen moral, men så lenge en ikke tror på den kristne Gud og Jesus er det allikevel ikke riktig. Hun mener at andre religioner er menneskeskapt produkt, og kanskje tror hun de har oppstått ut fra en moralsk lengsel. En oppfatning som går igjen hos mange er at mennesker er skapt med en lengsel etter noe, som uten Gud får form av et tomrom i menneskene. Dette tomrommet forsøker mennesker å fylle med religion. Eva mener de andre religionene ikke kommer noen vei. De kan føle

menneskelig tilfredsstillelse, men hun mener i bunn og grunn at det er tomhet. Et par gutter mener at andre religioner er uttrykk for Satan eller onde makter. Oskar (F) beskriver det slik:

F: Men i forhold til andre religioner, hvilke tanker har du om de?

O: Jeg har...jeg bare vet at her er det ikke snakk om Gud mot Buddha eller Gud mot Muhammed eller noe, her er det snakk om lille Satan mot kjempesvære Gud liksom.

Oskar gir tydelig uttrykk for hva han mener det egentlig handler om. Han tror ikke det er snakk om enkelte religioner som står mot hverandre, men at det syvende og sist er en kamp mellom Gud og Satan. Altså synes han er å understreke kristendommens sannhetskrav, som står i direkte motsetning til andre religioner.

Julie (F) er en av informantene som er usikre på om kristendommen er eneste sannhet. Hun føler alt stammer fra det samme, men sier samtidig at hun vet for lite om andre religioner til å si noe sikkert. Mona (F) virker litt ubesluttosom, men synes å holde muligheten åpen for at andre religioner kan tilbe samme Gud:

Jeg tror jo at kristendommen er det eneste rette, for det er det jeg tror. Men det kan jo være at det er én Gud som folk har tolket forskjellig, men jeg tror i alle fall at det er noe, jeg *vet* at det er noe mer enn vi mennesker forstår, for det skjer jo helt syke ting som ikke kan skje viss ikke. Men jeg tror jo, jeg vet jo da at det er *vår* Gud, eller jeg tror jo det, men...

F: Du holder en liten mulighet åpen for at det kan være sammen guden eller?

M: Ja...eller, jeg vet egentlig ikke. Jeg tror, jeg ser på en måte for meg at det er *vår* Gud, men så har de andre tolket det feil.

Mona gir ikke et tydelig bilde av hva hun faktisk tror. Hun er usikker og synes ikke helt å klare å kombinere ulike elementer hun tror på. Hun tror på den ene siden at den kristne Gud er det eneste sanne Gud, men holder en liten mulighet åpen for at de andre religionene kan søke samme Gud, bare at de har misforstått. Petter (F) mener det er én sann Gud, men det kan være denne Gud som tilbes av flere religioner:

Det er jo mange religioner som spiller på at det finnes én Gud, én sann Gud. Det tror jeg. Og de religionene som tror det, det er jo det en, da er jo det på én måte den samme Gud, for det er én Gud, den sanne Gud. Og da gjenspeiler jo det seg i alle sammen.

Petter sier videre at Jesus er av så viktig betydning at de fleste religioner har inkludert han i sin teologi, men som profet. Petter er ikke tydelig på om han mener andre religioner har tatt feil når de tolker Jesus som profet. Men hans synes å mene at de religioner som tilber én Gud, tilber den samme Gud. Dette er en interessant motsetning til de som mener at Jesus er det avgjørende moment som gjør kristendommen til universell sannhet. Generelt kan en si at

mange av ungdommene anerkjenner at andre religioner har noe sannhet i seg, men at de ikke er den fulle og hele sannhet. Først og fremst handler det om en opplevelse av at det ikke er samme Gud i alle religionene. Julie og Mona er ikke sikre, men holder derimot en mulighet åpen for at flere religioner tilber den samme Gud.

Andre religioner

Generelt når det gjelder andre religioner gir ungdommene uttrykk for at de føler at de har lite kunnskap om dem. Det er få som synes å være interessert i andre religioners innhold. Jeg har inntrykk av en generelt lav interesse for religionskunnskap. Når det gjelder de andre religionene, finner jeg et system i det de sier. De aller fleste har mest tanker om islam. Deretter sier de noe om jødedom og dens forhold til kristendommen. Hinduisme og buddhisme derimot finner jeg meget få refleksjoner rundt, og de som sier noe er kortfattet. Andre religioner eller livssyn, eller grupperinger innenfor religionene, er i stor grad fraværende i ungdommenes refleksjoner. Jeg har ikke noe grunnlag ut av fra materialet å si noe om hvordan ungdommene opplever religionsundervisningen i skolen. Mitt inntrykk er at de lærer i menighetssammenheng legitimeres over skolelærdom.

Islam er den religionen ungdommene har flest tanker om. Dette er kanskje naturlig siden den er en av verdens største religioner, og at oppmerksomheten rundt religionen har vokst de siste årene. Generelt sett synes ungdommene å ha en oppfatning av at islam er en religion bygget på gjerninger og regler, og tradisjon og familietilknytning. Hanna (LB) har disse oppfatningene rundt islam:

Jeg føler det kan være historisk rett, men jeg føler det har skjært litt ut at det har blitt veldig regel...preget av regler og sånn her, og veldig, eller sånn, høytidelig, ikke personlig, litt falskt kanskje, sånn der

Hanna mener at islam (og jødedom) har samme opprinnelse som kristendommen, i Abraham. Men hun synes å mene at denne religionen senere har hatt en gal utvikling. Eva (F) sier noe av det samme:

Ja, for de føler jeg har veldig sånn ritualer og sånn, liksom de *må* da og da, de må være vendt mot Mekka og liksom veldig sånn ting de må gjøre. Det er veldig annerledes i forhold til hva jeg tenker.

I motsetning til kristen tro opplever både Eva og Hanna at islam er preget av regler og ritualer. Andre mener også at muslimer, i større grad enn kristne, er presset til å holde seg til

denne religionen, mye på grunn av tradisjon og familietilhørighet. Bjørnar (LB) har de sterkeste utsagn om islam av alle informantene. Han opplever at det foregår en kamp mellom kristendom og islam, og er redd for at islam forsøker å oppnå verdensherredømme. Han mener at "djevelens religion på en måte, det er islam". Hans bilde på forholdet mellom kristendommen og islam synes altså å være en kamp mellom det gode og det onde, mellom Gud og Djevelen. Her synes han å mene islam på verdensbasis, for når han snakker om muslimer han vet om i Norge, oppfatter han det slik at de "driter i religionen sin". Generelt sett er ikke ungdommene utpreget anti-muslimske i den grad Bjørnar gir inntrykk av, men de gir uttrykk for at de oppfatter islam som preget av regler og at en er tvunget eller bundet til religion gjennom familie og tradisjon.

Det at Bjørnar har så sterke motforestillinger mot islam kan henge sammen med at han kaller seg selv Israelsvenn. Han mener at jødene er Guds folk og at de har samme Gud som kristne, derfor blir jødedommen riktig. Det er ikke mange som uttrykker et stort engasjement for Israel politisk eller geografisk, sammen med Bjørnar er det Simen (F). Det er derimot flere som har tanker om jøder og jødedom. Eva (F) tror også at jødedommen har samme Gud som de kristne:

Jeg tror jødene har den samme guden som oss, det tror jeg. Det vet, altså sann, jeg tror ikke det er noen forskjell der liksom [...] jeg bare tror at liksom, jeg vet ikke, men, Gud gjør jo ikke forskjell, men jeg bare tror han bærer over veldig med jødene. For det at de har opplevd så mye vondt, de er jo Guds folk, ikke sant, og jeg tror det er, jeg tror de vil skjønne det, men altså det sitter så dypt i de, på grunn av alt som har skjedd og hvor mye de har vært utsatt for.

Jødene synes å ha en spesiell betydning, både for Eva og for Gud, og derfor mener hun at Gud er overbærende med jødefolket. Hun sier senere at hun tror jødene vil innse at Jesus er frelseren til slutt, og at Jesus er en del av den treenige Gud. Det er langt fra alle som nevner noe om jødedommen, men de som gjør det mener at jødedommen og kristendommen har samme Gud og at de bygger på samme arv fra Det gamle testamentet.

Når det kommer til religioner utenom islam og jødedom har ungdommene relativt få tanker. De som har tanker om det er fra Lund Bibelklasse og Pia fra Filadelfia. Disse nevner kort oppfatninger om hinduisme og buddhisme, samtidig som de poengterer at de har lite kunnskap om dem. Bjørnar (LB) mener at hinduisme og buddhisme er usannsynlige og bare tradisjon, mens Torbjørn (LB) oppfatter de som merkelige og gammeldags. Altså synes østlige religioner å være perifere i ungdommenes religionsvurderinger. De er mer opptatt av det som er nært og immanent i deres forestillingsverden.

Misjon er viktig

Siden ungdommene opprettholder kristendommens monopol på sannheten, er det naturlig at de også mener det er viktig med misjon. Merete (LB) mener at det står mellom himmel og helvete. Pia (F) mener misjon er viktig og kan stå som representant for de fleste informantene:

F: Er det da viktig å drive misjon?

P: Ja, jeg synes det. For det at vi kan ikke forvente at... For det første har jeg ikke lyst å være alene der oppe (ler), det blir jo ikke noe gøy. [...] Jeg synes at viss vi skal få med folk, så må vi gjøre noe for det. Og da er det vår oppgave. Gud har gitt oss den muligheten, han gav oss den boka for at ikke vi bare skal ha den selv, men også at vi skal faktisk bruke det ordet til å få fram til andre. Og den eneste måten for det er å ut å bare få ut ordet.

F: Ja. Har du noen tanker om hvordan misjon bør drives?

P: Jeg tror litt forskjellig fra kultur til kultur på en måte. Jeg tror at du kan ikke bruke den samme formen for hver enkelt plass, det er så mange forskjellige måter folk tar sånt til seg. Så jeg tror egentlig en må tilrettelegge det litt. Viss du skal ned til Spania, så tror jeg du kan ta det på den måten at du kan danse litt, litt sånn der Jesus Revolution², danse og synge, for de er glad i musikk og litt sånn. Så det passer perfekt for de. Men det hadde kanskje ikke passa så veldig perfekt å komme ned til Iran og stått å danset og sunget (ler). Så jeg tror egentlig det må være litt tilpasning etter hver plass. Det tror jeg.

Pia mener at menneskene har fått et oppdrag om å spre budskapet eller sannheten videre til andre. Oskar (F) sier at Jesus befaler det. Hans (LB) sier han ikke har enerett på sannheten, i den betydning at troen er noe ungdommene mener de ikke kan holde for seg selv. Derimot er det deres oppgave å spre ordet. Pia sier også indirekte at det handler om to utganger, og hun ønsker ikke å være alene "der oppe". Når det gjelder metodene for misjon, er Pia representativ for de fleste ungdommene i dennes studien. Misjon på tilpasses mottakeren, slik at det gjøres på en god og tolerant måte. Her gjør kanskje respekten og toleransen seg gjeldende igjen, i form av tilpasset misjonsvirksomhet. Flere mener også at det er en økende nødvendighet med misjon i Norge, hvor de mener ikke-kristne verdier og virkelighetsforståelser er i ferd med å ta over, både i form av humanisme og andre religioner. Altså synes de å merke sekulariseringens konsekvenser på samfunnet, men de ønsker å reversere den.

Flere av informantene forteller om misjonsturer de har vært med på, hvor de beskriver gode opplevelser med dette. Johan (F) forteller om gateevangelisering og møtearrangement i Latvia, hvor en kriminell "gangstergjeng" ble frelst.

² Jesus Revolution er en kristen ungdomsbevegelse startet i 1997 av Stephan og Anne Christiansen. De driver evangeliseringskampanjer både nasjonalt og internasjonalt.

Religionsoppfatningene i teoretisk sammenheng

I det teoretiske grunnlag for denne oppgaven ble det presentert teori som hevder at religion og religiøs tilhørighet pluraliseres og individualiseres. En konsekvens av dette er det Zygmunt Baumann kaller et "supermarked" (Bauman 2000:199), hvor mennesker konstruerer sin egen tro på mer eller mindre fritt grunnlag (ingen konstruerer sin tro i et vakuum). Et resultat av denne pluraliseringen er at ingen sannheter lenger kan påberope seg å være universelle eller å ha monopol på sannheten. Det finnes utallige sannheter, og sannhet er "det som er sant for meg". Ungdommene i denne studien bekrefter på ingen måte en slik tankegang. De er ikke påvirket av pluraliseringen i en slik grad at de har forkastet kristendommens tradisjonelle eksklusivitetskrav, utenom noen få informanter som er usikre. Derimot mener de å være i besittelse av *sannheten*, og at andre religioner tar feil. På dette området skiller mine informanter seg fra ungdommene Liv Arnhild Romsaas intervjuet (Romsaas 2000). Hun finner en oppfatning av at alle religioner er uttrykk for den samme Gud, men at denne Gud tolkes forskjellig. I min studie er det kun tvilerne på eksklusivitetskravet som er inne på en slik tanke. Det varierer om ungdommene i min studie mener de andre religionene er menneskeskapt produkt eller om de mener at de søker Gud, men "bommer på målet". Oskar (F) er den som har skarpest dom her, han mener andre religioner er uttrykk for Satan. Det er interessant å merke seg at de ikke synes å regne kristendommen som menneskeskapt, men sannsynligvis mer som en respons på en levende Gud som åpenbarer seg. Slik sett synes ikke pluraliseringsprosesser og sekularisering å ha påvirket disse ungdommene i stor grad. Det kan naturligvis argumenteres for at årsaken til dette blant annet er fordi de er aktive innenfor et forestillingsunivers hvor en slik konklusjon ville rokke ved selve trosgrunnlaget. De har tidligere også snakket om at å være kristen handler om å være annerledes. Dette gjelder kanskje ikke bare på det moralske plan, men også muligens om å besitte den universelle sannhet i et samfunn hvor en slik påstand av mange ikke aksepteres.

I kristen teologi har det gjennom historien vært debattert om den kristne religion er eneste sannhet eller om det finnes ulike veier til Gud. Dette kan beskrives som en typologi mellom kristendommens eksklusivitet eller inklusivitet. Teologen Ernst Troeltsch (1865-1923) mente kristendommen var den høyeste religion foreløpig, men at den ikke kunne rettferdiggjøres som den "absolutte religion". Han tok utgangspunkt i en utviklingstanke, hvor han mente de ulike religionene var foreløpige sannheter på veien til det absolutte. Altså er de ulike religionene begrensede åpenbaringer av det transcendent målet (Berentsen 1998). Tanken bak en inklusivistisk orientering er at det finnes mange veier til Gud hvorav de ulike religionene står for ulike slike muligheter, og at alle religioner har en (felles) kjerne av sannhet i sentrum.

Det synes som inklusivitet er en oppfatning som gjerne finnes i Linda Woodhead og Paul Heelas' religionskategori *religions of humanity*. Her har en fokus på det menneskelige, ikke bare det transcendent, og mennesker innenfor denne kategorien har ofte en tendens til å være skeptiske overfor konkurrerende autoriteter, som for eksempel religiøse institusjoner, skrifter, tradisjoner og ritualer. Derimot er en positiv til vitenskap og dens konformitet til religion, og individer er selv fri til å velge og tro på det de selv finner meningsfullt, noe som må møtes med respekt og toleranse (Woodhead & Heelas 2000:70-71). I motsetning til disse tankene finnes det en tradisjon som hevder at sannhet ikke kan baseres på menneskelig erkjennelse, men på en universell, objektiv sannhet. Teologen Karl Barth (1886-1968) stod for en slik eksklusivistisk tanke. Han var utgangspunktet for det som senere er blitt kalt *den dialektiske teologi*. Barth gjorde et poeng av å opprettholde dualismene, særlig et kvalitativt skille mellom menneske og Gud. Han sammenstiller åpenbaring og religion, hvorav åpenbaring defineres som Guds selvrepresentasjon. Han synes å mene at ulike religioner representerer ulike tolkninger av denne åpenbaringen, også kristendommen, men at det finnes bare én sann åpenbaring, nemlig ved Gud selv. Og dette er den eksklusive, universelle sannhet. Han synes å mene at det er gjennom rettferdiggjøringen av syndige mennesker i kristendommens budskap at kristendommen blir *den sanne religion*. Det avgjørende momentet for å kunne hevde en slik eksklusivitet finnes i følge Barth "i Jesu Kristi navn" (Berentsen 1998:28). Teologen Paul Althaus representerer grunntrekkene i konservativ, luthersk religionsteologi, og vektlegger også det avgjørende ved Jesu frelsesverk. Han hevder at Guds frelsesåpenbaring er det som avgjør kristendommens universelle gyldighet. Den objektive sannhet presenteres i evangeliene, hvor han mener det avgjørende moment er *Solus Christus* – Kristus alene (Berentsen 1998:38). Når det gjelder Woodhead og Heelas' religionskategorier, faller den eksklusivistiske tradisjonen innenfor *religions of difference*, en religionskategori som oppholder en objektiv, transcendent og åpenbart sannhet og tydelige skiller mellom frelst - ikke-frelst og det guddommelige – det menneskelige (Woodhead & Heelas 2000:27). Ungdommene som er intervjuet til denne studien holder seg til den eksklusivistiske tradisjonen. Dens gyldighet skaper skiller mellom "oss" og "de andre", mellom kristne og ikke-kristne. Det har vært tydelig tidligere i oppgaven at de opererer med slike skiller, men her finner en altså legitimeringsgrunnlaget for hvorfor de gjør det. Jeg har tidligere plassert ungdommene inn under kategorien *experiential religion of difference*, eller erfaringsbasert forskjellsreligion. Det erfaringsbaserte handler om å verdsette personlige opplevelser og åndelige erfaringer mer enn tidligere, gjerne gjennom lovsang og karismatikk. I dette kapitlet kommer et aspekt av forskjellsreligionen frem. De vektlegger forskjeller mellom de som er

innenfor og de som er utenfor, og at hvor en oppholder seg har avgjørende konsekvenser, blant annet for livet etter døden. Derfor er de også opptatt av misjon, og de opplever å ha et oppdrag gitt av Gud som går ut på å spre budskapet slik at flere kan komme "innenfor". Når de sier at misjon er et oppdrag gitt av Gud, er det sannsynlig at de referer til misjonsbefalingen som står i Bibelen. Dermed lyder oppdraget deres slik: "Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende." (*Bibelen* 1978/85: Matt 28:19-20)

En av hovedhypotesene i "Gud på Sørlandet" prosjektet, som har resultert i bl.a. bøkene *Mykere kristendom?* (2005) og *Tro i Sør* (2005), er at det i det organiserte kristenlivet skjer en stillferdig liberalisering. Et av aspektene som ligger i dette henter Pål Repstad fra den amerikanske religionssosiologen James Davison Hunter som mener at den demokratiske toleranseetikken som har fått gjennomslag i Vesten bidrar til en liberalisering av tradisjonell kristendom (Repstad 2005a:17). Den ledende norm i dag er at alle syn skal respekteres og imøtekommes med høflighet. Denne respekt og toleranse for andre religioner og livssyn er tydelig fremtredende også i materialet for denne studien. Ungdommene er tidlig ute med å påpeke at de respekterer det andre tror på. Kanskje kan ivrigheten etter å understreke dette tolkes dit hen at de er påvirket av denne liberaliseringen, fordi de gir sterkt uttrykk for at det er en viktig verdi for dem. Allikevel finner jeg ikke tydelige spor av en sterk liberalisering slik den er presentert her. Det ser ikke ut til å ha ført til relativisering i noen grad, kanskje med unntak av tre ungdommer fra Filadelfia som gir en liten mulighet for at alle religioner kan tilber samme Gud. Generelt blant ungdommene kombinerer de respekt med et opprettholdt sannhetskrav. Pluraliseringen av samfunnet og forskjellsreligion innenfor kirkesamfunnet synes å bidra til en spenningsfylt erfaring. Det er noen som opplever det slik at kristne i dag blir urettferdig behandlet, at det er politisk ukorrekt å være kristen. Disse tankene har blitt presentert tidligere gjennom Torbjørn (LB) og Eva (F). De gir begge uttrykk for at de opplever som en form for forfølgelse, og at det er vanskelig, men desto viktigere, å stå for å være kristen. En slik reaksjon har blitt forespeilet av Pål Repstad som en mulig respons blant konservative kristne på generell religiøs liberalisering (Repstad 2005a:17).

Når det gjelder variasjoner mellom de to ungdomsgruppene på dette temaet, er det generelt lite forskjeller. De eneste jeg finner er at "tvilerne" på kristendommens sannhetskrav er fra Filadelfia, og at de som sier noe hinduisme og buddhisme hovedsakelig er fra Lund Bibelklasse.

”...jeg tror det finnes en Gud, så derfor tror jeg det finnes en djevel”

- DET ONDE

Når alle ungdommene i denne studien vektlegger Guds godhet, er det interessant å undersøke hvilke forståelser de har av det ondes eksistens og hvordan de oppfatter dets vesen. Et av målene var å se om de opprettholder kristendommens tradisjonelle dualisme mellom Gud og Satan. Et generelt inntrykk når det gjelder dette temaet er at ungdommene har et lite reflektert forhold til det ondes eksistens, det synes å tas for gitt eller at de tenker lite på det. Det finnes merkbart mindre materiale på dette området enn andre temaer, for eksempel deres personlige relasjon til Gud. Alle informantene er inne på stort sett de samme aspekter, og det er få som skiller seg ut fra flertallet.

Det onde eksisterer

Alle informantene sier at de tror det finnes onde krefter i verden. De aller fleste identifiserer disse som Satan eller Djevelen. Hanna (LB) er blant disse:

F: Tror du det finnes en djevel?

H: Ja, jeg tror det. For jeg tror det finnes en Gud, så derfor tror jeg det finnes en djevel. Jeg tror ikke, for da hadde jo alt vært godt i verden, viss ikke det hadde vært en noen...

For Hanna synes det onde å være en nødvendig motsetning til Gud og det gode. Hennes tro på en djevel synes å gi en forklaring på hvorfor det finnes ondt i verden. Her er Hanna et godt eksempel på den generelle oppfatningen hos informantene. Djevelen, eller Satan, er Guds rake motsetning og kilden til ondt, og det foregår en kamp mellom godt og ondt, mellom Gud og Djevelen. Selv om alle tror at det onde finnes, er noen mer reserverte for å bruke navn som Satan eller Djevelen på de onde kreftene. Disse er ungdommer fra Lund Bibelklasse, og Tone (LB) er en av disse:

T: Jeg tenker ikke så mye på Djevelen og sånn, men at det er noe ondt, det er det jo. Ja...vet ikke helt.

F: Men du har ikke lyst å kalle det Djevelen på en måte, eller?

T: Nei, jeg tenker liksom ikke på det som Djevelen, selv om jeg...puh...det er jo noen onde krefter eller noe som vil oss ondt på en måte, som vil dra oss bort fra Gud. Og det er jo, selv om jeg ikke bruker ”Djevelen” eller tenker så mye på det, så føler jeg jo liksom at det er noe ondt som vil ha oss vekk fra Gud og sånn.

Tone har et bilde av at det eksisterer onde krefter og at disse kreftene vil skille menneskene fra Gud. Hun synes å ha samme innhold i sin definisjon av det onde som de fleste andre informanter, men vegrer seg for å bruke navnet "Djevelen" på disse kreftene. Hun oppgir ingen spesifikk årsak for dette. Men hovedsakelig er dette krefter som søker å skape avstand mellom mennesker og Gud, og som dermed fremstår som motsetningen til Gud. Det synes også å signalisere en kamp mellom det gode og det onde.

Djvelens karakter

Ungdommene er samstemte om at Djevelen står for det Gud *ikke* er, nemlig et uttrykk for det som er ondt. På spørsmål om hvem Djevelen er, svarer et stort flertall at Djevelen er en fallen engel. Petter (F) beskriver dette mest utfyllende:

Viss det er én som har skapt noen...så, og har skapt noe, har all kraft og er den eneste med all kraft, så hvor kommer den andre tingen der inn i bildet? Jo, viss det er én ting som har eksistert, ikke noe annet har eksistert, så må jo den tingen som har eksistert ha skapt den tingen som ikke har eksistert for alltid. Så da må han komme av Gud. I tillegg så står det jo i Bibelen [...] så står det om at Gud skapte englene, og en av englene, englene ble skapt akkurat samme som oss, englene fikk fri vilje, fri vilje som oss, de kan velge, englene kunne velge. Én engel, han ble litt sånn selvdigger og tenkte sånn "Ja, altså, Gud han er jo så mektig og sånn, hvorfor er ikke jeg like mektig? Jeg vil styre alt selv", og ble skikkelig opptatt av det, å ta kontroll selv, så ville han ha mer og mer og mer og mer makt, og så endte det med at han fikk lagd et opprør, fikk med seg flere og flere folk, og da endte med at en tredjedel av englene ble, det er litt morsomt, en tredjedel av de *onde* englene ble sparket ut av *én* av de vanlige englene, som trodde på Gud, eller som var med Gud. Det er litt sånn morsomt egentlig. Så, en tredjedel av englene ble sparket ut av himmelen og Lucifer eller Djevelen eller Satan eller hva vi skal kalle han, som ledet opprøret, han har liksom tatt kontrollen over de andre. [...] og prøver å få kontrollen over sitt eget rike her på jorden.

Petter, sammen med de fleste andre informantene, baserer sin forståelse av Djevelen på Bibelens beretning om den falne engel (*Bibelen* 1978/85: Åp 12,7-9). Flere sier det så direkte at de tror det fordi det står i Bibelen. Oppfatningen går ut på at det var en engel som gjorde opprør mot Gud, hvor konsekvensen var at denne engelen med sine etterfølgere ble kastet ut av himmelen og ned på jorden. Pia (F) sier at det denne engelen gjorde galt, var å opphøye seg selv i stedet for Gud. Ut fra Petters resonnement viser han at han mener at det onde stammer fra Gud, at Gud skapte det onde. Dette er nok for mange en kontroversiell påstand, men de fleste andre informanter sier ikke noe konkret om dette. De som nevner det mener det onde kommer fra syndefallet, ved at menneskene slapp det inn i verden, mens Thomas (LB) mener at Djevelen har oppstått fra helvete. Andre steder i intervjuet er det derimot flere ungdommer som sier at det onde ikke kommer fra Gud. Det er interessant at Petter relativt

problemfritt mener at det onde er skapt av Gud, samtidig som han tidligere har uttrykket oppfatninger av en god og kjærlig Gud.

Informantene har videre et bilde av Djevelen som verdens hersker, altså en skikkelse som har makt. Chris beskriver Djevelens makt slik:

C: Jeg tror at verden ligger i det onde liksom. At ja...ja

F: Ja. Hva er det onde?

C: Det onde, det står, eller...Djevelen er jo, det er jo det som, det står jo at, at verden ligger i det onde holdt jeg på å si, eller Djevelen på en måte har...ja, han har liksom makt her på jorden på en måte.

Jorden synes altså i stor grad i være under Djevelens kontroll. Han har ikke universell makt i hele universet, men makt på jorden. Dette synes å være den bakenforliggende årsak til at det finnes ondt i verden. Pia (F) mener å merke at Djevelen bor blant menneskene:

P: Jeg tror nok at han er litt sånn som Den hellige ånd på en måte er blant oss, så tror jeg også Djevelen også er på en måte litt blant oss. For vi er mennesker, for det er det han bruker, er jo mennesker

F: Hvordan merker du det?

P: Du kan merke det på holdninger til folk. Og måten de snakker om folk på. Så det, litt med en, måten, deres måte å snakke på er. Viss at du, du kan merke lett på en person viss det sitter en person og det eneste den fokuserer på er det negative, hva som er negativt med andre folk, og bare tenker godt om seg selv. Så kan jeg merke at ok, denne personen har noe som ikke er godt i seg. Altså, viss du har Gud i deg så går du ikke rundt og fokuserer på det negative hele tiden.

Pia har et bilde av Djevelen som en som påvirker menneskene. Hun mener å særlig merke det på mennesker som er negative og har fokus på opphøye seg selv. Dette synes å ha direkte sammenheng med hennes beskrivelse av Djevelen, nemlig en engel som ville opphøye seg selv fremfor Gud. Altså synes ikke bare det onde å finnes i verden, det påvirker også menneskene. Dette er det flere andre som mener. De beskriver Djevelen som en som frister, en som forsøker å dra menneskene bort fra Gud og som planter onde tanker og handlinger i menneskene. Oskar (F) beskriver mer personlige konsekvenser ved å la seg påvirke av Djevelen. For han handler om det om hva en fyller seg med. Dersom en ser voldsfilm eller pornografi, så mener han at en gir føde til det onde slik at det vokser i menneskets hjerte. Thomas (LB) mener at Djevelen vet om Gud og han bevisst forsøker å motarbeide Gud. Han synes altså å mene at det pågår en kamp mellom Gud og Djevelen. Det er interessant å merke seg at det er kun Thomas som sier at Gud til slutt vil seire over det onde. Det er ingen informanter som uttrykker oppfatninger som går imot dette, men de fleste nevner det heller

ikke, uten at en kan trekke noen sikre konklusjoner fra det. Tone (LB) tror at Gud kan vende det onde til det gode, og kanskje ligger det også en seier for det gode i det.

Når det gjelder det ondes form eller fysiske utseende, er det ingen som beskriver Djevelen som en engel i dag. Derimot beskriver noen informanter det som et åndsvesen, en kraft eller en skikkelse. Dessuten nevner noen at Djevelen har undersåtter som ”arbeider” for han. Disse kalles demoner eller åndelige krefter, og disse har til hensikt å forverre menneskers liv.

Ikke alt ondt er fra Djevelen

Djevelen, eller muligens Gud, synes å være utgangspunktet for det ondes eksistens. Men en samlet gruppe informanter legger vekt på at ikke alt det onde kommer fra Djevelen. Også mennesker bidrar med onde handlinger i verden. Morten (LB) beskriver det slik:

F: Er det (onde) noe som er i oss mennesker eller er det noe som utenfor oss?

M: Jeg tror det er både det ene og det andre egentlig. At vi har den fristelsen i oss, men vi kan selv velge om vi vil følge den eller ikke.

Morten har en forståelse av at menneskene er både gode og onde, og at vi kan velge hvilken retning vi vil gå i. Han tror menneskene er skapt slik, på grunn av arven etter Adam og Eva. Altså synes han å tro på arvesynd, at det ondes natur videreføres gjennom mennesker, selv om han ikke bruker slike teologiske uttrykk på det. Oskar (F) trekker det videre og mener at menneskene ikke kan skylde på Djevelen:

Det er veldig typisk at vi kristne skylder på Satan i alle mulige situasjoner, for det at vi er faktisk mennesker og vi gjør ting av oss selv som er dumme. [...] Vi kan ikke skylde på Satan hele tiden, for det er også oss selv.

Oskar synes å gi inntrykk av at han mener at kristne, eller mennesker generelt, må ta sin del av skylden for det onde som finnes. Det synes som han kanskje har opplevd holdninger som sier det motsatte, i og med at han mener at det ”typisk” at kristne skylder på Satan. De aller fleste informantene vektlegger at mennesker har frie valg, og at de kan velge det gode eller det onde. Altså har menneskene selv mye ansvar, og kan ikke, som Oskar sier det, skylde på Satan. Johan (F) mener at det også finnes tilfeldigheter, som bilulykker. Slike ting tror han ikke Djevelen står bak.

Morten (LB) kommer med et utsagn fra den motsatte synsvinkel. Han mener at selv om Djevelen og menneskene står for det onde, er det til dels positivt:

M: Hadde ikke vi vært født med noe ondt i oss, så tror jeg ikke det hadde vært så veldig bra å være på denne jorden heller.

F: Nei, hvordan det?

M: Nei, altså, viss alt skulle vært helt topp, da tror jeg det hadde blitt veldig falskt på en måte.

Morten synes å mene at en verden med bare godhet ikke ville vært en ekte verden. Derimot virker det som han mener at det onde skaper en form for balanse på jorden.

Lite kontakt med onde krefter

Alle informantene gir uttrykk for at de tror det finnes en ånde verden, eller at det finnes fenomener i universet som ikke lar seg forklare, og disse tolker de til å være ånder eller åndelige fenomener. Noen er usikre på hva det er og hvordan de skal beskrive det. Pia (F) tror på en ånde verden med både gode og dårlige ånder. På spørsmål om det finnes noe mer i universet enn det vi kan se, svarer hun:

P: Det er jo en ånde verden, som ikke vi helt kommer til å forstå. Så det... jeg tenker sånn at, viss det for eksempel er noen som er syke og vi ber om at de skal bli friske, så skjer det noe i ånde verden. For det kommer en bønn opp... og sånn, men, så skjer det på en måte en kamp mellom på en måte Gud og Djevelen. Og da har jeg et sånt bilde (1er) at Gud står med et sverd og så står Djevelen med et sverd, og så har de en kamp på en måte, og det er litt tror jeg sånn det egentlig fungerer, at det er en liten kamp.

F: Ja. I ånde verden da, er det både gode og onde ånder som er der?

P: Ja, akkurat som det finnes engler, så finnes det også på en måte demoner, i en form.

Pia har et bilde av en kamp mellom godt og ondt, som hovedsakelig synes å utspille seg i den åndelige verden. Hun tror på engler og demoner, som tjenestegjør henholdsvis for Gud og Djevelen. De aller fleste mener også at disse åndene er til stede på jorden i en eller annen forstand. Noen har hørt historier om mennesker som har møtt engler, hvor de hjelper mennesker i håpløse situasjoner eller kommer med budskap. Demonene kan også på ulike måter ha kontakt med mennesker, men da er det negativt. Eva (F) har denne oppfatningen av det:

F: ...tror du også at det finnes en ond makt i universet, i verden?

E: Ja, det tror jeg. Og jeg tror mange mennesker kan bli besatt av det også. Tror det er også derfor masse vondt skjer, for det at, ikke sant, noen gjør feil, at de søker feil, de søker Satan holdt jeg på å si, eller det onde på en måte i stedet for det gode. Det er veldig sånn svart-hvitt, men jeg tror det er litt svart-hvitt. [...] Og jeg tror da er det, da sitter du fint i det liksom. For da er du bundet av noe annet.

Eva trekker fram et aspekt som går igjen hos mange, nemlig at de onde kreftene kan få makt over mennesker, og i verste fall ta bolig i dem. For Eva synes det å være forklaringen på mye av det vonde som skjer i verden. Hun gir inntrykk av å mene at det onde har makt og at det er noe en ikke skal oppsøke. De er nesten ingen som forteller om personlige opplevelser av onde krefter. Chris (F) er et unntak. Han forteller at han våknet en natt og følte ”en ekkel atmosfære” i rommet. Han følte det var noe ondt, men da han leste i Bibelen forsvant det. Hans konklusjon er at han ikke er redd for det, fordi han mener at han kan befale det bort fordi han har Jesus. Altså er Jesu makt større enn det ondes makt.

I forbindelse med det onde ble informantene spurt om deres oppfatninger og eventuelle personlige opplevelser med spiritisme og okkultisme. Det er en samlet gruppe som mener at det er onde krefter som står bak slike ting, i alle fall av det som fungerer. Enkelte tror at noe av det bare er tull, men at noe er seriøst og at det fungerer. Flere sier at slike handlinger er å påkalle Djevelen eller å kontakte demoner. Den generelle holdningen er at de ønsker å holde seg borte fra slike ting. Det er få som har prøvd noe selv, men et lite flertall kjenner noen som har prøvd noe, oftest Ouijabord³. Flertallet av ungdommene fra Filadelfia kjenner noen som har hatt slike kontakter, mens disse er i mindretall i Lund Bibelklasse. De fleste har inntrykk av at det er negativt og noen forteller om mennesker som har blitt redde eller følt seg forfulgt som resultat av slik aktivitet. Chris (F) beskriver sin oppfattelse av okkultisme og spiritisme slik:

C: Jeg tror virkelig det er farlig, det er farlige greier som finnes. Og det finnes sånn, det finnes jo en åndeverden liksom, det finnes... Og folk, men det...skulle bare visst hva de gjorde liksom, for da hadde de ikke gjort det. Så...

F: Tror du at en blir påvirket av det?

C: Ja, absolutt. Du blir jo, kan jo bli fanga...

Chris føyer seg inn i rekker av informanter som mener en kontakt med åndeverden kan skade et menneske. Han mener det er farlig og har en oppfatning av at de som søker det ikke vet hva de begir seg ut på. Et par av ungdommene sier de synes det er skummelt og vil helst ikke vite for mye om det. Simen (F) er en av få som forteller om personlige opplevelser på dette området. Dette er en av dem:

³ Navnet ”Ouija” skriver seg fra det franske ordet ”oui” og det tilsvarende tyske ordet ”ja”, satt sammen til Ouija. Ouijabordet består av en treplate der alfabetet er skrevet inn som en halvsirkel. På brettet settes et glass eller en trekloss. Deltakerne stiller spørsmål, og legger en finger lett på kanten av glasset eller klossen. Glasset eller klossen skal så bevege seg fra bokstav til bokstav, og til slutt forme et budskap eller respons fra den ”åndelige” verden som en har kontakt med.

S: Og det har jeg opplevd masse av også, før, nå ikke jeg var kristen. Jeg har sett på spurring, folk som gjør det, jeg har sett glass...

F: Spurring? Hva i all verden er det?

S: Det er jo du spirra [...], det står jo at du kan få kontakt med Djevelens engler, så masse sånn. Og så satt de, det var på skolen da, så satt de og så ”ja, det var sånn Djevelen” og sier masse ord, og så flyttet glasset på seg sånn. [...] Jeg ble livredd liksom jeg satt og så på det. Alle de satt bare rundt og blundet sånn, mange sånn der, jeg har sett det, jeg vet at det finnes onde krefter.

Det virker som ordet ”spurring” henviser til spiritisme hvor en tror at det finnes en ånde verden og at mennesker kan komme i kontakt med de avdødes ånder. Simen opplevde denne hendelsen negativt og synes å koble hendelsene til onde ånder, eller Djevelens engler.

Ikke alle forbinder okkultisme og spiritisme med onde krefter. Selv om Hans (LB) mener at noe av det kan være virkelig, tror han at ”95% av det er bare noe humbug for å få noe penger og oppmerksomhet”. Tone (LB) tror heller ikke på det. Disse to er de eneste som til en viss grad avviser slike krefter. Johan (F) tror på slike krefter, men har aldri hørt om spiritisme og okkultisme, og synes det ”høres sykt ut”.

Den generelle oppfatningen synes å være at spiritisme og okkultisme tolkes som uttrykk for Djevelens nærvær i denne verden. Ungdommene mener at det er viktig å holde seg borte fra slike aktiviteter fordi en kan bli påvirket av det, og i verste fall tar det bolig i mennesket. De synes ikke å være åpne for alternativ åndelighet eller mystikk i deres kristentro. Derimot skal Gud være retningen for all åndelig søken.

Det onde i en større sammenheng

En hypotese i mye vestlig religionsforskning er at kristendommens tradisjonelle dualisme, mellom Gud og Satan, himmel og helvete (frelste og u-frelste, godt og ondt) er på hell. I alle fall tror en at disse dynamikkene ikke er like sentrale i mye nyere religiøs refleksjon. Når det gjelder ungdommene i denne studien og deres redegjørelser for oppfatninger og forståelser av det onde og dets makter, viser de at de opprettholder deler av kristendommens tradisjonelle dualisme, blant annet mellom Gud og Satan, og de mener at det foregår en kamp mellom disse kreftene. Det onde synes å få karakter å være Guds rake motsetning, altså det Gud ikke er. Dermed er det som Eva (F) kaller det, et svart-hvitt skille. De unge har en oppfatning av at det onde er til stede i verden og i en åndelig verden, som ingen definerer hvor er. Mennesker kan søke det og kontakte det, men informantene mener det kan være farlig. Det synes ikke å være klare skiller mellom den fysiske verden og den åndelige verden, men heller at den åndelige verden kan gjøre seg gjeldende eller vise seg i vår fysiske verden. Altså er det onde en aktiv

kraft som er både immanent og transcendent. Det er interessant å merke seg at seiersmotivet, altså Jesu seier over de onde makter, ikke synes så være fremtredende i det ungdommene sier. Det er bare Thomas (LB) som sier dette eksplisitt. Det også interessant i en videre sammenheng for denne oppgaven, fordi seiersmotivet, altså den klassiske forningslære, heller ikke var fremtredende i ungdommenes oppfatninger av Jesus Kristus og hans frelsesgjerning på korset. I stedet for en visshet om seier over onde makter, er ungdommene opptatt av å holde seg borte fra situasjoner hvor de gjøre seg gjeldende.

Ungdommenes beskrivelser av hvem Djevelen er, nemlig en fallen engel, følger tradisjonell kristen teologi på dette området, først utformet av teologen fra oldkirken, Augustin av Hippo (354-430) De tar altså Bibelen beretninger om dette som sannhet, noe som er naturlig etter å ha sett hvordan de oppfatter Bibelen som Guds ord og sannhet. Videre oppfattes Djevelen som en som frister og forsøker å dra menneskene bort fra Gud. Dette er også noe en finner igjen i bibelske skrifter, blant annet om fristelsen av Jesus i ødemarken (*Bibelen* 1978/85: bl.a. Matt 4:1). Det er derimot få som sier noe konkret om hvor det onde, eller muligheten for engelens fall, oppstod. Petter (F) er tydeligst og sier at Gud skapte det. Andre mener det oppstod i syndefallet, da menneskene slapp det onde inn i verden.

Samtidig som ungdommene gir uttrykk for at Djevelen er kilden til ondskap, mener de fleste at ikke alt det onde kommer derfra. Menneskene bidrar også til å spre det onde, gjennom at de fritt velger det onde. Menneskesynet preges av at menneskene er bærere av både godt og ondt. Dette synes å få utslag i en spenning mellom at en *vet* hva som er det gode, via Gud eller samvittigheten, men at den onde siden fører en til fristelse. Dette synes å ha en viss sammenheng med ungdommenes forståelse av synd og moral. Ungdommene synes i denne sammenhengen ikke å være sterkt preget av kristen humanisme, som fokuserer på det gode i mennesket. I stedet virker det som mange av informantene oppfatter mennesket som svakt og feilbarlig, noe som er en interessant motsetning til andre funn hvor menneskesynet i dag i større grad er positivt og optimistisk (Repstad 2005b: 271-272). For eksempel finner Irene Trysnes at forkynnelsen på kristne sommerstevner hovedsakelig har et positivt menneskesyn. De vektlegger hvor viktig det er for ungdom å ha tro på seg selv, at de er verdt noe og at de kan se seg selv gjennom Guds øyne (Trysnes 2005:94-95).

I det ungdommene sier om spiritisme og okkultisme, synes de å signalisere en avvisning av alternativ åndelighet eller religiøsitet. Dette til tross for at de anerkjenner en ånde verden. Men denne ånde verden synes ikke å bestå av døde mennesker sjeler eller lignende, men av engler og demoner, guddommelige og djevelske ånder. Ingen, utenom Simen, har hatt personlige opplevelser med spiritisme eller okkultisme, men mange har hørt historier om og

fra andre. Dette til tross for at de har hatt mange opplevelser av Gud og Den hellige ånd. De synes ikke å følge en samfunnsutvikling hvor en tror det finnes mange veier til Gud, og at guddommelighet kan søkes gjennom alternativer til den tradisjonelle kristne form. De beveger seg heller ikke i retning av å være åpne for grader av spiritisme eller alternativ åndelighet. Spiritisme og okkultisme oppfattes av informantene som uttrykk for Djevelen og kontakt med en ond ånde verden, og det er noe å holde seg borte fra. Dermed synes det å være tydelig at ungdommene i denne studien ikke viser tegn i retning av religionskategorien som Woodhead og Heelas kaller *spiritualities of life*, en kategori som ofte forbindes med alternativ religiøsitet.

Det generelle inntrykket jeg har når det gjelder det onde, Djevelen og åndsmakter, er at disse forestillingene ikke er noen sentral del av ungdommenes religiøse forestillinger. De har tanker og refleksjoner rundt det, men i det store og hele er hovedvekten av troen fokusert på den personlige relasjonen til Gud og på muligheten for å bli kristen og oppnå frelse. Altså vektlegger de en positiv orientering mot Gud i motsetning til et negativt fokus på det ondes trussel.

”Døden – da kommer du enten til himmelen eller til helvete”

- DØDEN, LIV ETTER DØDEN, HIMMEL OG HELVETE

Et av målene ved undersøkelsen er å se hvilke oppfatninger ungdommene har rundt døden og hva som skjer etter døden. En av hypotesene ved undersøkelsen er at kristendommens tradisjonelle dualisme er tonet ned i nyere kristendomsforståelse, noe som vil innebære at også ideen om to utganger på livet ikke lenger vil være tydelig uttalt. Jeg er spesielt interessert i å se om ungdommene opprettholder tanken på et helvete og hvilke forestillinger de i tilfelle gjør seg om dette.

Døden er som en sommerfugl

Når det gjelder døden sier de fleste informantene at de generelt tenker lite på døden. Det er egentlig ganske naturlig, siden unge mennesker (forhåpentligvis) ikke befinner seg i en livsfase hvor døden gjør seg gjeldende eller påtrengende. Flere sier også at de ikke er redde. Oskar (F) og Simen (F) sier at døden er overvunnet, og derfor trenger en ikke være redd.

Oskar bruker et bibelvers for å beskrive det: ”For meg er livet Kristus og døden en vinning” (*Bibelen* 1978/85: Fil 1:21) Et generelt inntrykk er at ungdommene ikke er særlig opptatt av døden og hva som skjer i selve dødsøyeblikket, men mer hva døden leder til og hva som kommer etterpå. Torbjørn (LB) beskriver døden som en sommerfugl:

Du går nok over til en annen tilstand, noe helt annet, det er noen som har forklart til meg som en sommerfugllarve som går inn i en sånn puppe eller et eller annet og så blir han til sommerfugl og da er det noe helt annet som står i fokus. Så jeg tror kanskje litt på samme måten, at det er noe helt annet som vi ikke greier helt å forstå.

Torbjørn synes å ha et bilde av døden en overgangsfase til noe annet. Han tror at det som kommer etter døden er fundamentalt annerledes enn det han lever i nå. Dessuten synes han å tro at et menneske forandres i døden, at det er ny tilstand og kanskje en ny form, som altså skjer gjennom en forvandlingsprosess. Mona (F) er inne på noe av det samme når hun sier at døden er begynnelsen på det evige:

F: Hva tenker du om døden?

M: At det på en måte er begynnelsen på noe nytt eller på det evige. Jeg kan, ikke sant, jeg kan se for meg, eller det, sånn som jeg ser for meg sånn ... Jeg ser liksom for meg at vi kan jo dø og vi visner jo, men liksom det vi tenker, jeg tenker sånn her at det går ikke an at det dør, at det forsvinner, det på en måte, det, sjelen, liksom jeg kan ikke forestille meg at det... jeg vet ikke, at det på en måte blir borte.

F: Mm. Sjelen må leve videre på en eller annen måte?

M: Mm.

Mona mener også at døden er som en overgang til noe nytt. Hun synes å ha en tradisjonell folkelig kristendomsforståelse hvor kroppen visner og dør, mens sjelen lever videre. Det kan synes som hun mener at det er det subjektive, det som gjør et menneske til en person som lever videre, mens ”innpakningen” dør bort. Hun synes å ha vanskelig for å tro at det subjektive ved et menneske skal kunne tilintetgjøres.

Døden har to utganger

Ungdommene fikk spørsmål om de mente at kristne og ikke-kristne, eventuelt frelste og ikke-frelste, havner på ulike steder etter døden. Her bekrefter alle ungdommene en tro på at livet, eller døden, har to utganger. Dette synes å være direkte knyttet til om en tror eller ikke, om en er kristen eller ikke. De to utgangene blir beskrevet som himmelen og helvete, eller, som noen sier det, himmelen og ”noe annet”. Julie (F) beskriver det slik:

F: Tror du at det er en forskjell på hvor kristne og ikke-kristne havner når en dør?

J: Ja, det tror jeg. Jeg tror liksom på helvete og himmelen, og at det er liksom, at alle blir dømt. Men...at liksom, at alle blir dømt for syndene sine, men de som har tatt i mot Jesus liksom, at det er betalt for oss.

Julie har en oppfatning av at menneskene vil møte en dom når de dør, men at kristne er fri fra denne dommen på grunn av Jesus. Her synes forsoningslæren om Jesu gjerning å komme til sin rett. Under kapittelet om Jesus så vi at ungdommene i stor grad knytter seg til den objektive forsoningslæren, hvor Jesus døde en nødvendig død for å betale det menneskene skyldte Gud og for å gjenopprette relasjonen mellom Gud og menneskene. Julie gir uttrykk for at på grunn av denne døden er kristne kjøpt fri fra dommen. Altså er det de som ikke ha tatt i mot Jesu frelsesgjerning, og altså blitt kristne, som skal stilles for en dom.

Noen synes det er vanskelig å godta at livet skal ha to mulige utganger. Mona (F) håper det ikke er sånn, men tror det er virkeligheten. Hanna (F) synes det er urettferdig:

Egentlig så liker jeg ikke å si at det er det, for da synes jeg det er så urettferdig for de som...men så har jeg også tenkt liksom om, altså man får straff for de syndene man har gjort og så, eller...så hørte jeg også at noe, eller det var en som sa at etter at vi har kommet til himmelen, eller sånn Gud har kommet igjen og sånn der, så er det noen som får sjansen til å bli kristne igjen, jeg vet ikke helt, så...det er veldig vanskelig å si hvordan...om alle kommer, om jeg kommer til himmelen og om alle kommer til himmelen, om de som ikke er kristne kommer til helvete liksom. For det, eller det er jo så mange gode som ikke tror på Gud, så det er jo litt urettferdig også.

Hanna synes det er vanskelig å svelge en idé om at gode mennesker kan ende i et helvete. Altså synes det som hun ikke klarer å godta at kun tro skal avgjøre en slik sak, men også at gode gjerninger og gode mennesker må kunne bety noe for en slik skjebne. Hun gir inntrykk av at gode mennesker verken hører til i eller fortjener et helvete.

Dødens to utganger og kriteriene for den enkelte retning blir av ungdommene knyttet direkte til Jesu frelsesgjerning og døden på korset. Eva (F) beskriver frelse slik:

Jeg tror det liksom er at du blir reddet fra liksom fordømmelse, for viss ikke du tar imot Jesus, så tror jeg ikke det venter noe godt liksom. Så uansett om du kristen og har levd et godt liv og være liksom snill med alle og sånn, og viss ikke du da har tatt imot og erkjent at Gud finnes, så liksom, da er det jo bare fortapelse på en måte. Du må ta, jeg tror du liksom, ja, ikke kommer til himmelen viss ikke du gjør det liksom.

I denne beskrivelsen kan Eva være representant for så og si alle informantene. Hun mener at frelse, det å tro på Gud, er nøkkelen til himmelen. For de som ikke tror på det, tror hun det

venter en fortapelse. Med andre ord er det tydelig at ungdommene tror at livet etter døden har to mulige oppholdssted.

Himmel og helvete

Ungdommene opprettholder altså en tro på at livet etter døden kan ta to ulike retninger. I tillegg tror de at livet etter døden er evig. Derfor blir døden siste sjanse til å velge, noe Pia (F) sier:

Døden – da kommer du enten til himmelen eller til helvete, tenker jeg. Det er enten eller. Så det er da du...døden er liksom den siste sjansen din til å faktisk velge hva du vil.

Pia sier eksplisitt at dødens to utganger er himmel eller helvete. Når det gjelder ungdommenes beskrivelser av disse endestasjonene er de til en viss grad samstemte, men allikevel med noen variasjoner. De fleste ungdommene har ikke fysiske, konkrete bilder av hvordan de tror himmelen er, men at det er sted med bare godhet. Tone (LB) beskriver himmelen slik:

Jeg tror jo det er et sted der det ikke er noe ondt. At det er sted der vi er nær til Gud. Jeg tror kanskje ikke det er perleporter og gater i gull, at det er sånn bokstavelig, men jeg tror det er...ja, et sted der det ikke er noe ondt, og Gud er nær, og du møter igjen alle.

Den generelle beskrivelsen av himmelen blant informantene er at det er bare godhet der og at en lever i mye større nærhet til Gud enn det som er mulig på denne jorden. Flere beskriver himmelen med ett ord: ”fantastisk”. Det er interessant at ungdommene har relativt få forestillinger om hvordan himmelen er. I stedet er det flere som beskriver det som motsetningen til helvete og hvordan de tror denne motsetningen er.

Det er flere som beskriver himmelen i flere lag – eller at himmelen en kommer til når en dør er et annet sted en himmelen er kommer til etter at Jesus er kommet igjen. Bjørnar (LB) beskriver en slik oppdeling slik:

B: Når vi dør så kommer vi til himmelen i et slags, eller sjelen, sjelen vår går til himmelen, som en slags avslapping, eller bare er der. Og så pluts..., så står vi opp når Jesus skal ned på jorden og hente folk. Viss ikke du allerede er på jorden. Det tror jeg.

F: Ja. Så er det en forskjell på himmelen frem til Jesus kommer og etter at Jesus kommer?

B: Ja, den fylles med folk. Og jeg tror ikke...det er jo det at han holder på å lage himmelen. [...] Og så samler han alle et sted og så de som er igjen, henter han de også og så løper vi inn i himmelen.

Det er flere andre som har lignende tanker som Bjørnar, hovedsakelig fra Filadelfia, om at den himmel hvor en skal tilbringe evigheten ikke begynner før Jesus har kommet igjen. Eva (F) tror at den dødes sjel kan sveve mellom død og himmel, og at sjelen her må kjempe. Hva sjelen må kjempe mot sier hun ikke. Deretter tror hun sjelen kommer et mellomstadium hvor alt er godt, men Gud er ikke der. Han oppholder seg i ”den innerste himmelen” hvor alle kristne får komme etter at Jesus har kommet tilbake til jorden og hentet alle som skal være med.

Alle ungdommene i denne studien tror det finnes et sted som er himmelens motsetning, en form for fortapelse. De aller fleste omtaler dette som helvete. I sine beskrivelser av dette helvete er det noen ting som går igjen hos de fleste, nemlig at helvete er forferdelig, det er sted uten Gud og det betyr at alt som er godt er borte. Maren (F) beskriver helvete slik:

Det som er helvete det er bare det at de er så utrolig vondt, det at Jesus ikke er der. Altså...det er jo det at når Gud forlater jorden, så er det bare ondt igjen. At det er så utrolig vondt for da er det ikke noe godt mer.

Himmelen synes å inneholde alt som er godt, mens i helvete råder det onde. Dette kan kobles sammen med ungdommenes redegjørelser for det onde. De tror at det finnes en djevel og denne onde kraften regjerer i helvete. Det er interessant å se at når det gjelder forestillinger om helvete deler ungdommene seg i to grupper, jevnt fordelt mellom de to ungdomsarbeidene. Den ene gruppen tror ikke helvete er fysisk pine, men at beskrivelser som ild og flammer er billedlige uttrykk for den smerte som finnes der. Denne smerten synes å ha rot i at Gud ikke finnes i helvete og derfor er det bare ondt igjen. Den andre gruppen gir derimot uttrykk for evig fysisk pine. Gruffordelingen er henholdsvis syv og fem, og det er flest gutter som tror helvete er fysisk pine. Thomas (LB) beskriver det i sterke ordelag som ”forferdelig liksom, ild og brann og skjæring av tenner”. Julie (F) har tidligere sagt at hun tror på et helvete. Hun beskriver helvete som både fysisk og psykisk pine, hvor det psykiske er det verste.

Ikke alle har like sterke meninger om helvete som flertallet. Hanna (LB) er usikker på om det finnes et helvete og synes å ønske å tro at det ikke er det. Torbjørn (LB) tror på ”noe annet”:

F: Tror du på et helvete?

T: Ehh...helvete? Ja...tja, ehh...ja, det er vanskelig. Det er vanskelig å se for seg. Så jeg tror egentlig på himmelen og så noe annet. Ikke nødvendigvis, altså, noe annet egentlig, uten Gud.

Torbjørn har tidligere sagt at han ikke tror på en spesifikk djevel, mer at det finnes en ond kraft. Noe av samme reservasjonen har han i forhold til et helvete. Han gir uttrykk for at han tror det finnes noe ondt og en motsetning til himmelen, men synes ikke å ønske å definere det i like stor grad som det gode. Kanskje er det en form for beskyttelse mot avgjørende skillelinjer som han ikke føler seg helt komfortabel med.

Hva med de som ikke fikk muligheten?

Noen tar opp denne problemstillingen selv, andre får spørsmål om det som oppfølging av andre problemstillinger. Av de som sier noe om det, synes den generelle oppfatningen å være at Gud er rettferdig og at alle mennesker vil få en sjanse. Eva (F) og Bjørnar (LB) mener at barn kommer til himmelen uansett. Skillet mellom barn og voksen definerer Bjørnar ved konfirmasjonen. Petter (F) tror at de som ikke har fått muligheten til å høre om Jesus kommer til himmelen. Thomas (LB) tror de dømmes etter en annen standard enn kristne:

...det kan heller være kanskje for de som, fordi det er mange i verden som kanskje aldri har hørt om Gud heller liksom, som...og om de kommer til himmelen liksom og, og da tror jeg kanskje at de kan bli dømt ut ifra de gjerningene de har gjort liksom, om de har levd et så å si mer fornuftig liv da.

Thomas mener altså at gjerninger blir det avgjørende for mennesker som ikke har hørt om Gud, og tror dermed at Gud vil gi de en annen mulighet for å kunne komme til himmelen. Dermed synes det å være gjennomgående blant de som sier noe om dette at Gud er rettferdig og vil gi alle mennesker en "*fair chance*".

Det evige liv i en større sammenheng

Liv og død er størrelser som er avgjørende for menneskers konstruksjon av virkeligheten. Ungdommene i denne studien synes å forstå døden som en overgang eller en begynnelse på noe nytt. Den er ikke slutten, selv om den er slutten på det jordiske liv. Døden for dem er en fysisk død, mens sjelen lever videre. De synes å formidle en folkelig kristen oppfatning som mange teologer mener har mer røtter i gresk tradisjon enn jødisk-kristen tradisjon, idéhistorisk sett. De synes å ha et avklart forhold til døden, i den forstand at de har en klar oppfatning av hva som skjer etterpå. Dette gjør at ingen er redd for døden, men samtidig tenker de heller ikke mye på den. Kanskje er det som filosofen Epikurs uttalelse om døden: "Døden frykter jeg ikke. Når jeg er, er ikke den, og når den er, er ikke jeg" (Gjengitt av Jan-Olav Henriksen

2003a: 243). Samtidig synes de å ha en oppfatning av døden som påvirker både deres indre verden og den sosiale verden. Som Jan-Olav Henriksen sier det: ”Døden er vi hele tiden utfordret til å tilordne vår livsforståelse, og gi en fortolkning som gjør at den er til å leve med” (Henriksen 2003a:243). Dette gir ungdommene i denne studien inntrykk av å gjøre. De synes å ha en forståelse av at Gud har gitt menneskene en sjanse til å overvinne dødens konsekvenser, slik at den ikke trenger å ha det siste ord i menneskets liv. Dette kommer til uttrykk i for eksempel det Simen (F) sier, at han har vunnet over døden. Dette er mulig ved å ta imot Jesu frelsesgjerning.

Ungdommene tror på et liv, eller en død, med to utganger. Dette er noe kristen teologi helt fra sin begynnelse har forkynt. Med opprettholdelsen av et fundamentalt skille mellom en himmel og et helvete viser ungdommene enda et aspekt som inngår i de tradisjonelle kristne dualismene. Vi har tidligere sett at de opprettholder skillet mellom kristen – ikke kristen, frelst – ikke frelst, godt – ondt og Gud og Satan, og nå altså også skillet mellom himmel og helvete. Alle disse aspektene synes å henge sammen på en måte som avgjør livets tilhørighet, retning og skjebne. Det overordnede mål ved å være en kristen synes å være å unngå fortapelse, og i stedet å få komme til himmelen og tilbringe evigheten med Gud. Disse funnene er på én side forventet blant ungdommer i organiserte kristne ungdomsmiljøer. Samtidig har noen hypoteser spådd at disse dualismene er svekket og at det skarpe skillet mellom frelse og fortapelse, himmel og helvete, er dempet ned (Repstad 2005a:19). Dette synes generelt sett ikke å stemme med de funn som er gjort i denne studien. Kanskje kan en se enkelte individuelle spor av det, som hos Thomas som ikke ønsker å kalle ”det andre” for helvete. Dessuten er det få som snakker eksplisitt om en dom, og kanskje er dette også et tegn på et redusert fokus på disse dramatiske forskjellene. Men i det store og hele opprettholder ungdommene dualismene, noe en ser særlig tydelig i det ungdommene uttrykker en tro på en frelse og en fortapelse.

Det er ganske overraskende at såpass mange av informantene tror på en fortapelse som tar form av evig fysisk pine. Paul Leer-Salvesen og Ingunn Folkestad Breistein har intervjuet henholdsvis prester i Den norske kirke og pastorer i frikirkemenigheter om blant annet denne problemstillingen. De finner ingen prester eller pastorer som står for dette synet (Breistein & Leer-Salvesen 2005:167). De fleste prestene opprettholder troen på to utganger, men uten forestillinger om evig fysisk straff. (Breistein & Leer-Salvesen 2005:162). Det er dermed interessant å se at en gruppe blant informantene i min studie tror på evig fysisk pine, når denne forestillingen hos teologene i generasjonen før dem synes å være forkastet og avdramatisert. Prestene og pastorene som Breistein og Leer-Salvesen intervjuet tror på en

fortapelse, i betydningen av en tilværelse borte fra Gud. Dette stemmer overens med den andre delen av informantene. De har en oppfatning av et helvete i betydning fravær av Gud og av alt som er godt, men ellers få forestillinger. Denne gruppen oppfatter Bibelens beretninger som billedlige. Samtidig er det viktig å påpeke at ikke alle prestene Breistein og Leer-Salvesen intervjuet har en oppfatning av en fortapelse. Noen av prestene i Den norske kirke tror – eller håper – at Gud i siste instans vil inkludere alle mennesker i sitt rike, altså en såkalt apokastasis-lære (Breistein & Leer-Salvesen 2005:163). Den samme oppfatningen synes Liv Arnhild Romsaas å finne blant ungdommer i menighet på Østlandet (Romsaas 2000:80). Denne tanken finner jeg ikke tydelig uttalt hos mine informanter. De aller fleste gir derimot tydelig uttrykk for at de tror døden har to utganger. Maren (F) forteller at hun har hørt pastorer presentere tanken om universell frelse, men selv har hun kommet frem til en konklusjon om to utganger fordi hun mener det står i Bibelen. Den som kanskje er nærmest et håp om apokastasis er Hanna (LB) som synes det er vanskelig å godta at gode mennesker skal havne i et helvete, eller Mona (F) som, selv om hun egentlig tror det finnes to utganger, har et håp om at det ikke er det.

I en intervjuundersøkelse finner Øyvind Skjægstad at frikirkelige pastorer i Vest-Agder i dag ikke fokuserer mye på fortapelsens virkelighet og sjelden forkynner den fra talerstolen (Skjægstad 2005:181). Han finner at frelsens mulighet er viktigere for pastorene en fortapelsens trussel. Ungdommene i denne studien skiller seg fra disse pastorene, og fra prestene og pastorer i Breistein og Leer-Salvesens undersøkelse, i det at de har sterkere uttrykk for dualismene enn det prestene og pastorene synes å ha, særlig når det gjelder forestillinger om helvete. Samtidig synes de å ha noe av den samme vektleggingen som prestene og pastorene, nemlig en ”positiv forkynnelse om himmelen i større grad en negativ forkynnelse om fortapelse” (Breistein & Leer-Salvesen 2005:168).

Videre i sine intervjuer finner Breistein og Leer-Salvesen en viss sympati for den katolske lære om skjærsilden. Da i form av en mellomtilstand med en forvandling før en tilværelse hos Gud (Breistein & Leer-Salvesen 2005:164). Disse tankene finner jeg igjen hos noen av mine informanter, hvor de mener at himmelen frem til Jesus kommer igjen har form av en mellomtilstand, et slags venterom. Og at det er etter Jesu gjenkomst at den virkelige og evige himmel vil åpenbares og åpens for alle mennesker som har tatt imot Jesus. Informantene gir få beskrivelser om hvordan himmelen ser ut, men de tror det er et sted hvor alt er godt, hvor Gud er til stede og nær og hvor de skal tilbringe evigheten med fravær av alt som er ondt.

HOVEDLINJER OG ETTERTANKER

I denne studien var målet å undersøke hvilke gudsbilder og kristendomsoppfatninger som dominerer blant mer eller mindre aktive kristne i et par kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand. To av hovedhypotesene var tatt fra ”Gud på Sørlandet”-prosjektet, nemlig at det på den ene siden skjer en endring fra tradisjonell forskjellreligion til mer erfaringsbasert forskjellsreligion, og på den andre siden muligens variasjoner i retning humanitetsreligion (Repstad & Henriksen 2005:20). Det var interessant å undersøke om disse hypotesene, som i stor grad blir bekreftet både i *Mykere kristendom?* (2005) og *Tro i Sør* (2005), begge av Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen, også gjør seg gjeldende blant ungdommer som er aktive i kristne miljøer. Samtidig var en av hypotesene for denne studien at oppfatningene ikke er radikalt forandret og at tradisjonell folkelig kristendom fremdeles står sentralt i de miljøene jeg har undersøkt. Undersøkelsen er gjort blant aktive ungdommer i et par kristne ungdomsmiljø, og innenfor slik organisert religiøsitet gjør sannsynligvis sekulariserende samfunnsmessige endringer seg mindre gjeldende enn i samfunnet forøvrig. Det var allikevel interessant å se om slike prosesser i det hele tatt synes å være til stede. Når jeg trodde at gudsbildene og oppfatningene ikke er radikalt forandret, betyr det at jeg hadde en formening om at kristendommens tradisjonelle budskap fremdeles står sterkt. Konkrete eksempler på dette er den treenige Gud, Jesu frelsesverk og kristendommens eksklusivitet. Men samtidig var jeg spørrende til om visse dogmer nå er dempet ned, for eksempel at dualismene ikke lenger framstilles like dramatisk. Jeg tror det dekning for å si at flesteparten av hypotesene har overlevd, selv om noen må gjennomgå visse nyanseringer. Hypotesene om en viss påvirkning av sekularisering, individualisering og pluralisering, og forestillingen om bevegelser i retning humanitetsreligion, er de som i størst grad avvises.

Men hva kan en egentlig si ut fra en begrenset kvalitativ undersøkelse fra to kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand? Naturligvis er bredden i denne undersøkelsen for liten til å kunne komme med sikre konklusjoner når det gjelder de samlede kristne ungdomsmiljøer på Sørlandet. Men denne studien kan stå som et eksempel på hva noen representative aktører fra denne gruppen mener, og kanskje kan de peke i retning av noen spesifikke tendenser innenfor det kristne ungdomsmiljø på Sørlandet. Den kan bidra med glimt og hint, men ikke med et

samlet bilde. Samtidig er det interessant å sette denne studien inn i en større sammenheng med undersøkelsene *Mykere kristendom?* (2005) og *Tro i Sør* (2005). Dermed kan denne studien kanskje bidra til å belyse enda flere sider i et samlet studieprosjekt av det religiøse liv på Sørlandet.

I retrospektiv kan en si noe om denne studien lever opp til kravet om reliabilitet, eller pålitelighet. Jeg tror det materialet som ligger til grunn for denne oppgaven er presist og dekkende for å kunne gjøre en kvalitativ analyse av de to ungdomsmiljøene. Ungdommene beskriver personlige oppfatninger, forestillinger, erfaringer og opplevelser, altså har de i høyeste grad førstehåndskjennskap til de forteller. Jeg har også inntrykk av de uttrykker seg ærlig og redelig om dette. Naturligvis kan noen spørsmålsstillinger ha ledet ungdommene inn i en viss retning av refleksjon, og i noen tilfeller er det mulig ungdommene kan ha formidlet en redigert sannhet eller det de tror er det ”riktige svaret”. Dette hadde jeg kanskje en følelse av når ungdommene forteller om sine oppfatninger om Jesus. Men jeg tror ikke dette var bevisst, men mer at ungdommene beskriver en gitt sannhet de selv er presentert for, uten at de har internalisert det på en slik måte at de bruker egne ord. Andre steder jeg hadde et lignende inntrykk er det poengtert i teksten. Men generelt sett er det ikke mitt inntrykk at ungdommene presenterer en intervjuutilpasset utgave av det de tror på, men at de er åpne og ærlige.

Når det gjelder denne studiens validitet eller gyldighet, er det forsøkt å opprettholde nær sammenheng mellom problemstilling, forskningsspørsmål, hypoteser, teori, analyse og konklusjoner. Analysen er forsøkt koblet til teorikapittelet og konklusjonene er formulert som svar på problemstilling og hypoteser, med utgangspunkt i hovedtendenser fra analysen.

Sterk tro – aktive kristne

Ungdommene i denne studien gir generelt uttrykk for en sterk tro og tydelig overbevisning om det de tror på. Det er få som signaliserer stor tvil. Dette er interessant når en ser denne gruppen ungdommer i relasjon til relevant teori om ungdomskultur. Ungdomstiden blir ofte karakterisert som en lete- og søkefase, hvor mennesket finner sin stilling i samfunnet og avgjør hva en tror på. I forhold til ungdommene i denne studien har jeg et dobbelt inntrykk i forhold til dette. Et mindretall av ungdommene gir tydelig uttrykk for at de søker, reflekterer og undersøker ulike aspekter ved deres liv og tro. Mens et flertall synes å gi uttrykk for at de ikke leter når det gjelder tro og religiøsitet. De er sikre og har tatt en bestemmelse om å være kristne, noe de er overbevist om er det eneste riktige. De faller tydelig innenfor en kategori en kan kalle aktive kristne eller engasjerte kristne. I følge Pål Ketil Botvars definisjon faller de

innenfor de personlig eller bekjennende kristne (Botvar 1998:82). Til sammenligning kan en bruke Christian Smiths undersøkelse *Soul Searching* (2005), som er gjort blant amerikanske ungdommer. Her faller ungdommene i min studie innenfor det han kaller "the (highly) devoted". Kjennetegnene her er regelmessig møtedeltakelse (en gang i uken eller mer), at troen er en viktig del av hverdagslivet, de føler nærhet til Gud, er involvert i religiøst ungdomsarbeid, ber et par ganger i uken eller mer og leser Bibelen et par ganger i måneden eller mer. Alle disse karakteristikene stemmer godt overens med de funn som er gjort i denne undersøkelsen.

Erfaringsbasert forskjellsreligion

I det store og hele synes hovedtendensen blant ungdommene i denne studien å være at de står for en erfaringsbasert forskjellsreligion. Dette synes å være mest dominerende blant ungdommene fra Fildadelfia. Ungdommene fra Lund Bibelklasse legger også stor vekt på opplevelser, men vektlegger samtidig forkynnelse, mer enn ungdommene fra Filadelfia. Dette bidrar til en viss grad av nyansering i forhold til hypotesen om erfaringsbasert religion, men ikke i dramatisk retning fordi alle er allikevel opptatt av opplevelser. Men generelt synes det som vektleggingen av det erfaringsbaserte til en viss grad følger møteform og konfesjonalitet, og kanskje kan en dermed regne med at menighetens profil tiltrekker seg ulike typer ungdommer. Ungdommene synes å være opptatt av religiøse erfaringer (da i positiv forstand), en personlig relasjon til Gud og erfaringer av Den hellige ånd (eller stemningen) på ungdomsmøtene. Et interessant aspekt ved disse personlige erfaringene er at de synes å bidra til bekreftelse, påfyll og styrking av troen. De aller fleste oppgir nemlig at de tror, eller fremdeles tror, fordi de opplever Gud, og tvilen gjør seg i størst grad gjeldende når Gud oppleves fjern, altså når opplevelsene er borte. Den personlige relasjonen til Gud synes å være den avgjørende faktor for ungdommene og denne relasjonen bekreftes gjennom erfaringer som kommuniserer at Gud er nær. Å være kristen innebærer en slik kontakt med Gud, i form av bønn, lovsang og lignende. Nettopp lovsangen finner Helje Kringelbotn Sødal som pekepinn på erfaringsbasert forskjellsreligion i tre ulike kristne ungdomsarbeid i Kristiansand (Sødal 2005), noe ungdommene i min studie bekrefter. Lovsangen synes å være en formidler eller åpner for gudsnærværet på møtene, og gjennom å synge sangene og være i stemningen gir ungdommene uttrykk for at de møter Gud. De karismatiske innslagene synes å være mer framtrædende blant ungdommene i Filadelfia, noe som var forventet. Men det er interessant å se at de også finnes i Lund Bibelklasse, som opprinnelig er et mer tradisjonelt ungdomsarbeid

tilnyttet bedehuskulturen. Dermed synes det erfaringsbaserte å bre om seg og nå også få innpass i miljøer hvor dette tidligere kanskje var mer fraværende.

I tillegg til erfaringer gir ungdommene uttrykk for aspekter ved forskjellsreligion i sine oppfatninger. Dette viser seg ved at ungdommene har en tydelig forestilling om dualismer som resultat av troen. De opprettholder skiller mellom dem som er innenfor og utenfor, og mener at dette får avgjørende konsekvenser for liv, død og evigheten. Dualismene som opprettholdes er skillene mellom kristen – ikke kristen, frelst – ikke frelst, godt – ondt, Gud – Satan, himmel – helvete, og alle disse motsetningene synes i stor grad å være forbundet med hverandre. Det er særlig i forbindelse med andre religioner og livet etter døden at dualismene kommer tydeligst fram, men også når ungdommene gir uttrykk for en forventet livsstil i forlengelsen av troen. Dermed bekrefter ungdommene forventningene om at dualismene fremdeles holder stand og at de er viktige for deres kristendomsforståelse. Kanskje må hypotesen om at de dramatiske skillene i dualismene er dempet ned avvises, og at ungdommene dermed skiller seg fra flere av de funn som er funnet i annen forskning, for eksempel i *Tro i Sør* (2005). Samtidig er ikke dette funnet entydig, for selv om dualismene opprettholdes, av noen i ganske dramatisk forstand, synes fokuset å være rettet mot det positive eller det gode. Dette kommer til uttrykk i eksempelvis ungdommenes vektlegging av muligheten for frelse, i motsetning til fortapelsens trussel. I den forstand synes dualismene å være dempet ned når det gjelder fokus og forkynnelse, men ikke i forståelsen av realitetene. Videre bekrefter ungdommene også forskjellsreligion når det gjelder deres oppfatninger av autoriteter. Tradisjonell forskjellsreligion gir autoritet til Gud og er opptatt av menneskenes ansvar for å være lydige og trofaste overfor denne Gud. Relevant teori angående ungdomskultur hevder at unge mennesker avviser autoriteter og ikke ønsker noen overordnede størrelser i livet som skal påvirke dem. Dette synes ikke å gjelde ungdommene i denne studien. Både Gud, Bibelen, kristne ledere og foreldre eller familie holdes opp som autoriteter og som viktige kilder til oppfatninger hos ungdommene. Også vektleggingen av en viss livsstil synes å bekrefte forskjellsreligion, i det livsstilen handler om å ”leve for Gud”, på en måte som signaliserer lydighet og trofasthet overfor det budskapet en tror på.

Generelt sett i denne studien er det få indikasjoner på at ungdommene har beveget seg mot en humanitetsreligion. Deres menneskesyn synes ikke å være utpreget positivt, i stedet opplever jeg at mange er opptatt av menneskets manglende evner og tendens til å feile. De eneste hint som finnes i retning av humanitetsreligion er at ungdommene vektlegger toleranse og respekt overfor andre religioner og det andre mennesker tror på, noe som er viktige verdier innenfor nettopp humanitetsreligion. Når en ser på studien som helhet synes ikke

ungdommene å ha beveget seg mot humanitetsreligion. Altså avkreftes hypotesen om tydelige endringer i en slik retning.

Gudsbildet

En av hovedkonklusjonene etter analysen av ungdommenes gudsbilder og forståelser av den kristne tro, er at de i stor grad er konservative og har et gudsbilde som bygger på tradisjonelle kristne dogmer. At de opprettholder de tradisjonelle dualismene er et tegn i den retning. Hypotesen om stillferdig liberalisering, nemlig at organisert kristenliv mer eller mindre ubevisst beveger seg i liberal retning (Repstad 2005a:16) synes ikke å ha gjenklang i resultatene fra denne undersøkelsen. Derimot synes elementer fra tradisjonell folkelig-pietistisk kristendom fremdeles å være sentrale i ungdommenes forestillinger. Dette spenner fra vektleggingen av en viss livsstil til opprettholdelsen av dualismene, fra oppfattelsen av etikk og moral til forestillingene om dødens to utganger. Hypotesen om at gudsbildene er preget av individualitet og pluralitet må også i stor grad avvises. I stedet synes ungdommene å akseptere det tradisjonelle kristne gudsbildet uten å sette spørsmålstejn ved sentrale deler av dets innhold. Dette kan ha sammenheng med ungdommens kristne bakgrunn og oppvekst, og at den kanskje ikke har budt på så mange innvendinger fra viktige personer i deres liv mot en slik konservativ utforming. Kanskje er dette årsaken, sammen med ungdomsmiljøenes teologiske profil, til at ungdommene holder på en konservativ gudstro og kristendomsforståelse.

Selve gudsbildet hos ungdommene er i stor grad homogent og de holder seg nært til tradisjonelle forestillinger om og av Gud. Når det gjelder hypotesene rundt gudsfestillingene synes ungdommene i stor grad å bekrefte dem, men noe må nyanseres. Hovedkonklusjonen synes å være at Gud er god. Gud oppleves som kjærlig, nær og immanent. Men ungdommene har samtidig et bilde av en transcendent og allmektig Gud. Altså avkrefter ungdommene hypotesen om at Gud er mer venn og kompis enn transcendent og allmektig, og i stedet bekrefter de Helje Sødals funn som hun kaller ”den koselige majesteteten”, hvor ungdommene forener troen på en allmektig og en nær og omsorgsfull Gud (Sødal 2005:81). Dette synes ikke å oppleves problematisk, men naturlig. Når det gjelder andre sider av Gud som kan oppleves problematiske, som en streng, dominerende eller dømmende Gud, er det vanskelig å avgjøre hvordan ungdommene forholder seg til dette. Hypotesen var at dette ikke var sentrale karakteristikk av Gud. Det kan synes som dette til en viss grad stemmer med ungdommenes utsagn, men de er ikke så perifere at de ikke

aktualiseres. Inntrykket er at ungdommene ser for seg at Gud kan være streng og dommer, men at dette er dempet ned til fordel for Guds godhet, kjærlighet og nærhet. Det er interessant, og til dels overraskende, at det er få ungdommer som i stor grad beskriver Gud som far. Mange bekrefter et slikt syn på direkte spørsmål, men bruker ikke betegnelsen på eget initiativ. Det synes altså ikke som beskrivelser som god og kjærlig er direkte forbundet med en farsrolle i denne sammenhengen. Kanskje har dette sammenheng med at Gud mer oppleves som venn og kompis, i motsetning til en fjern farsautoritet.

Når det gjelder det utvidede gudsbildet, er ungdommene i stor grad samstemte og tradisjonelle. De tror på en treenig Gud, bestående av Gud Fader, Jesus Kristus (Guds sønn) og Den hellige ånd. Et interessant moment her er graden av refleksjon og oppfatninger. Jeg finner en gjennomgående tendens hos alle informantene, nemlig en nedadgående kurve i refleksjon fra beskrivelsene av Gud, via Jesus og Den hellige ånd, til treenigheten. Gud Fader synes å være den viktigste "personen" for ungdommene. En indikasjon på dette er for eksempel at den personlige relasjonen, som er av avgjørende viktighet for ungdommene, kobles til Gud. Jesus derimot nevnes ikke i denne sammenhengen, med synes i større grad å få tilegnelsen "mellommannen". Hovedoppfatningen av Jesus Kristus synes nemlig å være forsoneren, den som åpnet veien mellom menneskene og Gud, slik at menneskene igjen kunne ha en levende relasjon til sin Gud. Altså synes Jesus å være fjernere enn Gud rent personlig, men Jesu viktighet poengteres som frelseren. Det er interessant å se at den objektive forsoningslære synes å være enerådende blant ungdommenes forståelse av frelsen. Den historiske Jesus er ikke sentral i ungdommene forestillinger. I den grad han er det, oppfattes han som et forbilde på det perfekte kristenliv. Men ikke i den utstrekning at ungdommene har en personlig relasjon til personen Jesus. Dette er et litt overraskende funn i lys av den internasjonale trend som har vært med fokus på "What would Jesus do". Ut fra en slikt orientering kunne en trodd at Jesus ble oppfattet som en lettere person å tilnærme seg enn Gud, noe som altså ikke stemmer overens med denne studien. Den hellige ånd er viktig for ungdommene i form av nærværet på møtene og stemningen og beskrives som Guds talerør og Jesu avløser. Det er nettopp når det gjelder Den hellige ånd at noen av de tydeligste forskjellene mellom de to ungdomsgruppene viser seg, særlig fordi Ånden knyttes til karismatikk og konkrete personlige erfaringer, noe som synes i større grad i være en del av beskrivelsene av Filadelfia-ungdommene enn de fra Lund Bibelklasse. Når det gjelder treenigheten finner jeg ingen avvisere, men de fleste synes det er et vanskelig begrep å forklare. De som i størst grad skiller seg fra de tradisjonelle oppfatninger, er de som beskriver en hierarkisk oppbygging av treenigheten.

En generell tendens blant ungdommene er at gudsbildet legitimeres ut fra Bibelen. Det er et interessant aspekt å legge merke til, særlig i forbindelse med graden av bibellesing som presenteres blant ungdommene. De fleste ungdommene gir uttrykk for at de leser lite i Bibelen. Når de da legitimerer mye av sin tro ut fra Skriften, kan en spørre hvor de får kunnskapen fra. Sannsynligvis vektlegger de videreført kunnskap, gjennom taler og forkynnelse i menighetssammenheng og lærdom fra barndommen, mer enn viktigheten av å undersøke selv.

Pål Repstad finner i artiklene i *Mykere kristendom?* (2005) at det er ikke vanskelig å finne eksempler på at de dogmatiske og teologiske dimensjonene ved kristendommen ikke vektlegges så sterkt som miljø, fellesskap, følelser og erfaringer. Det synes å være klarere tegn i denne retningen enn at det skjer en teologisk liberalisering (Repstad 2005b:269). Dette stemmer også svært godt overens med de funn som er gjort i min studie. Den teologi informantene i min undersøkelse bygger på er konservativ, men kunnskap og interesse for dette feltet synes å være lav. Kanskje er det som i den franske religionssosiologen Danièle Hervieu-Légers hypotese, nemlig at ungdommene for det meste er opptatt av innholdet i det hun kaller et teologisk minimum; ”Gud elsker deg, Jesus frelser deg og du kan bli helbredet” (Hervieu-Léger 2006:64). Hervieu-Léger mener denne trosbekjennelsen inneholder de mest sentrale trekk av det mange vestlige kristne ungdommer i dag tror på. Dette er interessante funn når en ser det i sammenheng med at ungdommene legitimerer sine syn ut fra Bibelen og kristen dogmatikk. Dette bekrefter også i stor grad hypotesen om overgang til mer erfaringsbasert kristenliv. Dermed synes det å ha skjedd en vektforskyving i hva som blir ansett som viktig i det å være en kristen. Det legges mindre vekt på kognitive, dogmatiske oppfatninger og tilsvarende mer vekt på opplevelser, erfaringer, følelser og det ekspressive. Disse utviklingstrekkene ligner de samme funn som ble gjort i *Mykere kristendom?* (Repstad & Henriksen 2005), en studie av religiøs endring på Sørlandet. Samtidig ser en at ungdommene vektlegger forkynnelse og bibelkunnskap som viktige kilder til oppfatninger om troen. Dette bidrar dermed til å nyansere en teori om manglende interesse for dogmatikk. Men generelt sett synes interessen å være lavere enn før.

Innenfor gudsbildet uttrykker ungdommene en overbevisning om at den kristne Gud er eneste sannhet og den eksklusive vei til frelse. Dermed avviser de en teori om at pluralisering også gjør seg gjeldende innenfor ungdomsmiljøer av aktive kristne. Eksklusivitetskravet står fremdeles sterkt blant ungdommene, kun med et par tvilende unntak. Dette bekrefter opprettholdelse av et dogme som har stått siden kristendommens opprinnelse, nemlig at frelse kun er mulig gjennom Jesus Kristus og at kristendommen formidler den eneste virkelige

sannhet om Gud, Jesus og frelsen. Når det gjelder forholdet til andre religioner, er det få ungdommer som synes å ha noen særlig form for kontakt i det hele tatt. For de fleste handler det om sporadisk kontakt gjennom klassekamerater. Ungdommene synes generelt ikke å være opptatt av andre religioners innhold eller debatten om pluralisering. Religionskritikken er minimal, noe som er overraskende sett i sammenheng med KRL-faget de har i skolen. Kanskje tyder dette på at skolens formidling av religiøsitet og religiøse retninger ikke oppfattes relevant for informantene, i stedet at det er forkynnelse og formidling av oppfatninger gjennom det kristne ungdomsmiljøet som tillegges sannhet og verdi. Dermed skjer det altså en vurdering av hvem de anser som autoritet i forhold til legitimering av sannhet.

Et av de mest overraskende aspekter ved ungdommenes oppfatninger er deres forestillinger om det onde, Djevelen og helvete. Dette er momenter som tydelig underbygger konklusjonen om at dualismene fremdeles er en sentral del av ungdommenes virkelighetsforståelse. At forestillinger om evig fysisk pine i et helvete, åndelig kamp mellom godt og ondt og Djevelens herredømme på jord finnes igjen hos de fleste ungdommene er relativt overraskende, men bekrefter at tradisjonelle folkelig-kristne forestillinger fremdeles finnes, også blant ungdommene.

Livsstils-kristendom

Det er en gjennomgående tendens til at tro er nært forbundet med livsstil og dermed er normativ. Det synes som at definisjon av hva det er å være en kristen, kristen praksis og etikk og moral har klare fellesstrekk og er nært knyttet til hverandre. Ungdommene gir ikke uttrykk for at troen er privatisert eller individualisert på dette området. Hypotesene om at tro og etikk som resultat av sekularisering er skilt fra hverandre synes ikke å stemme når det gjelder ungdommene i denne studien. I stedet bekrefter de min hypotese om at tro og livsstil fremdeles innehar en sterk kobling. Dette var et forventet funn i og med at studien tar for seg ungdommer som er aktive innenfor kristne miljø. I noen oppfatninger av pietistisk tradisjon finner en samme kobling mellom tro og livsstil, men i større grad at livsstilen var et krav uavhengig av personlig grad av tro. Opprinnelig stod pietismen for en ”inderlig” kristendom, forskjellig fra ortodoksien. Senere forandret begrepet innhold til streng livsstil. Det er kravet om denne livsstilen som er snudd hos informantene i denne studien. De mener troen er utgangspunktet og grunnlaget for alt. For å være kristen er tro det eneste kriteriet, men de mener videre at en viss livsstil vil komme naturlig hos de som tar troen ”alvorlig” – altså de

”gode” kristne. Livsstilen er altså ikke et krav, men en forventet konsekvens av troen. Dermed kan en argumentere for at selv om ungdommene holder på tradisjonelle verdier, er de ikke utpreget sørlandspietistiske i sin tankegang, i den forstand at en vektlegger et krav om en streng livsstil. Livsstilen er ikke utgangspunktet for troen, i stedet mener de handlingene kommer som en naturlig respons på en personlig relasjon til Gud. Samtidig kan en spørre seg om livsstilen allikevel er et krav, særlig når en klassifiserer kristne som ”gode” eller ”dårlige” ut fra livsstil. Ungdommene gir uttrykk for at troen er altomfattende, i den betydning at troen gjelder alle sider av livet og får karakter av sterkt personlig engasjement. Dermed synes de å innta en motsatt reaksjon på samfunnssekulariseringen, nemlig religiøs vitalisering.

Det sterkeste uttrykket ungdommene gir i retning av en forventet livsstil er fronten mot alkohol, fyll og festing. De synes ikke å peke i retning av samfunnsmessig isolasjon, kanskje med unntak av dette teamet. Ungdommene sier de heller vil være sammen med andre kristne i helgene enn å gå på byen, noe som synes å signalisere et skille mellom de kristne og ”de som drar på byen og fester”, altså ”oss” og ”de andre”. Flere sier det er viktig med ikke-kristne venner, men ikke i den grad at de deltar på fester eller drikke alkohol. I stedet synes ikke-kristne venner å være viktig som mulighet for evangelisering. Mange er opptatt av å ikke virke påtvingende i denne sammenheng, men i stedet håper og tror de at livsstilen skal få form av subtil evangelisering.

En av livsstilens viktigste funksjoner synes å være å markere skiller. Ungdommene i undersøkelsen er opptatt av å være annerledes, i den forstand at de er opptatt av å skille seg ut i samfunnet. Dette synes å handle om å ta avstand fra en del av det de opplever at samfunnet står for. De synes å markere en avstand til den religiøse utvikling i samfunnet, altså sekulariseringen.

Det er interessant å se at ungdommene i denne studien mener de har et bedre liv fordi de er kristne enn om de ikke hadde vært det. Dette er knyttet til opplevelsen av hva troen tilfører livet, og som de dermed mener mennesker uten tro mangler. Dette handler om trygghet, mening og tilhørighet. I dette kan det muligens ligge en trend i retning av *religions of humanity* eller humanitetsreligion, nemlig at ungdommene uttrykker en positiv begrunnelse for å være kristen, mer enn frykt for fortapelse. Med det vektlegger de menneskelige og personlige vinninger for å være kristen, noe som kan kobles sammen med fokuset på livsstil og livet i det dennesidige, i motsetning til å være kristen kun med fokus på det hinsidige.

Det sosiale dominerer

Livsstilen synes i hovedsak å få sosiale følger. På den ene siden markerer ungdommene avstand fra samfunnet og dets verdigrunnlag, mens de på den andre siden er opptatt av fellesskap og nære relasjoner innenfor det kristne miljøet. Den kristne praksisen synes også først og fremst å være sosial, i form av aktiv og utbredt deltakelse på ungdomsmøter, og er dermed en del av en organisert, institusjonell kristendom. De aller fleste går på ungdomsmøtet så å si hver helg, henholdsvis i Filadelfia og Lund Bibelklasse. En god del går også på andre møter, enten i menigheten eller ungdomsmøter i andre menigheter. Den sosiale praksisen synes å dominere over den private praksisen, som individuell bønn og bibellesing.

Ungdommenes redegjørelser synes å bekrefte Pål Repstads teori om at sekulariseringstesen i noen tilfeller er trukket for langt. I stedet bekrefter de at institusjonell og organisert religion fremdeles spiller en sentral rolle for mange menneskers valg av tro (Repstad 2003:82). At de aller fleste ungdommene har én eller flere tjenester i ungdomsarbeidet understreker dette funnet. Dette er i stor grad et forventet funn i denne studien fordi den har undersøkt tilstandene blant aktive ungdommer i kristne ungdomsmiljø, noe som altså vil tilsi at en på forhånd kan gå ut ifra at de er etablerte innenfor miljøet. Men det er et interessant funn i den grad at det avkrefter stor påvirkning av individualisering og pluralisering innenfor disse miljøene.

Videre i forbindelse med deltakelse på ungdomsmøtene, gir de aller fleste uttrykk for at de går både fordi de opplever at møtet er viktig for dem og for å møte venner. Altså er ungdomsmøtenes blanding av det åndelige og det fellesskapelige viktig for ungdommene. Selve møtet oppleves for de fleste som påfyll. Dermed synes møtet å ha en funksjon av inspirasjon og fornyelse av tro som skal være til neste møte. Her ser en igjen en bekreftelse av at det sosiale kristenliv dominerer, i motsetning til at det private gudsliv synes å være det grunnleggende. Kanskje har dette også sammenheng med en travel hverdag eller at de ikke opplever å få like mye ut av den private praksisen, særlig når en ser det i forbindelse med viktigheten av personlige opplevelser og erfaringer. Lovsangen synes å være viktigste ingrediens på møtet, noe også Helje Sødal finner i sin studie av samme ungdomsgrupper (Sødal 2005). Da er det stemningen, de personlige følelsene og opplevelsen av et gudsnærvær som er verdifullt. I tillegg til selve møtet er det sosiale en like viktig del av kvelden. Ungdommene vektlegger en følelse av tilhørighet og verdi i fellesskapet. De kommer like mye for det sosiale som for selve møtet. De bekrefter altså at venner og tilhørighet er en avgjørende del av hvorfor de går på møter, ikke minst hvorfor de går akkurat i det fellesskapet de går i. Det synes å være venner som er den avgjørende faktor for hvorfor de går i Filadelfia

eller Lund Bibelklasse, ikke konfesjonell tilhørighet. Mange av ungdommene, særlig i Filadelfia, har kommet fra andre menighetssammenhenger, men ikke på grunn av teologiske uenigheter. Det er særlig venner og et bra sosialt miljø som er årsakene. Det synes uproblematisk å delta på møter i en menighet en ikke er medlem av, både regelmessig eller sporadisk, også å besøke andre menigheter enn den en selv er aktiv i. Det eneste jeg finner av konfesjonell interesse, er noen i Lund Bibelklasse som sier de ikke går i for eksempel Filadelfia på grunn av dens karismatiske profil og Maren (F) som er oppmerksom på hva Filadelfia står for siden hun selv kommer fra en annen menighet. Videre er også interessen et par jenter har for kvinnesynet i Filadelfia et uttrykk for debatt rundt konfesjonelle aspekter.

Venner synes å være den viktigste sosiale kontekst for ungdommene, i det at de gir uttrykk for at det er venner de bruker størsteparten av sin tid sammen med. Samtidig gir de også uttrykk for at familie er viktig, og de fleste uttrykker nært samhold og åpenhet i sin nære familie. Familien er også viktig fordi den oppleves som kilde til troen. Disse funnene stemmer overens med det Morten Holmqvist finner i undersøkelsen *Jeg tror jeg er lykkelig* (2007). I en kvantitativ undersøkelse blant ungdommer fra ulike deler av Norge finner han at de viktigste aspektene i ungdommenes liv er, i prioritert rekkefølge, venner, familie og kjærlighet (Holmqvist 2007:83). Dette er altså med på å vise hvordan ungdommer er relasjonsorienterte og at de sosiale dimensjoner i livet dominerer.

Individaletiske

Når det gjelder moral og etikk gir ungdommene overveiende uttrykk for individuell etikk. Det er nært knyttet til den enkeltes liv og får som oftest karakter av pliktetikk og/eller dydsetikk. Det interessante er at hele studien nærmest mangler noen form for sosialetikk og etiske oppfatninger i forhold til fattigdom og økologi. De eksempler som finnes uttrykkes som et menneskelig ansvar for jorden etter Guds skapelse, som forvaltere av skaperverket. Dette må ses i forhold til å se på ungdommenes relasjon til verden rundt seg. De synes generelt ikke å være spesielt sosialt engasjerte når det gjelder etiske problemstillinger. Dette er interessant i forbindelse med at de sosiale aspekter ved troen, altså det kristne fellesskapet, er noe av det viktigste ved ungdommenes tro. De synes altså ikke å være sosiale engasjerte utenfor ungdomsmiljøets eller menighetens grenser.

Individualisert?

Det er tydelig blant ungdommene i denne studien at ungdomsmiljøene de er en del av ikke er spesielt preget av sekulariserende eller pluraliserende tendenser. Men hva med individualisering? Har individet autonomi, selvbestemmelsesrett og høy verdi? Jeg finner hint som peker i litt ulike retninger. Det synes å pågå en viss individualiseringstendens på hovedsakelig to områder. For det første er de moralske og etiske oppfatninger ungdommene presenterer overveiende individualetiske. Altså står det individuelle i fokus, og områder som sosialetikk er fraværende. Dette kan tyde på en tendens med fokus på individet og kanskje at tro og moral angår hovedsakelig enkeltmennesket. Dette peker ikke ubetinget på vanlige forståelser av individualisering, men viser at individet synes å være hovedfokuset i det ungdommene presenterer i intervjuene. Videre kan kanskje dreiningen mot erfaringsbasert religion til en viss grad tolkes i retning av individualisering. Det synes som ungdommene setter individuelle erfaringer og opplevelser høyere enn fokus på teologi som omfatter fellesskapet. Mangelen på teologisk interesse, uviktigheten av konfesjonell tilhørighet og vektleggingen av den personlige relasjonen til Gud peker i retning av at det individuelle dominerer.

Samtidig finnes det motstridende aspekter som ikke peker i retning av individualisert religiøsitet. At ungdommene vektlegger viktigheten av møter og tjenester synes å bety at de opplever den organiserte, institusjonelle kristendommen som viktig. Her står fellesskapet i fokus, sammen med de individuelle erfaringene. Understrekingen av et bra fellesskap med kristne venner synes å peke i retning av at de ikke ønsker å stå alene om troen, som i å gjøre den individuell. Dette kommer også frem i det ungdommene mener at troen ikke er en privatsak. De anser ikke troen for å være trukket bort fra den offentlige sfære til den private, individuelle verden. I tillegg er ungdommene tro mot mye tradisjonelle kristne dogmer og teologi. De gir ikke uttrykk for behov for å tilpasse troen etter individuelle preferanser, men heller å innrette seg selv etter det de mener Bibelen og teologien sier. Ungdommenes beskrivelser av oppvekst og familietilhørighet peker også i retning av at individualiseringen ikke er utstrakt.

Selv om ungdommene gir noen svake tegn på individualisering, er det tydelig at ikke gir samme uttrykk for denne trenden som ungdommene i Kristin Lorentzens studie i Haslum menighet i Bærum (Lorentzen 1999). Lorentzen fant tydelige uttrykk i retning av individualisering og privatisering innenfor ungdomsmiljøet i menigheten, som viktigheten av frihet til selv å velge hva troen skal inneholde og hva en skal forplikte seg på, og en avvisning

av at troen trenger å føre til etiske eller livsstilsmessige konsekvenser. Dette stemmer generelt sett ikke overens med ungdommene i min studie. Dette kan ha en viss sammenheng med geografiske skillelinjer og tradisjoner i og med at Østlandet ofte oppfattes som mer liberalt enn Sørlandet. Alt i alt synes ikke ungdommene i min studie å være utpreget individualiserte, men det finnes visse hint på at det individuelle og personlige står i fokus.

Konservativ elite?

Informantene i denne studien er aktive innenfor to ulike kristne ungdomsmiljø i Kristiansand og de gir generelt inntrykk av å være relativt konservative i sin gudstro og i dogmatiske oppfatninger. Ser vi dette i sammenheng med Anne Halvorsens funn i Vest-Agder, stemmer de godt overens med andre kristne i landsdelen. Hun finner at religiøst aktive i Vest-Agder i hovedsak er mer konservative enn religiøst aktive ellers i landet (Halvorsen 2004:69).

Et interessant spørsmål å spørre seg er om informantene, sammen med resten av de aktive innenfor de to miljøene, får karakter av å utgjøre en kristen konservativ elite. Er de representative for de aktive kristne i disse miljøene? Det tror jeg, med grunnlag i flere aspekter. For det første utgjør hele informantgruppen for denne studien er relativt homogen størrelse. Jeg finner ikke store teologiske eller dogmatiske forskjeller, selv ikke på tvers av miljøene hvor ett er karismatisk mens det andre er tilknyttet bedehustradisjonen. Når det videre ikke var mulig å få flere informanter fra det ene miljøet, mens de alternativene det andre miljøet gav for mer perifere informanter ikke viste seg å være det, synes det som gruppen informanter som ligger til grunn for denne studien må sies å være representative for oppfatningene som er styrende innenfor disse to ungdomsarbeidene. Jeg tror naturligvis det finnes ungdommer i disse miljøene som har andre tanker enn de som kom fram blant informanter i denne studien, men som aktører for gruppen av ungdommer mellom 17-19 år tror jeg ungdommene i denne studien gir et representativt bilde av de ledende oppfatninger i de to miljøene.

Hvorfor er så ungdommene såpass konservative? Hvorfor synes de ikke i stor grad å være preget av samfunnsmessige endringer som pluralisering og individualisering? Uten å kunne presentere avgjørende sannheter når det gjelder dette, synes jeg å finne noen aspekter som sier noe om hvorfor dette skjer. Det synes å være en generell tendens til å innta en holdning av opposisjon til resten av samfunnet når det gjelder religiøse tendenser. Med det mener jeg at de gir uttrykk for å være en motkultur, noe en særlig ser i deres ønske om å være annerledes. Når samfunnet beveger seg i liberaliserende retninger i forhold til religiøsitet, synes disse

ungdommene å ha et behov for å skape et miljø hvor de beholder sine verdier og oppfatninger, noe som dermed får karakter av å være konservativt, sett i motsetning til resten av samfunnet. Christian Smith bruker begrepet *sacred umbrellas* om dette fenomenet (Smith 1998). Hans uttrykk er inspirert av det opprinnelige *sacred canopy* formulert av Peter Berger (Berger 1967). Berger brukte begrepet for å beskrive en hvelving av religiøsitet i samfunnet, hvor religion utgjør en "himmel" av hellige objekter og meninger. Han mener religionen har hatt en avgjørende rolle i legitimeringsprosessen fordi den har evne til å plassere menneskelige fenomener innenfor den kosmiske referanseramme. Christian Smith mener religiøsitet ikke lenger har form av å være en hel hvelving, men i stedet får uttrykk av mange små grupperinger som da etableres under "paraplyer" (Smith 1998:106). Sett i denne sammenheng betyr det at konservative kristne grupper skaper lokale miljøer eller lokalkulturer som definerer seg i opposisjon til "storsamfunnet" og holder fast på en konservativ religiøs posisjon - ikke ved å kutte kontakten med storsamfunnet, men ved å diskutere offensivt med storsamfunnet. De står altså ikke for en isolasjonsstrategi i forhold til samfunnet, men som en motsetning til det sekulære. Dette får særlig uttrykk hos de informantene som poengterer at de oppfatter det som politisk ukorrekt å være kristen i dagens samfunn. Dette synes også å være én av årsakene til at organisert, institusjonell kristendom holder stand i miljøene for denne studien. Ungdommene søker dette fellesskapet for å være del av en større helhet, en lokal gruppe som får karakter av å stå for det motsatte eller noe annet enn samfunnet generelt.

Nye forskningsoppgaver

Det er områder av og rundt ungdommenes kristenliv som ikke har vært mulig å undersøke i denne oppgaven. Å kunne se nærmere på disse områdene ville bidratt til å utdype denne studien og gi større forståelse og mer kunnskap rundt gruppen av kristne ungdommer. Nå har denne studien tatt for seg aktive kristne ungdommer i et par kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand. For det første ville det vært interessant å undersøke hvordan perifere ungdommer i disse miljøene stiller seg i forhold til ungdommene i denne studien. Videre ville det vært nyttig med undersøkelser av forkynnelsen i disse miljøene og ledernes kristendomsforståelser, for å kunne si noe om de operative forestillingene i miljøene. Er ungdommenes fokus på en bestemt livsstil eller personlige erfaringer et resultat av forkynnelse og et generelt fokus i miljøene? Til slutt ville det også være av interesse å sette ungdommene i denne studien inn i en større kontekst. Gjelder funnene her flertallet av aktive kristne ungdommer, både på Sørlandet og utover?

Personlige ettertanker

Denne studien har på de fleste områder bekreftet mine forhåndshypoteser, noen med visse nyanseringer. Disse funnene frambringer noen personlige tanker i meg. Ungdomskulturen representerer på mange måter indikasjoner på hva fremtiden vil bringe, selv om en umulig kan være sikker i og med at mennesker og kultur endrer seg. Men ganske sikkert vil tendensene en finner blant ungdommene i dag prege dem videre. I løpet av studien har jeg merket meg noen sammenhenger som jeg synes er interessante i forhold til hvilken retning religiøs tro og tilhørighet synes å ta.

Det er særlig vektleggingen av erfaringsbasert religiøsitet sett i forbindelse med lite teologisk refleksjon og interesse som vekker min interesse. Et spørsmål jeg stiller er om religiøsitet og tro blant ungdom beveger seg mot en følelsesbasert tilknytning uten et mer innholdsmessig, teologisk grunnlag. Det er med en viss bekymring jeg lurer på utviklingen dersom de personlige opplevelsene en dag forsvinner og de opplever at det er stille. Er da troen grunnet på en dypere overbevisning enn de bekreftende erfaringene?

Jeg stopper litt opp når jeg oppdager at ungdommene tillegger den personlige gudsrelasjonen avgjørende stor betydning, samtidig som de gir uttrykk for lite privat gudsliv. Jeg undrer på om den personlige relasjonen til Gud i størst grad opprettholdes gjennom det fellesskapelige. Det synes å være i forbindelse med møtene og andre sosiale aktiviteter at de personlige erfaringene dominerer. Et relevant spørsmål i denne sammenhengen er hva som skjer når ungdommene på grunn av alder og flytting spres? Kommer da troen til å trues eller i verste fall forsvinne fordi de ikke lenger har et sosialt fellesskap som opprettholder troen?

Beveger ungdommene seg mot en kunnskapsløs erfaringsbasert religion? Det er et interessant spørsmål. Kanskje vil vi se utviklinger i en slik retning, men jeg tror ikke resultatet blir så dramatisk. For samtidig som ungdommene synes å vektlegge personlige erfaringer, holder de seg allikevel i stor grad til tradisjonell kristen tro, både folkelig og teologisk. Jeg tror den konservative kristendomsforståelsen fortsatt vil holde stand, men som resultat av ungdommenes fokus vil den sannsynligvis bære større preg av det mange kaller karismatiske aspekter fremover.

Til slutt synes jeg det er interessant at ungdommene opplever å stå i opposisjon til resten av samfunnet, enten i form av en annen livsstil, fokus på å skille seg ut eller opplevelsen av at å være kristen er politisk ukorrekt. Det synes ikke som de tyr til en isolasjonsstrategi, men forsøker å skape en balanse mellom å være i samfunnet, samtidig som en står i en motsetning til det. Altså ønsker de å være i verden, men ikke av verden.

Litteraturliste

- Bauman, Z. (2000). *Flytende Modernitet*. 1 utg. Oslo, Vidarforlaget. 263 s.
- Berentsen, J.-M. (1998). *Det moderne Areopagos. Røster fra den religionsteologiske debatten i vårt århundre*. Stavanger, Misjonshøgskolens forlag.
- Berger, P. L. (1967). *The Sacred Canopy: Elements of a sociological theory of religion*. New York, Anchor Books Doubleday. 229 s.
- Bibelen*. (1978/85). Bibelselskapet.
- Bibelklasse, L. (2007). *Lund Bibelklasse*. [Blogg med informasjon om aktiviteter i Lund Bibelklasse]. Lokalisert 20.08.2007 på World Wide Web: <http://www.lundbibelklasse.blogspot.com>
- Botvar, P. K. (1998). Den pluralistiske norske kirke. *Tallenes tale 1998. Perspektiver på statistikk og kirke*, 9: 73-101. Trondheim, Tapir Forlag
- Breistein, I. F. & Leer-Salvesen, P. (2005). Moderne prester og pastorer. I: Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.) *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 151-170. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Brunstad, P. O. (1998). *Ungdom og Livstolkning: En studie av unge menneskers tro og fremtidsforventninger*. Trondheim, Tapir Forlag. 292 s.
- Furseth, I. & Repstad, P. (2003). *Innføring i Religionssosiologi*. Oslo, Universitetsforlaget. 275 s.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapens Forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*. Oslo, Universitetsforlaget AS. 272 s.
- Grenholm, C.-H. (2006). *Att Förstå Religion: Metoder för teologisk forskning*. Lund, Studentlitteratur. 342 s.
- Halvorsen, A. (2004). Hvor spesielle er sørlendingene? En analyse av kristen tro og aktivitet i Vest-Agder. I: Winsnes, O. G. (red.) *Tallenes tale 2004. Perspektiver på statistikk og kirke*, s. 53-77. Trondheim, Tapir Forlag.
- Heggen, K. (1997). Kvalifisering og livsløp. I: Frønes, I., Heggen, K. & Myklebust, J. O. (red.) *Livsløp: oppvekst, generasjon og sosial endring*, s. 141-162. Oslo, Universitetsforlaget.
- Heggen, K. & Øia, T. (2005). *Ungdom i endring: mestring og marginalisering*. Oslo, Abstrakt forlag.
- Henriksen, J.-O. (1999). *På grensen til Den andre. Om teologi og postmodernitet*. Oslo, Ad Notam Gyldendal. 215 s.
- Henriksen, J.-O. (2001). *Gud - fortrolig og fremmed. Ettetanker*. 1. utg. Oslo, Gyldendal Akademisk. 168 s.

Henriksen, J.-O. (2003a). *Imago Dei - Den teologiske konstruksjonen av menneskets identitet*. Oslo, Gyldendal Akademisk. 367 s.

Henriksen, J.-O. (2003b). Religionens individualisering og retradisjonalisering. I: Lund-Olsen, T. o. P. R. (red.) *Forankring eller frikopling? Kulturperspektiver på religiøst liv i dag*, s. 231. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Henriksen, J.-O. & Repstad, P. (2005). *Tro i Sør: Sosiologiske og Teologiske Blikk på Sørlandsk Religion*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. 169 s.

Hervieu-Léger, D. (2006). In search of certainties: The paradoxes of religiosity in societies of high modernity. *The Hedgehog review. Critical reflections on contemporary culture. After secularization*: 59-68. University of Virginia, Institute for Advanced Studies in Culture

Holmqvist, M. (red.). (2007). *Jeg tror jeg er lykkelig: Ung tro og hverdag*. 1 utg. Oslo, Kloster Forlag. 186 s.

Justvik, N. M. (2005). Fra synd til Guds gave. Idrett i sørlandskristendommen etter krigen. I: Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.) *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 51-65. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Leer-Salvesen, P. & Eidhamar, L. G. (2000). *Nesten som deg selv. Barn og etikk*. 2 utg. Kristiansand, Høyskoleforlaget AS.

Lindekleiv, H. M. (2007, 14. August). Halve kongeriket tror som prinsessen. Arild Romarheim mener nyreligiøsitet er blitt folkets religion. *Vårt Land* (186), s. 12-13.

Lorentzen, K. (1999). *Et avslappet forhold: En studie av ungdoms forhold til kristen tro, belyst ved en empirisk undersøkelse i Halsum menighet*. Oslo, Det Teologiske Menighetsfakultet, Kristendomsfunnskap. 145 s.

Lövheim, M. (2005). Ungdomars livsvillkor och värderingar. Sammanställning och diskussion av studier från 2000-talet. Uppsala, Svenska kyrkan.

Martinussen, W. (1977). Religiøs selvangivelse for Norge. I: Repstad, P. (red.) *Det religiøse Norge. En samling religionssosiologiske artikler* s. 69-104. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.

McGrath, A. (2001). *Christian theology - an introduction*. 3 utg. Oxford, Blackwell Publishing. 577 s.

Mikaelsson, L. (2003). Religionens individualisering og retradisjonalisering. En kommentar til Jan-Olav Henriksen. I: Lund-Olsen, T. o. P. R. (red.) *Forankring eller frikopling? Kulturperspektiver på religiøst liv i dag*, s. 231. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Repstad, P. (red.). (1996). *Religion and Modernity: Modes of Co-existence*. Oslo, Universitetsforlaget AS. 184 s.

Repstad, P. (2000). *Religiøst liv i det moderne Norge: Et sosiologisk kart*. 2 utg. Kristiansand, Høyskoleforlaget AS. 124 s.

- Repstad, P. (2003). Hvem kan fange vinden : religionsforskernes konstruksjon av religiøs individualisering. I: Lund-Olsen, T. o. P. R. (red.) *Forankring eller frikopling? : kulturperspektiver på religiøst liv i dag* s. 75-84. Kristiansand, Høyskoleforlaget.
- Repstad, P. (2005a). Fra forskjellsreligion til humanitetsreligion? En introduksjon. I: Repstad, P. o. J.-O. H. (red.) *Mykere Kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 9-33. Berge, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Repstad, P. (2005b). Noen hovedlinjer og ettertanker. I: Repstad, P. o. J.-O. H. (red.) *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 267-276. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4. reviderte utg. Oslo, Universitetsforlaget. 166 s.
- Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.). (2005). *Mykere Kristendom? Sørlandsreligion i endring*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. 289 s.
- Romsaas, L. A. (2000). Ungdom, Gud og Jesus. *Kirke og Kultur* (1): 69-82. Oslo, Universitetsforlaget
- Røthing, Å. (1998). *Sex, kjønn og kristentro*. Stavanger, Verbum.
- Skjegstad, Ø. (2005). Fortapelsens mulighet. Frikirkelige pastorer i Vest-Agder om livets utgang. I: Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.) *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 171-182. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Smith, C. (1998). *American evangelicalism: Embattled and thriving*. Chicago, University of Chicago Press.
- Smith, C. & Denton, M. L. (2005). *Soul searching. The religious and spiritual lives of American teenagers*. New York, Oxford University Press.
- Sødal, H. K. (2005). Forandring Fryder? Endringer i tre kristne ungdomsgrupper i Kristiansand 1984-2004. I: Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.) *Mykere Kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 66-90. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Trysnes, I. (2005). Å Campe med Gud: Kristne sommerstevner på Sørlandet. I: Repstad, P. & Henriksen, J.-O. (red.) *Mykere Kristendom? Sørlandsreligion i endring*, s. 91-105. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Tveitereid, K. (2001). *En helt overkommelig Bibel*. Oslo, Det Norske Bibelselskap.
- Weaver, J. D. (2001). *The nonviolent atonement*. Cambridge, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 228 s.
- Woodhead, L. & Heelas, P. (2000). *Religion in modern times. An interpretive anthology*. Oxford, Blackwell Publishing Ltd.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv til informantene

UNGDOM OG GUDSBILDE

Jeg er student på mastergradsprogrammet Kristendomskunnskap ved Høgskolen i Agder. I den forbindelse skriver jeg for tiden en mastergradsoppgave om ungdommers gudsbilder, særlig knyttet opp mot den kristne/kristendommens Gud. For å gjennomføre dette ønsker jeg å intervju ungdommer mellom 17 og 19 år. Intervjuene vil gå inn på mange ulike aspekter rundt religiøsitet, tro og forståelsen av Gud.

Intervjuene vil være fullstendig anonyme og alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er bare forsker som vil vite hvem som sier hva, og hva ditt egentlige navn er. Det kan være nødvendig dersom det blir aktuelt å komme tilbake med flere spørsmål senere i prosjektet. Jeg har fullstendig taushetsplikt på alt som kommer frem i intervjuene, og vil kun bruke informasjonen anonymt i prosjektet.

Det er naturligvis frivillig å delta på intervjuet.

Intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Dette for å lette min egen arbeidsbyrde. Etter at jeg er ferdig med studien og har levert inn mastergradsoppgaven, vil alle lydopptak slettes.

Beste hilsen,

Ingvild T. Kro
Tlf: 957 958 00

1. KIRKE, OG TILHØRIGHET

Mål: - undersøke hvor viktig gudstro er for den enkelte i hverdagen, og i hvilke situasjoner den blir fremtredende

- finne ut hvilket forhold ungdommene har til kirken som institusjon og av tro
- se på hva de forbinder med det å være kristen

- **Hvor ofte deltar du på kristne arrangementer?**
- **Hva er den viktigste årsaken til at du går i kirken/menigheten?**
- Føler du tilhørighet til den kirken/menigheten du går i?
- Er det å tilhøre en bestemt kirke/menighet viktig for deg? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Står den kirken/menigheten du går for noe som du er uenig i?
- Er du interessert i teologi/kirkelære? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva synes du om kirkens ritualer?
- Synes du at man kan delta i kirken uten å tro på Gud?
- Hvilke temaer liker du best å høre forkynnelse om?
- Hva er den beste eller viktigste delen av et kristent møte for deg?

2. RELIGION I OPPVEKSTEN

Mål: - undersøke om religion og gudstro er noe ungdommene er vokst opp med

- se på hvilket syn på Gud og religion som er formidlet fra foreldre
- finne ut om gudsbildet som ble formidlet i oppveksten er noe som preger dem i dag

- **Vokste du opp med en barnetro? Hvordan så den ut?**
- **Er din gudstro annerledes i dag enn da du var barn? Hvordan? Hvorfor tror du det er slik?**
- Tror foreldrene dine på Gud?
- Er du enig i deres syn?
- Hvordan skiller din gudstro seg fra dine foreldres eller besteforeldres gudstro?
- **Fantes det noen form for religiøse praksis i din oppvekst og i familien din?**
- Fantes det noen form for bønn i barndommen din, for eksempel aftenbønn, bordbønn eller annen bønn?
- Hadde du noen form for kontakt med religion, tro og/eller kirke da du var liten, for eksempel i søndagsskole, barnekor, speider, og lignende?
- Er du døpt og konfirmert? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvordan opplevde du at religiøse tro og religion ble fremstilt i KRL-faget?

3. KRISTEN/RELIGIØS PRAKSIS

Mål: - finne ut om ungdommene på noen måte praktiserer kristen tro

- **Praktiserer du din tro på noen måte? Hvordan?**

- **Ber du til Gud? Hvor ofte? I hvilke situasjoner ber du? Hva ber du om?**
- Tror du på svar på bønner?
- Hvordan ser du på det å be for andre?
- Går du til nattverd? Hvordan forstår du nattverden?
- Hvilke sider av kristendommen mener du er viktigst, og hvilke mener du er mindre viktige?

Det å være en kristen

- **Hvor stor del av livet ditt er preget av tro?**
- **Hva legger du i begrepet "en kristen"?**
- Hva legger du i begrepet "personlig kristen, evt. aktiv kristen"?
- **Kaller du deg selv en kristen? Hvordan definerer du deg selv som kristen?**
- **Hva er det å være "religiøs"?**
- **Tror du at mennesker får et bedre liv ved å tro på en gud?**
- **Mener du tro er en privatsak?**
- Har du venner som er både kristne og ikke-kristne? Er det viktig med begge deler? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har gudstro noe å si for dine valg av venner og evt. kjæreste? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor viktig er det for deg at det er sammenheng mellom hva en tror og hvordan en lever?
- Er det noen situasjoner hvor tro eller religion er mer aktuelt eller viktig for deg enn ellers?

4. GUD

Mål: - Finne ut om ungdommene tror på Gud.

- Se på hvem de mener Gud er, og hvordan han er.

- Undersøke hvordan deres forhold til Gud er.

- Finne ut hvordan deres forståelse av Gud stemmer overens med "den kristne, tradisjonelle Gud"

- **Tror du på Gud?**
- **Kan du med egne ord beskrive din gudstro? Hva er det viktigste innholdet i den?**

4.1 Gud og meg

- **Hvor viktig er Gud/gudstro i ditt liv?**
- Hvilke trekk er viktige for deg for å kunne tro på en Gud?
- **Preger din gudstro deg i hverdagen?**
- Er Gud viktig i din hverdag? Hvordan/hvordan ikke?
- Hvor viktig er opplevelser, erfaringer eller følelser for din tro?
- **Er din tro på en Gud knyttet til en bestemt religion eller ikke?**
- Har din gudstro/din forståelse av Gud/ditt bilde av Gud konsekvenser for hvordan du lever livet, for eksempel når det gjelder valg, vurderinger, handlinger, holdninger, etc
- **Hvordan ser du deg selv i forhold til Gud?**
- Gir gudstroen noen form for trygghet i livet ditt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- **Opplever du at Gud er nær eller fjern?**
- **Er Gud personlig eller upersonlig?**
- **Kan Gud ha kontakt med menneskene? Hvordan?**

- Har du hatt en opplevelse av at Gud talte til deg? I tilfelle, beskriv opplevelsen.
- Liker Gud noen mennesker bedre enn andre? Hvorfor/hvorfor ikke?

4.2 Guds karakter

- Hva er Gud?
- **Hvem er Gud?**
- Hvordan er Gud?
- **Hvordan forestiller du deg Gud?**
- Forbinder du Gud med ord som far, god, allmektig, kjærlighet, skaper, opprettholder, dommer, streng, rettferdig? (Dersom jeg skal gå direkte inn på disse forståelsene av Gud, må spørsmålet naturligvis deles opp i flere spørsmål.)
- Hvor er Gud?
- Hvilke sider ved Gud synes du er vanskelige å forstå? Hvordan forholder du deg til disse aspektene?
- **Er Gud allmektig?**
- **Tror du at Gud helbreder?**
- **Hva forbinder du med ordet "hellig"?**
- Hva legger du i begrepet åndelig?

4.3 Gud og universet

- Hva er Guds forhold til menneskene?
- Hva er Guds forhold til verden?
- **Kan en finne spor av gud i verden/naturen? I tilfelle, hva og hvor?**
- Trenger du bevis på Guds eksistens for å tro? Hva slags bevis trenger du? Hvilke bevis opplever du at du har?

4.4 Gud og sannheten

- **Finnes det en (én) sikker sannhet om Gud?**
- Skiller din forståelse av Gud seg fra andre du kjenner? Hvordan?
- Hvordan passer din forståelse av Gud overens med den Gud kirken forkynner (altså den tradisjonelle forståelse av den kristne Gud)?

5. JESUS

Mål: - Å finne ut hvem de mener Jesus var/er, og hvilken eventuell betydning han hadde/har
- Undersøke om den "kristne" oppfattelsen av Jesus fremdeles er fremtredende

- **Hvem var/er Jesus?**
- Er Jesus viktig for din tro?
- Hvilken betydning har Jesus for deg?
- Hva er de viktigste trekkene ved personen Jesus?
- **Tror du på Jesus som Guds sønn?**
- Tror du at Jesus var menneske, Gud eller både menneske og Gud?
- Er fortellingene om Jesus til å stole på?
- **Hvorfor døde Jesus på korset?**
- **Tror du at Jesus stod opp fra de døde?** Hvorfor er oppstandelsen viktig?
- **Tror du på Jesus som din frelser?**
- **Hva legger du i begrepet frelse?**
- **Hva skal til for å bli frelst?**
- Tror du på frelse i Kristus? I tilfelle, hva har Kristus frelst oss fra?
- Tror du på jomfrufødselen?

6. DEN HELLIGE ÅND

Mål: - undersøke om de tror på Den Hellige Ånd og hvem de eventuelt mener det er.

- **Tror du på Den Hellige Ånd?**
- **Hvem/hva er Den Hellige Ånd, slik du forstår det?**
- **Har du opplevd noe du vil kalle en åndelig eller overnaturlig opplevelse? Beskriv.**
- **Tror du på undere eller mirakler?**
- **Tror du på engler?**

7. TREENIGHETEN

Mål: - finne ut om treenighetslæren fremdeles står sterkt, og undersøke hvordan de mener denne treenigheten er satt sammen

- **Forbinder du noe med treenigheten?**
- **Tror du på treenigheten?**
- **Hvordan vil du beskrive treenigheten?**
- **Hvordan fungerer treenigheten?**

8. VIRKELIGHETSSYN

*Mål: - undersøke hvordan de forstår sammenhengene i universet
- er spesielt interessert i om tanker som evolusjon, skapelse og om noe er forutbestemt, og om disse aspektene er noe som knyttes opp mot gudsbildet*

- Hvor kommer menneskene fra?
- Hvorfor eksisterer vi? Hvor kommer vi fra?
- Hvordan tror du universet ble til?
- Tror du det som skjer er forutbestemt? I tilfelle, på hvilken måte?
- Tror du på skjebne? Hva er skjebne?

9. FORHOLD TIL ANDRE RELIGIONER/LIVSSYN

*Mål: - finne ut om kristendommens tradisjonelle eksklusivitetskrav fremdeles står sterkt.
- undersøke om andre religioner og livssyn anerkjennes og aksepteres (i tilfelle, i hvilken grad)
- se om ungdommene tror det finnes sannheter i andre religioner/livssyn
- se på forståelsen av forholdet mellom ulike religioner*

- Hva er din oppfatning av mennesker som har en annen tro enn deg selv?
- **Kjenner du mange ungdommer eller andre som tilhører andre religioner eller livssyn enn kristendommen?**
- Synes du det er vanskelig eller lett å forholde seg til mennesker som ikke tror det samme som deg, eller ikke tilhører samme religion?
- Hvilke tanker gjør du deg rundt mangfoldet av gudsforståelser og religioner? Er det berikende eller problematisk?

- **Finnes det én universell sannhet om Gud som gjelder alle mennesker?**
- Tror du kristendommen har den ene, fulle sannhet?
- Er misjon viktig? Har du noen synspunkt på hvordan kristen misjon bør drives?
- Er det viktig for deg å fortelle andre om det du tror på?

10. BIBELEN

Mål: - undersøke ungdommenes Bibelsyn

- **Hva er Bibelen?**
- Er Bibelen viktig for deg?
- Tror du Bibelens innhold er sant? Er alt sant, ord for ord? Er Bibelen inspirert av Gud? Eller annet?
- Leser du i Bibelen? Hvorfor/hvorfor ikke? Leser du ofte?
- Er Bibelen en interessant bok?

11. ETIKK OG MORAL

Mål: - undersøke ungdommenes tanker om rett og galt

- *finne ut hvor de mener etikken kommer fra*
- *se på ungdommenes tanker rundt begreper som synd og tilgivelse*
- *undersøke om det finnes en kobling (evt ikke kobling) mellom deres syn på etikk og deres gudsbilde*
- Er etikk og moral viktig for å være en kristen? Hvordan?
- **Påvirker din forståelse av Gud din etikk og moral?**
- **Hva er ditt syn på synd?**
- **Hva tror du er Guds oppfatning av synd?**
- **Hvilke tanker har du rundt begrepet tilgivelse? Kobler du tilgivelse på noen måte til Gud?**
- **Hvilke verdier er de viktigste for deg?**
- **Hvilke tanker har du om de ti bud?**
- Tror du det er Gud som bestemmer hva som er rett og galt?
- Hvordan vet du om noe du har gjort er rett eller galt?
- Hva er samvittighet?
- Hva vil du si er de alvorligste brudd på kristen moral?
- Hvordan ser Gud på dine tanker og handlinger, både de gode og dårlige, rette og gale?
- Hvilken relasjon synes du det bør det være mellom kirken og homofile?

12. DET ONDE (OG DET GODE)

Mål: - finne ut hvilke tanker ungdommene har når det gjelder det onde

- *undersøke forholdet mellom det gode og det onde, evt mellom Gud og Satan*
- *undersøke hva slags form eller uttrykk det onde får, for eksempel kraft, djevel, Satan og lignende*
- *finne ut om de synes det onde er tilstedeværende, om det er skremmende og noe de tenker på, eller om oppfatninger om det onde er fraværende og/eller likegyldige*

- Tror du at det onde finnes, for eksempel som en ond kraft eller Satan?
- **Hva er det onde?**
- Det finnes mye ondt i verden. Hva tenker du rundt det?
- Ser du noe som gir håp?
- Hvor kommer det gode fra?
- Hvor kommer det onde fra?

13. OVERNATURLIGE KREFTER/SPIRITISME/OKKULTISME

Mål: - undersøke tanker og oppfatninger om eventuelle krefter i og utenfor denne verden, som vi vanligvis ikke kan se

- **Finnes det mer i virkeligheten enn det vi kan se og undersøke? Hvordan vil du beskrive det?**
- Hva tenker du om såkalte ny-religiøse fenomener som meditasjon, spiritisme, healing, forbannelser, okkultisme, o.l?
- Har du prøvd noe sånt? I tilfelle, beskriv opplevelsen(e).
- Tror du på spøkelses og/eller gjenferd?
- Mange TV-programmer og filmer handler om spøkelses, gjenferd, overnaturlige krefter, demoner, og lignende. Ser du slike programmer eller filmer? Hvilke tanker gjør du deg om det du ser?
- Er det overnaturlige spennende og tiltrekkende? Hvordan?
- Hvor eksisterer det overnaturlige eller åndelige?
- Har du noen gang en følelse av at noe utenfor deg selv styrer ting rundt deg?

14. DØDEN, LIV ETTER DØDEN, HIMMELEN, HELVETE

*Mål: - undersøke ungdommenes oppfatninger rundt døden, hva døden er og hva som skjer etter døden
- undersøke synet på himmelen og helvete*

- **Hva tenker du om døden? Hva tror du skjer etter døden?**
- **Tror du på et liv etter døden? Hvordan ser det ut?**
- Er det forskjell på hva som skjer med kristne og ikke-kristne etter døden?
- **Hvilket forhold har du til ordet "fortapelse"?**
- **Tror du på himmelen?**
- Hva må til for å komme til himmelen?
- **Tror du på helvete? Hvilke forestillinger har du om helvete?**
- Hvilket forhold har du til begravelser?
- Hvilke tanker har du om dommedag?
- Tror du på jordens undergang?
- Dersom dette livet er alt som er, hvilke tanker og følelser vekker den tanken i deg?

15. TRO OG TVIL

*Mål: - undersøke ungdommenes forståelser av begreper som tro og tvil
- finne ut hva de mener er meningen med livet*

- **Hva mener du det betyr å ha en religiøs tro?**
- **Er det viktig for deg å tro på noe?**
- Til de som tror: hva er det som gjør at du tror?
- Til de som ikke tror: hva er det som gjør at du ikke tror?
- **Hvordan forholder du deg til tvil?**
- **Hva legger du i begrepet omvendelse?**
- Noen mener mennesker har en lengsel i seg etter noe utenfor seg selv og denne verden. Hva tenker du om det?
- **Hva er meningen med livet?**
- Er det viktig for deg at livet har en mening? Hvorfor?
- Er en religiøs tro eller tro på en gud viktig for å finne mening i livet?

16. PÅVIRKNING OG KILDER TIL OPPFATNING

Mål: - finne ut hvem eller hva som har påvirket ungdommene i den retningen de stiller seg i dag

- Er det noe ved kristendommen du synes det er lett å tro, og er det noe du synes det er vanskelig å tro på?
- Har du noen kristne forbilder? På hvilke måter er den/de forbilder?
- **Hvem eller hva har preget din forståelse av Gud i størst grad?**
- I hvor stor grad tror du venner, foreldre, familie, prest/pastor har bidratt til å påvirke og forme ditt bilde av Gud? Hvem vil du si har hatt størst påvirkning?
- Var KRL-faget på skolen viktig for deg?

17. AVSLUTNING

- Er det noe vi ikke har snakket om, som har med temaet å gjøre, som du tenker på og har lyst å si noe om?